

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

*Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису*

АНДРУХОВИЧ АЛЛА АНАТОЛІЇВНА

Прим. № _____

УДК 811.112.2:81'42 (043.3)

**ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ПАРАМЕТРИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ
SOLDAT (ВІЙСЬКОВИЙ) У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ**

03 – Гуманітарні науки

035 – Філологія

Подається на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ А. А. Андрухович

Науковий керівник: **Івасишина Тетяна Анатоліївна**,
кандидат філологічних наук, доцент

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Андрухович А. А. Лінгвокультурні параметри вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки. – Національна академія Служби безпеки України. Київ, 2026.

Дисертацію присвячено комплексному лінгвокультурологічному дослідженню вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі. Робота виконана в руслі лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики та дискурсології з урахуванням актуальних суспільно-політичних трансформацій, зумовлених збройними конфліктами початку XXI століття, зокрема російсько-української війни. В умовах зростання ролі медіа у формуванні колективної свідомості образ військовослужбовця набуває особливої значущості, оскільки медіадискурс не лише відображає, а й активно конструює уявлення про війну, героїзм, жертву, обов'язок і людяність, що зумовлює актуальність лінгвістичного аналізу концепту *SOLDAT* (військовий) як індикатора соціальних, ціннісних і ідеологічних зрушень у німецькомовному просторі.

Метою дисертаційної праці є системний аналіз лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше здійснено системний багаторівневий аналіз концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі як динамічної лінгвокультурної одиниці; реконструйовано його словотвірне гніздо з вершиною *Sold-/Soldat* і доведено тісний взаємозв'язок морфологічної продуктивності з дискурсивною семантикою; обґрунтовано фреймову модель концепту *SOLDAT* (військовий), що інтегрує ідентифікаційний, акціональний, інституційний, просторовий, аксіологічний і культурно-інтертекстуальний виміри; виявлено амбівалентність

сучасного медійного образу військовослужбовця як одночасно агента воєнних дій та жертви війни; уточнено роль інтертекстуальних і меметичних конструкцій у збереженні колективної пам'яті та стабілізації дискурсивних патернів.

Методологічною основою дослідження є міждисциплінарний підхід, що поєднує загальнонаукові та спеціальні лінгвістичні методи, положення лінгвокультурології, корпусної лінгвістики, дискурс-аналізу, когнітивної лінгвістики і фреймової семантики. Застосування якісних і кількісних процедур аналізу забезпечило цілісний опис концепту як елемента колективної мовної свідомості та як об'єкта медійного конструювання. Етимологічний, семантичний і лексикографічний аналізи використано для реконструкції історії та значеннєвих трансформацій лексеми *Soldat*; словотвірний аналіз – для виявлення продуктивних дериваційних і композиційних моделей; контекстуальний, колокаційний та дистрибутивно-статистичний аналізи – для встановлення валентності ядрових сем концепту; дискурс-аналіз і фреймове моделювання – для інтерпретації когнітивно-дискурсивних механізмів його актуалізації в медіапросторі. За допомогою методів аналізу й синтезу узагальнено результати дослідження та сформульовано теоретичні висновки.

Емпіричну базу дослідження становлять корпуси німецькомовних медіатекстів, відібрані з ресурсів DWDS (Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache) та ZDL (Zentrum für digitale Lexikographie der deutschen Sprache), а також із Leipzig Corpora Collection (хронологічні межі корпусного аналізу охоплюють період 1993–2025 років), власний досвід роботи з німецькомовними ЗМК, які містять кілька мільйонів контекстів уживання лексеми *Soldat* та її дериватів, що дало змогу верифікувати результати на основі абсолютних (кількість уживань, токени) та нормалізованих показників (PPM, відсоткові співвідношення) й забезпечити методологічну коректність міжкорпусних і міжрегіональних зіставлень. Загальний обсяг проаналізованих дискурсивних фрагментів забезпечує репрезентативність і статистичну обґрунтованість отриманих результатів.

У теоретико-методологічному розділі концепт розглядається як багатокомпонентна структура, що інтегрує поняттєвий, образний, аксіологічний, емоційний і фреймово-сценарний виміри. Показано, що його національно-культурна специфіка реалізується через систему вербалізаторів, які відображають історичний досвід, домінуючі цінності та соціальні моделі інтерпретації військової діяльності. Особливу увагу приділено ролі стереотипів як автоматизованих, емоційно маркованих когнітивних структур, що визначають характер медійного образу військовослужбовця.

Лексикографічний аналіз дав змогу систематизувати дефініційні значення лексеми *Soldat* у німецькомовному просторі та встановити ядро концепту, до якого належать значення «військовослужбовець збройних сил», «найнижче військове звання» та «учасник збройної боротьби». Зафіксовано плюрицентричну варіативність інтерпретації лексеми в німецькому, австрійському та швейцарському стандартах, а також наявність історичних і архаїчних конотацій, зокрема пов'язаних із семантикою найманства. Етимологічний аналіз засвідчив, що внутрішня форма лексеми, пов'язана з ідеєю платні й підпорядкування, становить первинну когнітивну основу концепту, тоді як подальша семантична еволюція відображає його адаптацію до змінних соціокультурних умов.

Корпусний, контекстний і колокаційний аналіз виявив стійкі дискурсивні патерни актуалізації *SOLDAT* у доменах інституційності, національної ідентичності, бойової діяльності, гуманістичної інтерпретації та культурної пам'яті. Найчастотніші поєднання з питомими й запозиченими прикметниками, інституційними назвами та акціональними предикатами засвідчують геополітичну й ідеологічну чутливість концепту в умовах сучасних безпекових трансформацій. Встановлено кілька провідних дискурсивних векторів його реалізації: мілітаризаційний, патріотичний, гуманістичний, медіаполітичний та інтертекстуальний.

Аналіз лексико-семантичного поля концепту *SOLDAT* (військовий) показав, що воно є ієрархічно організованою та динамічною системою, яка охоплює понад п'ять сотень вербалізаторів. Концептуальне ядро репрезентує базові ідентифікаційні ознаки

служіння, належності до армії та участі у збройній боротьбі, тоді як периферія акумулює історичні, ідеологічні, метафоричні й емоційно-оцінні смисли. У медіадискурсі *SOLDAT (військовий)* постає як аксіологічно амбівалентний образ: від позитивно маркованого захисника й символу колективної безпеки до нейтрального інституційного агенса або негативно оцінюваного інструмента насильства.

Словотвірний аналіз засвідчив високу морфологічну продуктивність словотвірного гнізда з вершиною *Soldat*, у межах якого композити та деривати виконують функцію когнітивної спеціалізації й дискурсивної оцінки. Збереження лексем, пов'язаних із семою платні та найманства, відображає діахронічну стратифікацію концепту, тоді як новотвори й ідеологічно марковані композити демонструють його чутливість до актуальних соціально-політичних запитів.

Метафорична репрезентація *SOLDAT* у німецькомовному медіадискурсі функціонує як потужний когнітивно-дискурсивний механізм осмислення соціальної реальності. Виявлено домінування героїчної, жертвовної та критичної моделей метафоризації, вибір яких зумовлений комунікативною стратегією медіатексту і спрямований на мобілізацію, солідаризацію або критичне переосмислення воєнної дійсності.

Фреймова реконструкція концепту *SOLDAT* на основі аналізу медіаматеріалу засвідчила його складну когнітивну архітектуру, що інтегрує предметно-центричні, акціональні, ідентифікаційні та аксіологічні параметри. Провідним є предметноцентричний фрейм, де найбільш репрезентативним виступає слот «матеріально-технічне забезпечення», що підкреслює технократизацію образу військового в німецькомовному ареалі. Функціональнопрофесійна ідентифікація реалізується через ієрархізацію військової структури та впровадження фемінітивів, а аксіологічний вектор демонструє перевагу позитивних оцінок над негативними, доповнену емпатійним виміром травматичного досвіду. Динамічний аспект відображає військового як суб'єкта дії, локалізованого у «гарячих точках» і гуманітарних кризах, а соціальна релевантність його діяльності легітимізується через допомогу цивільному

населенню. Водночас актуалізується емоційний вимір вразливості та медіатизації образу військового, що відображає його адаптацію до умов цифрової культури.

Концепт *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі постає як динамічна лінгвокультурна конструкція, у якій інституційно стабільне семантичне ядро поєднується з варіативною аксіологічною та емоційною периферією. Його медійна репрезентація відображає напруження між героїзацією і критикою, індивідуалізацією та об'єктивацією, історичною пам'яттю й сучасними соціальними запитами, що підтверджує евристичну цінність когнітивно-дискурсивного підходу до аналізу сучасних медійних образів військовослужбовця.

Дослідження концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі демонструє аналітичний потенціал лінгвістики у вивченні соціально важливих феноменів, поглиблює уявлення про механізми мовної репрезентації війни та військової ідентичності й може бути використане в подальших студіях із лінгвокультурології, медіалінгвістики, когнітивної семантики та дискурс-аналізу, в розширенні порівняльного аналізу концепту *SOLDAT* у різних мовах і культурах, пізнання його функціонування в нових типах дискурсу, а також у розвідках взаємодії між лінгвокультурними концептами «військовий», «герой», «жертва» та «громадянин» у контексті сучасних глобальних безпекових трансформацій. Окремого аналізу потребує динаміка гендерних ідентифікацій, емоційних сценаріїв і візуально-вербальної репрезентації образу військовослужбовця в умовах гібридних та інформаційних воєн.

Ключові слова: *військова лексика, термін-нетермін і військовий термін, військова термінологія й терміносистема, дискурс і медіадискурс, текст і медійний текст, військовий і воєнний дискурс, дискурс-аналіз, картина світу, концепт, концептуальний аналіз, лексична одиниця та лексичне значення, лінгвокультурологія та культурний контекст, масмедіа й мова ЗМК, метафора та мілітарна метафора, фреймове моделювання і прагматика.*

ABSTRACT

Andrukhovych A. A. Linguocultural Parameters of the Verbalization of the Concept SOLDAT (military) in German-Language Media Discourse. – Qualification research paper as a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 035 Philology from the field of study 03 Humanities. – National Academy of the Security Service of Ukraine. Kyiv, 2026.

The dissertation is devoted to a comprehensive linguocultural study of the verbalization of the concept *SOLDAT (military)* in German-language media discourse. The work is carried out within the framework of linguocultural studies, cognitive linguistics, and discourse analysis, taking into account current socio-political transformations caused by armed conflicts of the early 21st century, particularly the war in Ukraine. In the context of the growing role of media in shaping collective consciousness, the image of the soldier acquires special significance, since media discourse not only reflects but also actively constructs perceptions of war, heroism, sacrifice, duty, and humanity, which determines the relevance of linguistic analysis of the concept *SOLDAT (military)* as an indicator of social, value, and ideological shifts in the German-speaking space.

The aim of the dissertation is a systematic analysis of the linguocultural parameters of the verbalization of the concept *SOLDAT (military)* in German-language media discourse.

The scientific novelty of the work lies in the fact that it presents, for the first time, a systematic multi-level analysis of the concept *SOLDAT (military)* in German-language media discourse as a dynamic linguocultural unit; reconstructs its word-formation nest with the root *Sold-/Soldat* and demonstrates the close correlation between morphological productivity and discursive semantics; substantiates a frame model of the concept *SOLDAT (military)* integrating identificational, actional, institutional, spatial, axiological, and cultural-intertextual dimensions; reveals the ambivalence of the modern media image of the soldier as both an

agent of military action and a victim of war; clarifies the role of intertextual and memetic constructions in preserving collective memory and stabilizing discursive patterns.

The methodological basis of the study is an interdisciplinary approach combining general scientific and specialized linguistic methods, principles of linguocultural studies, cognitive linguistics, discourse analysis, corpus linguistics, and frame semantics. The application of qualitative and quantitative procedures ensured a holistic description of the concept as an element of collective linguistic consciousness and as an object of media construction. Etymological, semantic, and lexicographic analyses were used to reconstruct the history and semantic transformations of the lexeme *Soldat*; word-formation analysis – to identify productive derivational and compositional models; contextual, collocational, and distributional-statistical analyses – to establish valency properties and core semantic features of the concept; discourse analysis and frame modeling – to interpret cognitive-discursive mechanisms of its actualization in the media space. Methods of analysis and synthesis were applied to generalize the results and formulate theoretical conclusions.

The empirical basis of the study consists of corpora of German-language media texts selected from DWDS (Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache), ZDL (Zentrum für digitale Lexikographie der deutschen Sprache), and Leipzig Corpora Collection (covering the period 1993–2025), as well as the author's own work with German-language mass media. These sources contain several million contexts of usage of the lexeme *Soldat* and its derivatives, which allowed verification of results based on absolute (frequency, tokens) and normalized indicators (PPM, percentage ratios), ensuring methodological correctness of cross-corpus and cross-regional comparisons. The overall volume of analyzed discursive fragments guarantees representativeness and statistical validity of the findings.

The theoretical-methodological section considers the concept as a multi-component structure integrating conceptual, figurative, axiological, emotional, and frame-scenario dimensions. Its national-cultural specificity is realized through a system of verbalizers reflecting historical experience, dominant values, and social models of interpreting military

activity. Special attention is paid to the role of stereotypes as automated, emotionally marked cognitive structures that shape the media image of the soldier.

Lexicographic analysis systematized the definitional meanings of the lexeme *Soldat* in the German-speaking space and established the core of the concept, including meanings such as «member of the armed forces», «lowest military rank», and «participant in armed struggle». Pluricentric variation was recorded in German, Austrian, and Swiss standards, as well as historical and archaic connotations linked to mercenary service. Etymological analysis confirmed that the inner form of the lexeme, associated with pay and subordination, constitutes the primary cognitive basis of the concept, while subsequent semantic evolution reflects its adaptation to changing sociocultural conditions.

Corpus, contextual, and collocational analyses revealed stable discursive patterns of *SOLDAT (military)* in domains of institutionality, national identity, combat activity, humanitarian interpretation, and cultural memory. Frequent combinations with national adjectives, institutional names, and actional predicates demonstrate the geopolitical and ideological sensitivity of the concept under conditions of contemporary security transformations. Several discursive vectors of its realization were identified: militarization, patriotism, humanitarian, media-political, and intertextual.

Analysis of the lexical-semantic field of the concept *SOLDAT (military)* showed it to be a hierarchically organized and dynamic system encompassing more than five hundred verbalizers. The conceptual core represents basic identificational features of service, belonging to the army, and participation in armed struggle, while the periphery accumulates historical, ideological, metaphorical, and emotional-evaluative meanings. In media discourse, *SOLDAT (military)* appears as an axiologically ambivalent image: from positively marked defender and symbol of collective security to neutral institutional agent or negatively evaluated instrument of violence.

Word-formation analysis demonstrated high morphological productivity of the *Soldat* word-formation nest, where compounds and derivatives perform functions of cognitive specialization and discursive evaluation. The preservation of lexemes related to pay and

mercenary service reflects diachronic stratification of the concept, while neologisms and ideologically marked compounds highlight its responsiveness to current socio-political demands.

Metaphorical representation of *SOLDAT (military)* in German-language media discourse functions as a powerful cognitive-discursive mechanism of interpreting social reality. The dominance of heroic, sacrificial, and critical models of metaphorization was revealed, with their choice determined by the communicative strategy of media texts and aimed at mobilization, solidarity, or critical rethinking of military reality.

Frame reconstruction of the concept *SOLDAT (military)* based on media analysis confirmed its complex cognitive architecture integrating subject-centered, actional, identificational, and axiological parameters. The leading frame is subject-centered, with the most representative slot being «material-technical provision», emphasizing the technocratization of the soldier's image in the German-speaking area. Functional-professional identification is realized through military hierarchy and the introduction of feminine forms, while the axiological vector shows predominance of positive evaluations over negative ones, supplemented by empathy for traumatic experience. The dynamic aspect portrays the soldier as an agent of action localized in “hot spots” and humanitarian crises, with social relevance legitimized through assistance to civilians. At the same time, the emotional dimension of vulnerability and the mediatization of the soldier's image reflect adaptation to digital culture.

Thus, the concept *SOLDAT* in German-language media discourse emerges as a dynamic linguocultural construct in which a stable semantic core is combined with a variable axiological and emotional periphery. Its media representation reflects tensions between heroization and criticism, individualization and objectification, historical memory and contemporary social demands, confirming the heuristic value of the cognitive-discursive approach to analyzing modern media images of the soldier.

The study of the concept *SOLDAT (military)* in German-language media discourse demonstrates the analytical potential of linguistics in examining socially significant phenomena, deepens understanding of mechanisms of linguistic representation of war and

military identity, and can be applied in further research in linguocultural studies, media linguistics, cognitive semantics, and discourse analysis. It opens perspectives for comparative analysis of the concept *SOLDAT (military)* across different languages and cultures, exploration of its functioning in new types of discourse, and investigation of interactions between linguocultural concepts such as «soldier», «hero», «victim», and «citizen» in the context of contemporary global security transformations. Special attention should be given to the dynamics of gender identifications, emotional scenarios, and visual-verbal representation of the soldier's image under conditions of hybrid and information wars.

Keywords: *military vocabulary; term and non-term; military terminology and term system; discourse and media discourse; text and media text; military and war discourse; discourse analysis; worldview; concept; conceptual analysis; lexical unit and lexical meaning; linguocultural studies and cultural context; mass media and language of mass communication; metaphor and military metaphor; frame modeling and pragmatics.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Андрухович А. А. Вербалізація концепту *SOLDAT* у німецькомовній картині світу. *Вісник науки та освіти* (Серія «Філологія») : журнал. 2024. № 9 (27). С. 61–71. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9\(27\)](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9(27)).

2. Андрухович А. А. Лексико-семантичне поле вербалізаторів концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі: лінгвокультурологічний аспект. *Вісник науки та освіти* (Серія «Філологія») : журнал. 2025. № 5 (35). С. 162–176. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-5\(35\)-162-176](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-5(35)-162-176).

3. Андрухович А. А. Метафорична тональність номінативного поля *SOLDAT* (військовий): деталізація концептуальних ознак у медіадискурсі німецькомовної лінгвокультури. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія: Філологічні науки (мовознавство) : зб. наук. праць. Дрогобич, 2025. № 23. С. 12–18. DOI: <https://doi.org/10.24919/2663-6042.23.2025.2>.

4. Андрухович А. А. Реконструкція соціальних ролей та соціально-культурних цінностей у номінаціях концепту *SOLDAT* (військовий): стереотипи свідомості німецькомовної медіаспільноти. *Вісник науки та освіти* (Серія «Філологія») : журнал. 2025. № 11 (41). С. 288–304. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11\(41\)-288-304](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11(41)-288-304).

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав (країн ОЕСР та/або ЄС):

5. Андрухович А. А. Лінгвокультурологічна реконструкція стереотипів на матеріалі вербалізаторів концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)* : журнал. 2025. № 7 (75). С. 25–36. DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2025.7.4>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Андрухович А. А. Мовна картина світу як концепт. *Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс* : матеріали IV Міжнар. наук. конф. (м. Івано-Франківськ, 17 листоп. 2023 р.) / Міжнар. центр наук. дослідж. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2023. С. 166–167. DOI: <https://doi.org/10.36074/mcnd-17.11.2023>.

7. Андрухович А. А. Концептуальні поля понять картина світу, мовна картина світу у національних дискурсах та інтернет-дискурсі. *Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та викладання іноземних мов в секторі безпеки й оборони* : матер. I Міжвуз. наук.-практ. конф. (м. Київ, 2023 р.). Київ : Нац. акад. СБУ, 2023. Т. I. С. 7–10.

8. Андрухович А. А. Автохтонні варіанти номінації *Militär* німецькомовного медіапростору. *Наукові відкриття та фундаментальні наукові дослідження: світовий досвід* : матеріали III Міжнар. наук. конф. (м. Вінниця, 24 листоп. 2023 р.) / Міжнар. центр наук. дослідж. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2023. С. 354–355. DOI: <https://doi.org/10.36074/mcnd-24.11.2023>.

9. Андрухович А. А. Лінгвокомунікативні параметри медіадискурсу. *Сучасна філологія: теорія та практика* : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 2024 р.). Київ : Нац. акад. СБУ, 2024. С. 135–136.

10. Андрухович А. А. Лінгвокультурні параметри відображення ментальної сутності німецькомовної картини світу через призму концепту *SOLDAT*. *Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences* : Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference (Cambridge, Oct. 18, 2024). Cambridge-Vinnytsia : P.C. Publishing House & UKRLOGOS Group LLC, 2024. С. 269–272. DOI: [10.36074/logos-18.10.2024.066](https://doi.org/10.36074/logos-18.10.2024.066).

11. Андрухович А. А. Лінгвістичні засади дослідження концептів картина світу та мовна картина світу у медіадискурсі. *Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та викладання іноземних мов у секторі безпеки й оборони* : матеріали II Міжвуз. наук.-практ. конф. (м. Київ, 2024 р.). Київ : Нац. акад. СБУ, 2024. С. 14–18.

12. Андрухович А. А. Словотвір як модель дослідження лексико-семантичного поля номінації «*SOLDAT*» (військовий). *ГРААЛЬ НАУКИ*: міжнар. наук. журнал. Вінниця : ГО «Європейська наукова платформа»; НУ «Інститут науково-технічної інтеграції та співпраці», 2025. № 53. С. 706–708. DOI: 10.36074/grail-of-science.20.06.2025.087.

13. Андрухович А. А. Дискурсивне конструювання номінації *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі. *Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realtà domestiche* : Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della VII Conferenza scientifica e pratica internazionale (Bologna, June 6, 2025). Bologna-Vinnytsia : Associazione Italiana di Storia Urbana & UKRLOGOS Group LLC, 2025. С. 425–427. DOI: 10.36074/logos-06.06.2025.083.

14. Андрухович А. А. Дискурсивна реалізація моделювання концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі: фреймовий аналіз. *Current scientific goals, approaches and challenges* : Collection of Scientific Papers «SCIENTIA» with Proceedings of the V International Scientific and Theoretical Conference (Dresden, Dec. 12, 2025). Dresden : International Center of Scientific Research, 2025. С. 312–313. DOI: 10.36074/scientia-12.12.2025.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

15. Андрухович А. А. Лінгвокультурна специфіка білінгвального перекладу номінацій військових концептів німецькомовного дискурсу : навч. посібник. Київ : Нац. акад. СБУ, 2024. 138 с.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	19
ВСТУП.....	20
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ ПАРАМЕТРІВ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ	
В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ.....	
	31
1.1 Концепт у лінгвокогнітивних дослідженнях.....	31
1.1.1 Статус категорії концепту в парадигмі лінгвістики.....	31
1.1.2 Підходи до аналізу вербалізаторів концепту. Термінологічна номінація концепту.....	36
1.1.3 Структурна організація концептів.....	46
1.2 Лінгвокультурологічна інтерпретація концепту.....	57
1.2.1 Лінгвокультурний концепт – дефініційні параметри.....	57
1.2.2 Лінгвокультурний концепт як маркер національної картини світу.....	62
1.2.3 Стереотипи свідомості німецькомовної медіаспільноти.....	66
1.3 Дискурсоутворювальна реалізація концепту в німецькомовних медіа.....	72
1.3.1 Поняття дискурсу в сучасній гуманітаристиці.....	72
1.3.2 Типологія та функціонал німецькомовного медіадискурсу.....	75
Висновки до розділу 1.....	82
РОЗДІЛ 2	
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ	
ПАРАМЕТРІВ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ <i>SOLDAT</i> (ВІЙСЬКОВИЙ)	
У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ.....	
	87

2.1 Загальнонаукові й емпіричні методи міждисциплінарного дослідження лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту <i>SOLDAT (військовий)</i> у німецькомовному медіадискурсі.....	87
2.2 Методи лінгвістичного аналізу номінативного простору концепту <i>SOLDAT (військовий)</i>	90
2.3 Методика дискурсивного аналізу контекстної реалізації вербалізаторів концепту <i>SOLDAT (військовий)</i>	93
2.4 Методологія когнітивної парадигми в реконструкції концепту <i>SOLDAT (військовий)</i>	95
2.5 Методика поетапного дослідження лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту <i>SOLDAT (військовий)</i> у німецькомовному медіадискурсі.....	101
Висновки до розділу 2.....	111

РОЗДІЛ 3

НОМІНАТИВНІ ПАРАМЕТРИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ *SOLDAT (ВІЙСЬКОВИЙ)* У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

3.1 Структурно-змістові параметри вербалізації лінгвокультурного концепту <i>SOLDAT (військовий)</i>	115
3.1.1 Універсальне vs. національне в лексикографічній репрезентації лексеми <i>Soldat</i>	115
3.1.2 Цивілізаційне vs. соціально-специфічне в термінологічній номінації концепту <i>SOLDAT (військовий)</i>	125
3.1.3 Лінгвоспецифічні риси словотвірного потенціалу вербалізаторів концепту <i>SOLDAT (військовий)</i>	128
3.2 Аксіологічні та культурні параметри вербалізації лінгвокультурного концепту <i>SOLDAT (військовий)</i>	134
3.2.1 Історико-культурні чинники формування архетипу <i>SOLDAT (військовий)</i>	134
3.2.2 Ціннісно-оцінний потенціал синонімічного простору концепту <i>SOLDAT (військовий)</i>	136

3.2.3 Концепт <i>SOLDAT</i> (військовий) у метафоричній номінації.....	140
3.3 Лексико-семантичне поле вербалізаторів концепту <i>SOLDAT</i> (військовий) у німецькомовному медіадискурсі.....	146
Висновки до розділу 3.....	152

РОЗДІЛ 4

ДИСКУРСИВНІ ПАРАМЕТРИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ <i>SOLDAT</i> (ВІЙСЬКОВИЙ) У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІАПРОСТОРИ.....	156
--	-----

4.1 Контекстна реалізація концепту <i>SOLDAT</i> (військовий) у німецькомовному медіадискурсі.....	156
---	-----

4.1.1 Еволюція концепту <i>SOLDAT</i> (військовий) у новинному, аналітичному та публіцистичному сегментах медіадискурсу.....	156
---	-----

4.1.2 Контекстуальні патерни актуалізації концепту <i>SOLDAT</i> (військовий) у медіадискурсі.....	158
---	-----

4.1.3 Культурні коди та символи колективної свідомості в ідентифікаційних контекстах актуалізації концепту <i>SOLDAT</i> (військовий).....	162
---	-----

4.2 Етнокультурні стереотипи та соціальні ролі як параметри формування концепту <i>SOLDAT</i> (військовий) у синхронно-діахронній перспективі.....	165
---	-----

4.2.1 Емоційна, когнітивна й соціальна амбівалентність концепту <i>SOLDAT</i> (військовий) у синхронному вимірі.....	165
---	-----

4.2.2 Динаміка унікальних стереотипних моделей концепту <i>SOLDAT</i> (військовий) у медіадискурсі Німеччини, Австрії та Швейцарії в діахронній перспективі.....	171
--	-----

Висновки до розділу 4.....	175
----------------------------	-----

РОЗДІЛ 5

КОГНІТИВНІ ПАРАМЕТРИ КОНЦЕПТУ <i>SOLDAT</i> (ВІЙСЬКОВИЙ) НА ОСНОВІ ФРЕЙМОВОГО МОДЕЛЮВАННЯ.....	177
---	-----

5.1 Предметно-центричний фрейм.....	177
-------------------------------------	-----

5.2 Акціональний фрейм.....	189
5.3 Посесивний (партонімічний) фрейм.....	196
5.4 Ідентифікаційний (таксономічний) фрейм.....	198
5.5 Компаративний фрейм.....	202
Висновки до розділу 5.....	204
ВИСНОВКИ.....	207
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	215
СЛОВНИКИ І ДОВІДНИКОВІ ВИДАННЯ	240
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	243
ДОДАТКИ.....	268
Додаток А. Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації	268
Додаток Б. Газети та метадані.....	273
Додаток В. Показники частотності вживання лексеми <i>Soldat</i>	276
Додаток Г. Лексеми із компонентами <i>Sold, Soldat, Söldner</i>	278
Додаток Д. Етимологічний аналіз лексеми <i>Soldat</i>	289
Додаток Е. Синонімічний ряд лексем-репрезентантів концепту <i>SOLDAT (військовий)</i>	292
Додаток Ж. Лексико-семантичне поле вербалізаторів концепту <i>SOLDAT (військовий)</i>	295
Додаток З. Частотна репрезентація концепту <i>SOLDAT</i> / складних слів із компонентом <i>Sold-</i>	299
Додаток И. Контекстуальні патерни актуалізації концепту <i>SOLDAT (військовий)</i>	302
Додаток К. Етнокультурні стереотипи.....	306
Додаток Л. Еволюція стереотипів у діахронії.....	310
Додаток М. Онтологія слотів фреймової організації концепту <i>SOLDAT (військовий)</i>	314

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЛСП – лексико-семантичне поле

PPM (parts per million) – показник відносної частоти, він означає, скільки разів лексема/номінація трапляється на один мільйон токенів у межах заданого ареалу / корпусу / вибірки

ZDL – центр цифрової лексикографії німецької мови, регіональний корпус статей з місцевих і регіональних розділів німецькомовних щоденних і щотижневих газет, який було використано для дослідження регіональних варіацій у вживанні німецької мови

DWDS – цифровий словник німецької мови

DACH – німецькомовний простір (Німеччина, Австрія, Швейцарія)

N – номінація

F – фактатив

AG – агенс

P – пацієнс

AF – афектив

L – локатив

V – вербалізатор концепту

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Лінгвокультурологія активно досліджує, яким чином мова репрезентує колективні уявлення, цінності та культурні доміанти соціуму. Пізнання світу здійснюється шляхом інтеграції абстрактних когнітивних одиниць – концептів. Концепт *SOLDAT (військовий)*, як універсальна ментальна структура, репрезентує взаємозв'язок між мисленням, свідомістю та пам'яттю. Він функціонує як механізм інтерпретації реальності й узагальнення індивідуального та колективного досвіду, водночас формуючи мовну картину світу як базову когнітивну категорію. Різноманіття вербалізаторів концепту є показником його значущості: чим важливіший концепт для колективної свідомості, тим ширша система мовних засобів його репрезентації. Це положення стало методологічно важливим для аналізу концепту *SOLDAT (військовий)*, який має соціальну, історичну та культурну маркованість.

Під час військових дій концепти, що структурують національний світогляд, зазнають переосмислення, доповнюються новими значеннями та трансформуються. В умовах війни росії проти України концепт *SOLDAT (військовий)* виконує важливу функцію формування суспільної свідомості в медіадискурсі, впливає на сприйняття військового як соціального типу, фіксує домінантні ціннісні орієнтації, емоційні оцінки та ідеологічні настанови. Медіадискурс стає простором інтенсивного переосмислення концепту, оприявленого через лексеми-вербалізатори, ідентифікаційні контексти, синонімію, соціальні ролі та соціально-культурні цінності, експліковані в номінаціях, варіативну метафоричну тональність залежно від жанру, стилю й ідеології джерела медіадискурсу. Фреймове моделювання засвідчує, що концепт *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі постає як багатовимірною когнітивно-дискурсивною конструкцією, сформованою на перетині інституційного, аксіологічного, емоційного та символічного вимірів.

У дисертаційній роботі здійснюється дослідження лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі. У науковій розвідці визначається статус категорії концепту в парадигмі лінгвістики; описуються підходи до аналізу вербалізаторів концепту, характеризується їхня термінологічна номінація; проводиться лінгвокультурологічна інтерпретація концепту (дефініційні параметри та місце в національній картині світу); обґрунтовано дискурсоутворювальну реалізацію концепту в німецькомовних медіа; виконано комплексний опис концепту як ментальномовної, культурно зумовленої та динамічної одиниці; доведено, що концепт постає як багатовимірна структура, яка поєднує знаннєві, образні, ціннісні та культурні компоненти, а його національнокультурна специфіка проявляється через систему вербалізаторів, які не є універсальними; зазначено, що з позиції когнітивної лінгвістики концепти слугують ключовими елементами когнітивних моделей, які забезпечують осмислення та інтерпретацію дійсності; вони тісно пов'язані з мовними одиницями, беручи участь у формуванні мовленнєвих структур і впливаючи на значення слів та висловлювань; доведено, що мовне втілення концептів уможлиблює встановлення взаємозв'язку між мовою й мисленням.

Актуальність дисертаційного дослідження, виконаного у парадигмі лінгвокультурології, що поєднує лінгвістичні, соціокультурні, лінгвокогнітивні, дискурсивно-функціональні та комунікативні механізми, зумовлена загостренням геополітичної ситуації у світі, зокрема в умовах російсько-української війни, зростанням ролі комунікаційних технологій та інтенсивністю медійного впливу на суспільну свідомість. Концепт *SOLDAT (військовий)* є складним соціокультурним феноменом, конструктором німецькомовної картини світу та медіадискурсу, маркером змін під впливом війни РФ в Україні. Попри значну кількість досліджень військової лексики, військового дискурсу та концептології, проблема комплексного лінгвокультурного аналізу вербалізації концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі залишається недостатньо висвітленою в сучасному

мовознавстві, особливо з позицій інтеграції когнітивного, дискурсивного та корпусного підходів.

Теоретичним підґрунтям доробку стали праці, які досліджують концепти (Lakoff, Johnson, 1980; Lakoff, 1987; Langacker, 1991; Talmy, 2000; Nanay, 2021; Barsalou, 2008; Kosslyn, 1980; Paivio, 1986; Приходько, 2008), культурні схеми (Quinn, Holland, 1987; D'Andrade, 1995; Strauss, Quinn, 1997; Shore, 1996; Bartlett, 1932), когнітивні структури (Neisser, 1967; Piaget, 1954; Rumelhart, Ortony, 1977; Langacker, 1987; Lakoff, 1987; Talmy, 2000; Barsalou, 2008), етнокультурні домінанти (Humboldt, 1988; Sapir, 1921; Whorf, 1956; Hall, 1959; Hofstede, 1980; Wierzbicka, 1997; Shore, 1996), структурну складність концепту (Кононенко, 2004; Радзієвська, 2010; Слухай, 2005; Плотнікова, 2020; Жайворонок, 2004; Ніконова, 2025). Процес словотворення, який у німецькій мові поєднує аналітичні структури з флективною синтетичною мовою, має багату систему словотворчих засобів, що ілюструє її здатність передавати широкий спектр значень та їхніх відтінків (Кочерга, 2012; Ляхова, 2016; Мартинюк, 2006). Механізми стереотипізації як ефективний інструмент когнітивного спрощення дають змогу суб'єкту оперативно й надійно орієнтуватися у складному соціокультурному середовищі (McGarty, Yzerbyt & Spears, 2020; Бутиріна, 2025; Bodenhausen, 1998; Veukeboom & Burgers, 2019; Lippman, 1961; Селіванова, 2008; Шеремета, 2015; Любимова, 2016). Медіадискурс, транстекстуальні способи використання мови та інших типів знаків як особливої форми соціальної практики охоплюють медіапропозицію й комунікацію з аудиторією (Neuberg & Fiske, 1987; Webster, 1994; Fairclough, 1995; Bell, Garrett, 1998; Crystal, 2011; Fiske & Durante, 2016; Tajfel & Turner, 2004; McGarty, Yzerbyt & Spears, 2020; Macdonald, 2003; Matheson, 2005; Мірошніченко, 2020; Субашкевич, 2023; Сукаленко & Шпетна, 2025; Бутиріна, 2025; Овсієнко, Бондар, 2025).

У дослідженні концептів провідним став концептуальний аналіз, що передбачає моделювання концептуальних структур, реконструкцію мовної та концептуальної картин світу (Lakoff, 1980; Fillmore, 1982; Fairclough, 1995; Wierzbicka, 1997; Van Dijk, 1998; Левченко, 2003; Полюжин, 2005; Шевченко, 2005; Кононенко, 2006; Bartmiński,

2007; Слухай, 2011; Селіванова, 2008; Кочерган, 2008; Wodak, 2009; Spitzmüller, Warnke, 2011; Чернявська, 2012; Мартинюк, 2012; Приходько, 2013; Лихачова, 2016; Колегаєва, 2018; Венжинович, 2021; Бондаренко, 2021; Vazulevych, 2021, Маслова, 2023; Овсієнко, 2025; Івасишина, 2025).

Системний аналіз концепту, семантики лексеми, культурно-історичних конотацій, лінгвокультурного концепту як моделі культури, дискурсу та медіадискурсу як середовища існування таких концептів, а також концептосфери спирався на методологію лінгвокультурології (Мартинюк, 2012; Жаботинська, 2018; Navalna, 2022; Кузьменко, 2025; Івасишина, 2023; Акульшина, 2024; Ніконова, 2025; Левченко, 2025).

За останні п'ять років оприлюднено наукові праці, де розглядаються окремі питання за темою дисертаційного дослідження: фразеологізми як репрезентанти воєнного дискурсу (Т. Івасишина); метафорична репрезентація концепту «військовий» у заголовках новинних повідомлень: формування наративів у медіадискурсі; військова лексика у поезії Анатолія Шкуліпи періоду російсько-української війни: типологія, лінгвокультурні параметри (В. Кузьменко); сучасні тенденції функціонування військової лексики в мові українських масмедіа (Т. Левченко); формальна структура терміна та її складники (Л. Овсієнко); алгоритм і методика дослідження військової термінології (Н. Акульшина); лінгвокультурні параметри концепту «військовий» у романі у віршах «Берест» Анатолія Шкуліпи (В. Кузьменко); лінгвокультурні параметри військової лексики в англійському медіадискурсі (В. Ніконова).

Комплексні лінгвістичні дослідження лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі не проводилися, що спонукало до обрання теми дисертації та свідчить про її актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційна праця спрямована на реалізацію положень Стратегії забезпечення державної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 16.02.2022 р. № 56/2022, Стратегії інформаційної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021. Обрана тема відповідає п. 32 Філологія в системі СБУ «Основних напрямів наукових та науково-технічних досліджень у системі Служби

безпеки України», затверджених наказом Центрального управління СБ України від 18.07.2025 р. № 271. Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Національної академії СБ України 29.12.2022 р., протокол № 15, уточнено 23.10.2025 р., протокол № 10.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є виявлення лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі. Для реалізації поставленої мети передбачено виконання таких завдань:

1. Окреслити структурно-змістові параметри вербалізації лінгвокультурного концепту *SOLDAT (військовий)*: виявити універсальне vs. національне в лексикографічній репрезентації лексеми *Soldat*, цивілізаційне vs. соціально-специфічне в термінологічній номінації концепту *SOLDAT (військовий)*.

2. Описати лінгвоспецифічні риси словотвірного потенціалу вербалізаторів концепту *SOLDAT (військовий)*.

3. Дослідити аксіологічні та культурні параметри вербалізації лінгвокультурного концепту *SOLDAT (військовий)* через історико-культурні чинники формування архетипу *SOLDAT (військовий)*, синонімічний простір і метафоричні номінації.

4. Виконати польове структурування: виділення ядра, приядерної зони та периферії концепту й окреслити лексико-семантичне поле його вербалізаторів.

5. Схарактеризувати дискурсивні параметри реалізації концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіапросторі, його контекстну реалізацію, культурні коди та символи колективної свідомості, етнокультурні стереотипи й соціальні ролі.

6. Визначити когнітивні параметри концепту *SOLDAT (військовий)* на основі фреймового моделювання.

Об'єкт дослідження – вербалізатори концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі.

Предметом дослідження є лінгвокультурні параметри вербалізації концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі.

Методи дослідження. У роботі розроблено й апробовано методику комплексного аналізу лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі, що поєднує загальнонаукові та спеціальні лінгвістичні методи. До загальнонаукових методів належать аналіз, синтез, індукція, дедукція та опис, які застосовано для узагальнення теоретичних підходів у межах лінгвокультурології, дискурсології й когнітивної лінгвістики, а також для систематизації наукових концепцій щодо природи лінгвокультурного концепту. Спеціальні лінгвістичні методи охоплюють структурно-семантичний, лексикографічний і термінологічний аналіз, використані для встановлення термінологічного статусу концепту *SOLDAT* (військовий), уточнення його дефініційних ознак і фіксації інституційно-нормативного ядра. Корпусний аналіз і статистичні методи забезпечують об'єктивність дослідження через обчислення частотності колокацій та кількісне вимірювання когнітивної релевантності концепту в різних регіональних варіантах німецької мови. Метод компонентного (семного) аналізу використано для з'ясування значення слова – основного номінанта концепту або кількох його репрезентантів. Діатопічний аналіз – для простеження регіонально зумовлених відмінностей. Порівняльний метод застосовано для зіставлення частотності, контекстів уживання та семантико-прагматичних характеристик досліджуваної лексеми. Дискурсивно-контекстуальний аналіз забезпечує інтерпретацію її комунікативних функцій у медіатекстах. Дефініційний аналіз застосовувався для тлумачення лексеми *Soldat* у сучасних та історичних німецькомовних словниках. Етимологічний аналіз і семантична диференціація залучені для вивчення історичної динаміки, семантичної еволюції та культурної маркованості лексеми *Soldat* у німецькомовній лінгвокультурі. Для виявлення частотних і типологічних характеристик вербалізаторів концепту застосовано контент-аналіз корпусних даних, що дало змогу здійснити кількісний підрахунок токенів і типів, визначити відсотковий розподіл номінацій та зіставити кількісні показники з якісною інтерпретацією.

Дискурс-аналіз використано для реконструкції контекстуальних патернів актуалізації, культурних кодів та символів колективної свідомості в ідентифікаційних контекстах актуалізації концепту *SOLDAT (військовий)* у сучасному німецькомовному медіапросторі з урахуванням жанрових, прагматичних і ідеологічних параметрів медіатекстів. Лексико-семантичний аналіз застосовано для опису структури лексико-семантичного поля, встановлення семантичних зрушень і конотативних нашарувань у процесі метафоричного переосмислення. Метод польового моделювання – для структурування лексико-семантичного поля із виокремленням ядерної, приядерної та периферійної зон концепту. Ономасіологічний аналіз уможлиблює дослідження способів номінації концепту *SOLDAT (військовий)* як соціального та професійного типу і встановлення номінативних моделей у межах концепту, а класифікаційний метод – групування лексем за типологічними, функційними, соціальними та рольовими параметрами.

У межах когнітивної лінгвістики застосовано фреймовий аналіз, що дав можливість змодельовати базові фрейми концепту – предметно-центричний, акціональний, посесивний, ідентифікаційний та компаративний – і простежити їх взаємодію й актуалізацію залежно від комунікативної інтенції та дискурсивного контексту. Застосування загальнонаукових і емпіричних методів міждисциплінарного дослідження лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту, методів лінгвістичного аналізу номінативного простору концепту *SOLDAT (військовий)*, методики дискурсивного аналізу контекстної реалізації вербалізаторів концепту, методології когнітивної парадигми в реконструкції концепту забезпечило репрезентацію лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі.

Емпіричну основу дисертаційного дослідження становлять німецькомовні медіатексти, відібрані з корпусних ресурсів DWDS та ZDL, а також із Leipzig Corpora Collection, власний досвід роботи з німецькомовними ЗМК, що дає змогу простежити тенденції вербалізації концепту *SOLDAT (військовий)* у медіадискурсі. Одиницею аналізу є дискурсивний фрагмент, під яким розуміється контекстуально завершене речення або

надфразова єдність, що містить лексему *Soldat* або її концептуально релевантні номінації. У результаті первинного корпусного відбору було зафіксовано понад 45 000 дискурсивних фрагментів у німецькомовних медіатекстах (за даними DWDS і ZDL); 5 000 типів вербалізаторів, релевантних для реконструкції концепту *SOLDAT* (*військовий*), включно з базовою номінацією, синонімами, функціонально-рольовими, метафоричними та оцінно маркованими одиницями. На основі цих даних релевантними для фреймового аналізу стали 6 800 дискурсивних фрагментів із німецькомовних медіа, які відповідають таким критеріям: наявність експліцитної або імпліцитної вербалізації концепту *SOLDAT* (*військовий*); чітка реалізація одного або кількох фреймових слотів; належність до медіадискурсу (інформаційні, аналітичні, коментарні, публіцистичні жанри).

У роботі також було використано різномовні лексикографічні джерела, які дали змогу визначити етимологічні засади, семантичний потенціал, стилістичні та інші параметри лексем, що конструюють концепт *SOLDAT* (*військовий*) (етимологічні – 4, тлумачні – 10, синонімічні – 2, енциклопедичні – 14, стилістичні – 4).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним когнітивно-дискурсивним дослідженням вербалізації концепту *SOLDAT* (*військовий*) у сучасному німецькомовному медіадискурсі у вимірі лінгвокультурології, виконаним на репрезентативному корпусному матеріалі (DWDS, ZDL, Leipzig Corpora Collection), німецькомовних ЗМК з урахуванням плюрицентричної специфіки німецької мови (Німеччина, Австрія, Швейцарія). За результатами дослідження виявлено структурно-семантичну, аксіологічну й дискурсивну організацію концепту *SOLDAT* (*військовий*), встановлено закономірності його динамічної актуалізації, стереотипізації та метафоризації в медійному просторі кінця XX – початку XXI ст.

Найбільш важливими науковими положеннями, сформульованими в дисертації та винесеними на захист, є такі:

уперше:

- структуровано параметри вербалізації лінгвокультурного концепту *SOLDAT* (*військовий*): виявлено універсальне vs. національне в лексикографічній репрезентації лексеми *Soldat*, цивілізаційне vs. соціально-специфічне в термінологічній номінації концепту *SOLDAT* (*військовий*);

- описано лінгвоспецифічні риси словотвірного потенціалу вербалізаторів концепту *SOLDAT (військовий)*;

- визначено аксіологічні та культурні параметри вербалізації лінгвокультурного концепту *SOLDAT (військовий)* через історико-культурні чинники формування архетипу *SOLDAT (військовий)*, синонімічний простір і метафоричні номінації;

- реконструйовано ядро, приядерну зону та периферію концепту й окреслено лексико-семантичне поле його вербалізаторів із залученням корпусних даних;

- обґрунтовано дискурсоутворювальну роль концепту *SOLDAT (військовий)*, який виступає ядром формування медійних наративів про війну, безпеку, національну ідентичність і гуманістичні цінності, а також інструментом ідеологічної, емоційної та прагматичної модуляції соціальної реальності;

- розроблено кількісно верифіковану фреймову модель концепту *SOLDAT (військовий)*, що інтегрує предметно-центричний, акціональний, посесивний, ідентифікаційний і компаративний фрейми, дає змогу змоделювати його когнітивну структуру;

удосконалено:

- підходи до розгляду військової лексики в медіадискурсі, зокрема шляхом поєднання концептуального, фреймового та дистрибутивно-статистичного аналізів, що забезпечує інтерпретацію не лише семантики, а й когнітивної та прагматичної значущості вербалізаторів;

- концепт-аналіз у частині кількісної інтерпретації імплікаціоналу, де частотність, відсотковий розподіл і корпусна валентність розглядаються як індикатори концептуальної промінантності та аксіологічної релевантності ознак;

дістали подальшого розвитку:

- дискурс-аналіз у частині дослідження медіастереотипів концепту *SOLDAT (військовий)*, зокрема їх амбівалентної природи, історичної зумовленості та трансформації під впливом актуальних геополітичних подій;

- аналіз концептів у лінгвокогнітивному вимірі, де концепт постає не як статичний набір ознак, а як динамічна структура, що реалізується через фреймово-сценарні моделі, колокаційні патерни та метафоричні проєкції;

- методологія поєднання корпусних даних і якісної інтерпретації, що дає змогу узгодити статистичні показники з культурно-смісловим аналізом і забезпечує відтворюваність результатів.

Таким чином, наукова новизна дослідження полягає не лише у введенні до наукового обігу нових емпіричних даних, а й у концептуальному переосмисленні *SOLDAT (військовий)* як ключової лінгвокультурної фігури сучасного німецькомовного медіадискурсу, що відображає напружену взаємодію між інституційною стабільністю, аксіологічною поляризацією та дискурсивною динамікою. Отримані результати поглиблюють теоретичні засади когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології та медіалінгвістики й можуть бути використані в подальших міждисциплінарних дослідженнях військового, воєнного, політичного та гуманітарного дискурсу.

Практичне значення отриманих результатів визначається теоретико-лінгвістичною й прикладною спрямованістю дисертації та полягає в тому, що матеріал дослідження може бути використаний у межах навчальних дисциплін «Лінгвокраїнознавство», «Практичний курс з першої іноземної мови (німецька)», «Прикладні аспекти перекладу з першої іноземної мови (німецька)», у лексикографічній практиці для розроблення лінгвокультурологічних словників та довідників.

Отримані результати дисертаційної роботи впроваджено в освітній процес Національної академії СБ України під час викладання навчальних дисциплін: «Прикладні аспекти перекладу з першої іноземної мови (німецька)», «Основи усного двостороннього перекладу (німецька мова)» (акт впровадження від 06.02.2026 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дисертаційної роботи апробовані на 9 наукових конференціях. Міжнародних: «Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс (м. Івано-Франківськ, 17 листопада 2023 р., Міжнародний центр наукових досліджень)»; «Наукові відкриття та фундаментальні наукові дослідження: світовий досвід (м. Вінниця, 24 листопада, 2023 р., Міжнародний центр наукових досліджень)»; «Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference (Cambridge, October 18, 2024. Cambridge-Vinnitsia)»; «ГРААЛЬ НАУКИ (Вінниця : ГО «Європейська наукова платформа»; НУ «Інститут науково-

технічної інтеграції та співпраці», 2025)»; «Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realtà domestiche (Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della VII Conferenza scientifica e pratica internazionale, Bologna, 6 giugno, 2025. Bologna-Vinnytsia)»; «Current scientific goals, approaches and challenges: Collection of Scientific Papers «SCIENTIA» with Proceedings of the V International Scientific and Theoretical Conference (December 12, 2025. Dresden, Federal Republic of Germany: International Center of Scientific Research)»; Всеукраїнській: «Сучасна філологія: теорія та практика» (Київ : Нац. акад. СБУ, 2024); Міжвузівських: «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та викладання іноземних мов в секторі безпеки й оборони» (Київ : Нац. акад. СБУ, 2023); «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та викладання іноземних мов у секторі безпеки й оборони» (Київ : Нац. акад. СБУ, 2024).

Публікації. За результатами проведених досліджень опубліковано 15 наукових праць, серед яких: 4 одноосібні статті у наукових фахових виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань категорії «Б»; 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації Економічного Співробітництва та Розвитку та /або Європейського Союзу; 9 праць апробаційного характеру (тези доповідей), навчальний посібник «Лінгвокультурна специфіка білінгвального перекладу номінацій військових концептів німецькомовного дискурсу».

Структура та обсяг дисертації визначаються її метою та завданнями. Праця складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, п'яти розділів, які охоплюють 18 підрозділів і 19 підпунктів до них, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури (552 найменування), 12 додатків на 54 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 321 сторінка, основний зміст викладено на 214 сторінках.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ
ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ ПАРАМЕТРІВ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ
В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

1.1 Концепт у лінгвокогнітивних дослідженнях

1.1.1 Статус категорії концепту в парадигмі лінгвістики. Антропоцентрична наукова парадигма ставить об'єктом лінгвістичного аналізу саме людину в аспекті володіння мовою. Людина визначається як така саме через посередництво мови, що трактується як «конструктивна властивість людини» (за концепцією В. фон Гумбольдта). Вивчення мови не має на меті самодостатньої цілі, а разом з усіма іншими галузями слугує вищій і загальній меті спільних прагнень людського духу – меті пізнання людства самого себе і ставлення до всього видимого й прихованого навколо себе [199]. У дослідженні спираємося на гумбольдтівське розуміння мови як духовної реальності, живої діяльності людського духу, єдиної енергії народу. Мова, відповідно до цієї концепції, є дзеркалом культури, історичною пам'яттю про соціально значущі події в людському житті, виразником і зберігачем несвідомого стихійного знання про світ. Мова, як вербальний прояв культури, перебуває у тісному взаємозв'язку з культурою: вона зумовлюється її особливостями, відображає її зміст через наявні мовні засоби, адаптується до культурних трансформацій і змінюється разом із ними. Водночас культура, зокрема її духовні компоненти, також перебуває в залежності від мовних форм, що слугують засобами її репрезентації [29, с. 66].

Теорія концепту є однією з найважливіших парадигм сучасної лінгвістики, дає змогу краще зрозуміти природу мови, адже є засобом концептуалізації світу, репрезентації знань, уявлень і досвіду людини про світ. Допомогає проаналізувати, як саме мова відображає ментальні репрезентації світу в свідомості людини, уможливорює

вивчення мовної картини світу, аналізуючи концепти, які використовуються в мові для позначення різних об'єктів, явищ, процесів і властивостей, та дає змогу зрозуміти, як концепти впливають на процес комунікації. Концепт є ментально-лінгвістичним утворенням, що відображає сукупність знань, уявлень, емоційних і ціннісних характеристик, притаманних певній етнокультурній спільноті, поєднує мовну картину світу з культурною. Так, В. Іващенко виокремлює такі напрями його інтерпретації: лінгво-логіко-філософський, психолінгвістичний та лінгвокогнітивний, лінгвокультурологічний, а також лінгвопсихологічний [48, с. 49]. А. Загнітко пропонує класифікацію дефініцій концептуального підходу, розподіляючи їх на групи: інтегративний підхід, лінгвістика тексту, лінгвокультурологія, когнітивна лінгвістика, комунікативна лінгвістика та психолінгвістика [279, с. 98–99]. Більш детальну типологію подає Н. Плотнікова, яка розмежовує кілька наукових парадигм: у філософській – філософський та логіко-філософський підходи; у логічній – лінгво-логіко-філософський, логіко-поняттєвий і логіко-семантичний; у психологічній – психологічний, когнітивний та семантико-когнітивний; у культурологічній – культурологічний, лінгвокультурологічний, етнолінгвістичний та інтегративний підходи. Крім того, авторка виокремлює літературознавчу парадигму як самостійну дослідницьку площину [95, с. 91]. Концепт не тільки відображає дійсність у свідомості носія мови, а й структурує її відповідно до культурно зумовлених смислів. На думку А. Давіденко, концепт – це сукупність когнітивних, емоційних, психологічних і поведінкових стереотипів нації [163, с. 11–13].

У сучасному мовознавстві поряд із терміном *концепт* уживаються й інші терміни: *ментальний образ* [134; 135-136; 207-208; 212-213; 214-216; 225-226; 231-232; 253], *смілова одиниця* [135-136; 207; 210; 213; 215; 253; 262], *категоріальний знак* [51; 162; 169; 212; 215; 253], *культурна схема* [137; 161; 195-196; 244; 250], *когнітивна структура* [136; 137; 212; 215; 229; 234; 253; 328], *етнокультурна домінанта* [193; 194; 197; 239; 244; 270; 274], *ключове слово культури* [186; 188; 271; 274], *культурне ключове слово* [187; 243] тощо. Таке розмаїття термінів свідчить про багатовимірність і

поліфункціональність концепту як одиниці, що водночас належить до мови, мислення та культури.

Концепт визначається як особлива форма організації знань, що містить у собі узагальнені уявлення про певний об'єкт, явище чи ідею. Він ґрунтується на чуттєвому досвіді, предметній діяльності, мисленнєвих операціях та мовних одиницях. Чуттєвий образ, що виникає на першому етапі, згодом трансформується в мовленнєву форму, завдяки якій концепт стає доступним для інших людей. Концепт не лише узагальнює ознаки об'єктивного чи суб'єктивного світу, але й відображає їх у мові. Це робить його ключовим елементом будь-якої комунікативної системи.

Словник лінгвістичних термінів [277, с. 172] дає широке поле дефініцій категорії концепт. Концепт (від лат. *conceptus* – поняття; *concipere* – сприймати, охоплювати, утворювати) слід розуміти як інформаційно-психічну одиницю, що функціонує у свідомості людини як структурована й полікомпонентна одиниця пам'яті. Вона акумулює комплекс вербальних і невербальних знань про певний об'єкт пізнання, сформованих у результаті взаємодії базових психічних функцій свідомості з елементами позасвідомого. Такий підхід репрезентує концепт як багатовимірну когнітивну сутність, що лежить в основі ментального осмислення дійсності [281, с. 292]. Концепт визначається як ментальне утворення [69, с. 158], що репрезентує сукупність культурно зумовлених уявлень про певну реалію, підкреслюючи його залежність від культурного контексту [26, с. 108].

Концепт постає як феномен способу життя, суспільної свідомості та теоретичного знання, що набуває вираження через мовну форму. Це когнітивна одиниця людського знання про навколишній світ, яка стоїть за семантикою мовного знака й виконує функцію базового компонента мовної картини світу. Формування концепту відбувається на основі слова, яке розглядається в усій повноті його змісту, включно з конотативними значеннями та конкретно-чуттєвими асоціаціями. У процесі розвитку концепт збагачується інтелектуальним наповненням, соціокультурним досвідом, а також акумулює різноманітні асоціації, ментальні образи, тексти,

індивідуальні й колективні уявлення, пов'язані з певним явищем. Отже, концепт включає як абстрактне уявлення про клас явищ, так і асоціативно-соціокультурний образ цих явищ у генералізованій формі. Первинна мовна одиниця, з якої формується концепт, виконує номінативну функцію, проте сам концепт не зводиться до мовного знака. Це ментальна структура, що представлена за допомогою сукупності мовних (вербальних, знакових) та немовних (невербальних) засобів репрезентації [277, с. 172].

У вузькому значенні концепт трактується як феномен життєвої філософії, що функціонує як буденний аналог світоглядних категорій, закріплених у лексиці природних мов. У такій інтерпретації концепт виконує роль одного з основних механізмів збереження й трансляції духовних цінностей етносу, забезпечуючи культурну спадкоємність і стабільність. Як складова внутрішнього світу особистості, він розглядається як культурно значуща ментальна категорія [277, с. 173]. У широкому ж розумінні концепт осмислюється як нашарування ціннісних конотацій на базове значення мовної одиниці. У цьому сенсі будь-який вербалізований зміст містить у собі етнокультурну специфіку, яка відображає ментальні доміанти певної мовної спільноти [100, с. 23-24]. Концепт має подвійний характер: він виступає як одиниця пізнання і як одиниця знання, а відтак – як когнітивна одиниця, що бере участь у впорядкуванні як семантики ментальності (де концепт функціонує як ментальна мінімодель або когнітивний образ світу), так і семантики менталітету (постає як «менталітет у мініатюрі», тобто як відображення колективної свідомості, сфокусоване на окремому фрагменті дійсності) [49, с. 55].

У логіко-філософському вимірі концепт корелює з поняттям смислу мовного знака (імені) [280, с. 556]. Сучасна наукова парадигма, спираючись на ідеї В. фон Гумбольдта, утверджує антропоцентризм як ключовий методологічний підхід. Це означає, що мова розглядається не як самодостатня структура, а як конструктивна властивість людини та «жива діяльність людського духу» [199, с. 234], основною метою якої є пізнання людиною себе і світу. Мова є невід'ємним елементом культури, виконуючи функції акумулятора, виразника та зберігача колективного, стихійного

знання. Тісний взаємозв'язок мови та культури доводить, що мовні форми не лише відображають духовні компоненти культури, але й самі впливають на їхню репрезентацію. Теорія концепту є однією з найважливіших парадигм сучасної лінгвістики, оскільки концепт виступає засобом концептуалізації світу, тобто ментальною репрезентацією знань, уявлень і досвіду людини. Його багатовимірність (одиниця мови, мислення та культури) підтверджується розмаїттям синонімічних термінів. Отже, в дослідженні дотримуємося визначення, що **концепт** – це структурована й полікомпонентна інформаційно-психічна одиниця, яка акумулює вербальні та невербальні знання, його формування відбувається від чуттєвого образу та предметної діяльності до мовленнєвої форми, яка робить його доступним для комунікації; має подвійний характер, виступаючи одночасно одиницею пізнання (ментальна мінімодель світу) й одиницею знання (відображення колективної свідомості); виконує функцію базового компонента мовної картини світу, забезпечуючи збереження та трансляцію духовних цінностей етносу.

Таким чином, антропоцентрична парадигма сучасної лінгвістики розглядає мову як «живу діяльність людського духу» [199, с. 234], що визначає людину та є невід'ємним елементом культури. Мова виконує функції акумулятора й виразника колективного знання, відображає культурні смисли та водночас впливає на їхню репрезентацію. Концепт постає як багатовимірна когнітивнокультурна одиниця, що належить до мови, мислення й культури. Він визначається як структурована інформаційнопсихічна форма організації знань, яка поєднує чуттєвий досвід, мисленнєві операції та мовні одиниці, трансформуючись у мовленнєву форму, доступну для комунікації, має подвійний характер: як одиниця пізнання він є ментальною мінімоделлю світу, а як одиниця знання – відображенням колективної свідомості. У вузькому значенні він функціонує як механізм збереження духовних цінностей етносу, у широкому – як нашарування ціннісних конотацій на базове значення мовної одиниці. Тобто, концепт постає базовим компонентом мовної картини

світу, що забезпечує збереження й трансляцію культурних цінностей та інтегрує знання, досвід і ментальні домінанти спільноти.

1.1.2 Підходи до аналізу вербалізаторів концепту. Термінологічна номінація концепту. Аналіз національно-специфічних вербалізаторів концепту ґрунтується на інтеграції суміжних наук – лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики, дискурсивного аналізу, етнолінгвістики, лінгвопрагматики й корпусної лінгвістики. У фокусі такого аналізу – лексеми, фразеологізми, метафори, синтаксичні структури та стилістичні засоби, що репрезентують концепт у певному національно-культурному ракурсі. Лінгвокультурні знання формуються на основі мовних одиниць, що репрезентують національно-культурний зміст. Концепти, вербалізовані в різних мовах, не є тотожними та не завжди здатні повною мірою передати смислове багатство тієї чи іншої культури. Мова виступає центральним посередником між підсвідомістю індивіда та його соціокультурним середовищем, відображаючи й водночас формуючи національну картину світу. Вона функціонує як проміжна ланка між свідомістю, культурою, історією та науковим знанням.

У межах антропоцентричної парадигми, що включає три складники – комунікативну компетенцію, картину світу і мовну особистість, – мова розглядається як засіб пізнання особистості та її мовленнєвих здібностей. Мовна й концептуальна картина світу як результат концептуалізації дійсності людською свідомістю є символічною репрезентацією реальності, створеною засобами мови. Процес концептуалізації релевантний для когнітивної діяльності суб'єкта, оскільки саме через нього відбувається осмислення інформації та формування концептів і концептуальних структур: концептуалізація як основа граматичних структур; когнітивна діяльність суб'єкта через символічні одиниці [215, с. 276], процес концептуалізації через категоризацію та прототипи [212, с. 87] концептуалізація світу через метафоричні структури мислення [213, с. 127], концептуалізація простору, каузативності й подій як когнітивних структур [253, с. 842], концептуалізація як процес закорінений у

перцептивному досвіді [136, с. 621], концептуальні структури як результат когнітивної інтерпретації інформації [203, с. 126], концептуалізація як центральний процес у когнітивній лінгвістиці [157, с. 148], формування концептів і концептуальних структур у когнітивній діяльності суб'єкта [170, с. 461].

Підкреслюючи взаємозв'язок між концептуалізацією та мовою, варто звернутися до позиції М. Полюжина, який наголошує, що мова не є суб'єктом концептуалізації, а виконує функцію фіксації результатів концептуалізувальної діяльності свідомості, опосередковано впливаючи на формування індивідуума в межах певної етнічної спільноти [97, с. 11]. В. Жайворонок у своїх наукових працях використовує етнолінгвістичний підхід, відповідно до якого процес пізнання та членування навколишнього світу супроводжується іменуванням об'єктів реальності та їх концептуалізацією у слові. Це зумовлює розгляд лексеми не як мовної одиниці, а як носія культурної (етнокультурної) інформації – мовного концепту: «Пізнаючи і членуючи навколишній світ, людина не лише називає (іменує) окремі його реалії, а й осмислює їх у слові, тому постає потреба говорити не просто про слова, а про мовні одиниці – культурні (етнокультурні) концепти» [37, с. 26].

Лінгвокультурологічний підхід базується на потребі інтегрувати культурні та світоглядні чинники в семантичну структуру мовних одиниць [87, с.168]. Тож концепт розглядається як ключова одиниця, що відображає ментальні репрезентації, зумовлені культурним досвідом. Найбільш поширеним у межах лінгвокультурології є підхід, який акцентує увагу на структурній складності концепту, підкреслюючи його значущість у побудові концептосфери культури [56, с.122; 103, с. 213; 111, с. 167; 95, с. 93].

Когнітивно-культурологічний підхід до аналізу мовних явищ передбачає реконструкцію мовної картини світу етнічних спільнот, дослідження специфіки концептуалізації та категоризації дійсності представниками різних етносів. Оскільки національно-культурний компонент значення є імпліцитним мовним утворенням, його найповніше розкриття відбувається шляхом проведення концептуального аналізу,

аналізу ключових слів як носіїв національно-культурних смислів, концептуального аналізу як методу розкриття культурних значень [274, с. 45], дослідження імпліцитних культурних компонентів у семантиці емоційних концептів [271, с. 56], концептуального аналізу для виявлення культурно специфічних значень [186, с. 84], концептуального аналізу в межах Natural Semantic Metalanguage для розкриття культурних компонентів значення [188, с. 256], концептуального аналізу культурних моделей [233, с. 115] і в міжкультурній комунікації [243, с. 139], концептуального моделювання як способу розкриття культурних значень у мові [195, с. 257].

Пізнання світу, як органічна складова мовленнєвої і мисленнєвої діяльності, відбувається через інтеграцію абстрактних когнітивних одиниць – концептів. Зокрема, концепт *SOLDAT (військовий)*, як універсальна когнітивна структура, ілюструє ізоморфність між категоріями мислення, пам'яті, свідомості, усвідомлення та розуміння. Він є механізмом осмислення дійсності, узагальнення індивідуального та колективного досвіду, своєрідним відображенням мовної картини світу, що слугує основою для організації та структурування пізнавальних процесів. Мовна одиниця часто функціонує не лише як номінативна одиниця з одним або кількома лінгвістичними значеннями, а як слово-концепт – носій узагальненого культурного смислу. Це дає підстави вважати її культурним концептом [38, с. 10].

У межах дослідження важливою категорією є **лексико-семантичні (сміслові) відношення**, що репрезентують системні зв'язки між лексичними одиницями на основі їхніх семантичних властивостей. Ці відношення поділяються на *парадигматичні* та *синтагматичні*, що вписуються у структуру лексичного значення та у мовленнєву когніцію загалом. С. Рот позначає лексико-семантичні поля, як лексико-семантичні мережі [237, с. 54], які значною мірою охоплюють словниковий склад окремої мови та пов'язують між собою номінації за допомогою певних зв'язків. Наприклад, слова з однаковим чи схожим значенням групуються, співвідносяться із підпорядкованими або вищими термінами, чи протиставляються за значенням.

Парадигматичні смислові відношення відображають зв'язки між словами, значення яких перебувають у системній відповідності. Як правило, парадигматичні відношення містять лексеми, що належать до однієї частини мови [158, с. 146]. Типовими парадигматичними відношеннями є синонімія, антонімія, гіпонімія/гіперонімія, метонімія тощо [44, с. 224]. Значення лексеми в такому випадку формується через її зв'язки з іншими одиницями в лексичній системі мови, що дає підстави говорити про організацію значення в межах лексикону.

Натомість *синтагматичні відношення* охоплюють сполучуваність лексичних одиниць у реальному мовленні, тобто їхню здатність поєднуватися з іншими словами в синтаксичних структурах [158, с. 3]. У когнітивній лінгвістиці зміст концепту наповнюється складом концептуальних ознак, які виявляються через значення мовних одиниць, що експлікують досліджуваний концепт, утворюючи його смисл [77, с. 92]. У термінах когнітивної лінгвістики поле концепту визначається як сукупність вербальних одиниць, що актуалізують його через семантичні, емоційні та культурні зв'язки [212, с. 83]. Як правило, ЛСП (лексико-семантичне поле) наповнене семантичними одиницями різних частин мови, в більшості випадків, це моночастиномовне парадигматичне утворення з лексем. Лінгвокогнітивне дослідження концепту передбачає опис семантичних одиниць, які утворюють номінативне поле. Оскільки в його складі – різноманітні мовні одиниці, то виникає необхідність упорядкування окремих семантичних компонентів із метою їхнього подальшого когнітивного осмислення та інтерпретації. Спектр змістового наповнення номінативного поля є надзвичайно широким, адже охоплює не лише окремі значення слова-імені концепту, а й різноманітні емоції, асоціації, уявлення, нашарування особистого досвіду як носія мови, так і цілого етносу, де образ військовослужбовця залишається в центрі уваги упродовж років [202, с. 231; 218, с. 197].

У науковій літературі відсутній консенсус щодо точної кількості лексико-семантичних відношень, адже вони охоплюють увесь спектр лексикології. Визначення значущих смислових відношень повинно ґрунтуватися на трьох основних критеріях

[158, с. 18]: 1) повторюваність (*recurrence*) – відношення проявляється в численних випадках; 2) диференційованість (*discrimination*) – відношення не універсальне для всіх лексем; 3) лексикалізованість (*lexicalizability*) – концепт, що лежить в основі відношення, вербалізується в мові. Побутує класифікація парадигматичних відношень за ознаками *ідентичності / інклюзії* (синонімія, гіпонімія, меронімія) та *протилежності / виключення* (несумісність, комплементарність, антонімія, реверсивність, конверсія) [158, с. 18]. Ця типологія значною мірою корелює з підходом Р. Лутцайєра [237, с. 21], який розрізняє *вертикальні* та *горизонтальні* семантичні відношення.

У межах лінгвокультурного підходу концепти розглядаються як базові одиниці ментального простору людини, що становлять складову культурної системи конкретної національної спільноти. Вони репрезентують особливості етнокультурної свідомості носіїв мови та формуються в результаті взаємодії лексичного значення слова з національними культурними кодами, колективним досвідом і соціально-історичним контекстом [83, с. 451]. Концепт вербалізується через систему мовних та немовних засобів, які прямо чи опосередковано актуалізують, конкретизують і поглиблюють його семантичний зміст. Концептуальний аналіз спрямований на виявлення системи культурно релевантних концептів, а також на дослідження їх взаємозв'язків у межах концептосфери. Слово, що найбільш повно і точно репрезентує зміст певного концепту, набуває статусу його імені (вербалізатора). Однак, під час аналізу будь-якого концепту необхідно враховувати, що його номінативне ім'я відображає лише частину концептуальних ознак, актуалізованих у конкретному дискурсі мовця. Весь обсяг смислу концепту може бути теоретично виражений лише через сукупність мовних засобів, кожен із яких розкриває певний фрагмент знання. До номінативного поля концепту, що є предметом лінгвокогнітивного дослідження, входять такі категорії мовних засобів: прями й похідні номінації концепту, спільнокореневі слова, одиниці різних частин мови, які мають словотвірний зв'язок з основними лексичними засобами

його вербалізації. Таким чином, повне розуміння концепту вимагає дослідження всієї системи його вербалізації, а не лише аналізу його ключового слова [20, с. 77–81].

Словотвір у мові є не просто набором правил, а складною системою, яка відображає, як людська свідомість організовує знання та досвід. Словотвір виступає як механізм, що забезпечує «пакування» ментальних концептів у мовні форми [75, с. 125]. Похідне слово, відповідно, постає ключовою одиницею для зберігання, систематизації та отримання нового знання. Процес словотворення вибірковий: чим важливішим є певне поняття для носіїв мови (його життєва чи соціальна цінність), тим ширшим буде мовний інструментарій, задіяний для його вербалізації. Факт того, що певне явище стає об'єктом словотвірної детермінації, вже свідчить про його важливість у колективній свідомості. Німецька мова, яка поєднує аналітичні структури з флективною синтетичною мовою, має надзвичайно багату систему словотворчих засобів, яка ілюструє її здатність передавати широкий спектр значень та їхніх відтінків. Г. Кочерга називає цей організований масив формантів «когнітивним інструментом» і «засобом членування дійсності» [60, с. 42]. Словотвір, з одного боку, слугує для адекватного опису дійсності відповідно до потреб мовців, а з іншого – безпосередньо бере участь у формуванні думки, підтверджуючи вплив мови на мислення.

У мовному просторі концепти репрезентуються одиницями різних мовних рівнів – лексемами, фразеологізмами, пареміями, граматичними формами, синтаксичними структурами, а також завершеними текстами. Ці мовні засоби, позначаючи відповідний концепт, активізують специфічні когнітивні контексти, що, у свою чергу, ускладнює розмежування між лінгвістичним і енциклопедичним значенням. Як зауважує А. Мартинюк, дискурс виконує подвійну функцію: з одного боку, він виступає середовищем функціонування концептів, з іншого – каналом їх реалізації, трансформації та розвитку [78, с. 10]. У межах когнітивно-дискурсивного підходу обов'язковою складовою аналізу концепту є не лише дослідження семантичного поля його номінативних репрезентантів (дефінітивний, етимологічний, морфологічний аналіз, встановлення синонімічних та антонімічних зв'язків), а й інтерпретація

дискурсивної реалізації концептуальних смислів із залученням методик дискурс-аналізу [141, с. 16]. Такий підхід реконструює базові семантичні ознаки вербалізаторів концепту й асоціативно-образні компоненти, що відображають стереотипізовані знання, культурні уявлення, оцінки, вірування, соціальні настанови та інші когнітивні моделі, асоційовані з означуваним феноменом [78, с. 10].

Таким чином, аналіз вербалізації концептів потребує одночасного дослідження механізмів концептуалізації дійсності на рівні індивіда або етносу. Зміст концепту, відповідно, може мати загальнонаціональний, колективний (соціальний, віковий, професійний тощо), регіональний або індивідуальний характер. Зазначається, що один і той самий концептуальний зміст може бути представлений у мові різними засобами. До того ж, чим важливіший концепт у свідомості людини, тим розгалуженіша система мовних засобів, що його репрезентують [93, с. 134]. Різноманітність форм вербалізації концептів є свідченням суб'єктивного характеру світосприйняття.

Особливу увагу в теорії концептів приділено номінативним засобам його репрезентації в мові. Під *термінологічною номінацією концепту* розуміється процес фіксації за допомогою мовних одиниць (найчастіше – лексем) певного культурно значущого смислу, який постає як узагальнене, стійке знання у свідомості носіїв мови. Такі номінації становлять основу для ідентифікації концептів у лінгвокультурному просторі і виступають маркерами концептуального змісту. Проблему номінації як руху від поняття до мовного знака, що його репрезентує, досліджували класики ономазіології [149], когнітивної лінгвістики [212; 215; 253] та семантики [174; 203], які розглядали номінацію як процес концептуалізації, поняття ж знаходить мовне вираження. Інакше кажучи, мовленнєва номінація спрямована на закріплення результатів когнітивної діяльності мовця за допомогою мовних засобів. Термінологічна номінація є, як правило, вторинним і цілеспрямованим процесом, покликаним відобразити окремий фрагмент професійної картини світу. Межі між наївною та термінологічною номінаціями не завжди чіткі, однак якщо наївна номінація здійснюється несвідомо, то створення термінів [1, с. 13] завжди виступає результатом

свідомої діяльності. Термінологічні одиниці формуються у відповідь на потребу вербалізувати певний фрагмент наукового мислення за допомогою мовних формальних засобів [82, с. 75].

Номінація концепту в мові здійснюється на кількох рівнях, кожен із яких має власні засоби вираження. На лексичному рівні концепт позначається окремими словами та термінами, що безпосередньо репрезентують його в мовній системі. На фразеологічному рівні номінація реалізується через сталі вирази, ідіоми та метафори, які надають концепту образності та культурної маркованості. На текстовому рівні концепт розгортається у стереотипах, дискурсивних кліше та наративних моделях, що формують цілісні смислові структури. На символічному рівні він виражається за допомогою емблем, гасел, колірних кодів та інших знаків, що мають культурне закріплення. Додатково можна виокремити метафорично-образний рівень, де концепт номінується через концептуальні метафори й культурні образи; інтертекстуальний рівень, що спирається на цитати, алюзії та культурні коди; візуально-іконічний рівень, який охоплює фотографії, плакати, карикатури й інші візуальні репрезентації; а також ціннісно-аксіологічний рівень, де номінація здійснюється через ключові слова культури та оцінні маркери, що відображають моральні й культурні домінанти.

Термінологічна номінація концепту є не лише засобом його ідентифікації, а й способом культурного кодування реальності. Через терміни й усталені мовні позначення здійснюється вербалізація колективного досвіду, фіксується ціннісна система, реалізується комунікативна функція культури. Вивчення наукового знання такого типу передбачає кілька напрямів [48, с. 47-48]. По-перше, необхідно впорядкувати науковий термінопростір навколо базових концептів, які виступають системоутворюючими термінопоняттями. По-друге, слід чітко розрізнити ментально-мовну та змістову структуру наукових понять і відповідних концептів, причому це розмежування має здійснюватися не з позиції зовнішнього спостерігача, а з урахуванням бачення самого науковця як мовної особистості, а також наукової спільноти як особливої мовної групи. По-третє, важливо моделювати архітектуру

окремого наукового концепту як знанневої структури, що стоїть за терміном, враховуючи внутрішню топологію. Також необхідно описувати концептуальний апарат окремих галузей знання й будувати моделі конкретних наукових концептосфер – когнітивних систем, які охоплюють сукупність концептів, що стоять за термінами, за параметрами зовнішньої топології. По-четверте, доцільно аналізувати явища лексичної та авторської концептуальної багатозначності й шукати способи їх практичного застосування. І нарешті, п'ятим напрямом є моделювання процесів реконцептуалізації та когнітивне осмислення наукового простору через призму концептуальних метафор.

Поняття «лінгвокультурні параметри» входить до термінологічної системи лінгвокультурології – науки, що сформувалася на стику лінгвістики та культурології й досліджує взаємодію мови та культури, зосереджуючись на культурних проявах народу, відображених і закріплених у мовних засобах [62, с. 464; 63, с. 57; 87, с. 168]. Мова виступає носієм культурної інформації, репрезентує колективний досвід та ідентичність суспільства, тоді як культура визначає мовні форми, структури і способи їх використання. Лінгвокультурні параметри військової лексики в медіадискурсі виявляються у двох вимірах: (1) семантичному та (2) комунікативно-прагматичному [87, с. 169-172].

Приклади термінологічної номінації концепту *SOLDAT* (військовий) демонструють багаторівневу та багатогранну репрезентацію цього концепту в німецькомовному лінгвокультурному медіапросторі, для порівняння наведено й аналогічне представлення в українській лінгвокультурі:

1. Лексичні номінації. Основні слова, якими позначається концепт у мові: *Soldat*, *Militärangehöriger*, *Wehrmann*, *Krieger*, *Dienstleistender*. Номінації української лінгвокультури: *солдат*, *воjak*, *воїн*, *боєць*, *служивий*, *захисник*, *воjажер* (історизм).

2. Термінологічні номінації (у фаховій мові). Назви, закріплені в офіційній/військовій термінології: *Angehöriger der Streitkräfte*, *Wehrpflichtiger*, *Mannschaftsdienstgrad*. Номінації української лінгвокультури: *рядовий* (найнижчий

військовий ранг), військовослужбовець (загальний офіційний термін), особовий склад (колективна номінація), військовозобов'язаний (особа, яка підлягає призову).

3. Соціокультурні та публіцистичні номінації. Номінації часто мають емоційно-оцінну чи патетичну конотацію: *unsere Soldaten, Verteidiger des Vaterlands, Helden in Uniform*. Номінації української лінгвокультури: захисник України, герой нації, титани, син Батьківщини.

4. Поетичні, метафоричні номінації. Репрезентації концепту через образні мовні засоби: *eiserner Wille, die unsichtbare Front, Schulter der Freiheit*. Номінації української лінгвокультури: ангели в пікселі, сталевий дух, невидимий фронт, опора свободи.

5. Історико-культурні номінації. Варіанти, які фіксують концепт у різні історичні періоди: *Landser (солдат Вермахту), Grenadier, Freiwilliger*. Номінації української лінгвокультури: січовик, повстанець, вояк УПА, доброволець, афганець, кіборг (український військовий сленг із 2014 року).

6. Колоквіальні та сленгові номінації. Використовуються в неформальному спілкуванні, часто в армійському побуті: *Bundi, GWDler (Grundwehrdienstleistender), Frischling, OG (Obergefreiter)*. Номінації української лінгвокультури: строковик, контрактник, дембель, мобік, срочник.

7. Інтертекстуальні номінації. Концепт закріплюється через цитати, алюзії та культурні відсилання: *Der gute Soldat Schwejk* (літературний образ), «*Ein Lied vom guten Kameraden*» (нісенна традиція). Номінації української лінгвокультури: солдатик з України, «Пісня про солдата».

8. Символічні номінації. Використання знаків, емблем, кольорів та гасел: *Uniform, Fahne, Stahlhelm, Bundesadler*. Номінації української лінгвокультури: вишитий прапор, тризуб, камуфляжні кольори.

9. Ціннісно-аксіологічні номінації. Ключові слова культури, що відображають моральні та ідеологічні домінанти: *Ehre, Pflicht, Opferbereitschaft*. Номінації української лінгвокультури: честь, звитяга, жертовність.

10. Медіа- та дискурсивні номінації. Формули, що активно функціонують у журналістиці та політичному дискурсі: *unsere Truppen im Auslandseinsatz, Frontsoldaten der Demokratie*. В українському медіапросторі – *захисники України, воїни світла, щит Європи*.

11. Візуально-іконічні номінації. Репрезентації концепту у фотографіях, плакатах, карикатурах, мемах: *Plakat des Bundeswehr-Recruitings, Propagandaposter des Zweiten Weltkriegs*. Номінації української лінгвокультури: *плакати часів визвольних рухів, сучасні мему про ЗСУ*.

Отже, аналіз вербалізаторів концепту має міждисциплінарний характер, поєднуючи лінгвокультурологію, когнітивну та етнолінгвістику, дискурсивний аналіз і прагматику, що забезпечує комплексний опис концепту як ментально-мовної, культурно зумовленої та динамічної одиниці. Концепт постає багатовимірною структурою з поняттєвими, образними, ціннісними й культурними компонентами, а його специфіка проявляється через систему вербалізаторів, які не є універсальними. Термінологічна номінація має свідомий і системний характер, реалізується на різних рівнях та засвідчує складну внутрішню структуру концепту. Різноманіття вербалізаторів слугує показником його значущості для колективної свідомості, а у випадку концепту *SOLDAT (військовий)* воно фіксує соціальну, історичну й культурну маркованість, виконуючи не лише ідентифікаційну, а й культурокодуєчу функцію, що створює основу для його дослідження в медійному дискурсі.

1.1.3 Структурна організація концептів. У сучасній лінгвокогнітології концепт розглядається як ментально-мовна одиниця, що структурує та транслює ціннісні орієнтири певної лінгвокультури. Єдиного підходу типологізації концептів не існує, адже концепт, як одна з фундаментальних одиниць етичної аксіології в когнітивній сфері індивіда, об'єктивується в будь-якій національній мові через її лексико-граматичні та національно-специфічні парадигми мовленнєвих реалізацій, набуває

статусу ментальної сутності, яка репрезентує чи відображає духовні цінності певного етносу або етнокультурної спільноти.

Семантичний простір вербалізаторів концепту охоплює всю прагматичну інформацію мовного знака, що корелює з його експресивною та ілокутивною функціями. О. Селіванова називає концептуальною системою (концептосферою) «систему концептів у свідомості людини, що відтворює у вигляді структурованих й упорядкованих знань уявлення про світ, дійсність і результати внутрішнього рефлексивного досвіду людини» [105, с. 188]. Додатковим елементом семантики слова є його когнітивна пам'ять – сукупність значеннєвих характеристик, детермінованих його первинним призначенням і системою духовних цінностей мовців. Із погляду концептології найбільш значущим є культурно-етнічний компонент. Саме він зумовлює специфіку семантики одиниць природної мови та слугує відображенням мовної картини світу її носіїв. Таким чином, концепт лінгвокультури становить собою вербалізований культурний смисл, маркований етнічною специфікою та характеризується серійністю у своїх мовленнєвих реалізаціях [93, с. 134].

Концептуалізація – це важливий процес пізнавальної діяльності людини, осмислення нею інформації, яка супроводжується утворенням концептів, концептуальних структур і всієї концептуальної системи в людській свідомості. Медійний простір формує альтернативне традиційним ЗМК середовище масової культури, загальних цінностей, традицій, масштабного впливу на підсвідомість, підсилюючи значення соціально-психологічних і культурно-інформаційних аспектів глобалізації. У межах німецькомовного лінгвокультурного медійного простору концепти виконують когнітивну, комунікативну, аксіологічну та ідентифікаційну функції, що зумовлює потребу їх класифікації та типологізації з урахуванням структурно-параметричних характеристик.

До параметрів концептуальної структури належать *поняттєвий компонент* (об'єктивні знання про референт), *образний компонент* (концептуальні метафори, символи), *ціннісний компонент* (оцінка з погляду культури), *емоційний компонент*

(емоційне забарвлення), *фреймово-сценарна структура* (ситуативне функціонування концепту в дискурсі). Цю багатокомпонентну модель концептуальної структури (поняттєвий, образний, ціннісний, емоційний, фреймово-сценарний компоненти) розробляли й застосовували різні дослідники в когнітивній лінгвістиці, семантиці та лінгвокультурології, як-от: поняттєвий та образний компоненти як символічні одиниці когнітивної граматики [215], образний компонент: концептуальні метафори як базові механізми мислення [213], поняттєвий компонент через категоризацію та прототипи [212], образний і поняттєвий компоненти у просторовій та каузативній семантиці [253], фреймово-сценарна структура концепту в дискурсі [174], когнітивні моделі значення, що поєднують поняттєвий, образний та емоційний компоненти [203], ціннісний компонент: ключові слова культури як носії культурних оцінок [274], систематизація параметрів концептуальної структури в когнітивній лінгвістиці [170], емоційний та образний компоненти як закорінені у перцептивному досвіді [136], фреймовий аналіз [223]. Українські науковці переймалися такими питаннями: аналіз поняттєвого, образного та ціннісного компонентів концептів у національному дискурсі [56], концептуальний аналіз тексту з урахуванням емоційного й ціннісного компонентів [103], етнокультурний підхід: слова як носії культурних концептів із ціннісним та образним наповненням [37], дослідження образного й ціннісного компонентів концептів у міфологічному дискурсі [111], аналіз концептосфери як системи концептів із багаторівневою структурою (поняттєвий, образний, ціннісний) [95], концептуалізація як процес осмислення реальності; як мова фіксує результати когнітивної діяльності [97], систематизація параметрів концептуальної структури, включно з емоційним та фреймово-сценарним компонентами [93; 141], фреймовий аналіз [34; 88; 117].

Поняттєвий компонент концепту становить його базову когнітивну основу, що забезпечує зв'язок між мовною формою та знанням про референт. Він репрезентується через виокремлення концептуальних ознак, які об'єктивуються в тексті як елементи загальнолінгвокультурної та індивідуально-авторської свідомості. У мовному матеріалі цей компонент реалізується за допомогою синонімічних найменувань концепту та його

описових номінацій, що дають змогу варіювати спосіб представлення поняття залежно від комунікативної ситуації. Поняттєва складова слугує основою для утворення концепту, оскільки формується на базі фактичної інформації про реальний або уявний об'єкт. Вона не зводиться лише до дефініції, а постає як цілісна сукупність мислеобразів, що інтегрують знання, досвід та культурні уявлення. Поняттєвий складник концепту [23, с. 8; 24, с. 188] – це його мовна фіксація, позначення, опис, структура ознак, дефініція, зіставні характеристики стосовно інших, які ніколи не є ізольованими, їхня найважливіша якість – голографічна багатовимірна вбудованість у систему нашого досвіду. Поняттєвий компонент забезпечує стабільність концепту в мовній картині світу, водночас залишаючи простір для індивідуальних інтерпретацій та авторських смислових нашарувань. Дослідники, які розробляли поняттєвий компонент, показали, що такий рівень концепту є символічною одиницею граматики [215, с. 325], описували категоризацію та прототипи як основу поняттєвої складової [212, с. 256], розглядали поняттєвий компонент як когнітивну модель значення [203, с. 122], підкреслювали роль поняттєвого рівня у формуванні культурно специфічних концептів [274, с. 120], досліджували поняттєві ознаки концептів у національному дискурсі [56, с. 169], систематизували поняттєвий компонент як основу концептуальної структури [93, с. 134].

Образний компонент концепту відображає спосіб пізнання дійсності у вигляді наочного чуттєвого уявлення. Такий образ постає як прототип – конкретний або абстрактний мисленнєвий образ предметів, що належать до однієї категорії. Прототипи допомагають індивіду сприймати та структурувати навколишню дійсність, формуючи когнітивні моделі категоризації. Образна складова реалізується через концептуальні метафори [64, с. 35], які фіксують сприйняття концепту в мовній свідомості, а також через асоціативні та символічні зв'язки, що закріплюють суспільні уявлення в мовних формах.

Дослідники, які вивчали образний компонент концепту, показали, що концептуальні метафори є базовим механізмом мислення [213, с. 83], доводили

організацію категорій навколо образних центрів [212, с. 247], описували символічні одиниці граматики як поєднання поняттєвого та образного рівнів [215, с. 58], досліджували образні структури простору, руху й каузативності як ключові параметри концептуалізації [253, с. 360], демонстрували включення образних та асоціативних репрезентацій у когнітивні моделі значення [203, с. 82], доводили закоріненість образного компонента у перцептивному досвіді та тілесних схемах [136, с. 619]. В українській лінгвістичній традиції аналізували образні та символічні параметри концептів у національному дискурсі [56, с. 168], систематизували образні та символічні параметри концептів у межах концептосфери [95, с. 92]. Образний компонент концепту забезпечує наочність, символічність та асоціативність, поєднуючи прототипи, метафори й культурні образи у цілісну структуру.

Усі культурні процеси відрізняються від природних тим, що вони завжди втілюють у собі певну визнану людиною *цінність*, тому основою для утворення концепту слугує лише те явище дійсності, яке є об'єктом оцінки. Для того, щоб первинно утворити концепт, індивід оцінює об'єкт, а саме те, що потрібно їй фізично й духовно. *Ціннісний компонент* відображає суб'єктивну естетичну оцінку концептуалізованого явища та визначає його значущість у системі цінностей автора, оскільки індивідуальна картина світу в художньому тексті формується згідно з концептуальними пріоритетами митця та його естетичними установками [86, с. 118]. У когнітивній лінгвістиці та лінгвокультурології ціннісний компонент концепту розглядається як базовий для його культурної інтерпретації. Дослідники, які розробляли ціннісний компонент концепту, показали, що ключові слова культури є носіями ціннісних домінант [274, с. 267], наголошували на оцінному вимірі концептів як відображенні культурних пріоритетів [215, с. 344], доводили закоріненість оцінки концепту у перцептивному та емоційному досвіді [136, с. 622]. В українській науковій традиції підкреслювали аксіологічне наповнення концептів у національному дискурсі [56, с. 188], роль ціннісних орієнтацій у формуванні індивідуальної картини світу автора [103, с. 146]. Таким чином, ціннісний компонент концепту є не лише

суб'єктивною естетичною оцінкою, а й культурним маркером, що визначає значущість явища в системі цінностей як окремого автора, так і цілої етнокультурної спільноти. Він забезпечує інтеграцію концепту в мовну картину світу як носія моральних, ідеологічних і естетичних пріоритетів.

Емоційний компонент є складовою концепту і формує його ціннісну, образну та прагматичну специфіку. У сучасній когнітивній лінгвістиці концепт розглядається не лише як сукупність знань або уявлень про об'єкт, а як складна ментальна структура, що інтегрує раціональні, образні та афективні елементи. Саме емоційне забарвлення забезпечує концепту здатність впливати на інтерпретацію дійсності, регулювати оцінні судження й моделювати соціально значущі смисли.

У працях зарубіжних дослідників емоційний компонент концепту часто трактується як частина оцінного або аксіологічного виміру. Концептуальні структури людського мислення формуються на основі тілесного й емоційного досвіду, а метафоричне мислення є безпосередньо пов'язаним з афективними станами суб'єкта [213, с. 56]. Емоції не є додатковим «нашаруванням» на концепт, а становлять його когнітивне підґрунтя, яке визначає способи категоризації та оцінювання.

Подібну позицію розвиває Л. Барсалу, розглядаючи концепти як «заземлені» (*grounded*) структури, що ґрунтуються на перцептивному, моторному й емоційному досвіді людини [136, с. 628]. Згідно з цією теорією емоційний компонент концепту є частиною симулятивних процесів, які активуються під час мовного опрацювання: слово або образ викликає не лише знання, а й афективні реакції, що впливають на розуміння та оцінку.

У межах культурної лінгвістики емоційний компонент концепту пов'язується з колективним досвідом і культурно специфічними моделями почуттів. Емоції не є універсальними у своїх мовних репрезентаціях, а кодуються через «ключові слова культури», які фіксують нормативні способи переживання та оцінювання [271, с. 120]. Відповідно, емоційне забарвлення концепту відображає не лише індивідуальні переживання, а й культурно зумовлені сценарії емоційної інтерпретації.

Українські дослідники також послідовно наголошують на важливості емоційного складника в структурі концепту. Мовні концепти розглядаються як носії етнокультурної інформації, у яких емоційність є одним із маркерів національної специфіки мовної картини світу [38, с. 202]. Емоційно-оцінні смисли, закріплені в слові, відображають історичний досвід, колективну пам'ять і домінуючі культурні цінності спільноти. Подібна позиція [103, с. 252] підкреслює, що емоційний компонент концепту проявляється не лише на лексичному, а й на текстовому та дискурсивному рівнях, формуючи стійкі оцінні моделі інтерпретації соціальної реальності.

З погляду структурної організації концепту емоційний компонент не функціонує ізольовано, а перебуває у тісній взаємодії з поняттєвим та образним складниками. У традиційній трикомпонентній моделі концепту (поняттєвий – образний – ціннісно-оцінний) саме емоційний елемент забезпечує перехід від знання до оцінки. Він активізується через конотації, експресивні засоби, метафори, символи та дискурсивні стратегії емпатизації або дистанціювання.

У структурі концепту емоційний компонент часто формує ядро або ближню периферію, якщо йдеться про соціально та культурно значущі концепти. Як зазначає В. Кононенко [56, с. 112], ціннісно-емоційний вимір концепту визначає його місце в концептосфері культури та зумовлює частотність і різноманітність мовних засобів репрезентації. У менш значущих або технічних концептах емоційний компонент може бути віднесеним на периферію, однак повністю відсутнім він практично не буває. Таким чином, емоційний компонент концепту виступає системоутворювальним елементом його внутрішньої організації. Він поєднує індивідуальний афективний досвід із колективними культурними моделями, забезпечує оцінну інтерпретацію дійсності та реалізується через багаторівневу систему мовних і дискурсивних засобів. Емоційний складник є принципово важливим для аналізу концептів у медійному, політичному та ідеологічному дискурсах, де саме емоційне забарвлення часто визначає силу впливу мовного повідомлення на адресата.

Концепт постає динамічною структурою, яка функціонує шляхом актуалізації своїх окремих складників, вступає у взаємодію з іншими концептами та водночас може протиставлятися їм. Кожен концепт має складну внутрішню організацію, яку зазвичай подають у вигляді ядра (ядерного компонента) та периферії. У центрі концепту містяться його прототипи – первинні, найяскравіші образи. У випадку складних концептів до цих образів додаються додаткові когнітивні характеристики, що разом формують базовий рівень концепту. Периферійна зона включає інтерпретаційне поле – сукупність абстрактних ознак, менш конкретних і менш образних, але не обов'язково менш важливих. Ця зона відображає різноманітні способи осмислення концептуальних ознак або їхніх комбінацій у формі суджень чи ментальних установок, що виникають у межах певної мовленнєвої спільноти й зумовлені ментальністю окремих індивідів. Через це інтерпретаційне поле часто є суперечливим і слабо впорядкованим, оскільки складається з множинності поглядів. Незважаючи на таку структурну невизначеність, аналіз цієї периферійної зони є важливим для розуміння специфіки національного менталітету певної лінгвокультури [127, с. 53].

Семантичний підхід до розуміння концепту слід вважати провідним, а у формуванні його змісту – семантику мовного знака. Глосарії фіксують семантичні параметри лексичної одиниці як константи колективної свідомості, яка відображає суть предмета, явища, події тощо. У цьому контексті деякі дослідники наголошують на паралельному існуванні концептуальної та мовної картин світу. Так, С. Єрмоленко зазначає, що «межа між першою і другою не чітка. Це спричинено, по-перше, асиметричною природою мовного знака, по-друге – різницею між уявленням і поняттям» [30, с. 95].

Відповідно, кожний концепт містить у собі етнокультурний компонент, що віддзеркалює ментальні, духовні, світоглядні цінності певної лінгвокультури. З'ясування семантичних меж концепту *SOLDAT* (військовий) у лексикографічному вимірі дає змогу виявити не лише дефінітивний потенціал, а також простежити модифікації, трансформації семантики. З'ясування контекстів вживання та виявлення всезагального

й культурно-специфічного можна визначити на основі словникових тлумачень, семантичних параметрів, що слугують завжди достовірним та невичерпним джерелом отримання уявлень про картину світу.

Ядро концепту формують універсальні ознаки, що є спільними для носіїв певної лінгвокультури й забезпечують його стабільність та впізнаваність у мовній свідомості [170, с. 86; 215, с. 128]. Близня периферія містить актуалізовані в певному історико-культурному контексті смисли, які відображають соціальні, політичні та культурні зміни й демонструють динаміку концептуального наповнення [56, с. 128; 212, с. 268]. Дальня периферія охоплює суб'єктивно-оцінні, стилістично марковані або метафоризовані інтерпретації, що віддзеркалюють індивідуальне бачення, авторські смисли та культурні асоціації [103, с. 126; 213, с. 82]. У цій сфері локалізуються уявлення, оцінки, ідеології або навіть емоційні позиції, які можуть бути пов'язані з концептом [38, с. 26; 174, с. 118]. Таким чином, концепт постає як багаторівнева структура, де ядро забезпечує сталість, приядерна зона – історико-культурну варіативність, а периферія – індивідуально-оцінні та емоційні нашарування, що роблять його живим і динамічним елементом мовної картини світу.

У межах лінгвокультурного простору німецькомовного медіадискурсу військові концепти функціонують як елементи символічного конструювання колективної ідентичності, інтерпретації безпекових загроз і легітимації політичних дій [43, с. 310]. Їх реалізація відбувається через стійкі дискурсивні сценарії, які є структурованими моделями мовного представлення подій, ролей та оцінок, типових для наративів про війну [3, с. 150], оборону і збройні конфлікти [174, с. 118; 195, с. 58]. Такі сценарії забезпечують когнітивну організацію дискурсу, де концепти військової сфери набувають символічного значення та стають частиною колективної пам'яті [233, с. 180; 243, с. 160]. У цьому сенсі концепти не лише позначають реалії війни, а й виконують аксіологічну функцію, формуючи систему цінностей та ідеологічних орієнтирів у суспільстві [274, с. 180; 56, с. 87].

Концепт у дискурсі можна змодельовати *фреймово-сценарною структурою*, дослідження якої лежить у площині лінгвокогнітології. Її розвиток пов'язаний із працями Ч. Філлмора, Дж. Лакоффа, Р. Лангакера та Л. Талмі, які започаткували нові підходи до опису мови [174; 213; 214; 253]. Когнітивним простором вважається організована система знань і уявлень, властивих певній мовній особистості, яка формується на основі ментальних структур і включає як ключові елементи певні культурні феномени [86, с. 119]. Особливе значення має теорія фреймів [223, с. 213], де фрейм визначається як структура даних для представлення стереотипної ситуації. У лінгвістиці фрейм розглядається як когнітивна модель, що організує знання та забезпечує їх вербалізацію [34, с. 178; 260, с. 120]. Фрейм визначають як когнітивну структуру репрезентації знань, у якій фіксується інформація, здобута досвідним шляхом, про певну стереотипну ситуацію та текст, що її описує, а також задається інструкція щодо практичного використання цієї інформації [281, с. 292]. Ключовим елементом будь-якого фрейму виступає домінантний концепт, який завдяки процесам об'єктивації та кодування/декодування символічних компонентів формує зв'язки з іншими концептами. У результаті виникають семантичні поля, що акумулюють усі наявні знання про певну фреймову структуру. Зміст концепту [117, с. 44] складається з чуттєвого образу та знань про світ, що формують його основу. Образний компонент включає тропи, які відображають національний спосіб мислення й допомагають осмислювати абстрактні сутності. У цьому сенсі образ є універсальною когнітивно-естетичною одиницею, здатною актуалізувати значні пласти інформації та виступати суміжним із концептом.

Серед численних методів представлення вербалізованої інформації особливо ефективним виступає фреймовий аналіз. Теорію фреймів започаткував М. Мінський, який визначив фрейм як «структуру даних для відображення стереотипних ситуацій» [223, с. 250]. Ці структури організовують сприйняття світу людиною та формують її поведінку в реальності, ван Дейк розглядає фрейм як «одиницю конвенційного знання, що визначає взаємні очікування та інтеракцію» [260, с. 134]. У процесі вербалізації

інтенції фрейм поєднує когнітивну та мовну сфери, виступаючи концептуальною структурою для декларативного представлення знань про типову тематично цілісну ситуацію, що складається зі слотів. Це визначення підкреслює ключові характеристики фрейму – його структурність та ситуативну зумовленість [113, с. 241]. Суть фрейму полягає в тому, що будь-яку ситуацію можна подати як модель, побудовану з фреймів. У цій праці фрейм використовується як інструмент узагальненої візуальної схематизації концепту, який аналізується та моделюється на основі відповідних джерел, об'єднаних у єдину систему. Фрейм – це когнітивна структура репрезентації знань, що моделює стереотипну ситуацію у вигляді системи слотів, організованих навколо досліджуваного концепту, вербалізатори якого формують семантичні поля та забезпечують зв'язки з іншими концептами. Фрейм поєднує когнітивну й мовну сфери, виступаючи концептуальною моделлю для декларативного представлення досвіду, його вербалізації та практичного використання в комунікації. Фреймовий аналіз дає змогу моделювати структурування досвіду у значеннях мовних одиниць, а також виявляти механізми концептуалізації.

Отже, концепт має динамічну й багатокomпонентну організацію, що поєднує раціональні, образні, емоційні та ціннісні виміри й реалізується через дискурсивні фрейми, формуючи багатовимірну ментально-мовну одиницю, яка виходить за межі лексичного значення та охоплює когнітивний і культурний простір колективних смислів. Його структура ієрархічна: ядро містить універсальні ознаки, приєдрана зона – історико-культурно актуалізовані смисли, а периферія – інтерпретаційні й емоційно марковані нашарування, що відображають соціальну динаміку. Емоційний складник виконує системоутворювальну роль, переводячи знання у сферу оцінок та ідеологічних інтерпретацій, взаємодіючи з образним і ціннісним рівнями через конотації, метафори та дискурсивні стратегії. Фреймово-сценарний підхід показує, що концепт функціонує в моделях, які структурують знання про типові ситуації та ролі, створюючи основу для аналізу конкретних концептів, зокрема *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі.

1.2 Лінгвокультурологічна інтерпретація концепту

1.2.1 Лінгвокультурний концепт – дефініційні параметри. Тривалі наукові пошуки розв'язання проблеми синтезу мови та культури логічно призвели до формування лінгвокультурології на початку XXI століття. Ця наука має на меті дослідити, як саме мова слугує інструментом для розкриття національної культури. Центральною категорією лінгвокультурології, що забезпечує цей аналіз, є концепт [128, с. 15]. У процесі теоретичного осмислення концепту як базової одиниці лінгвокультурологічного аналізу особливого значення набуває питання його термінологічної номінації та дефініційних параметрів. Незважаючи на широку міждисциплінарну вживаність поняття *концепт*, у науковому дискурсі існує варіативність у його термінологічному позначенні, що зумовлена різним теоретико-методологічним підходом до його тлумачення.

Лінгвокультурний концепт (або *лінгвокультурна концепція*) постає як специфічна одиниця знання, зафіксована в мові та відображена у свідомості мовної спільноти. Він поєднує когнітивні, культурні та комунікативні параметри, виступаючи своєрідним «культурним знаком», що інтегрує знання, досвід і цінності певного етносу, що слугують інтерпретаційною основою для розкриття його смислу. У парадигмі лінгвокультурології концепт набуває статусу інтердисциплінарної категорії, що функціонує на перетині когнітивної лінгвістики, культурології, семіотики, філософії та етнолінгвістики. У працях західних дослідників ця категорія розглядається як інструмент аналізу взаємодії мови та культури. Так, ключові слова культури є носіями концептів, які відображають колективну свідомість і ціннісні домінанти [274, с. 126]. Дослідники, які розробляли лінгвокультурний концепт, показали можливість опису культурно специфічних концептів у міжмовному порівнянні [188, с. 428], наголошували на статусі концептів як культурних моделей, що формують колективну ідентичність та інтерпретацію досвіду [243, с. 42], розглядали концепти як одиниці

культурної лінгвістики, що поєднують знання, мову та культурні практики [233, с. 28], підкреслювали роль концептів як культурних моделей, що структурують мислення та мовну свідомість [195, с. 160]. В українській науковій традиції вчені систематизували концепти в національному дискурсі, показавши їхню роль у формуванні культурної ідентичності [56, с. 120], зацентували на значенні концептів як одиниць текстової та культурної інтерпретації [103, с. 99], визначили слова як носіїв культурних образів і символів [37, с. 24], довели функціонування мовних одиниць як елементів етнокультурної інформації та символічних значень [38, с. 57], дослідили етноконцепти як культурні одиниці, закріплені в мові та міфологічних уявленнях [111, с. 18]. Лінгвокультурний підхід зосереджується на дослідженні національної концептосфери як мосту між культурою та свідомістю її носіїв. У цьому сенсі концепт є базовою одиницею культури, що інтегрує в собі поняттєвий (раціональний) і ціннісний (аксіологічний) компоненти. Його аналіз потребує застосування як лінгвокультурологічного, так і діахронічного методів [214, с. 89].

У лінгвокультурології концепт розглядається як одиниця, що має і вербальне, і невербальне вираження. Він може бути вербалізований комплексом мовних засобів (лексичних, фразеологічних, синтаксичних тощо). Концептуальний аналіз реконструює імпліцитні культурні смисли, закріплені в мовних одиницях, де лексеми, фразеологізми, метафори, символи та дискурсивні формули виступають рівноправними засобами вербалізації. Систематизація та семантичний опис цієї сукупності мовних засобів є необхідними для виокремлення когнітивних ознак та класифікаторів, які, водночас, використовуються для моделювання самого концепту [128, с. 15]. Як зазначає І. Голубовська [27, с. 40], концепт у лінгвокультурології виступає засобом репрезентації культурних цінностей через мовні засоби, забезпечуючи доступ до колективного досвіду та ментальних моделей конкретного народу, він є змістом поняття й смислом, або, частіше, сукупністю смислів, вербалізованих у слові [104, с. 62]. У цьому розумінні *смысл* виступає найменшою структурною одиницею концепту. Оскільки когнітивні та етнокультурні концепти складаються з окремих

атомів смислу, для позначення елементарних одиниць структури лінгвокультурного концепту застосовуються терміни *смисловий елемент* або *компонент смислу*.

Поняття «лінгвокультурні параметри» належить до поняттєво-термінологічного апарату лінгвокультурології – науки, яка сформувалася на перетині лінгвістики та культурології й досліджує механізми взаємодії мовних і культурних феноменів, зосереджуючись на культурних смислах, зафіксованих у мовних одиницях. Цей термін акцентує увагу на тому, що мова є не лише засобом комунікації, а й носієм культурної інформації, формою колективного досвіду та ідентичності соціуму, тоді як культура безпосередньо впливає на структуру, функціонування й уживання мовних засобів.

Лінгвокультурні параметри військової лексики в медіадискурсі структурують за двома ключовими аспектами: семантичним та комунікативно-прагматичним [87, с. 170]. Семантика мілітарних одиниць детермінована взаємодією трьох контекстуальних чинників: історичним (визначає еволюцію значень та закріплення конотацій у колективній пам'яті соціуму); соціальним (зумовлює стилістичну диференціацію лексики); культурним (фіксує національні архетипи (честь, героїзм, обов'язок) та транслює ціннісні домінанти лінгвокультури). Прагматичний потенціал військової лексики реалізується через її функціональну специфіку в офіційно-діловому, науковому та публіцистичному стилях, що визначає стратегії репрезентації мілітарної реальності в медіапросторі. Військова лексика медіадискурсу постає як складна лінгвокультурна система, в якій семантична структура поєднується з прагматичною функціональністю, а мова виступає засобом репрезентації національної культурної свідомості [1; 42; 45; 62; 70].

Лінгвокультурологічне трактування концепту продукує такі підходи: етноцентричний (концепт як знак, згусток, ключове слово культури, культурна домінанта, національно-культурний стереотип тощо), антропоцентричний (концепт як потенція), аксіологічний (концепт як цінність), а також концепцію смислової організації структури знань (концепт як смисл) та ідеї заступання і посередництва (концепт як заступник реалії або поняття, концепт як посередник) [49, с. 47].

Якщо концепт у загальному розумінні має структуру, що складається із сукупності узагальнених ознак, необхідних і достатніх для ідентифікації об'єкта чи явища в когнітивній картині світу, то структура лінгвокультурного концепту визначається як впорядкована система смислових елементів, які відображають культурно зумовлену інтерпретацію цього об'єкта в мові. Його дефініційні параметри формуються на перетині мови, мислення, досвіду, цінностей та культури. На основі аналізу підходів до осмислення параметрів лінгвокультурного концепту можна запропонувати таку систему параметризації лінгвокультурного концепту:

1. Структурно-змістові параметри (що визначає концепт) виявляються через його класифікацію за внутрішніми та зовнішніми ознаками: репрезентація (лінгвістично-репрезентативний підхід), тобто, концепт класифікується за способом його вербального вираження в мові (предметні (об'єкти), ознакові (характеристики) та подійні (процеси)); когнітивний досвід (когнітивно-психологічний підхід), що визначає, як концепт структурує осмислені фрагменти досвіду у свідомості, зіставляючись із такими когнітивними одиницями, як картини, карти, сценарії, фрейми та гештальти; абстрактність і наповнення, що диференціює концепт за ступенем абстрактності (конкретні/абстрактні) та рівнем смислового наповнення (пропорційні, граничні, рудиментарні).

2. Аксіологічні та культурні параметри (цінність та ідентичність), які є основними для диференціації лінгвокультурного статусу концепту: ціннісні домінанти (аксіологічний підхід), коли концепт класифікується за ступенем яскравості ціннісного складника (телеономні (домінування вищих цінностей), регулятивні (значний ціннісний складник) і нерегулятивні (фоновий, ускладнений ціннісний складник)); аудиторія та етнокультурна специфіка, де концепт розрізняється за рівнем спільного досвіду, тобто, від загальнолюдських і цивілізаційних до етнокультурних, макро- та мікрогрупових (у лінгвокультурології ключовим є протиставлення національно-специфічних/нейтральних і соціально-специфічних/нейтральних концептів);

ментальність, яка визначає, наскільки концепт відображає колективну свідомість (національні проти універсальних).

3. Динамічні та дискурсивні параметри (функціонування): дискурсивна реалізація (дискурсивний підхід), де концепт класифікується за типом дискурсу, в якому він функціонує, тобто, щоденні/художні (особистісно-орієнтований) та інституційні (політичні, наукові, ділові); динамічність (стійкість і зміна), що класифікує концепт за здатністю до метафоричного осмислення та стійкістю (стабільні/мінливі та сталі/імпортвані); тематика (тематичний підхід) групує концепти відповідно до предметної сфери (емоційні, комунікативні, гастрономічні тощо).

Лінгвокультурний концепт також осмислюється через низку теоретичних концепцій: етноцентричний – концепт як знак, згусток, ключове слово культури або культурна домінанта; антропоцентричний – концепт як потенція (здатність) пізнання; аксіологічний – концепт як цінність; комунікативний – концепт як посередник між реалією та поняттям, або як смислова організація структури знань.

Таким чином, лінгвокультурний концепт має чітко виражений інтердисциплінарний статус. Його дефініції формуються на перетині когнітивної лінгвістики, культурології, філософії, семіотики, психолінгвістики та етнолінгвістики. Варіативність термінологічних тлумачень концепту в науковому дискурсі не є свідченням методологічної розпорошеності, а навпаки відображає складну, багатовимірну природу цього ментально-мовного утворення. Становлення лінгвокультурології як окремої наукової дисципліни – це закономірний результат тривалого пошуку інтегративної моделі взаємодії мови й культури. У межах цієї парадигми концепт постає центральною аналітичною категорією, яка забезпечує доступ до національно-культурної специфіки мовної свідомості. Його значущість зумовлена здатністю поєднувати мовні форми з культурними смислами та колективним досвідом носіїв мови.

Отже, лінгвокультурний концепт є складною, багатовимірною та динамічною одиницею, дефініційні параметри якої формуються на перетині мови, мислення,

культури та соціального досвіду. Усвідомлення цієї багаторівневої природи концепту створює теоретичне підґрунтя для подальшого аналізу конкретних лінгвокультурних концептів у різних типах дискурсу та, зокрема, для дослідження їх вербалізації в медійному просторі.

1.2.2 Лінгвокультурний концепт як маркер національної картини світу. Як лінгвокультурологічне явище, концепт постає як базова одиниця культури, що формується внаслідок взаємодії лексичного значення слова з народним колективним досвідом, індивідуальним життєвим світосприйняттям і знаннями про навколишній світ. Важливу роль у цьому процесі відіграє мова, яка слугує засобом репрезентації й фіксації таких знань, виявляючи при цьому етнокультурну специфіку спільноти. Концепт становить своєрідне відображення культурних процесів, набуваючи вербального оформлення у вигляді мовних знаків.

Концепти, подібно до символів, реалізуються через мовні одиниці та виступають структурними елементами мовної картини світу. У зв'язку з цим слід зазначити, що індивідуальне сприйняття світу апіорно є суб'єктивним, зумовленим різноманітністю сенсорного досвіду, систем уявлень, когнітивних установок та особистісного світогляду. Світогляд, формуючись на основі накопиченого досвіду і пізнання, трансформується в картину світу, яка, водночас, впливає на спосіб мислення.

Протягом усього життєвого шляху – у процесі пізнавальної діяльності, творчості та соціальної взаємодії – індивід активно модифікує власне сприйняття дійсності, а отже, опосередковано впливає на трансформацію колективної картини світу – спільноти, етносу, нації, а в умовах цифрової доби – і глобального інформаційного простору. Таким чином, формування картини світу відбувається в межах взаємодії двох когнітивних векторів: реконструктивний вектор – спрямований на експлікацію, екстракцію, осмислення й об'єктивацію образів дійсності, що закорінені в практичній діяльності людини; конструктивний вектор – охоплює творення нових смислових

образів світу шляхом свідомої, рефлексивної та цілеспрямованої когнітивної діяльності.

У першому випадку йдеться про реконструкцію наявної картини світу, у другому – ціннісно-пізнавальне конструювання, що веде до формування концептуального утворення, яке є адекватним щодо пізнаваної дійсності. Незважаючи на відмінність спрямованості цих процесів, обидва вони мають схожий структурний механізм: відтворення структури об'єкта у структурі когнітивного відображення – картини світу, яка реалізується через систему культурних концептів.

Починаючи з 60-х років ХХ століття, концепт картини світу розглядається в межах семіотики, зокрема в контексті первинних (мовних) і вторинних моделюючих систем, до яких належать міфи, релігія, фольклор, літературні жанри (поезія, проза), візуальні мистецтва (кіно, живопис, архітектура) тощо. Тип картини світу визначається системою концептуальних обмежень, що зумовлені специфікою культурного, ідеологічного, морального, релігійного, художнього, наукового та мовного досвіду. Цей перелік, хоча й не вичерпний, демонструє складну природу концептуального упорядкування дійсності, яке вивчається сучасною гуманітаристикою.

Мислення як когнітивний процес дає змогу людині трансформувати чуттєві або візуальні образи у вербальну форму, що забезпечує можливість концептуального осмислення й мовної репрезентації картини світу. Ще на початку ХІХ століття В. Гумбольдт сформулював ідею про існування особливого мовного світорозуміння, що передбачає взаємозв'язок між мовою, мисленням та об'єктивною дійсністю. Ці міркування були закладені в основу мовно-філософської традиції, в межах якої досліджується вплив мови на формування свідомості та сприйняття світу [198]. Важливим постулатом у цій парадигмі стало поняття «внутрішньої мовної форми» [267], що трактується як ключова категорія лінгвістичної відносності. Подальший розвиток цієї ідеї відбувся в роботах представника неогумбольдтіанської школи Л. Вайсгербера, який уперше ввів поняття «мовної картини світу». На його думку, мова формує проміжну ментальну реальність – так званий *Sprachliche Zwischenwelt* (мовний

проміжний світ), який виникає внаслідок активного осмислення навколишньої дійсності мовцем і є результатом колективної діяльності духу [267].

Паралельно з європейською традицією у США формується етнолінгвістичний напрям, у межах якого з'являється гіпотеза лінгвістичного детермінізму, сформульована Е. Сепіром і Б. Ворфом. Згідно з цією гіпотезою структура мови визначає характер мислення та спосіб концептуалізації реальності. Вона базується на двох фундаментальних положеннях: по-перше, мова не лише відображає, а й формує світогляд, по-друге, люди, що розмовляють різними мовами, мислять по-різному. Зокрема, розуміння таких базових категорій, як простір і час, значною мірою залежить від рідної мови. Ця концепція була використана для пояснення особливостей європейської культури та її наукових досягнень, зокрема таких, як класична ньютонівська модель світу [239; 270].

Ідеї лінгвістичної відносності перегукуються з філософськими поглядами Л. Вітгенштайна, який розглядав картину світу як «модель навколишньої дійсності», що складається з вербалізованих фактів і ситуацій. У своєму *Tractatus Logico-Philosophicus* він зазначав, що картина світу – це не лише відображення емпіричних явищ, а й сукупність суспільно закріплених уявлень, переконань і когнітивних схем, які мають комунікативну та культурну цінність [275].

Формування мовної картини світу є багатофакторним процесом, що відбувається на перетині мовної структури, когнітивної діяльності та культурного контексту. Мова не лише виконує репрезентативну функцію, а й виступає активним інструментом моделювання дійсності, фіксуючи цінності, знання та досвід етносу у структурі концептів. У сучасному гуманітарному дискурсі картина світу розглядається як когнітивне відображення зовнішньої реальності та багаторівнева система інтерпретацій, що визначає мисленнєво-комунікативні моделі індивіда та колективу. Так, В. Манакін підкреслює, що картина світу – це не просто ментальний образ дійсності у свідомості людини, а повноцінний «світ людської свідомості (колективної чи індивідуальної), світ встановлених понять, уявлень і вірувань, параметрів і

цінностей, які слугують орієнтирами існування для окремої особистості чи національного колективу» [76, с. 65]. У цьому сенсі картина світу виступає водночас відображенням і когнітивною рамкою, що задає напрямок інтерпретації досвіду та подій у межах конкретної культури.

Подібну позицію висловлює й С. Симоненко, яка трактує картину світу як похідну глобального, первинного образу світу, що формується у процесі світобачення. За цим підходом картина світу розглядається як суб'єктивна репрезентація об'єктивної реальності, що належить до сфери ідеального. Вона опредметнюється в знакових формах, але водночас не вичерпується жодною з них повністю: «картина світу постає як суб'єктивний образ об'єктивної реальності й входить до класу ідеального, яке, не припиняючи бути образом реальності, опредмечується в знакових формах, водночас не відображаючись повністю в жодній із них» [109, с. 236].

Картина світу є рефлексивною когнітивною надбудовою над образом світу, що прагне до об'єктивізації індивідуального досвіду, систематизації знань та концептуального оформлення уявлень про реальність. Утім, сам образ світу формується на перетині індивідуальної свідомості та національно-мовної картини світу, яка задає вихідні культурні, історичні й соціальні координати. Кількість мовних картин світу відповідає кількості наявних мов, адже кожна мова відображає унікальний результат багатовікового осмислення буття людини етнічною свідомістю, фіксуючи специфічне бачення реальності та культурний досвід кожного народу. Картина світу відображає культурні й національні особливості кожного етносу, а національна мовна картина світу постає як специфічне бачення реальності, закріплене в лексиці певної мови та доповнене смисловими напашаруваннями, що формуються людською свідомістю [119, с. 158-162]. Національна картина світу постає як специфічне світовідчуття й світорозуміння етносу, виражене засобами його мови; вона є вербалізованою інтерпретацією навколишньої реальності та самого себе в цій реальності, закріпленою у мовній свідомості соціуму [26, с. 23]. Таким чином, національно-мовна картина світу

відіграє роль культурного фону, на основі якого конструюється індивідуальний образ дійсності, з усією його складністю та варіативністю [126, с. 194].

Отже, лінгвокультурний концепт як маркер національної картини світу є базовою одиницею культури, що поєднує мовну форму зі знаннями, досвідом та світосприйняттям етносу, відображаючи його специфічне бачення реальності й самого себе в ній. Він формується у взаємодії індивідуального й колективного світогляду, реалізується через мовні знаки та символи, а також виступає структурним елементом мовної картини світу. Концепт є результатом як реконструкції вже наявних культурних образів, так і конструювання нових смислів, що забезпечує його динамічність і здатність відображати історичні та соціальні процеси. У сучасній гуманітаристиці він розглядається як інструмент упорядкування дійсності, що фіксує цінності, уявлення й вірування спільноти, а національна мовна картина світу, будучи вербалізованою інтерпретацією реальності, слугує культурним фоном для формування індивідуального образу світу та колективної свідомості.

1.2.3 Стереотипи свідомості німецькомовної медіаспільноти. Дослідження стереотипів у лінгвокультурології ґрунтується на міждисциплінарному підході, що інтегрує здобутки когнітивної лінгвістики, культурології, психології, етнолінгвістики та дискурсивного аналізу. Лінгвокультурологічне вивчення стереотипів спрямоване на реконструкцію культурних смислів, що закріплюються в мовних формах і відтворюються в комунікативній практиці носіїв мови. Відповідно, методологічно важливим є положення про те, що стереотип формується і функціонує в культурно маркованих мовних практиках, а його структура включає когнітивний, емоційно-оцінний і поведінковий компоненти [266, с. 160]. Відтак, аналіз мовних одиниць, що експлікують стереотип, дає змогу реконструювати не лише зміст культурних уявлень, а й оцінні та аксіологічні параметри відповідної соціальної категорії.

У сфері лінгвістичних досліджень спостерігається посилення уваги до проблематики мовної стереотипізації – комплексного феномену формування, фіксації

та дистрибуції стереотипних уявлень, реалізованого за допомогою вербальних засобів [165, с. 653; 236, с. 980]. У межах цього підходу стереотип трактується як автоматизований і відтворюваний без змін мовний елемент [272, с. 671] або як зафіксоване мовою соціокультурне уявлення про певний об'єкт [19, с. 128]. Мовне закріплення стереотипів ґрунтується на повторюваності характеристик у різних висловлюваннях та їхньому зафарбовуванні у вербальних засобах [140, с. 365]. Є. Бартмінський визначає стереотипи як стійкі, повторювані структури, зафіксовані в колективній пам'яті на рівні конкретики лексем [139, с. 64].

С. Тейлор розглядає стереотипи [254, с. 270] як когнітивні категорії (схеми) соціальних груп. Стереотипи – це поширені й фіксовані думки про те, що ідентифіковані сутності схожі й функціонують як схеми при їх сприйнятті, впливаючи на автоматичний механізм самого сприйняття й їх запам'ятовування. Змінні використовуються як параметри для групування інформації і управління нею. Моделі пізнання стосуються структурування та опрацювання даних у свідомості [249, с. 40]. За О. Селівановою стереотип це «детермінована культурою, упорядкована й зафіксована структура свідомості, що уособлює результат пізнання дійсності певним угрупованням і є схематизованою стандартною ознакою, матрицею предмета, події, явища» [281, с. 292]. Застосування механізму стереотипізації (категоризації) є ефективним інструментом когнітивного спрощення, що допомагає суб'єкту оперативно й надійно орієнтуватися у складному соціокультурному середовищі [21; 222, с. 34].

Стереотип у лінгвокогнітології визнається ментальною схематичною структурою, вираженою в мові [146, с. 315; 144, с. 138]. Згідно з концепцією У. Ліппмана соціальний стереотип у медіадискурсі постає як інструмент спрощення складної та динамічної реальності через формування «картинок у головах» – стандартизованих ментальних образів. Автор стверджує, що суб'єкт сприйняття часто реконструює навколишній світ на основі апріорних моделей, де опосередкована інформація заміщує безпосередній досвід. Процес пізнання при цьому зводиться до механічної ідентифікації нових фактів через призму усталених формул, що забезпечує

економію мислення, проте зумовлює ілюзорність і потенційну хибність отриманих знань через їхню невідповідність об'єктивній дійсності [217, с. 12]. Стереотипізація є необхідним механізмом економії ментальних ресурсів людини [129, с. 673], що дає можливість оперативно впорядковувати та класифікувати навколишній світ. Стереотипізація виникає у процесі категоризації інформації, що надходить від соціального оточення, передбачаючи виявлення подібності та відмінності з уже встановленими категоріями [251, с. 81]. Однак, на відміну від загальної категоризації, стереотипізація відзначається емоційно-оцінним сприйняттям, яке є вирішальним для ідентифікації об'єкта [220, с. 67].

Утворення стереотипів тісно пов'язане з формуванням концептів. Комунікаційний статус концепту полягає в його функції носія та засобу передачі смислу, а також у здатності зберігати знання, допомагаючи класифікувати нову інформацію за вже виробленими суспільством категоріями. Відношення між концептами можуть бути описані за допомогою семантичної мережі – моделі репрезентації знань [21]. Найпростіші залежності: $A \in B$ (ідентифікація); A має властивість B ; A має певний стосунок до B (пов'язане з B).

Всередині семантичних мереж концепти поєднуються стереотипним зв'язком – особливим видом зв'язку, що містить функціональні ознаки як асоціативного, так і когнітивного. Стереотип виникає та розвивається, орієнтуючись на прототип і налагоджуючи ієрархію ознак. Таким чином, медіа формують стереотипи, виявляючи та закріплюючи прогнозовані асоціації між концептами.

Однак у лінгвокогнітивному аспекті існує істотна відмінність між стереотипом і концептом: якщо концепти визначаються як одиниці колективного свідомого [118, с. 71], то стереотипи вважаються неусвідомлюваними моделями когнітивних дій, одиницями колективного несвідомого [74, с. 135; 125, с. 54]. Головною відмінністю соціокультурного стереотипу є його настановний характер, переданий у емоціях і оцінках. У своїй структурі стереотипи містять як дескриптивні (помітні особливості), так і оцінні характеристики.

Стереотипи тісно пов'язані з прототипами – когнітивними стандартами категорії, які максимально втілюють її характерні властивості [235, с. 255]. Стереотипізація, орієнтуючись на прототип, може спричиняти так званий «ефект однорідності групи» [224, с. 120], оскільки належність до категорії визначається феноменологічною схожістю з прототипом, а не чітким набором критеріальних ознак. Як ментальні структури, стереотипи зберігають не тільки прототипову інформацію, а й фрейми та сценарії, що забезпечують їхню адаптацію до культурного контексту [254, с. 269].

Дослідники медіа [21; 177, с. 212; 230, с. 435; 252, с. 278; 265, с. 1051] виділяють три різнорівневі чинники стереотипотворення, які становлять собою комплексну модель для аналізу процесу стереотипізації, що охоплює індивідуальні, групові та масові фактори.

Індивідуальний рівень (тип особистості суб'єкта стереотипізації). Зосереджується на психологічних особливостях людини, яка формує або сприймає стереотипи. Сюди входять її когнітивні упередження, минулий досвід, рівень освіти, риси характеру (наприклад, відкритість до нового досвіду чи авторитаризм) та особисті цінності. Такі внутрішні чинники впливають на те, як індивід категоризує інших людей і соціальні групи. Цей рівень пов'язаний із когнітивними процесами та індивідуальними відмінностями людей у сприйнятті інформації та формуванні упереджень. Дослідження у межах соціальної когнітивної психології (*social cognition*) наголошують, що стереотипи слугують когнітивними евристиками для спрощення опрацювання інформації. Вчені вивчають, як певні риси особистості впливають на схильність до стереотипізації. Need for Closure (потреба в завершеності) та Personal Need for Structure (особиста потреба в структурі) – індивідуальні риси, пов'язані з більшою схильністю до формування жорстких та менш точних стереотипів [230, с. 434; 265, с. 1054].

Груповий рівень (історичні та соціокультурні умови існування соціальної групи). Охоплює соціологічні та соціально-психологічні теорії міжгрупових відносин, аналізує ширший соціальний сегмент, у якому існують стереотипізовані групи. Він містить історичні конфлікти між групами, поточний соціальний статус, економічну

конкуренцію, культурні норми та традиції. Ці зовнішні фактори формують основу для упереджень і соціальних дистанцій між групами. Фундаментальні дослідження Г. Теджфела та Дж. Тернера в межах теорії соціальної ідентичності [252] та теорії самокатегоризації пояснюють, як належність до групи та міжгрупова взаємодія (конкуренція, статус) формують стереотипи та упередження. Соціологи підкреслюють роль історичних подій, культурних норм і соціальної структури у формуванні колективних уявлень про групи. Сприйняття статусу та конкуренції між групами визначає зміст стереотипів, історичні, культурні й економічні сили, що формують міжгрупові відносини [160, с. 66; 176, с. 78].

Масовий рівень, а саме конвергентний вплив державної медіаполітики та комунікаційних повідомлень, стосується впливу інститутів та медіа на широку аудиторію. Досліджує роль інституційних та медійних чинників у поширенні й закріпленні стереотипів. Державна політика, засоби масової інформації (ТБ, радіо, інтернет), реклама та інші комунікаційні канали можуть навмисно або ненавмисно посилювати певні образи, що впливає на сприйняття цих груп широкою громадськістю. Теорії культивування (Cultivation Theory) та соціального навчання (Social Learning Theory) пояснюють, як постійний вплив медіа формує суспільне сприйняття соціальних груп. Наукові дослідження демонструють, що медіа активно поширюють та закріплюють стереотипні зображення, що впливає на мислення, почуття і поведінку аудиторії. Державна політика може посилювати цей вплив через регулювання інформаційного простору. Дослідження [131, с. 152; 175, с. 882] підтверджують, що повторення стереотипної інформації в медіа підвищує її сприйняття як достовірної. Метааналітичні огляди вивчають шкоду, якої завдають негативні медіастереотипи членам маргіналізованих груп (через механізм «загрози стереотипу»).

Поняття *медіастереотипів* – це типові, шаблонні образи, які транслуються та закріплюються в суспільній свідомості завдяки медіа, забезпечуючи постійне відтворення стандартизованих уявлень про соціальні групи [156, с. 124]. Стереотип є базовим елементом у вивченні медійного впливу на соціальні уявлення. Це структура,

що узагальнює й закріплює очікувані характеристики, цінності та поведінкові моделі за членами певної соціальної групи [115; 116, с. 130; 222, с. 179]. Хоча стереотипи спрощують сприйняття соціальної реальності, вони часто стають причиною упередженого ставлення, дискримінації та міжгрупових конфліктів [21; 147, с. 98].

Медійне стереотипотворення є динамічним процесом, який відбувається через операції із семантичними мережами: руйнування одних асоціативних зв'язків і формування нових [21]. Розвиток свідомості відбувається у двох полярних напрямках: до архетипів (утворення культуротворчих елементів) та до інстинктів (переобтяження нерелексивними елементами). Становлення й руйнування стереотипів нерозривно пов'язані з розвитком свідомості, особливо на масовому рівні, де існують надособистісні структури (архетипи, міфи, стереотипи). Медійне стереотипотворення, спрямоване на формування масової свідомості, реалізується дwoяко: стереотипи виникають як результат рефлексивного опрацювання міфологічного й архетипічного матеріалу: вони функціонують в емоційному полі медіа, як символічні індекси інстинктів. Таким чином, медіа вводять невимовне, докогнітивне у сферу свідомого та роблять його компонентом соціальної практики.

Узагальнення теоретичних і емпіричних положень дає змогу сформулювати визначення, що стереотип – це стійка, повторювана й культурно детермінована ментальна структура, яка закріплюється в мовних формах і колективній пам'яті. Він функціонує як когнітивна схема або категорія, що спрощує процес пізнання та орієнтації в соціокультурному середовищі. Структура стереотипу містить когнітивний, емоційнооцінний і поведінковий компоненти, поєднує прототипові ознаки, асоціації та фреймовосценарні моделі. Таким чином, стереотип є стандартизованим уявленням про предмет, явище чи соціальну групу, яке може бути як адекватним, так і хибним, але завжди виконує функцію когнітивного спрощення та економії ментальних ресурсів.

Медіастереотип – це типове, шаблонне уявлення або образ соціальної групи, явища чи події, що формується та закріплюється в суспільній свідомості завдяки медіа. Він виникає через повторюваність характеристик у журналістських текстах,

публіцистиці, рекламі та інших комунікаційних повідомленнях, що транслюють стандартизовані оцінки й поведінкові моделі. Медіастереотипи виконують функцію символічного конструювання соціальної реальності, легітимують певні ідеологічні позиції та впливають на міжгрупові відносини, часто стаючи чинником упередженого ставлення чи дискримінації, формуючи громадську думку.

Отже, стереотип у лінгвокультурологічному вимірі постає як динамічне міждисциплінарне утворення, що поєднує когнітивні, емоційно-оцінні та поведінкові компоненти, спрощує соціальну реальність і водночас редукує її багатогранність до стандартних моделей. Він належить до сфери колективного несвідомого, має автоматизований характер і виражений оцінний компонент, а медіа, відтворюючи й закріплюючи повторювані образи та сценарії, формують медіастереотипи, які впливають на громадську думку й самоідентифікацію аудиторії. Таким чином, стереотипи функціонують на перетині мови, мислення і медіакомунікації, виступаючи водночас інструментом когнітивної економії та механізмом соціального впливу.

1.3 Дискурсоутворювальна реалізація концепту в німецькомовних медіа

1.3.1 Поняття дискурсу в сучасній гуманітаристиці. Тлумачення терміна «дискурс» є різноплановим і охоплює, окрім різних термінологічних варіантів у філософії, соціології, мовознавстві, літературознавстві, антропології, семіотиці або медіазнавстві, також повсякденні мовні вживання [204, с. 7-8; 276, с. 87; 184, с. 48]. Сам термін актуалізувався в гуманітарних, філософських і лінгвістичних дослідженнях у другій половині ХХ століття, передусім у Франції. Концепції П. Вейна, Ж. Лакана, Ж. Дельоза і Ф. Гваттарі [22; 164; 179; 180; 211] прямо не завжди стосувалися лінгвістики, але їхні філософські роботи про владу, знання, бажання й соціальні машини [164; 179; 180] та психоаналіз [211] стали фундаментом для соціолінгвістичних і філософських теорій дискурсу. Варто зазначити, що спочатку широке використання цього терміна не було характерним для всіх національних

лінгвістичних шкіл: найбільшого поширення він набув серед французьких та англосаксонських учених і порівняно довго не міг знайти своє місце в дослідницьких методиках вітчизняних лінгвістів. Сьогодні дискурс є предметом вивчення різних гуманітарних дисциплін: філософії, соціології, культурології, лінгвістики. Однак і зараз немає єдиних дефінітивних норм для визначення дискурсу, які б повністю розкривали його складну когнітивну та комунікативну специфіку, та охоплювали б усі випадки вживання поняття «дискурс».

Інтерес дослідників до дискурсивного підходу пояснюється тим, що аналіз символів у ньому пов'язаний не лише зі зверненням до лінгвістичних особливостей комунікації, а й до екстралінгвістичних особливостей [133; 154; 189; 190; 192; 200; 242; 258; 260]. Вивчення останніх має важливі наслідки з погляду конкретизації інституційних аспектів комунікативного процесу. Аналіз екстралінгвістичних елементів пов'язаний зі спробою представити поведінку учасників комунікації як результат раціонального вибору тієї чи іншої комунікативної стратегії. Тобто, спробою визначити комунікативний процес як результат цілеспрямованої та раціональної дії, яка може мати різні варіанти реалізації. Комунікативні дії учасників у цьому випадку ставляться в залежність від їхніх цілей, інтересів, інституційної належності, а також різних способів соціальної, політичної та культурної ідентифікації. Зміщення акценту в бік аналізу екстралінгвістичних або прагмалінгвістичних особливостей дискурсу дає змогу оцінити комунікативну поведінку з погляду її ефективності [257, с. 68; 258, с. 169]. При розгляді комунікативної дії у відношенні до цілей і позицій учасників виникає можливість представити комунікацію як «кінцевий» процес, що має певні результати [154, с. 123; 192, с. 250]. Актуальність представленого розуміння комунікації визначається тим, що різноманіття дискурсивних відмінностей, детермінованих як формальними, так і повсякденними особливостями комунікації, проблематизується в інституційному вивченні. Різниця комунікативних дій і стратегій розглядається як різні способи раціоналізації, що допомагає уникнути надмірної

суб'єктивності в оцінці, наприклад, таких сучасних феноменів, як процес інформатизації.

Українські вчені розглядають поняття дискурсу як багатогранне явище, що поєднує лінгвістичні та соціокультурні аспекти комунікації. Так, М. Карпенко окреслює дискурс через три ключові характеристики: надфразову єдність, комунікативну ситуацію та динамічний процес взаємодії між комунікантами [53, с. 6]. К. Серажим трактує дискурс як складний соціолінгвальний феномен, що формується під впливом соціокультурних, політичних, прагматично-ситуативних, психологічних та інших чинників. У цьому сенсі дискурс має як лінгвістичну, так і екстралінгвістичну структуру, а його зміст визначається спільністю світу, що конструюється репродуцентом (автором) і водночас інтерпретується реципієнтом [108, с. 54]. А. Приходько, у свою чергу, розглядає дискурс як багатовимірний соціо- та лінгвокультурний феномен вербальної взаємодії, що реалізується в межах певної предметно-тематичної сфери. Дослідник робить акцент на недискретності дискурсу, його *синкретизмі* (поєднанні комунікативного та когнітивного), відкритості, континуальності (відсутності просторово-часових меж) і ситуативності [100, с. 56].

Із терміном «дискурс» пов'язані два основні припущення, які також є важливими для аналізу медіа як дискурсів: під «дискурсом» розуміються одиниці, що перебувають на рівнях, вищих за рівні слова, речення та текст, тобто є транс- або інтекстуальними [246, с. 29; 247, с. 157]: термін «дискурс» передбачає, що йдеться про використання мови та інших знаків у конкретних комунікаційних контекстах. Таким чином, він позначає підхід до мови та інших знаків не як до системи або абстрактної структури, а як до соціальної практики. Тому, коли йдеться про медіадискурси, мається на увазі медіа-транстекстуальні способи використання мови та інших типів знаків як особливої форми соціальної практики, що охоплює як медіа-пропозицію, так і комунікацію з аудиторією [172, с. 234; 142, с. 57; 219, с. 124; 221, с. 63; 89, с. 312]. На відміну від терміну «текст», який позначає продукт, «дискурс» зазвичай стосується процесів, які можуть проявлятися в різних текстах.

У німецькомовній мовознавчій традиції існує дискурсивна лінгвістика або дискурсивна семантика, що є розширенням текстової лінгвістики [247, с. 127], яка виходить із припущення, що соціальні знання, а також значення таких виразів, як «глобалізація», «криза» або «кліматична катастрофа», конструюються дискурсивно [268, с. 126; 269]. У дослідницькій практиці в цій традиції мовознавства дискурси розуміються як зв'язні, штучно створені текстові корпуси, де усі елементи корпусу обов'язково перебувають у реальному комунікаційному контексті [153, с. 12].

Отже, дискурс у сучасній гуманітаристиці постає як багатовимірний, міждисциплінарний категорія, що охоплює філософські, соціологічні, лінгвістичні, культурологічні та медіазнавчі підходи й розглядається не як статичний текст, а як динамічний процес соціальної взаємодії, який включає продукування, інтерпретацію та циркуляцію висловлювань під впливом екстралінгвістичних чинників. Він поєднує мовні, когнітивні, соціальні й культурні компоненти, має ієрархічну структуру і функціонує як транстекстуальна практика, що формує моделі комунікації та конструює знання, ідентичності й соціальні відносини. У медіазнавстві дискурс розуміється як транстекстуальна соціальна практика, що охоплює способи використання мови та інших знакових систем у медіа, включаючи як продукування медіатекстів, так і взаємодію з аудиторією, водночас становить процес, який проявляється у множинності текстових реалізацій і формує специфічні моделі соціальної комунікації.

1.3.2 Типологія та функціонал німецькомовного медіадискурсу.

Медіадискурс постає як складне, багатовекторне явище, що функціонує в межах міждисциплінарної наукової парадигми. Мова медіа виконує роль інструмента соціального впливу, формування суспільної свідомості, конструювання громадської думки, нав'язування стереотипів і моделювання майбутніх сценаріїв розвитку подій [94, с. 35].

І. Пірог пропонує двоплощинне трактування медіадискурсу: в широкому розумінні – як репрезентацію персуазивної за своєю сутністю фізичної та соціальної

реальності, що постає як «конструкт реальності, втілений у певну форму знання», істинність якого є відносною та залежить від дискурсивного контексту; у вузькому – як тексто-візуальні повідомлення, орієнтовані на формування суспільної думки [94, с. 95].

На переконання Д. Коритніка та С. Баранової, медіадискурс виконує низку ключових функцій: інформативну, регулюючу, соціалізуючу, політичну, впливову, розважальну, маніпулятивну, фактичну та рекламну. Його цілі полягають у передачі інформації, описі ситуацій, регулюванні дійсності, впливі на свідомість адресата, досягненні очікуваного результату та прогнозуванні стану речей. Критерії класифікації медіадискурсу включають зміст, сферу реалізації, тип комунікативної функції та спосіб передачі інформації [58, с. 267].

І. Мірошніченко розширює функціональну модель медіадискурсу, виокремлюючи когнітивну, ціннісну, конструювальну, комунікативну, інформативну, регулятивну, персуазивну, інтегративну, культурну та гедоністичну функції [84, с. 63]. Особливу увагу персуазивному потенціалу медіадискурсу приділяє І. Пянковська, яка розглядає його здатність впливати на реципієнта, формуючи поведінкові моделі, світогляд і соціальну активність через використання меліоративних і пейоративних мовних стратегій. Водночас позитивний вплив медіа на суспільну свідомість забезпечує інтегративну функцію, сприяючи консолідації лінгвоспільноти та збереженню культурних цінностей – як національних, так і глобальних [101, с. 843].

Типологія та функціонал німецькомовного медіадискурсу розроблялися у працях низки дослідників [168; 182; 248], які поєднують лінгвістичний, соціальний та культурний підходи. Так, К. Фрас і М. Клем [182, с. 13] наголошують, що медіадискурси є ключовим механізмом конституції суспільного знання, а їхня типологізація ґрунтується на аналізі дискурсивних практик у масмедіа. Вони підкреслюють функціональну природу медіа, де кожен текст виконує соціальну дію, а не лише відображає реальність. М. Штайгер [248, с. 127] розглядає медіадискурс у

контексті німецької дидактики як культурно-освітній феномен. Він пропонує концептуальні рамки для класифікації дискурсивних форм, акцентуючи на їхньому функціональному вимірі та ролі у формуванні медіакультурних концептів. У колективній монографії Ф. Дрізен, Л. Куменга та К. Шпісс [168, с. 83] медіадискурс аналізується крізь призму влади та соціальних практик. Автори спираються на фукоянську традицію дискурс-аналізу, пропонуючи моделі, що пояснюють функціонал німецькомовних медіа як інструментів соціальної організації та впливу.

Із лінгвістичної та знакової перспективи медіанаука німецькомовного простору пропонує кілька напрямів аналізу. По-перше, важливим є не лише те, що сказано чи показано, а й прихований сенс, який неможливо вивести з формальних характеристик повідомлення. Комунікативний зміст виникає на перехресті мовного й соціального, а його реконструкція передбачає розуміння як основу медійних ефектів. По-друге, мова й інші знаки функціонують у дискурсах, що формуються через взаємодію практик, жанрів і доменів. Контекст не задається жорстко, а конструюється учасниками комунікації. По-третє, знаки виконують різні функції, тому медіа-повідомлення слід розглядати як соціальні дії, а не як прості репрезентації. По-четверте, успішна комунікація ґрунтується на спільних знаннях, які дають змогу поєднати явний і прихований сенс висловлювань. По-п'яте, значення символічних одиниць залежить від конкретної ситуації, а не лише від їхнього потенціалу. По-шосте, медіа-комунікація є мультимодальною: вона поєднує текст, мову, зображення, відео, музику, звук і дизайн. Прозорі межі дискурсу спричиняють накладання характеристик різних жанрів та типів комунікації [148, с. 531].

Німецькомовну медіакомунікацію можна розглядати крізь призму їхньої функціональності та багатовимірності [89, с. 311]. Медіадискурс аналізується як система комунікативних дій, що реалізуються мовними, візуальними й аудіальними засобами. Елементи медіа не є простим відображенням реальності, а виконують конкретні функції в певному контексті, що дає змогу розкласти складні комунікаційні

форми на функціональні одиниці відповідно до мети аналізу. Зміст, тема та форма подання визначаються через функцію публікації: вони залежать від контексту й реципієнта, а форма презентації допомагає зрозуміти її призначення. У цьому процесі важливо чітко розрізняти функцію, зміст, тему і форму, адже саме їхня взаємодія формує комунікативний ефект. Медіапублікації можна трактувати як складні дії, що складаються з піддій, які реалізуються у певній послідовності та визначаються основною функцією. На міжтекстовому рівні аналіз спрямований на виявлення взаємозв'язків дискурсу, таких як структура кампаній, синхронізація новин чи формування скандалів, де досліджується не лише причина дії, а й ціль та наміри. Модель медіакомунікації як дії враховує її багат шаровість і багатовимірність, не зводячи аналіз лише до змісту чи теми, а розглядаючи медіа як комплекс соціальних практик, що поєднують різні рівні комунікативної організації [89, с. 311; 148, с. 531; 228, с. 51].

Організаційні принципи медіааналізу охоплюють кілька рівнів: структуру дій, що визначає внутрішню побудову публікацій та їхні зовнішні зв'язки; теми й зміст, які формуються залежно від контексту та функції; мовні, текстові й візуальні вирази, що впливають на рецепцію; установлення та умови, які задають публічні визначення й припущення про знання аудиторії; а також презентаційну форму та дизайн, що виконують комунікативні функції. У сукупності ці виміри формують спектр погляду на медіакомунікацію як соціальну дію [148, с. 82; 227, с. 185].

Дослідження [168, с. 82; 182, с. 13; 248, с. 54] демонструють, що типологія медіадискурсу не може бути зведена лише до формальних ознак тексту. Вона містить функціональний, соціальний та інтертекстуальний виміри, які визначають роль медіа у формуванні суспільних знань і практик.

Таким чином, медіадискурс слід розглядати як тематично сфокусовану, соціокультурно зумовлену мисленнєво-комунікативну діяльність, що реалізується в просторі, створеному засобами масової комунікації, і має складну функціональну

структуру з вираженим персуазивним компонентом. Визначаємо **медіадискурс** як зв'язний, вербальний або невербальний, усний або письмовий текст у поєднанні з прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами, виражений засобами масової комунікації, розглянутий у подієвому аспекті, який становить дію, що бере участь у соціокультурній взаємодії та відображає механізм свідомості комунікантів. Будучи польовою структурою, медіадискурс має центр, де розташовані прототипні жанри, і периферію, яку формують маргінальні жанри, що відрізняються неоднорідною природою через своє розташування на стику різних типів дискурсу. Медіадискурс має опосередкований характер, тобто між адресантом і адресатом існує дистанція – просторова та/або часова.

У дослідженні було використано такі **терміни та поняття**:

Концепт – структурована й полікомпонентна інформаційно-психічна одиниця, що акумулює вербальні та невербальні знання, його формування відбувається від чуттєвого образу і предметної діяльності до мовленнєвої форми, яка робить його доступним для комунікації; має подвійний характер, виступаючи одночасно одиницею пізнання (ментальна міні модель світу) та одиницею знання (відображення колективної свідомості); виконує функцію базового компонента мовної картини світу, забезпечуючи збереження і трансляцію духовних цінностей етносу.

Фрейм – це когнітивна структура репрезентації знань, що моделює стереотипну ситуацію у вигляді системи слотів, організованих навколо домінантного концепту, який формує семантичні поля та забезпечує зв'язки з іншими концептами. Фрейм поєднує когнітивну й мовну сфери, виступаючи концептуальною моделлю для декларативного представлення досвіду, його вербалізації та практичного використання у комунікації.

Лінгвокультурний концепт – специфічна ментально-лінгвістична одиниця знання, зафіксована в мові та відображена у свідомості мовної спільноти, яка поєднує когнітивні, культурні та комунікативні параметри, інтегрує поняттєвий, образний,

емоційний і ціннісний компоненти, не лише відображає фрагмент дійсності у свідомості мовної спільноти, а й інтерпретує його відповідно до культурно зумовлених смислів, норм і стереотипів, акумулює знання, оцінки та досвід етносу.

Номінація – лінгвістичний процес, спрямований на перетворення поняття (ментальної репрезентації) у мовний знак, тобто у слово або словосполучення, що його позначає; в цьому процесі відбувається концептуалізація явища, вибір когнітивної схеми або фрейму та підбір лексикограматичних засобів для його вербалізації, мовленнєва номінація закріплює результати пізнавальної діяльності мовця (через формування внутрішнього образу, семантичну інтерпретацію) за допомогою мовних засобів (лексикограматичну реалізацію та семантичну інтерпретацію).

Термінологічна номінація концепту – процес фіксації за допомогою мовних одиниць (найчастіше – лексем) певного культурно значущого смислу, який постає як узагальнене, стійке знання у свідомості носіїв мови, спосіб культурного кодування реальності.

Лінгвокультурні параметри вербалізації концепту – це сукупність мовних і немовних характеристик, через які культура формує, кодує та передає значення певного концепту в мовній практиці, вбудовує його в певну культурну картину світу; вони охоплюють семантичні (структура значення), прагматичні (функція в дискурсі), стилістичні (стилістичножанрові маркери) та символічні (символічновізуальні й інтертекстуальні коди) виміри його вербалізації.

Картина світу є рефлексивною когнітивною надбудовою над образом світу, що прагне до об'єктивізації індивідуального досвіду, систематизації знань та концептуального оформлення уявлень про реальність.

Стереотип – це стійка, повторювана й культурно детермінована ментальна структура, яка закріплюється в мовних формах і колективній пам'яті, функціонує як когнітивна схема або категорія, що спрощує процес пізнання та орієнтації в соціокультурному середовищі, охоплює когнітивний, емоційнооцінний і поведінковий

компоненти, поєднує прототипові ознаки, асоціації та фреймовосценарні моделі, є стандартизованим уявленням про предмет, явище чи соціальну групу, яке може бути як адекватним, так і хибним, але завжди виконує функцію когнітивного спрощення та економії ментальних ресурсів.

Медіастереотип – це типове, шаблонне уявлення або образ соціальної групи, явища чи події, що формується та закріплюється в суспільній свідомості завдяки медіа, виникає через повторюваність характеристик у журналістських текстах, публіцистиці, рекламі та інших комунікаційних повідомленнях, що транслюють стандартизовані оцінки й поведінкові моделі, виконують функцію символічного конструювання соціальної реальності, легітимують певні ідеологічні позиції та впливають на міжгрупові відносини, часто стаючи чинником упередженого ставлення чи дискримінації, формуючи громадську думку.

Дискурс – динамічний, раціональний, цілеспрямований процес соціальної взаємодії, що реалізується у конкретних комунікативних ситуаціях, охоплює процеси продукування, інтерпретації та циркуляції висловлювань, які формуються під впливом екстралінгвістичних чинників: інституційних ролей, соціальних норм, комунікативних стратегій, культурних моделей і когнітивних структур.

Медіадискурс – зв'язний, вербальний або невербальний, усний або письмовий текст у поєднанні з прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами, виражений засобами масової комунікації, розглянутий у подієвому аспекті, який становить дію, що бере участь у соціокультурній взаємодії та відображає механізм свідомості комунікантів.

Концептуальний аналіз – це систематичне дослідження структури, змісту та функцій концепту як ментальної одиниці й його вербалізації в мові з урахуванням когнітивних, семантичних і лінгвокультурних параметрів, спрямований на виявлення, реконструкцію та опис внутрішньої структури концепту, його семантичних

компонентів, прототипних ознак, фреймів і способів вербалізації в конкретній мові або дискурсі.

Висновки до розділу 1

У межах першого розділу здійснено комплексний теоретичний огляд лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту в німецькомовному медіадискурсі. Сучасна лінгвістика, розвиваючи гумбольдтіанську традицію розуміння мови як «живої діяльності людського духу», утворює антропоцентричний підхід, де людина є суб'єктом мовотворення та пізнання. Концепт постає базовим засобом концептуалізації світу – ментально-лінгвістичним утворенням, що акумулює знання, досвід, емоції та ціннісні орієнтири етнокультурної спільноти. Концепт визначено як структуровану й полікомпонентну інформаційно-психічну одиницю пам'яті, що має подвійний характер: він є одночасно одиницею пізнання (ментальна міні-модель світу) та одиницею знання (відображення колективної свідомості).

Аналіз наукових підходів засвідчив поліфункціональність концепту, що відображається в розмаїтті термінологічних дублетів: «ментальний образ», «культурна схема», «етнокультурна домінанта», «ключове слово культури». Формування концепту відбувається еволюційно – від чуттєвого образу та предметної діяльності до мовленнєвої форми, яка робить його доступним для комунікації і трансляції духовних цінностей етносу. Вербалізація концепту розглядається як складний процес об'єктивації ментальних структур за допомогою мовних засобів різних рівнів. До номінативного поля концепту входять не лише його прямі назви (імена концепту), а й похідні номінації, спільнокореневі слова, фразеологізми та паремії. Особливу роль відіграє словотвір, що виступає когнітивним механізмом «пакування» смислів. Реконструкція смислу концепту потребує аналізу парадигматичних (синонімія, антонімія, гіпонімія) та синтагматичних відношень (сполучуваність у мовленні). ЛСП концепту визначається як сукупність вербальних одиниць, що актуалізують його семантичні, емоційні й культурні зв'язки.

Термінологічна номінація концепту є результатом свідомої когнітивної діяльності, спрямованої на фіксацію фрагментів професійної та наукової картин світу. Структура його репрезентації багаторівнева: охоплює лексичний рівень, офіційно-термінологічний, публіцистично-оцінний, історико-культурний і сленговий. Концепт функціонує як складний культурний код, що забезпечує збереження та трансляцію ментальних доміант суспільства, інтегруючи індивідуальний досвід у загальнонаціональну мовну картину світу.

Лінгвокультурний концепт доцільно розглядати як специфічну ментально-лінгвістичну одиницю знання, що зафіксована в мові та відображена у свідомості мовної спільноти, яка поєднує когнітивні, культурні й комунікативні параметри, інтегрує поняттєвий, образний, емоційний і ціннісний компоненти, не лише відображає фрагмент дійсності у свідомості мовної спільноти, а й інтерпретує його відповідно до культурно зумовлених смислів, норм і стереотипів, акумулює знання, оцінки та досвід етносу. Аналіз дефініційних підходів дає змогу стверджувати, що структура лінгвокультурного концепту є ієрархічною та смислово впорядкованою. Найменшою структурною одиницею концепту визнається смисловий елемент (компонент смислу), сукупність яких формує його зміст. Саме через ці елементи концепт пов'язує мовну картину світу з культурною та забезпечує репрезентацію колективного досвіду. Система параметризації лінгвокультурного концепту засвідчує, що його дефініційні характеристики доцільно описувати у трьох взаємопов'язаних вимірах: структурно-змістовому, який охоплює способи вербальної репрезентації, когнітивний досвід, рівень абстрактності та смислового наповнення; аксіологічному й культурному, що відображає ціннісні доміаннти, етнокультурну специфіку та зв'язок із колективною ментальністю; динамічно-дискурсивному, який визначає функціонування концепту в різних типах дискурсу, його стабільність або змінність та тематичну належність. Лінгвокультурологічне трактування концепту зумовлює наявність кількох провідних теоретичних інтерпретацій – етноцентричної, антропоцентричної, аксіологічної та комунікативної. Їх поєднання дає змогу розглядати концепт одночасно як культурну

домінанту, цінність, потенцію пізнання та посередник між реальністю, поняттям і мовним знаком.

Лінгвокультурний концепт визначено як багатомірне ментальне утворення, у якому фіксується колективний досвід етносу, його духовні цінності та практичні знання про дійсність. Мовна картина світу структурується за допомогою двох когнітивних векторів: реконструктивного, що об'єктивує образи практичної діяльності, та конструктивного, який через рефлексію творить нові смислові пласти. Ця багаторівнева система інтерпретацій задає когнітивну рамку для індивідуального та колективного сприйняття досвіду. Гумбольдтіанська традиція і гіпотеза лінгвістичної відносності показує, що мова не лише репродукує об'єктивну дійсність, а й формує особливий «мовний проміжний світ» (*Sprachliche Zwischenwelt*). Структура конкретної мови визначає характер мислення та специфіку концептуалізації фундаментальних категорій буття (простору, часу, соціальних ролей), що зумовлює існування стількох варіантів картини світу, скільки існує мовних систем. Національна мовна картина світу постає як специфічна вербалізована інтерпретація реальності, закріплена в мовній свідомості певного соціуму. Вона виступає культурно-історичним тлом, на основі якого індивід конструює власний образ світу. Концепти в цій системі функціонують як «згустки культури», що акумулюють багатовікове осмислення буття нацією. Картина світу розглядається як рефлексивна когнітивна надбудова, що прагне до систематизації знань та об'єктивізації суб'єктивного досвіду. Вона опредметнюється в знакових формах, але не вичерпується ними повністю, залишаючись динамічною системою інтерпретацій, яка адаптується до нових соціокультурних викликів і когнітивних трансформацій.

Стереотип у лінгвокультурологічному вимірі постає як міждисциплінарне утворення, що поєднує когнітивні, емоційно оцінні та поведінкові компоненти й формується під впливом культурних, соціальних і психологічних чинників. Він функціонує як ментальна схема, що спрощує соціальну реальність, дозволяє швидко орієнтуватися у складному середовищі, але водночас редукує багатогранність явищ до

спрощених моделей. Стереотип належить до сфери колективного несвідомого, має настановний і автоматизований характер та виражений емоційно оцінний компонент. Медіа відображають соціокультурні уявлення, активно їх конструюють, закріплюючи повторювані номінації, оцінки й сценарії [123]. Медіастереотипи є результатом масового відтворення стандартних образів, що сприймаються як «нормальні» й впливають на громадську думку. У німецькомовному медіапросторі вони виконують функцію символічного конструювання соціальної реальності, формують образи груп та інституцій, визначають рамки їх інтерпретації й впливають на самоідентифікацію аудиторії. Стереотипи слід розглядати як динамічні, культурно детерміновані ментальні структури, що функціонують на перетині мови, мислення і медіакommунікації, виступаючи водночас інструментом когнітивної економії та механізмом соціального впливу.

У сучасній гуманітаристиці дискурс переосмислено із суто лінгвістичної категорії (надфразової єдності) у складний соціокультурний феномен. Спираючись на фукоянську традицію та напрацювання Т. ван Дейка, дискурс визначено як цілеспрямовану комунікативну дію, що поєднує мовні форми з екстралінгвістичними чинниками (цілями, інституційною належністю, соціокультурною ідентифікацією учасників). Він постає не як статичний продукт (текст), а як живий процес конструювання знань та соціальних ідентичностей.

Німецькомовна школа дискурсивної лінгвістики (Ф. Дрізен, Л. Куменга, К. Шпісс) розглядає медіадискурс як механізм конституювання суспільного знання. Медіадискурс трактується як транстекстуальна соціальна практика, де значення ключових суспільних концептів (зокрема мілітарної сфери) не є сталими, а безперервно конструюються через взаємодію медіа-пропозиції та її інтерпретації аудиторією. Медіадискурс виконує розгалужену систему функцій: від інформативної та регулятивної до персуазивної та маніпулятивної. Це робить медіадискурс ідеальним середовищем для актуалізації концептів, що мають високу соціальну значущість.

Сучасний медіадискурс характеризується мультимодальністю, поєднуючи вербальні, візуальні та аудіальні знаки, що зумовлює необхідність комплексного підходу до аналізу концептів, який враховує не лише лексику, а й візуальні образи та метафоричні моделі. Медіадискурс має польову організацію, де ядро формують прототипні жанри (новини, аналітика), а периферію – гібридні форми, що виникають на стику різних типів комунікації.

Таким чином, медіадискурс постає як тематично сфокусована діяльність, що інтегрує концептуальні структури в соціальну практику. Реконструкція концепту *SOLDAT* у цьому середовищі дає можливість виявити не лише словникові значення, а й реальні механізми функціонування цього образу в колективній свідомості німецькомовного соціуму під впливом актуальних політичних та культурних подій.

Основні положення розділу висвітлено в наукових працях автора [4; 5; 6; 8; 10; 11; 12; 13; 14; 16; 17].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ ПАРАМЕТРІВ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ *SOLDAT* (ВІЙСЬКОВИЙ) У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

2.1 Загальнонаукові й емпіричні методи міждисциплінарного дослідження лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі

Лінгвокультурологія виступає як міждисциплінарний напрям, що інтегрує мовознавчі, культурологічні та когнітивні перспективи з метою дослідження мови як культурного коду – тобто як носія та конструюючого механізму колективних смислів, цінностей та ментальних моделей. Лінгвокультурний концепт *SOLDAT* (військовий) накопичує й передає культурно-соціальні значення, історичну пам'ять і дискурсивні наративи німецькомовної спільноти. Медіадискурс є полем для фіксації та динамічної зміни концепту *SOLDAT* (військовий), оскільки саме він відображає й формує колективну свідомість і ставлення до військової служби й образу військового. Методологія лінгвокультурології забезпечує системний аналіз цього концепту: від семантики його вербалізаторів до культурно-історичних конотацій у медіадискурсі. Базові категорії лінгвокультурологічного підходу містять: поняття концепту як ментально-мовної одиниці; лінгвокультурний концепт – концепт із внутрішньою культурною конотацією; дискурс та медіадискурс як сфера функціонування таких концептів; а також концептосфера – простір пов'язаної зі значенням лексики та фразеології [42; 47; 62; 63; 87; 227].

Оскільки лінгвокультурний концепт є феноменом когнітивно-культурної єдності, комплексне вивчення його вербалізаторів вимагає множинності аналітичних методів. Ці методичні підходи обираються з урахуванням семантичних особливостей імені та

онтологічних властивостей концепту, а також прагматичних цілей та методологічних принципів, прийнятих у нашому дослідженні. Методика виявлення й опису мовленнєвих засобів об'єктивації концептів є багаторівневою та міждисциплінарною. Вона дає можливість не лише аналізувати мовні прояви концептів, а й реконструювати ментальні моделі, що лежать в основі мовної діяльності. Такий підхід сприяє глибшому розумінню взаємозв'язку між мовою, мисленням і культурою.

Методологічна база дослідження спрямована на системний опис номінативного простору концепту *SOLDAT (військовий)*, аналіз дискурсивної динаміки вербалізаторів у німецькомовному медіапросторі, а також реконструкцію його фреймової та аксіологічної структури. Сукупність застосованих методів забезпечує репрезентативність емпіричного матеріалу, обґрунтованість інтерпретацій і відтворюваність результатів дослідження.

Лінгвокультурний підхід орієнтується на дослідження національної концептосфери як руху від культури до свідомості, закріпленої у знаках мови та мовних процесах [98; 121]. Він близький до поняття мовної картини світу, проте відрізняється тим, що лінгвокультура постає як когнітивний феномен, сформований образами з їх вербальною репрезентацією.

У дослідженні параметрів вербалізації концепту *SOLDAT (військовий)* застосовано методологічні принципи сучасного мовознавства: експансіонізм, антропоцентризм, дискурсоцентризм, експланаторність, функціоналізм та етноцентризм [107, с. 262].

Методи аналізу й синтезу, традиційні для гуманітарних досліджень [183; 151], використовуються для декомпозиції концепту на семантичні, аксіологічні та асоціативні складники (аналіз) і подальшої реконструкції його цілісної когнітивно-культурної структури як багаторівневого ментального утворення в національній картині світу (синтез) [213, с. 82; 215 с. 341; 274, с. 148]. Застосування емпіричних методів – спостереження, аналізу й синтезу, формалізації, зіставлення й узагальнення [124, с. 116-117; 281, с. 264] – дало змогу вивчити онтологічні засади концепту,

екстралінгвістичні чинники його формування та процес вербалізації у фразеологічних одиницях і метафорах сучасної німецької мови.

Індуктивний та дедуктивний методи забезпечують рух від емпіричного матеріалу до теоретичних узагальнень і навпаки, що відповідає принципам когнітивно-дискурсивного аналізу, сформульованим у працях Т. ван Дейка, Дж. Фокон'є та М. Тернера [173; 257]. Індукція уможливорює виведення загальних закономірностей вербалізації концепту *SOLDAT (військовий)* на основі аналізу конкретних медійних контекстів, тоді як дедукція слугує засобом перевірки теоретичних положень когнітивної лінгвістики та фреймової семантики на матеріалі німецькомовного медіадискурсу.

Метод спостереження, широко застосовуваний у медіалінгвістиці та дискурс-аналізі [171; 276], використовується для виявлення актуальних мовних тенденцій, оцінних маркерів і когнітивних метафор, що виникають у медіатекстах під впливом суспільно-політичних трансформацій і воєнних конфліктів.

Описовий метод, розроблений у межах структурної і функціональної лінгвістики [155; 240], застосовується для інвентаризації та систематизації вербалізаторів концепту *SOLDAT (військовий)*, їх морфологічних, семантичних і стилістичних характеристик, а також для фіксації стабільних та варіативних рис мовної репрезентації поняття військового в медіапросторі. Використання описового методу [92, с. 143] у поєднанні з прийомами зовнішньої та внутрішньої інтерпретації [40] посприяло комплексному дослідженню семантичних параметрів вербалізаторів концепту.

Методи класифікації та типологізації, характерні для лексико-семантичних і концептуальних досліджень [158; 209], використовуються для групування вербалізаторів концепту за семантичними доменами (інституційність, бойова діяльність, гуманістичний вимір, аксіологічна оцінка) та для розподілу медійних контекстів за типом дискурсивної й емоційно-оцінної маркованості.

Корпусний аналіз, який ґрунтується на засадах корпусної лінгвістики [191, с. 163-166; 201, с. 82; 245, с. 38], реалізується шляхом роботи з цифровими

корпусами DWDS, Leipzig Corpora Collection, Wikipedia-Korpus і забезпечує об'єктивність дослідження завдяки використанню великих масивів автентичних медіатекстів та стандартизованих процедур опрацювання даних.

Статистичний аналіз мовних даних, активно застосовуваний у сучасній корпусній і когнітивній лінгвістиці [145, с. 95; 191, с. 163-166], дає змогу кількісно виміряти когнітивну релевантність концепту *SOLDAT* (військовий), обчислити частотність лексем і колокацій, а також порівняти інтенсивність актуалізації семи «військовий» у різних регіональних варіантах німецької мови в межах досліджуваного ареалу на основі абсолютних і нормалізованих показників.

Отже, до загальнонаукових і емпіричних методів міждисциплінарного дослідження лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі належать антропоцентризм, експансіонізм, дискурсоцентризм, експланаторність, функціоналізм та етноцентризм, аналіз і синтез, спостереження, формалізація, зіставлення й узагальнення, індукція та дедукція, дискурс-аналіз, описовий метод, класифікація та типологізація, корпусний і статистичний аналіз.

2.2 Методи лінгвістичного аналізу номінативного простору концепту *SOLDAT* (військовий)

Основоположними для нашого дослідження є лінгвокультурні параметри вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий), що ґрунтується не лише на традиційних, усталених номінаціях, а й на нових словотворах, які відображають актуальне ціннісне ставлення суспільства до власних захисників [63, с. 57]. У медійному просторі військова лексика виявляє специфічні лінгвокультурні характеристики [87, с. 168-169], що відображають взаємозв'язок мови та культури в межах конкретної мовної спільноти.

Кожна системна методика базується на своїх інтерпретаціях, зважаючи на призму дослідження, утім для всіх є спільним семантичний потенціал лексеми, що передбачає аналіз значень ключового слова на основі словникових дефініцій. Лексикографічний метод і дефініційний аналіз для виокремлення ключових сем, які можуть мати відмінні ознаки в різних словниках; аранжування ключових сем за смисловим потенціалом (що називається, як характеризується, які трансформації відбуваються); структурування поля на ядро, медіальну зону та периферію; етимологічну розвідку ядерних семем [55, с. 122].

Корпусно-лінгвістичний метод [39, с. 32] – для добору, кількісного і якісного опрацювання фактичного мовного матеріалу. Виявлення ключових смислів та інтерпретація результатів дослідження відкривають доступ до розуміння національної специфіки німецькомовної картини світу й дають можливість зробити висновки щодо культурних реалій, матеріальних і духовних цінностей, традицій та визначальних елементів загальнонаціонального світосприйняття.

Етимологічний аналіз [41, с. 94] застосовано для встановлення походження лексеми *Soldat*, шляхів її запозичення, історичних семантичних трансформацій та формування первинних концептуальних ознак, що зумовили сучасне осмислення концепту в німецькомовному просторі через його номінативне поле. Метод семантико-аксіологічного поля Т. Вільчинської спрямований на дослідження семантико-конотативних особливостей концептів, включаючи їхню оцінну складову, що корелює з національним менталітетом і системою моральних цінностей. Це етимологічний аналіз слів-репрезентантів для визначення їхньої внутрішньої форми; лексико-семантична актуалізація: виокремлення усталених дефініцій концепту в різних наукових галузях (філософії, теології, психології тощо) та їхня індивідуально-авторська інтерпретація в художніх текстах; оцінний аналіз: встановлення мовних механізмів реалізації оцінної складової, як у лексикографічних, так і в авторських тлумаченнях; дистрибутивний та словотвірний аналіз: виявлення синтагматичних (зокрема, атрибутивних) і словотвірних зв'язків лексем для розкриття індивідуально-

авторського світобачення; визначення місця концепту в авторських картинах світу як засобу експлікації національної мовно-концептуальної картини світу [25, с. 126].

Аналіз термінологічної номінації концепту *SOLDAT (військовий)* здійснено із застосуванням семантико-термінологічного та лінгвокогнітивного методів у поєднанні з дискурсивно-контекстуальним аналізом. Семантичний метод [19, с. 128; 107, с. 262] спрямований на виявлення значеннєвої структури лексеми та похідних номінацій, визначення обсягу й меж значення, а також аналіз полісемії, семантичних зсувів і контекстуально зумовлених інтерпретацій у медіадискурсі.

Компонентний аналіз [55, с. 122; 100, с. 93] використовується з метою декомпозиції лексичного значення на мінімальні семантичні ознаки (семи), що дає змогу встановити ядерні та периферійні характеристики концепту, а також зіставити різні номінації військового за набором релевантних сем. Методика конструювання номінативного поля вербалізованого концепту І. Колегаєвої [55, с. 122-124] фокусується на побудові номінативного поля концепту та передбачає вилучення семантично споріднених номінативних одиниць (семем, стійких словосполучень, паремій) із лексикографічних джерел.

Лінгвокультурологічна інтерпретація одиниць мови зосереджується на семантичному аналізі лексем, культурно маркованих метафор, порівнянь, прецедентних феноменів та асоціативних полів [19, с. 130]. Дослідження таких одиниць дає можливість простежити культурні конотації, які формують стереотипні уявлення.

Методика моделювання «фразеологічної» частини концепту О. Левченко побудована на паралельному дослідженні (від знака до концепту і навпаки), яке передбачає таке опрацювання фразеологічного матеріалу: групування фразеологічних одиниць за спільним опорним словом та побудова фреймової моделі концепту, позначеного цим словом; визначення метафоричних та метонімічних принципів вербалізації концепту. Т. Левченко та Т. Івасишина аналізують варіантності опорного слова у фразеологізмах (пошук прототипу) та зв'язок певних тематичних груп символів

із відповідними концептами, включаючи аналіз фразеологізмів із різними, але метафорично синонімічними опорними словами [46, с. 31-32; 68, с. 93]. Контент-аналіз забезпечує систематичне виокремлення й класифікацію лексико-семантичних одиниць, що репрезентують стереотип у медіапросторі.

Метод суцільної вибірки [71, с. 176] використано для добору лексичних одиниць-вербалізаторів концепту з лексикографічних і корпусних ресурсів. Лексико-семантичний аналіз у поєднанні з компонентним (семним) аналізом забезпечує виявлення структури значення номінацій, інтегральних і диференційних сем та встановлення семантичних зв'язків між ними [71, с. 176; 128, с. 15]. Метод польового моделювання уможливорює структурування номінативного простору з виокремленням ядерної, приядерної та периферійної зон [56, с. 63].

Отже, лексикографічний та дефініційний аналіз застосовуються як єдиний цикл роботи зі словниками. Пошук внутрішньої форми слова та первинних ознак концепту уможливорює етимологічний метод. Семантичний і компонентний аналіз розклали значення на мінімальні одиниці (семи) для порівняння лексем. Метод побудови лексико-семантичного поля та польового моделювання структурують лексеми за ієрархією: ядро, приядерна зона, периферія. Контент-аналіз та метод суцільної вибірки використано для виокремлення кількісних показників вживання лексеми у великих масивах медіатекстів.

2.3 Методика дискурсивного аналізу контекстної реалізації вербалізаторів концепту *SOLDAT (військовий)*

Методика дискурсивного аналізу контекстної реалізації вербалізаторів концепту *SOLDAT (військовий)* спирається на положення критичного дискурсивного аналізу [172; 258; 261], а також на засади когнітивно-дискурсивного підходу до аналізу мовних репрезентацій соціально значущих концептів [130; 152; 172; 247; 258; 261; 264; 276]. Методологічні засади дискурсивно-історичного підходу Р. Водак [276, с. 42]

використовуються для врахування соціально-політичного та історичного функціонування номінацій, що дає змогу простежити динаміку оцінних смислів і зміну дискурсивних стратегій залежно від актуальних подій.

Згідно з підходом Н. Ферклафа [172, с. 38] аналіз здійснюється на трьох рівнях: текстуальному (лексико-семантичні та синтаксичні засоби репрезентації), дискурсивно-практичному (умови продукування й інтерпретації медіатекстів) та соціально-практичному (ідеологічні й інституційні чинники). Це дає змогу виявити механізми легітимації, нормалізації або проблематизації образу військового в медіадискурсі.

Концепт у динаміці комунікації, зосереджений на прагматиці, експресії, оцінці та контекстуальній зумовленості вербалізаторів, аналізі їх актуалізації в художньому, публіцистичному та політичному дискурсах, вивченні динаміки під впливом соціальних змін досліджують через паремії, фразеологізми та жанри народної творчості [73, с. 82; 81, с. 72; 99, с. 116; 122, с. 68].

Методологічне підґрунтя дослідження сполучуваності лексеми-вербалізатора базується на засадах комбінаторної семасіології та дистрибутивно-статистичного аналізу. Згідно з концепцією синтагматики мовний досвід спільноти фіксується у поведінкових характеристиках слова, де його значення безпосередньо зумовлює межі валентності – системної здатності вступати у лінійні зв'язки [54, с. 115; 61, с. 168]. У корпусних дослідженнях медіадискурсу дистрибуція (сукупність контекстів) дає можливість виявити закономірності функціонування лексем у різних ідеологічних і жанрових парадигмах. Частотність сумісної появи мовних засобів є індикатором ієрархічної структури концепту: високий ступінь сполучуваності певних ознак свідчить про їхню належність до концептуального ядра, тоді як низька частотність уживання маркує периферійні зони [110, с. 106]. Таким чином, актуалізація валентного потенціалу лексеми в мовленні відображає динаміку семантичних процесів і специфіку когнітивної репрезентації об'єктів дійсності. Дискурсивно-контекстуальний аналіз спрямований на дешифрування культурних кодів і символів колективної свідомості

через виокремлення релевантних сем, що актуалізуються в межах конкретних геополітичних локацій. Такий синтез методів дозволяє простежити трансформацію лексеми *Soldat* із суто професійної назви у статус ідеологічно маркованого суб'єкта сучасного медіадискурсу.

Дискурсивний аналіз використовується для встановлення того, як стереотип реалізується в різних типах дискурсів і з якою комунікативною метою. Зокрема, критичний дискурс-аналіз виявляє механізми відтворення соціальних ієрархій, ідеологічних установок та упереджень через мову [261, с. 98]. У такий спосіб стереотип постає не лише мовною, а й соціальною та культурною категорією.

Застосування концептуального аналізу уможливорює реконструкцію багатовимірної структури концепту *SOLDAT* (*військовий*), що формується й трансформується в межах медіадискурсу під впливом історичних подій, соціальних умов і культурних традицій. Медіадискурс у цьому ракурсі функціонує як динамічне середовище фіксації та актуалізації лінгвокультурних параметрів військової лексики [45, с. 39; 63, с. 57; 70, с. 9; 227, с. 185], військової термінології [1, с. 10; 42, с. 372; 69, с. 157], термінів [2, с. 104, 90, с. 59] та понять, відображаючи зміну суспільних оцінок, аксіологічних орієнтацій і стереотипних уявлень про військовослужбовців.

Отже, методика, побудована на засадах критичного дискурс-аналізу та когнітивно-дискурсивного підходу, дає змогу комплексно простежити трансформацію образу військовослужбовця в медіадискурсі. Поєднання текстуального, дискурсивно-практичного та соціально-практичного рівнів аналізу виявляє механізми легітимації, нормалізації й проблематизації концепту, тоді як застосування дистрибутивно-статистичних методів і комбінаторної семасіології демонструє ієрархію його семантичних ознак.

2.4 Методологія когнітивної парадигми в реконструкції концепту *SOLDAT* (*військовий*)

У дослідженні концептів профілюючим є концептуальний аналіз, що передбачає моделювання концептуальних структур, реконструкцію мовної та концептуальної

картин світу [43, с. 307; 89, с. 311-312; 141, с. 16]. Його реалізація ґрунтується на інтеграції методів лінгвосемантики, когнітивної лінгвістики, концептології, лінгвокультурології та дискурс-аналізу. «Глобальне завдання когнітивного лінгвокультурологічного дослідження – вивчити категоризацію світу і принцип вербалізації ментальних одиниць – концептів та їхнього функціонування у мегатексті» [120, с. 110]. Концептуальний аналіз у лінгвокультурології є комплексним і поєднує когнітивні, культурологічні та лінгвістичні методи. Його мета – описати мовні засоби й розкрити культурно значущі смисли, що формують національну картину світу.

Вчені чітко розмежовують концептуальний і семантичний аналіз [57, с. 113; 112, с. 173-174], акцентуючи увагу на дослідженні когнітивних категорій, таких як предикатність, означуваність і процесуальність [57, с. 111-112]. Концептуальний аналіз постає як логічне продовження семантичного аналізу, водночас охоплюючи ширший когнітивний простір завдяки орієнтації на ментальні структури знань [112, с. 173-174].

Семантичний аналіз характеризується знаковою репрезентацією, лінійною організацією та орієнтацією на пояснення значення мовних одиниць. На противагу цьому, концептуальний аналіз ґрунтується на ментальній абстракції, специфікованості, реляційній структурності та спрямованості на когнітивну сферу знань. Оскільки концептуальний аналіз передбачає вербалізацію певного сегмента знань, він здатен репрезентувати конкретні когнітивні структури, зокрема образні схеми й картоподібні моделі. Семантичний аналіз, у свою чергу, може набувати рис нелінійного моделювання. Таким чином, ключовою відмінністю між цими типами аналізу є напрям моделювання: концептуальний аналіз реалізує перехід від знань до знакових форм, тоді як семантичний – від знаків до знань [112, с. 176; 281, с. 208]. Крім того, якщо семантичний аналіз передбачає врахування множинності значень слова в його зв'язках і відношеннях з іншими лексико-семантичними одиницями, то концептуальний аналіз орієнтований на виявлення смислового ядра, навколо якого групуються слова, категорії, а ширше – знання. Як зазначає В. Кононенко, концептуальний аналіз передбачає включення до системи понять різних когнітивних

категорій – предметності, означуваності та процесуальності, а також врахування предикатного оточення, що стає визначальним чинником у характеристиці імені концепту [56, с. 82; 112, с. 121]. Дослідник визначає мету семантичного аналізу як встановлення структури лексичного значення на основі синтагматичних і парадигматичних зв'язків лексеми. На противагу цьому, концептуальний аналіз орієнтований на виявлення ціннісного ставлення носіїв культури до ситуації, позначеної лексемою, шляхом аналізу дискурсивних практик і співвіднесення феноменів, які не піддаються безпосередньому спостереженню, з чуттєво сприйнятими явищами реальності.

Дослідження концептів, закріплених у певній національній культурі, показує, що їх вербалізація залежить від комунікативної ситуації та культурного контексту. Методологія концептуального аналізу передбачає два основні вектори: відсистемний, що базується на лексикографічному описі й дефінуванні, та відтекстовий, який зосереджується на аналізі відношень вербалізаторів у контексті. У працях А. Вежбицької [272; 273] розроблено підхід *Natural Semantic Metalanguage*, який поєднує системний аналіз словникових дефініцій із дослідженням культурних ключових слів у дискурсі. К. Годдард [187, с. 156] пропонує практичні методи лексикографічного опису культурних концептів, що підтверджує важливість відсистемного підходу. Водночас А. Гладкова [185, с. 124] наголошує на ролі контексту в реалізації семантичного потенціалу лексем, демонструючи відтекстовий підхід. Подібні ідеї розвиваються у збірнику *Approaches to Language and Culture* [263], де аналізуються культурні концепти в різних комунікативних ситуаціях, що поєднує обидва методи.

Згідно із О. Селівановою концептуальний аналіз спрямований на реконструкцію когнітивних механізмів свідомості, що опосередковують формування знань про дійсність. Ідеальна модель реалізації цього методу – ментально-психонетичний комплекс, заснований на синергетичній суперсистемі свідомості, конекційній природі пам'яті та квантово-хвильовій здатності мозку до кодування інформації [105, с. 148].

Методика вченої позиціонується як зворотна до традиційного семантичного аналізу: вона рухається «від думки до слова», а не «від слова до думки» [107, с. 524]. Базова одиниця дослідження: кореляції конкретних структур знань. Семантичний аналіз реалізується як нелінійна репрезентація, що моделює зв'язки сем у структурі значення, а не просто їхній перелік [107, с. 525]. У дослідженні фразеологічних одиниць ключовим є поняття мотивації – лінгвопсихоментальна операція, яка представляє в ономасіологічній структурі знака зв'язки компонентів концепту, що відповідають значенню та структурам знань про позначуване в етносвідомості [106, с. 94].

Семантико-когнітивна методика вивчення концептів А. Мартинюк базується на об'єктивістському підході, де концепти розглядаються як ментальна репрезентація дійсності, сформована через сприйняття органами чуття [79, с. 82]. Методологія є сукупністю методів: компонентний аналіз для виокремлення ключових сем; дефініційний аналіз лексикографічних джерел для виділення слів-ідентифікаторів і синонімічних одиниць; когнітивний аналіз для дослідження структур знань, закодованих у мовних формах.

М. Полюжин наголошує на здатності концептуального аналізу виявляти, як мовні знання відображають світоглядні уявлення людини [96, с. 12]. В. Старко визначає мету концептуального аналізу як побудову когнітивної дефініції концепту, що включає аналіз мовних одиниць, які його вербалізують, та виявлення асоціативних ознак. У дослідженні концепту він застосовує методи зіставлення, контекстного аналізу, аналізу словникових дефініцій та тренованої інтроспекції. Вчений проводить аналіз вербалізаторів концепту від центру до периферії, де основними є усталені, відтворювані з пам'яті мовні одиниці, що виражають цей концепт [114, с. 4].

Методика конвергенції структурного та концептуального аналізів Т. Космеди обґрунтовує поєднання структурного й концептуального аналізів для підвищення об'єктивності висновків [59, с. 44]. Де концептуальний аналіз використовується для вивчення вербалізації знань, закріплених в образних схемах чи картиноподібних репрезентаціях, а семантичний аналіз задіюється для врахування всіх значень слова та

його зв'язків з іншими лексемами. Визначальним чинником опису імені концепту є входження імені в предикатне оточення, включення в систему понять категорій предметності, означуваності, процесуальності [59, с. 47].

Метод логіко-семіотичної рамки Н. Слухай допомагає ідентифікувати суб'єктно-об'єктну позицію актанта мегаситуації в художньому тексті за допомогою формул типу: «А є Х ...» (суб'єкт осмислення), «А як Х ...» (суб'єкт зіставлення) та «Х ... як А» (об'єкт зіставлення) [112, с. 173-174]. Метод забезпечує глибше проникнення в семантику концепту-образу, особливо актуалізованого в поетичних текстах.

Об'єктом концептуального аналізу Н. Слухай [112, с. 167] виступають деривати ядра, парадигматичні та синтагматичні зв'язки, історична еволюція концепту, ключові слова та дискурсивні прояви. Основними ознаками концепту є синоніми, антоніми та синтагматичні зв'язки, що слугують засобами його категоризації. Кінцева мета – побудова концептуальної моделі інформаційного фрагмента, репрезентованого знаком. Із цією метою використовуються концептуальні структури: пропозиції, фрейми, сітки, прототипні моделі [85, с.104]. Результатом концептуального аналізу є когнітивна репрезентація лінгвістичних результатів, яка охоплює: опис структури концепту, когнітивних пластів, секторів і ознак; ядрово-периферійне впорядкування концептуальних пластів; опис інтерпретаційного поля як сукупності концептуальних стереотипів [102, с. 183].

Розвідки С. Жаботинської в межах моделі польового дослідження концепту, Field-Research Model of Concept, FRMC, є когнітивно-дискурсивним і забезпечує системний, багаторівневий аналіз концептуальних структур, що репрезентовані в мовній свідомості та дискурсі [31; 35; 33]. Основна мета FRMC полягає у відтворенні структури концепту як складної, ієрархічно організованої одиниці, яка формується на основі сенсорного досвіду, метафоричних проєкцій та культурно зумовлених фреймів.

Когнітивно-інтерпретативний аналіз, спрямований на виявлення концептуальної структури стереотипу, що включає образні, аксіологічні та енциклопедичні знання [33, с. 41-42; 79, с. 82]. Цей метод допомагає реконструювати фреймову структуру

стереотипу, визначити його ядро та периферію. Фреймовий аналіз залучає такі методи, як компонентний та концептуальний аналіз. В. Ніконова пропонує метод виокремлення слотів на основі мовних показників, зокрема семного складу лексичних одиниць, що позначають концепти. Такий підхід мінімізує суб'єктивізм дослідника, адже словники, які використовуються для добору лексики, ґрунтуються на досвіді мовної спільноти, а не окремої особи [88, с. 238]. За С. Жаботинською [32, с. 247; 34, с. 180; 36, с. 44] фрейми поєднують декларативні та процедурні знання. Сценарій і скрипт (типовий сценарій) трансформують фреймову модель зі статичної структури в динамічну послідовність, логіка якої визначається просторово-часовими або причиново-наслідковими зв'язками. Для систематизації вербалізованих даних використовуються базисні фрейми – первинні, найбільш узагальнені принципи категоризації та організації інформації про об'єкти світу, їхні властивості та взаємозв'язки [34, с. 179]. Вони виступають як «набори інструментів мислення – пропозицій найвищого рівня узагальнення або схематичності» [34, с. 180]. До основних типів базисних фреймів належать предметний, акціональний, посесивний, ідентифікаційний та компаративний. Результатом такого аналізу стає побудова мережевої моделі, яка деталізує відношення між її елементами. Вчена розглядає фреймовий аналіз як методологію, що базується на структуруванні знань про концепти через систему фреймів і слотів [32, с. 4; 34, с. 179; 36, с. 44]. Структурна організація фрейму описується як модель, що становить асоціативну систему зв'язків, які перетинаються у вузлах. Кожен вузол (слот) відображає окремий концепт і може бути пов'язаний із різною кількістю інших вузлів залежно від складності поняття. Зв'язки між вузлами позначаються словесними, числовими або літерними маркерами, що фіксують пропозиціональні відношення. Модель пояснюється тим, що при актуалізації певної структури знання у пам'яті автоматично відтворюються всі асоціативно пов'язані з нею факти. У такій моделі вершинні вузли репрезентують загальне поняття, яке завжди є істинним для описуваної ситуації, тоді як термінальні вузли (слоти) заповнюються конкретними фактами, релевантними для окремого випадку [88, с. 238].

Отже, сучасний спектр методів концептуального аналізу, релевантних для когнітивної парадигми в реконструкції концепту, демонструє тенденцію до конвергенції та інтеграції, проте більшість із них зберігає індивідуальні риси авторських теоретичних підходів, що засвідчує їхню креативну потенцію. Фрейми поєднують декларативні та процедурні знання, трансформуючись у сценарії й скрипти, які відображають динаміку просторово-часових та причиново-наслідкових зв'язків. Використання базисних фреймів (предметного, акціонального, посесивного, ідентифікаційного, компаративного) забезпечує систематизацію вербалізованих даних і побудову мережевої моделі концепту, яка пояснює механізм актуалізації знань у пам'яті та демонструє когнітивну логіку вербалізації концепту *SOLDAT* у медійному дискурсі.

2.5 Методика поетапного дослідження лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі

Лінгвокультурологія виступає як інтегративний методологічний каркас, необхідний для комплексного вивчення параметрів вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі. Оскільки концепт є бінарним феноменом (когнітивно-культурною єдністю), для досягнення мети, виявлення лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі, виникла необхідність застосування диверсифікованих методик аналізу. Для міждисциплінарного дослідження лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі застосовано комплексний методологічний інструментарій, що поєднує загальнонаукові, лінгвістичні та емпірично-корпусні методи, апробовані в межах лінгвокультурології, дискурс-аналізу та когнітивної лінгвістики. Вибір конкретного методу детермінується онтологією й семантикою ментальної одиниці, цільовою настановою наукового пошуку та парадигмальним підходом до вивчення концептів.

Такий підхід зумовлений складною природою лінгвокультурного концепту як когнітивно-культурної єдності, яка вербалізується в мові й актуалізується в дискурсивних практиках.

Методологічну основу роботи становлять засади сучасного мовознавства: антропоцентризм, дискурсоцентризм та функціоналізм [105, 107]. Власну методику дослідження побудовано на синтезі загальнонаукових і спеціальних лінгвістичних методів.

Аналіз та синтез використано для декомпозиції концепту *SOLDAT (військовий)* на семантичні й аксіологічні складники з подальшою реконструкцією його цілісної структури як багаторівневого ментального утворення [273-275; 212; 214; 215; 216].

Індуктивно-дедуктивний підхід забезпечив верифікацію теоретичних положень когнітивної лінгвістики [259; 261] на емпіричному матеріалі німецькомовних медіатекстів.

Описовий метод (із прийомами зовнішньої та внутрішньої інтерпретації) застосовано для інвентаризації та систематизації вербалізаторів концепту, їх морфосемантичної та стилістичної характеристики [155; 240].

Метод спостереження та дискурс-аналіз [172; 276] уможливили виявлення актуальних мовних тенденцій, оцінних маркерів і когнітивних метафор, зумовлених суспільно-політичними трансформаціями.

Методи класифікації та типологізації використано для групування вербалізаторів за семантичними доменами (інституційність, бойова діяльність, гуманістичний вимір тощо) [158; 209].

Корпусний аналіз (на базі DWDS, Leipzig Corpora Collection тощо) у поєднанні зі статистичними методами [188; 189; 245] забезпечив об'єктивність дослідження через обчислення частотності колокацій та кількісне вимірювання когнітивної релевантності концепту в різних варіантах німецької мови.

У процесі дослідження словникових дефініцій, що репрезентують концепт, у роботі було застосовано метод компонентного (семного) аналізу, який передбачає

вивчення значення слова – основного номінанта концепту або кількох його репрезентантів. Суть компонентного аналізу полягає в розчленуванні значення лексеми на мінімальні семантичні одиниці – семи, що дає можливість виявити структуру та внутрішню організацію значення, ідентифікувати інтегральні семи (служіння, озброєність, дисципліна, участь у війні) та диференційних сем, що зумовлюють семантичну варіативність лексем, сформувати ядро (номінативне ядро – *Soldat, Militär, Angehöriger der Streitkräfte* зі смисловими компонентами «професійний статус, військовослужбовець, захисник, гарант безпеки», «отримання плати за службу» (від *Sold*, з архаїчними та регіональними формами *Wehrmann, Rekrut*), «військове звання») та периферію концепту.

Із метою виявлення діатопічної варіації лексеми *Soldat* використано метод діатопічного аналізу, який уможлиблює простеження регіонально зумовлених відмінностей її функціонування в німецькому, австрійському та швейцарському медіадискурсах (43 регіональні газети). Порівняльний метод застосовано для зіставлення частотності, контекстів уживання та семантико-прагматичних характеристик досліджуваної лексеми в різних національних варіантах німецької мови, тоді як дискурсивно-контекстуальний аналіз забезпечує інтерпретацію її комунікативних функцій у медіатекстах. Дефініційний аналіз застосовувався для тлумачення лексеми *Soldat* у сучасних і історичних німецькомовних словниках (22 тлумачні словники), що уможлиблює зіставлення нормативних значень, фіксацію семантичної стабільності або варіативності та виявлення оцінних і стилістичних маркерів.

Семантико-термінологічний і когнітивно-термінознавчий аналізи застосовано для виявлення структури значення базової лексеми *Soldat* (*Soldaten sind Personen, die in einem Wehrdienstverhältnis stehen*), її гіперо-гіпонімічних відношень та термінологічних композитів (*Sold, Soldat, Söldner*); лінгвокогнітивний (концептуальний) аналіз – для реконструкції універсальних та соціально-специфічних сем досліджуваного концепту й установлення когнітивних принципів його вербалізації; дискурсивно-контекстуальний

аналіз – для інтерпретації оцінної модифікації терміна *Soldat* у німецькомовному медіадискурсі.

Для дослідження номінативних параметрів вербалізації концепту *SOLDAT* (*військовий*) у німецькомовному медіадискурсі було застосовано методи лінгвістичного аналізу. Метод суцільної вибірки – для відбору лексичних одиниць-вербалізаторів концепту *SOLDAT* (*військовий*) із лексикографічних і корпусних ресурсів (DWDS, Woxikon, OpenThesaurus тощо), які акумулюють знання про світ та містять вербалізовані уявлення, поняття й концепти. Словникові дефініції відображають колективну мовну свідомість та формують картину світу [104, с. 62]. Використання лексикографічного методу дало змогу проаналізувати дефініції лексеми *Soldat* у словниках німецької мови різних періодів (32 словники). Це допомогло порівняти мовні норми, відстежити стабільність чи зміну значень, а також визначити стилістичне та оцінне забарвлення слова. У межах дослідження застосовано корпусно-лінгвістичний метод, що передбачає використання регіонально маркованого корпусу Центру цифрової лексикографії німецької мови (ZDL-Zentrum für digitale Lexikographie der deutschen Sprache), ресурси DWDS (Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache), а також Leipzig Corpora Collection і власний досвід роботи з німецькомовними ЗМК для добору та аналізу фактичного мовного матеріалу. Водночас корпусно-лінгвістичний метод став інструментом для збору та комплексного аналізу фактичного мовного матеріалу (45 000 дискурсивних фрагментів).

На матеріалі корпусів німецькомовних медіатекстів (DWDS, Leipzig Corpora Collection) здійснено аналіз лексичних одиниць, що найчастіше співвідносяться з лексемою *Soldat*, з метою виявлення домінантних семантичних характеристик, які дають змогу визначити активовані семи у сполученнях та способи репрезентації концепту *SOLDAT* (*військовий*) у сучасному медіадискурсі. Методологічною основою дослідження сполучуваності виступають принципи комбінаторної семасіології та дистрибутивно-статистичного аналізу. Відповідно до синтагматичної концепції, мовний досвід спільноти фіксується у функціональній поведінці слова, де його

значення визначає межі валентності – системної здатності вступати в лінійні зв'язки [54, с. 68; 61, с. 312]. У корпусних дослідженнях медіадискурсу дистрибуція як сукупність контекстів дає змогу встановити закономірності функціонування лексем у різних жанрових та ідеологічних парадигмах. Частотність спільного вживання мовних одиниць слугує показником ієрархічної організації концепту: високочастотні поєднання сигналізують про належність ознак до концептуального ядра, тоді як низька частотність маркує периферійні зони [110, с. 107]. Актуалізація валентного потенціалу лексеми в мовленні відображає динаміку семантичних процесів і специфіку когнітивної репрезентації дійсності (зокрема історичні та діалектні чинники). У результаті аналізу ідентифіковано 281 лексему, при цьому базовими словотвірними моделями виявилися деривація та композиція.

Етимологічний аналіз [41, с. 94] застосовано для реконструкції генези лексеми *Soldat*, виявлення шляхів її запозичення та історичних трансформацій внутрішньої форми, що заклали основу сучасного номінативного поля концепту.

Дослідження лексико-семантичних засобів репрезентації концепту *SOLDAT* (військовий) здійснюється в межах методології, що передбачає виокремлення синонімічних рядів як способу номінативної репрезентації концепту в медіадискурсі, зафіксовано (490 лексем). Аналіз ґрунтується на принципах семантичної диференціації, відповідно до яких лексеми-репрезентанти розглядаються як носії інтегральних і диференційних сем, що уможлиблює моделювання лексико-семантичних груп і реконструкцію периферійних зон концепту: ядерна зона (*Soldat, Militär, Militärangehöriger, Angehöriger der Streitkräfte, Armeemitglied* тощо), приядерна зона (*Kämpfer, Frontsoldat, Einsatzsoldat* тощо), інституційно-правове, культурно-історичне, оцінно-ідеологічне мікрополе, гендерно марковані, маргінальні та периферійні номінації. У межах лінгвокогнітивного підходу синонімічні ряди інтерпретуються як когнітивно зумовлені структури, що відображають різні аспекти концептуалізації образу військового в німецькомовному медіадискурсі. Метод побудови лексико-семантичного поля використовується для моделювання номінативного простору

концепту *SOLDAT* (військовий) шляхом виокремлення ядерних, приядерних і периферійних одиниць, встановлення парадигматичних зв'язків (синонімічних, гіпогіперонімічних, асоціативних) та визначення місця ключової лексики в системі військової та суспільно значущої лексики німецькомовного медіадискурсу.

Дослідження метафоричної репрезентації номінативного поля концепту *SOLDAT* (військовий) здійснюється в межах лінгвокогнітивної та дискурсивної методології, що розглядає мову як інструмент концептуалізації соціального досвіду й відображення ціннісно-ідеологічних орієнтирів мовної спільноти. Методологічною основою аналізу є теорія концептуальної метафори [213], відповідно до якої метафоризація інтерпретується як когнітивний механізм переосмислення базового значення лексики *Soldat* та перенесення сем військової сфери на інші домени суспільної діяльності. У межах зазначеної методології застосовано метафоричний аналіз для виявлення типів і моделей метафоризації номінативного поля *Soldat* у німецькомовному медіадискурсі, лексико-семантичний метод – для встановлення семантичних зрушень і конотативних нашарувань у процесі метафоричного переосмислення, а також дискурсивно-контекстуальний аналіз, що уможливорює інтерпретацію оцінного потенціалу метафор (позитивного, нейтрального або негативного) залежно від комунікативних інтенцій медіатекстів. Поєднання цих методів дає змогу простежити, як метафорична номінація *Soldat* слугує засобом інтенсивної емоційної та ідеологічної інтерпретації явищ у цивільній, політичній, економічній і медичній сферах.

Вербалізація концепту є процесом репрезентації ментального утворення концепту *SOLDAT* (військовий) засобами мови, що реалізується через широке номінативне поле. Це поле включає прямі та переносні номінації, однокореневі лексики, фразеологізми, метафоричні конструкції, оцінні апелятиви, стійкі порівняння та асоціативні зв'язки. У дослідженні застосовано як відсистемний (лексикографічний), так і відтекстовий (контекстуальний) підходи для повного осмислення змісту концепту.

Метод польового моделювання – для структурування лексико-семантичного поля *Soldat* із виокремленням ядерної, приядерної та периферійної зон. Лексико-

семантичний аналіз – для опису структури лексико-семантичного поля (відібрані методом суцільної вибірки 526 одиниць тезаурусу німецької мови), встановлення семантичних зв'язків між номінаціями та визначення їхньої ролі в репрезентації концепту. Ономасіологічний аналіз – для дослідження способів номінації військового як соціального та професійного типу й встановлення номінативних моделей у межах концепту. Класифікаційний метод – для групування лексем за типологічними, функційними, соціальними та рольовими параметрами.

Дискурсивний аналіз концепту *SOLDAT (військовий)* здійснювався шляхом контекстного аналізу ідентифікаційних контекстів у корпусі медіатекстів, що включав лематизацію ключової лексеми *Soldat*, визначення її частотності та сполучуваності з національними прикметниками, а також аналіз семантичного оточення. Висока частота вживання (5 451) та домінування конструкцій типу *ukrainischer Soldat, russischer Soldat, israelischer Soldat* засвідчили національну атрибуцію військовослужбовців і їхню роль як суб'єктів міжнародних конфліктів (*Ukraine-Krieg, Gazastreifen, Afghanistan, Irak*). Методика передбачала інтерпретацію семантичних конотацій («національність», «приналежність до армії», «участь у бойових діях», «територіальна лояльність»), що дало змогу виявити культурні коди та символи колективної свідомості, актуалізовані в медіадискурсі. Дискурс-аналіз за цією моделлю забезпечує перехід від простого перекладу слова до розуміння того, як лексема стає ідеологемою у колективній свідомості носіїв мови. У результаті концепт *SOLDAT (військовий)* постає не лише як професійна номінація, а як ідеологічно маркований суб'єкт, що відображає культурні коди, стереотипи та аксіологічні орієнтації суспільства, змінювані під впливом історичних подій і соціально-політичних умов. Аксіологічний аналіз дав змогу встановити позитивні, негативні або амбівалентні конотації, які відтворюються в мовленні та впливають на концептуалізацію об'єкта [256, с. 128].

Ідеологічний вимір стереотипів простежується через аналіз стратегій номінації, фреймування, метафоризації, узагальнення та інтенціонального повторення, які забезпечують відтворення соціально значущих уявлень у дискурсі [258, с. 104]. У

такий спосіб стереотип постає не лише мовною, а й соціальною та культурною категорією. Залучення контент-аналізу, когнітивно-інтерпретативного, дискурсивного та аксіологічного аналізів забезпечує багаторівневе вивчення стереотипів, пов'язаних із образом військового, та допомагає виявити їхню фреймову організацію, оцінний потенціал і ідеологічну зумовленість. Завершальним етапом є інтерпретативний синтез, що об'єднує дані семантичного, дискурсивного та культурологічного аналізу. Це дає змогу реконструювати лінгвокультурний профіль стереотипу, виявити його місце в національній картині світу, специфіку функціонування в різних дискурсах і механізми трансформації у синхронії та діячності.

Методику когнітивної парадигми в реконструкції концепту *SOLDAT (військовий)* (концептуальний аналіз) застосовано для відтворення внутрішньої організації концепту і встановлення взаємозв'язку між мовною формою та концептуальним змістом. Методика фреймового моделювання висвітлила ієрархічну перевагу предметно-центричного фрейму, відповідального за структурування ціннісно-буттєвих параметрів концепту, над акціональним фреймом, що фокусується на функціонально-діяльнісних напрямках.

Етапи дослідження лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі структуровані послідовно:

Етап I. Джерельний аналіз.

1. Аналіз і синтез джерельної бази, необхідної для подальшого емпіричного дослідження.

2. Індуктивно-дедуктивний метод для верифікації теоретичних положень когнітивної лінгвістики на емпіричному матеріалі німецькомовних медіатекстів.

3. Метод суцільної вибірки – для відбору лексичних одиниць-вербалізаторів концепту *SOLDAT (військовий)* із лексикографічних і корпусних ресурсів.

Етап II. Структурно-семантичний аналіз.

1. Корпусний аналіз і статистичні методи забезпечують об'єктивність дослідження через обчислення частотності колокацій та кількісне вимірювання когнітивної релевантності концепту в різних регіональних варіантах німецької мови.

2. Метод компонентного (семного) аналізу для вивчення значення слова – основного номінанта концепту або кількох його репрезентантів.

3. Діатопічний аналіз – простеження регіонально зумовлених відмінностей.

4. Порівняльний метод застосовано для зіставлення частотності, контекстів уживання та семантико-прагматичних характеристик досліджуваної лексеми в різних національних варіантах німецької мови.

5. Дискурсивно-контекстуальний аналіз забезпечує інтерпретацію її комунікативних функцій у медіатекстах.

6. Дефініційний аналіз застосовувався для тлумачення лексеми *Soldat* у сучасних і історичних німецькомовних словниках.

7. Структурно-семантичний і термінологічний аналізи застосовано для виявлення структури значення базової лексеми *Soldat*.

8. Лексикографічний метод дав змогу проаналізувати дефініції лексеми *Soldat* у словниках німецької мови.

9. Контент-аналіз для виявлення частотних і типологічних характеристик вербалізаторів концепту.

10. Комбінаторна семасіологія та дистрибутивно-статистичний аналіз – аналіз лексичних одиниць, що найчастіше координують із лексемою *Soldat*, з метою виявлення домінантних семантичних ознак.

11. Етимологічний аналіз лексеми-вербалізатора концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовній лінгвокультурі.

12. Семантична диференціація – лексеми-репрезентанти розглядаються як носії інтегральних і диференційних сем, що уможлиблює моделювання лексико-семантичних груп і реконструкцію периферійних зон.

Етап III. Дискурс-аналіз.

1. Дискурсивно-контекстуальний аналіз, що уможливило інтерпретацію оцінного потенціалу метафор.

2. Лексико-семантичний аналіз – для опису структури лексико-семантичного поля, встановлення семантичних зрушень і конотативних нашарувань у процесі метафоричного переосмислення.

3. Метод польового моделювання – для структурування лексико-семантичного поля із виокремленням ядерної, приядерної та периферійної зон концепту.

4. Ономасіологічний аналіз – для дослідження способів номінації військового як соціального та професійного типу й встановлення номінативних моделей у межах концепту.

5. Класифікаційний метод – для групування лексем за типологічними, функційними, соціальними та рольовими параметрами.

6. Контекстний аналіз ідентифікаційних контекстів у корпусі медіатекстів.

Етап IV. Моделювання фреймів.

1. Індуктивно-дедуктивний підхід забезпечив верифікацію теоретичних положень когнітивної лінгвістики на емпіричному матеріалі німецькомовних медіатекстів.

2. Метод дериваційного та композиційного аналізу використано для наповнення слотів.

3. Метод контекстуально-семантичного аналізу виокремив семантичні ознаки (семи), які формують специфіку кожного слота на основі медійних текстів.

4. Метод кількісного (дистрибутивного) аналізу уможливив статистичне підтвердження ваги кожного слота у структурі концепту.

Етап V. Узагальнення та висновки.

Фінальне узагальнення результатів дослідження та формулювання висновків про лінгвокультурні параметри вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі із застосуванням загальнонаукових методів аналізу, інтерпретативного синтезу та узагальнення.

Отже, системна організація дослідження лінгвокультурних параметрів концепту *SOLDAT* (військовий) реалізована через послідовне проходження п'яти етапів: джерельного, на якому сформовано емпіричну базу та верифіковано теоретичні положення; структурно-семантичного, що забезпечив дескрипцію етимологічних і дефініційних ознак базової лексеми та моделювання її лексико-семантичного поля; дискурсного, спрямованого на виявлення оцінно-метафоричного потенціалу номінацій у медіатекстах та побудову відповідних фреймових сценаріїв; і, зрештою, етапу інтерпретативного синтезу, який дав можливість узагальнити результати в цілісну модель концепту як багатовимірного лінгвокультурного утворення, що поєднує універсальні та соціально-специфічні смисли в німецькомовному медіадискурсі.

Висновки до розділу 2

Визначення лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі ґрунтується на інтегрованій міждисциплінарній методології, що поєднує загальнонаукові, емпіричні, лінгвістичні, дискурсивні та когнітивно-концептуальні методи аналізу.

У роботі використано методологічні принципи сучасного мовознавства (експансіонізм, антропоцентризм, дискурсоцентризм, експланаторність, функціоналізм, етноцентризм). Концепт *SOLDAT* (військовий) аналізується через поєднання методів аналізу й синтезу: декомпозиція на семантичні, аксіологічні та асоціативні складники й реконструкція його когнітивно-культурної структури.

Емпіричні методи (спостереження, формалізація, зіставлення, узагальнення) дали змогу простежити онтологічні засади концепту та його вербалізацію у фразеології й метафориці сучасної німецької мови. Індуктивний і дедуктивний підходи забезпечили рух від конкретних медійних контекстів до узагальнень та навпаки, відповідно до принципів когнітивно-дискурсивного аналізу.

Метод спостереження застосовано для виявлення актуальних мовних тенденцій, оцінних маркерів і когнітивних метафор у медіатекстах. Описовий метод використано для інвентаризації вербалізаторів концепту та їх систематизації за морфологічними, семантичними й стилістичними параметрами.

Методи класифікації та типологізації дали змогу групувати вербалізатори за семантичними доменами (інституційність, бойова діяльність, гуманістичний вимір, аксіологічна оцінка) та визначати типи дискурсивної маркованості.

Корпусний аналіз здійснено на матеріалі DWDS, Leipzig Corpora Collection та Wikipedia-Korpus, що забезпечило репрезентативність і стандартизоване опрацювання даних. Статистичні методи використано для кількісного вимірювання когнітивної релевантності концепту, частотності лексем і колокацій, а також для порівняння інтенсивності актуалізації семи *Soldat* у різних регіональних варіантах німецької мови.

Методологічну базу дослідження становить комплексний підхід, що поєднує методіку дискурсивного аналізу для дескрипції номінативного простору концепту *SOLDAT* (військовий) та лінгвокогнітивного моделювання. Аналіз ідентифікаційних контекстів базується на дистрибутивному методі дослідження семантичного оточення лексеми-репрезентанта. Застосування корпусно-лінгвістичного інструментарію дало змогу верифікувати частотність ядерної номінації та виявити стійкі ідентифікаційні патерни, зокрема національну атрибуцію (*ukrainischer, russischer, israelischer Soldat*).

Аналіз пре- та постпозиційних колокацій лексеми *Soldat* у медіадискурсі здійснюється із застосуванням комплексу методів дискурс-аналізу. Контекстуальний (для виявлення й інтерпретації типових контекстуальних патернів лексеми *Soldat* у медіадискурсі) і колокаційний (для визначення частотних і стійких словосполучень, що відображають семантичні та прагматичні зв'язки концепту *SOLDAT* (військовий)) аналізи дають змогу виявляти типові словосполучення й частотні контекстуальні патерни, які відображають семантичні та прагматичні зв'язки концепту *SOLDAT* (військовий).

Методологічна синергія критичного дискурс-аналізу (Т. ван Дейк, Р. Водак, Н. Ферклаф) та когнітивно-дискурсивного підходу дозволяє реконструювати

багатовимірну структуру концепту *SOLDAT* (військовий) як динамічного лінгвокультурного феномену, що функціонує на перетині текстуального, дискурсивно-практичного та соціально-історичного рівнів. Застосування дистрибутивно-статистичного аналізу й комбінаторної семасіології в межах медіадискурсу дає змогу через частотність валентних зв'язків і семантичне оточення лексеми-вербалізатора чітко розмежувати ядерні та периферійні зони концепту. Дискурсивно-контекстуальний підхід забезпечує дешифрування культурних кодів і аксіологічних трансформацій, підтверджуючи перехід лексеми *Soldat* від суто професійної номінації до статусу складного, ідеологічно маркованого суб'єкта, чия інтерпретація в колективній свідомості безпосередньо зумовлена актуальними геополітичними контекстами та зміною суспільних стереотипів.

Дискурсивно-когнітивний аналіз забезпечує реконструкцію концептуальної моделі військового на основі контекстів і когнітивно-семантичних асоціацій, а фреймовий аналіз уможлиблює визначення структурних ролей і комунікативних функцій лексеми та її участі у відтворенні дискурсивних сценаріїв. Прагматичний аналіз уможлиблює інтерпретацію значення лексеми залежно від комунікативної ситуації, цільової аудиторії та стилістики медіатексту.

Послідовна поетапна організація дослідження лінгвокультурних параметрів вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі забезпечила системний і методологічно вивірений підхід до аналізу мовного матеріалу. Етап аналізу джерельної бази формує надійну теоретичну й емпіричну основу дослідження, дозволяє верифікувати положення когнітивної лінгвістики та здійснити репрезентативний відбір лексичних одиниць-вербалізаторів концепту.

На етапі структурно-семантичного аналізу встановлено внутрішню організацію значення базової лексеми *Soldat*, виявлено її етимологічні, дефініційні та семантико-термінологічні характеристики, а також простежено регіонально зумовлені й функціональні варіації в різних національних варіантах німецької мови. Поєднання корпусно-лінгвістичних, статистичних і семантичних методів уможливило об'єктивне

моделювання лексико-семантичного поля та реконструкцію його ядерних і периферійних зон.

На дискурсивному етапі дослідження проаналізовано функціонування вербалізаторів концепту *SOLDAT (військовий)* у медійному контексті, виявлено оцінно-конотативний потенціал номінацій, специфіку метафоричного переосмислення. Моделювання фреймів забезпечило систематизацію отриманих результатів і відтворення когнітивно-дискурсивних сценаріїв репрезентації образу військового в суспільній свідомості.

Завершальний етап інтерпретативного синтезу узагальнює результати всіх попередніх етапів і становить цілісну модель вербалізації концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі як багатовимірного лінгвокультурного утворення, що поєднує універсальні та соціально-специфічні смислові параметри.

Основні положення розділу висвітлено у публікаціях автора [4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 18].

РОЗДІЛ 3

НОМІНАТИВНІ ПАРАМЕТРИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ *SOLDAT* (*ВІЙСЬКОВИЙ*) У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

3.1 Структурно-змістові параметри вербалізації лінгвокультурного концепту *SOLDAT* (*військовий*)

3.1.1 Універсальне vs. національне в лексикографічній репрезентації лексеми *Soldat*. Спираючись на аналіз значень ключового слова для позначення концепту *SOLDAT* (*військовий*) у німецькомовному медіапросторі на основі сучасних словникових статей словників дефініцій [287; 291; 292; 300; 305; 306; 309] було виокремлено такі значення ядра концепту *SOLDAT* (*військовий*): військовий; солдат (найнижче військове звання); воїн; військовослужбовець збройних сил країни; мілітарна діяльність.

Інтернет-словник німецької мови 300. Netzverb Wörterbuch [300] тлумачить значення лексеми *Soldat*:

a. *Angehöriger des militärischen Personals von Streitkräften eines Landes, Pionier, Wehrmann, Sanitätssoldat, Krieger, Panzerjäger* (військовослужбовець збройних сил країни, сапер, солдат, медик, воїн, винищувач танків);

b. *erster, niedrigster, unterster Dienstgrad bei den Teilstreitkräften des Heeres* (перше, найнижче, молодше звання у збройних силах);

c. *zweitniedrigster Dienstgrad, Kämpfer, Kämpen, Militär, Milizionär, Uniformierter* (друге найнижче звання, боєць, солдат, ополченець, офіцер у формі);

d. *unter staatenbildenden Insekten, ein durch seinen vergrößerten Kopf mit besonderer Ausbildung der Mundwerkzeuge zur Verteidigung des Baus bestimmtes Exemplar* (серед соціальних комах, зразок, що визначається збільшеною головою зі спеціально розвиненими ротовими апаратами для захисту своєї нори);

e. *Bauer, Spielfigur des Schachspiels* (пішак, шахова фігура);

- f. *Blütenkolben des Breitwegerichs* (квітконос подорожника);
- g. *blaue Blüten des Wiesensalbeis* (блакитні квіти лучної шавлії);
- h. *Meeresschnecke* (морський равлик);
- i. *Bernhardskrebs, Einsiedlerkrebs, Pleusganjokrebs* (краб святого Бернара, рак-самітник, краб плеусганджо).

Оскільки у фокусі нашої уваги саме військовий аспект, концепт *SOLDAT* (військовий), далі розглядаємо **військові** компоненти смислу. Електронний словник Duden [Duden] дає такі дефініції лексеми *Soldat*: 1) *Angehöriger der Streitkräfte eines Landes (einfacher, aktiver Soldat; Soldat auf Zeit (Zeitsoldat))*; 2) *Unterster Dienstgrad der Land- und Luftstreitkräfte*.

У першому значенні номінація означає особу, яка належить до збройних сил країни, тобто є військовослужбовцем. Друге становить історичну реалію, найнижче військове звання, яке використовувалося в Німецькій Демократичній Республіці (НДР). Вочевидь, було створено за часів прорадянського впливу, втратило свою номінативну функцію одночасно з об'єднанням Німеччини.

Німецький словник лексики DWDS [287] дає такі визначення: *Angehöriger der militärischen Streitkräfte eines Landes* (військовослужбовець збройних сил країни); *Erster, niedrigster Dienstgrad bei den Landstreitkräften* (перше, найнижче звання збройних сил країни).

У німецькомовному ареалі слід розрізняти регіони, де одна й та сама лексема / номінація матиме різний концептуальний статус. Звернімося до статті «*Soldat (Deutschland)*» [305]: *Ein Soldat in Deutschland steht aufgrund der Wehrpflicht oder freiwilliger Verpflichtung in einem Wehrdienstverhältnis, welches auf die Sicherung der ständigen Verteidigungsbereitschaft gegen Angriffe von außen gerichtet ist. Soldaten bilden das militärische Personal der Bundeswehr. Bewaffneter Angehöriger einer Armee oder Streitkräfte eines Landes* [305]. Номінація позначає особу, яка через військовий обов'язок чи добровільно перебуває на військовій службі, належить до структурних підрозділів армії або збройних сил, є частиною військових кадрів бундесверу, тобто

військовим. Словникова стаття «Klexikon» [309] дає визначення: *Ein Soldat ist jemand, der zu einer Armee gehört und dort Kämpfer ist. Das Wort kommt vom Sold, das ist das Gehalt (Soldat – особа, яка належить до структурних підрозділів армії і є воїном. Слово походить від «Sold», що означає грошове утримання).* У ФРН *Soldat* є збірним поняттям для найнижчих військових звань бундесверу: *Grenadier, Jäger, Panzerschütze, Panzergrenadier, Panzerjäger, Kanonier, Panzerkanonier, Pionier, Panzerpionier, Funker, Panzerfunker, Schütze, Flieger, Sanitätssoldat und Matrose*. Стаття у словнику Брокхаус від 1911 року [306] дає визначення: *Soldat oder Söldner* (солдат або найманець) – це воїн, який служить за плату. Він може добровільно взяти на себе військову службу або ж бути до неї зобов'язаний чи примушений законом. У давніші часи найманців здебільшого не існувало; натомість громадяни держави добровільно й безоплатно брали на себе її захист. Проте, як виняток, власне найманці траплялися в усі часи: частково як особиста охорона при князях, частково в державах, що воювали і змушені були заміщати нестачу добровольців найнятими іноземцями.

Стилістичний словник німецької мови «Duden «Stilwörterbuch der deutschen Sprache» [292] містить схожі конотації слова *Soldat*: *der: Angehöriger der Streitkräfte eines Landes: ein einfacher, gemeiner (veraltet; infacher), gedienter (veraltet), gewöhnlicher, aktiver S.; die alliierten, die deutschen Soldaten; weibliche Soldaten; S. [auf Zeit] werden; er war [im Krieg] 5 Jahre S.; viele Soldaten fielen, wurden verwundet; Soldaten einberufen, einziehen, ausbilden; das Grab[mal] des unbekanntes Soldaten (Gedenkstätte für gefallene Soldaten); er ist bei den Soldaten (ugs. veraltet), kommt zu den Soldaten (ugs. veraltet; wird Soldat).*

Фіксація лексеми *Soldat* у словникових статтях, які стосуються швейцарського лінгвокультурного простору, дає такі дефініції: 1) *Zweitniedrigster Dienstgrad (militärisch, Schweiz)* [311] (друге від нижчого військового звання); 2) *Soldat ist der weitaus häufigste Mannschaftsdienstgrad* (військове звання, найпоширеніше в армії Швейцарської Конфедерації); 3) *Soldat bezeichnet Angehöriger der Armee* (військовослужбовець армії) [302].

У Австрії *Soldat* є збірним позначенням для осіб, які перебувають у розпорядженні армії, тобто військовослужбовці: *Die im Bundesheer unter Waffen stehen*», «eine allgemeine Bezeichnung [284].

До ближньої периферії концепту належать ознаки, які є очевидними для носіїв культури, але не завжди закріплені в коротких дефініціях. Вони формуються через соціальні ролі та функції (*Verteidiger* (захисник), *Sicherheitsgarant* (гарант безпеки), *Kämpfer* (боєць), військову спеціалізацію (*Pionier*, *Sanitäter*, *Marine*, *Fallschirmjäger*), сучасні соціальні доміанти (фемінітиви (*Soldatin*) та образи громадянина в уніформі (*Bürger in Uniform*)). Лінгвокультура передбачає наявність експліцитних та імпліцитних смислів номінацій. Автохтонні (ендогенні) варіанти мови функціонують як фундаментальні маркери лінгвокультурної ідентичності німецькомовного ареалу [143, с. 1254]. Враховуючи тенденції сучасної глобалізації, дискурсивні практики зазнають медіатизації, переміщуючись у віртуальний та електронний простір. Німецька мова класифікується як плурицентрична мова, що насамперед зумовлено її використанням та офіційним статусом у різних суверенних державах. Плурицентризм переважно передбачає співіснування кодифікованих національних стандартів у межах німецькомовного простору. Поняття «стандартна мова» та «варіації/варіанти» є потенційно амбівалентними. Зокрема, терміни «стандартна» й «літературна мова» можуть імплікувати існування єдиної, загальноприйнятої, надрегіональної мовної норми. Основні центри німецької лінгвокультури, зокрема Німеччина, Австрія та німецькомовна Швейцарія, визначені як інтегральні центри варіацій, для яких типова ендонормалізація (встановлення та регулювання власних мовних норм). На протиположності їм, так звані напівцентри, до яких належать Південний Тіроль, Ліхтенштейн та Люксембург, характеризуються дефіцитом власної ендонормативної бази та, як правило, орієнтуються на норми одного з інтегральних центрів. Визначення через походження від слова *Sold* (платня) та історичне ототожнення *Soldat* = *Söldner* (найманець) закладає в концепт прагматичний фундамент. Культурний параметр вербалізації зміщується від «священного обов'язку» до «професійного контракту». У

сучасних медіа це проявляється у фокусі на матеріальному забезпеченні, правах військовослужбовців та їхньому статусі як найманих працівників держави (*Staatsdiener*), що є характерним для німецькомовної лінгвокультури. Тлумачення *Soldat* як збірного поняття для *Grenadier, Jäger, Sanitätssoldat* тощо, формує параметр професійної диференціації. У медіа це веде до заміщення загального слова *Soldat* конкретними назвами фахівців. Це свідчить про високу культурну значущість: суспільство сприймає армію не як монолітну масу, а як складну структуру вузьких спеціалістів. Дальня периферія, як найбільш рухлива частина концепту, формується під впливом медіа, мистецтва, особистого досвіду та історії. Вона наповнює концепт емоціями та оцінками. В німецькому лінгвопросторі це зона конфлікту між *Täter* (злочинець, нацистське минуле) та *Veteran, Held* (ветеран, сучасний герой); із метафоричним розширенням *Zweifelnde Helden, Influencer in Uniform*; емоційною реакцією: *Trauer* (жалоба), *Angst* (страх), *Respekt* (повага); і діатопічною варіативністю, де проявляються відмінності між «нейтральним» австрійським солдатом та «міжнародним» німецьким професіоналом.

Розподіл за ареалами дає змогу виявити регіональну асиметрію вживання досліджуваних номінацій, що є методологічно важливим для лінгвокультурного аналізу, оскільки різна частотність може свідчити про відмінності в дискурсивних пріоритетах, ідеологічних настановах або культурних моделях сприйняття. Показник РРМ додатково відображає відносний внесок кожного ареалу в загальну картину медіавживання. Формула обчислення відносної частоти появ лексеми *Soldat* у німецькомовних медіа, показник РРМ (кількість номінацій на мільйон токенів у межах корпусу):

$$\text{РРМ} = \frac{\text{Кількість появ слова у німецькомовних медіа}}{\text{Загальна кількість токенів у корпусі}} * 1\,000\,000$$

Корпус поширення вживання номінації *Soldat* для позначення відповідного концепту (1993–2025) за регіонами (кількість номінацій *Soldat* на мільйон токенів): північний захід: 24,41; північний схід 37,64; центральний схід: 25,89; центральний

захід: 32,70; південний схід: 23,95; південний захід: 24,81; Австрія: 32,13; Швейцарія: 22,49. Назва медіа та метадані (ареал/субареал, газета, регіон/субрегіон, проміжок часу) наведені у додатку Б.

Скриншот 3.1.1.1. Поширення вживання номінації *Soldat* для позначення концепту (1993–2025) [308] станом на 3.10.2025.

Для емпіричного дослідження та документування діатопічної варіації лексеми *Soldat* було використано регіональний корпус, що надається Центром цифрової лексикографії німецької мови (ZDL). У своїй поточній версії ZDL містить 26 газет з Німеччини, 10 газет з Австрії та 7 газет із німецькомовної Швейцарії. Він охоплює видання з Німеччини, Австрії та Швейцарії і слугує основою для аналізу того, як мова варіюється між регіонами. Відносна частота: кількість номінацій *Soldat* на мільйон

токенів у межах ареалу. У виборі номінацій для позначення концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіапросторі з півночі на південь простежується така тенденція: Kieler Nachrichten 47,98; Norddeutsche Neueste Nachrichten 46,33; Schweriner Volkszeitung 40,31; Hamburger Abendblatt 25,65; Der Prignitzer 42,20; Berliner Morgenpost 32,47; Der Tagesspiegel 32,85; Neue Osnabrücker Zeitung 19,07; Neue Westfälische 23,19; Leipziger Volkszeitung 25,76; Dresdner Neueste Nachrichten 22,66; Döbelner Allgemeine Zeitung 16,58; Thüringer Allgemeine 26,61; Aachener Zeitung 25,85; Rhein-Zeitung 39,27; Frankfurter Rundschau 18,72; Allgemeine Zeitung 17,51; Nürnberger Nachrichten 30,27; Saarbrücker Zeitung 40,38; Mittelbayerische 26,64; Landshuter Zeitung 27,80; Reutlinger General-Anzeiger 19,64; Badische Zeitung 22,88; Südostschweiz Bündner Zeitung 52,59; Münchner Merkur 17,56; OÖN 38,34; Salzburger Nachrichten 49,07; NÖN 17,37; Kurier 34,30; Der Standard 121,94; WZ 31,40; Burgenländische Volkszeitung 20,08; Süddeutsche Zeitung 52,59; Kleine Zeitung 30,99; Tiroler Tageszeitung 50,04; Südkurier 26,01; Basler Zeitung 22,28; NZZ 29,1; St. Galler Tagblatt 12,39; Luzerner Zeitung 19,34; Der Bund 28,34; Vorarlberger Nachrichten 19,32; Südostschweiz Bündner Zeitung 11,73.

Відтак, найвищі показники частотності уживання лексеми *Soldat* (частка значення PPM від суми всіх значень PPM) спостерігаються у східноавстрійському, західношвейцарському, південнозахіднонімецькому та північнонімецькому ареалах німецькомовних медіа. Візуалізація даних у вигляді ареальних карт виконує евристичну функцію, оскільки дає можливість інтерпретувати частотні показники просторово, виявляючи центри концентрації та периферійні зони поширення мовних одиниць: Der Standard (121,94), Südostschweiz Bündner Zeitung (52,59), Süddeutsche Zeitung (52,59), Tiroler Tageszeitung (50,04), Salzburger Nachrichten (49,07), Kieler Nachrichten (47,98), Norddeutsche Neueste Nachrichten (46,33), Der Prignitzer (42,20), Saarbrücker Zeitung (40,38), Schweriner Volkszeitung (40,31) (додаток В).

Скриншот 3.1.1.2.

Емпіричне дослідження діалектної варіації [308].

Найвищі показники частотності (Der Standard – 121,94; Süddeutsche Zeitung – 52,59; Kieler Nachrichten – 47,98) вказують на зони, де концепт *SOLDAT* (військовий) є дискурсивно пріоритетним. Надзвичайно високий показник у Der Standard та Salzburger Nachrichten свідчить про те, що в австрійській лінгвокультурі концепт вербалізується не лише в контексті армії, а як елемент активної дискусії про нейтралітет. Висока частотність відображає культурну модель «озброєного нейтралітету», де постать військовослужбовця є постійним референтом у суперечках про участь у миротворчих

місіях ЄС та збереження національної ідентичності поза НАТО. Високі PPM у Kieler Nachrichten (47,98) та Norddeutsche Neueste Nachrichten (46,33) пояснюються географічною прив'язкою до мілітарної інфраструктури. Північ Німеччини є центром базування ВМС (*Marine*), де військовий – це не абстрактний образ, а щоденний елемент соціального ландшафту. Вербалізація концепту тут має високий рівень прагматики та соціальної нормалізації. Нижчі показники (NZZ – 29,1; Luzerner Zeitung – 19,34; St. Galler Tagblatt – 12,39) у швейцарському ареалі та окремих західнонімецьких регіонах розкривають параметр «цивільної стриманості». Хоча Швейцарія має систему міліції, низька частотність уживання слова *Soldat* у таких виданнях, як St. Galler Tagblatt, пояснюється використанням альтернативних вербалізаторів (*Armeeangehörige, Milizler*). Це свідчить про культурну модель, де армія сприймається як сукупність громадян, а не окрема соціальна група. Концепт розмивається в загальногромадянському контексті. Нижчі показники в Allgemeine Zeitung (17,51) можуть свідчити про лояльність до мілітарної лексики, де вербалізація концепту *SOLDAT (військовий)* уникається на користь більш нейтральних або функціональних описів професійної діяльності. Підрахунки PPM показують, що в різних регіонах дальня периферія може «тиснути» на ядро. Наприклад, в Австрії (високий PPM) концепт *SOLDAT (військовий)* настільки актуалізований медіа, що він стає частиною повсякденної національної ідентичності (наближається до ядра), тоді як у Швейцарії він лишається на периферії, поступаючись поняттю «громадянин».

Проведений аналіз лексикографічних джерел (словників, енциклопедій) та регіональних медіа дав змогу верифікувати й систематизувати дефініційні варіанти лексеми *Soldat* у німецькомовному дискурсі. Формування ядра та периферії концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовній картині світу відбувається через складну взаємодію словникових значень (денотатів), історичного досвіду та актуальних проявів у медіадискурсі. Відповідно до теорії польової структури концепту цей процес можна представити як ієрархічну систему, де ядро концепту – це найбільш стійка, загальноприйнята частина, яка не залежить від контексту. Вона формується на основі

словникових дефініцій та етимології. Номінативне ядро формують лексеми *Soldat*, *Militär*, *Angehöriger der Streitkräfte*, смисловими компонентами ядра є людина, яка офіційно служить у збройних силах (професійний статус, військовослужбовець, захисник, гарант безпеки), отримання плати за службу (від етимона *Sold*, включно з архаїчними та регіональними формами *Wehrmann*, *Rekrut*), військове звання (найнижче у сухопутних та повітряних силах). Зафіксовано також невійськові значення (комаха, шахова фігура, ботанічна номінація), що підтверджують полісемію, але не входять до основного аналізу. Дефініції демонструють плюрицентричний характер німецької мови: у Німеччині *Soldat* позначає найнижчі звання Бундесверу та військовослужбовця оборонних структур; у Швейцарії – друге від нижчого звання, найпоширеніше в армії; в Австрії – загальне позначення осіб у складі Бундесверу; історично – архаїчне значення *Söldner* («найманець»), що відображає еволюцію від служби за плату до контрактної чи обов'язкової.

Отже, комплексний лексикографічний та корпусний аналіз (DWDS, ZDL) дозволив верифікувати структуру й особливості вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовній лінгвокультурі. До семантичного ядра концепту належать значення: військовослужбовець (захисник, гарант безпеки), найнижче військове звання та синонімічний ряд (*Militär*, *Krieger*, *Kämpfer*). Периферійні значення (ентомологічні, шахові, ботанічні) підтверджують високу полісемію лексеми. Етимологічна трансформація від архаїчного *Söldner* (найманець) до сучасного *Soldat* фіксує перехід від принципу найму до виконання контрактного або конституційного обов'язку. Дефініційний аналіз підтверджує національну специфіку: в Німеччині – акцент на оборонних структурах Бундесверу; у Швейцарії – статус найпоширенішого армійського звання; в Австрії – загальне позначення особового складу Бундесверу. Корпусні дані (показники РРМ) засвідчують найвищу частотність актуалізації концепту в медіа Східної Австрії (Der Standard), Південно-Східної Швейцарії та Північної Німеччини, що корелює з процесами едонормалізації. Концептуальна мережа, сформована субконцептами (*Krieger*, *Funker*), реалізується через три

прагматичні модуси: позитивний (захисник, гуманітарний помічник); нейтральний (професійна ідентифікація); негативний (інструмент агресії). Таким чином, *SOLDAT* (військовий) функціонує як багатошаровий концептуальний маркер, що інтегрує функціональний статус індивіда, плюрицентричну специфіку мови та динамічну оцінну палітру медіадискурсу.

3.1.2 Цивілізаційне vs. соціально-специфічне в термінологічній номінації концепту *SOLDAT* (військовий). Семантична репрезентація концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіапросторі постає об'єктом когнітивно-термінознавчого аналізу, оскільки вона фіксує не лише професійну ідентичність, а й аксіологічні доміанти військового дискурсу. Відповідно до засад когнітивної семантики [170, с. 162], військовий термін розглядається як лінгвальний знак, що транслює системні когнітивні моделі професійного знання. У контексті сучасної глобалізації спостерігається реконфігурація мілітарного термінопростору, що зумовлює формування уніфікованої прагматичної термінології – глобального кодексу знань про нові аспекти військової сфери [1, с. 11]. Така термінологічна система функціонує як когнітивний класифікатор, що забезпечує категоризацію та оцінку об'єктів військової дійсності в межах національної лінгвокультури. У цьому сенсі термін *Soldat* постає як базова лексема військової терміносистеми німецької мови, яка вербалізує концепт, що охоплює уявлення про професійну службу, ієрархію, обов'язок, честь і морально-етичні засади військової діяльності. Дослідження термінологічної вербалізації цього концепту дає змогу виявити специфіку формування терміносистеми Збройних сил Німеччини, Австрії, Швейцарії та її когнітивно-культурну динаміку.

Під термінологічною вербалізацією розуміють процес мовної репрезентації концепту через систему спеціалізованих номінацій, що забезпечують когнітивну структурування певної галузі знань [52, с. 169; 206, с. 127]. Відповідно до цього підходу терміни є результатом свідомої концептуалізації знання в межах професійного дискурсу. Термінологічна вербалізація поєднує два рівні репрезентації: *когнітивний*

(моделювання концептуальної структури) та *мовний* (вибір і закріплення форми вираження) [66, с. 35]. Таким чином, термін *Soldat* не лише номінує суб'єкта військової діяльності, а й структурує знання про статус, функції та цінності, притаманні військовій професії.

У німецькій військовій термінології лексема *Soldat* функціонує як гіперонім для позначення всіх категорій військовослужбовців. Її базове визначення подано в *Soldatengesetz* (Закон про військовослужбовців): «*Soldaten sind Personen, die in einem Wehrdienstverhältnis stehen*» (Військовослужбовці – це особи, які перебувають у правовідносинах військової служби) [150, с. 4]. Це визначення відображає юридичну фіксацію концепту на інституційному рівні. Процес закріплення ядра концепту відбувається, коли держава кодифікує термін у законах та словниках. Периферійна зона поля формується за рахунок композитів і словосполучень, що конкретизують функції чи роди військ: *Sanitätssoldat*, *Kampfsoldat*, *Cyber-Soldat*. Ці утворення є прикладами *регулярних словотвірних моделей* типу [*N + Soldat*], що забезпечує системність і прозорість терміносистеми [206, с. 127]. Зі структурно-семантичного погляду подібні композити репрезентують вертикальну ієрархію спеціалізації концепту: *Soldat – Kampfsoldat – Sanitätssoldat – Cyber-Soldat*. Така модель демонструє когнітивний принцип «спеціалізації» [170, с. 162], коли ядерний концепт диференціюється за функціональними параметрами. У науково-правовому дискурсі термін *Soldat* уживається в нейтральному, денотативному значенні, що позначає статус військовослужбовця як суб'єкта правових відносин. У медійному ж дискурсі відбувається *метафоризація та оцінна модифікація* концепту, наприклад: *Die Soldaten kämpfen nicht nur an der Front, sondern auch gegen die Angst* [385]. Тут номінація *Soldaten* вжито в символічному значенні «борці», що розширює семантичне поле до екзистенційного виміру. Подібні контексти засвідчують перехід терміна з професійного в загальнокультурний рівень мовлення.

Після Другої світової війни в німецькому суспільстві відбувся процес етичного переосмислення концепту *SOLDAT* (*військовий*). Ідеологема *Staatsbürger in Uniform*,

закріплена в доктрині Бундесверу [342, с. 6], інтегрує правову свідомість, гуманістичні цінності та громадянську відповідальність. У термінологічній системі це виявляється у появі нових лексем: *Verteidigungssoldat*, *UN-Soldat*, *Friedensmission-Soldat*, які відображають когнітивний зсув від агресивно-бойового до оборонно-гуманітарного дискурсу.

Аналіз термінологічної вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі показує, що його семантична репрезентація поєднує цивілізаційні універсалії та соціально-специфічні параметри. Базова лексема *Soldat* функціонує як гіперонім, що позначає військовослужбовця незалежно від країни чи історичного періоду. Універсальними є семи служіння, дисципліни, озброєності, ієрархії та професійного обов'язку. Вони відображають загальнолюдський архетип воїна, закріплений у правових дефініціях (*Soldatengesetz*) та міжнародних терміносистемах. У межах німецькомовного простору термінологічна система відображає конкретні соціально-специфічні й інституційні реалії. Композити (*Sanitätssoldat*, *Kampfsoldat*, *Cyber-Soldat*) деталізують функції та спеціалізації, демонструючи когнітивний принцип «спеціалізації» й соціальну стратифікацію військової діяльності. У медійному дискурсі відбувається оцінна модифікація терміна (*Soldaten kämpfen gegen die Angst*), що переносить його значення з професійного в загальнокультурний вимір. Культурологічні параметри проявляються в етичному переосмисленні концепт *SOLDAT* (військовий) після Другої світової війни. Ідеологема *Staatsbürger in Uniform* інтегрує правову свідомість, гуманістичні цінності та громадянську відповідальність, що відображається у появі нових номінацій (*Verteidigungssoldat*, *UN-Soldat*, *Friedensmission-Soldat*). Це свідчить про культурний зсув від агресивно-бойового до оборонно-гуманітарного дискурсу.

Отже, термінологічна номінація концепту *SOLDAT* (військовий) поєднує цивілізаційне універсальне ядро (військовослужбовець як символ служіння та дисципліни) із соціально-специфічними варіаціями, що відображають інституційні, функціональні та культурні особливості німецькомовних країн.

3.1.3 Лінгвоспецифічні риси словотвірного потенціалу вербалізаторів концепту *SOLDAT (військовий)*. Словотвір є ваговою складовою німецької морфології і завдяки своїм лінгвоспецифічним рисам, закономірностям і дискурсивно-семантичним варіантам надає відомості про структуру й динаміку лексикону. Проведено аналіз тезаурусу, що містить компоненти *Sold* (платня) та *Soldat* (військовий, солдат, військовослужбовець), а також похідні від *Söldner* (найманець) [289; 301; 303; 304; 314]. Лексеми розподілено за частинами мови, що відображає їхні словотвірні моделі (деривація, композиція). Через великий обсяг (з корпусу відібрано 281 лексему) та історичну/діалектну природу багатьох слів (додаток Г), наведені лише основні групи та базові приклади.

1. Іменники

Ця категорія є найбільш об'ємною, оскільки включає три основні групи: слова, пов'язані з платнею (корінь *Sold-*), військовим життям (корінь *Soldat-*) та найманством (корінь *Söldner-*).

Таблиця 3.1.3.1.

Словотвірні моделі іменників

на позначення концепту *SOLDAT (військовий)*

Слово / група	Словотвірна модель / структура	Український переклад
I. Пов'язані з платнею (Sold)		
Sold	простий корінь	платня
Besoldung, Soldung	деривація (be-/-ung)	система окладів, виплата грошового забезпечення
Soldbetrag, Soldgeld	композиція (Sold + Betrag/Geld)	сума грошового забезпечення, гроші на платню
Soldbuch	композиція (Sold + Buch)	військовий квиток (з відомостями про платню)
Doppelsold, Toppelsold	композиція (Doppel/Toppel + Sold)	подвійне грошове забезпечення
II. Пов'язані з солдатством (Soldat)		
Soldat	простий корінь	солдат
Soldateska	запозичення / Суфіксація	солдатня, військова маса

	(Колективне)	(з негат. конотацією)
Soldatentum, Soldatenthum	деривація (Soldaten + -tum)	солдатство, війнство (абстрактна ідея)
Soldatenschaft, Soldatschaft	деривація (Soldaten + -schaft)	солдатський склад, військова спільнота
III. Спеціалізація та композити (Soldat як голова або визначник)		
Frontsoldat, Heeressoldat, Marinesoldat	композиція (X + Soldat)	фронтовий солдат, сухопутний солдат, солдат ВМС
Soldatenpflicht, Soldatendienst	композиція (Soldaten + X)	солдатський обов'язок, військова служба
Soldatenleben, Soldatenalltag	композиція (Soldaten + X)	солдатське життя, солдатські будні
Soldatengesetz, Soldatenrecht	композиція (Soldaten + Gesetz/Recht)	військовий статут, солдатське право
Soldatenmutter, Soldatenkind	композиція (Soldaten + Mutter/Kind)	солдатська мати, солдатська дитина
IV. Пов'язані з найманством (Söldner)		
Söldner	деривація (від Sold)	найманець
Söldnerei, Söldnerschaft	деривація (Söldner + -ei/-schaft)	найманство, найманські війська
Söldnerthum, Söldnerwesen	деривація (Söldner + -thum/-wesen)	система найманства, дух найманства
Söldnerführer, Söldnerhorde	композиція (Söldner + X)	провідник найманців, найманська орда

2. Дієслова

Дієслова утворюються переважно через деривацію від кореня *-sold-*.

Таблиця 3.1.3.2.

Словотвірні моделі дієслів

на позначення концепту *SOLDAT* (військовий)

Слово	Словотвірна модель / Структура	Український переклад
besolden	деривація (префікс be- + корінь sold- + -en)	виплачувати грошове забезпечення, утримувати на платні
versolden	деривація (префікс ver- + корінь sold- + -en)	вербувати, наймати на платню
söldnern	деривація (корінь söldner- + -n)	служити як найманець
soldäteln	деривація (корінь soldat- + суфікс -eln)	вести себе як солдат (часто з ірон. відтінком)

3. Прикметники

Прикметники експлікують **атрибутивну** та **оціночну** функції.

Таблиця 3.1.3.3.

Словотвірні моделі прикметників на позначення концепту *SOLDAT* (військовий)

Слово	Словотвірна модель / структура	Український переклад
soldatisch	деривація (Soldat + -isch)	солдатський, військовий (щодо манери, рис)
soldatenhaft	деривація (Soldaten + -haft)	по-солдатськи, подібний до солдата
soldatenmässig	деривація (Soldatenmasz + -ig)	солдатський, відповідно до військових норм
soldatenfrei	композиція (Soldaten + frei)	вільний від солдат
unbesoldet	деривація (un- + besoldet)	неоплачуваний, без платні
soldlos	деривація (Sold + -los)	без платні

4. Прислівники

Прислівники утворюються переважно шляхом конверсії з прикметників.

Таблиця 3.1.3.4.

Словотвірні моделі прислівників на позначення концепту *SOLDAT* (військовий)

Слово	Словотвірна модель / структура	Український переклад
soldatisch	конверсія (від soldatisch)	по-солдатськи, військовим чином
soldatikos	запозичення / афіксація	по-солдатськи (історичне / діалектне)

Головними й найбільш продуктивними словотвірними моделями в німецькій мові є композиція (словоскладання) та деривація (афіксація). Крім них важливе місце посідають конверсія та аббревіація. З огляду на аналіз лексеми *Soldat* та її кореня *-sold-* у німецькій мові існують похідні та споріднені слова, які відображають як військовий, так і інші параметри цього концепту. Іменник *Soldat* особливо придатний як приклад

для аналізу дериваційних властивостей та композиційних процесів у німецькомовній картині світу, оскільки він демонструє як високу продуктивність, так і значне ідеологічне навантаження, виявляє національно-культурну специфіку, демонструє риси похідних – членів словотвірного гнізда із вершиною *Sold-*.

1. Прямий кореневий зв'язок: *Sold-*

Як зазначалося раніше, слово *Soldat* походить від латинського *solidus* (монета, пізніше – платня) через італійське *soldato*. Таким чином, первинне значення кореня *Sold* – це платня або грошове утримання за службу.

Таблиця 3.1.3.5.

Словотвірні моделі прямого кореневого зв'язку на позначення концепту *SOLDAT* (військовий)

Слово	Частина мови	Значення
der Sold	іменник (чол. р.)	платня (переважно військового)
versoldet	прикметник дієприкметник	оплачуваний (із платнею)
besolden	дієслово	платити / утримувати на платні
die Besoldung	іменник	система оплати праці / оклади (для держслужбовців, військових)

2. Словотвірні процеси з компонентом *Soldat*

Безпосередньо від основи *Soldat* утворюється велика кількість слів, здебільшого, шляхом композиції (складання), які є основними для термінологічної вербалізації концепту *SOLDAT* (військовий).

A. Композити, де Soldat є базовим елементом (X + Soldat)

Ці слова визначають тип, статус, мотивацію або сферу дії солдата.

Таблиця 3.1.3.6.

Словотвірні моделі композитів з базовим елементом (X + *Soldat*) на позначення концепту *SOLDAT* (військовий)

Композит	Значення	Приклад з медіа
Berufssoldat	солдат-контрактник	<i>Er hat sich als Berufssoldat für zwölf Jahre verpflichtet.</i> (Він зобов'язався служити як контрактник протягом дванадцяти років.)

Frontsoldat	фронтовий солдат	<i>Die Berichte des Frontsoldaten waren erschütternd.</i> (Звіти фронтового солдата були приголомшливими.)
Propagandasoldat	солдат пропаганди (метафорично)	<i>In der Medienschlacht kämpfte er als Propagandasoldat für die Sache.</i> (У медіабитві він боровся за справу як солдат пропаганди.)
Zeitsoldat	строковик / за контрактом	<i>Der Zeitsoldat beendet seinen Dienst nach Ende der Verpflichtungszeit.</i> (Строковик/контрактник закінчує службу після завершення терміну зобов'язання.)

Б. Композити, де Soldat є визначальним елементом

Soldat функціонує як у позиції першого (*Soldat + X*), так і другого (*X + Soldat*) елемента в детермінативних композитах: *Berufssoldat* (контрактник), *Freiwilligensoldat* (доброволець), *Propagandasoldat* (солдат пропаганди), *Frontsoldat* (фронтовий солдат), *Mediensoldat* (медійний солдат). Тут *Soldat* виступає як базовий елемент, тоді як перший елемент здійснює семантичну специфікацію (професія, мотивація, сфера застосування, дискурсивна роль). Ці лексеми визначають об'єкти або події, пов'язані з військовим життям чи діяльністю.

Таблиця 3.1.3.7.
Словотвірні моделі композитів з визначальним елементом *Soldat* на позначення концепту *SOLDAT* (військовий).

Композит	Значення	Приклад з медіа
Soldatenalltag	Солдатські будні	<i>Der Soldatenalltag ist streng reglementiert.</i> (Солдатські будні суворо регламентовані.)
Soldatenleben	Солдатське життя	<i>Das Soldatenleben ist oft von Entbehrungen geprägt.</i> (Солдатське життя часто позначене нестатками.)
Soldatenfriedhof	Солдатське кладовище	<i>Der Besuch des Soldatenfriedhofs war sehr bewegend.</i> (Відвідування солдатського кладовища було дуже зворушливим.)

Soldatenalltag (солдатські будні), *Soldatenleben* (солдатське життя), *Soldatenausbildung* (солдатська підготовка), *Soldatenfriedhof* (солдатське кладовище). Такі композити надають дискурсивну конкретизацію реалій військового життя. Детермінативна композиція є одним із найпродуктивніших типів словотвору в німецькій мові. Дискурсивні функції цих композитів є багат шаровими. Наприклад,

якщо *Berufssoldat* є нейтральною або інституційною атрибуцією, то *Propagandasoldat* демонструє метафорично-ідеологічне переспрямування.

В. Деривати (похідні слова)

Ці слова передають абстрактні, якісні або колективні ідеї.

Таблиця 3.1.3.8.

Словотвірні моделі дериватів на позначення концепту *SOLDAT* (військовий)

Дериват	Частина мови	Значення	Приклад використання
soldatisch	прикметник	солдатський, військовий (щодо манери, рис)	<i>Er zeigte eine soldatische Haltung.</i> (Він продемонстрував військовий вишкіл.)
das Soldatentum	іменник	солдатство, воїнство (абстрактна ідея, етнос)	<i>Das Soldatentum verkörpert Disziplin und Ehre.</i> (Воїнство втілює дисципліну та честь.)

Soldatisch (солдатський, військовий), *soldatenhaft* (по-солдатськи, як у солдата) – описують типову поведінку або атрибути габітусу. Суфікси на кшталт *-isch* сигналізують про «характерну належність або подібність» [167, с. 115], часто з оцінною конотацією. *Soldatentum* є прикладом абстрактних іменників, які посилаються на колективні або ідейні аспекти буття солдатом. Суфікс *-tum* слугує для утворення колективних абстрактних іменників, які позначають «соціальне, ідейне чи професійне угруповання» [178, с. 271]. Словотвірні моделі з вершиною *Sold-* мотивовані не лише морфологічно, але й сформовані дискурсивними контекстами. Вони відображають ідеології (наприклад, *Freiheitssoldat* – солдат свободи, *Putinsoldat* – солдат путіна) й є складовою колективних інтерпретаційних моделей, у словотворі завжди проявляється соціальна зміна мовних систем значень [205, с. 3991]. До непродуктивних (малоуживаних) моделей належать конверсія, скорочення та запозичення. У випадку конверсії в деяких стилістично маркованих текстах (наприклад, у політико-ідеологічних або есеїстичних) трапляється субстантивація похідних прикметників

(*der Soldatische*). Розмовні або історичні скорочення (*Soldi*, *Solt*) указують на діяхронічні, регіонально або соціологічно марковані варіанти, але в стандартній німецькій мові не є продуктивними.

Отже, словотвірні деривати й композити із вершиною *Sold-* доводять тісний зв'язок між морфологічною продуктивністю та дискурсивною семантикою. Вони функціонують не лише як вербалізатори військових ролей чи інституцій, але й як носії суспільних оцінок, політичних позиціонувань і когнітивних фреймів. Таким чином, вони пропонують багате поле для аналізу лексичної репрезентації військових концептів у публічному мовленні. Аналіз підтверджує, що термінологічна система навколо концепту *SOLDAT* є надзвичайно продуктивною та багат шаровою. Композиція виступає доміантною моделлю для утворення іменників, що описують реалії військового життя (*Soldatenalltag*, *Frontsoldat*), тоді як деривація необхідна для утворення абстрактних понять (*Soldatentum*) та атрибутивних прикметників (*soldatisch*). Історична лексика також зберігає значну частину слів, пов'язаних із фінансовою основою (*Sold*) та найманством (*Söldner*).

3.2 Аксіологічні та культурні параметри вербалізації лінгвокультурного концепту *SOLDAT* (військовий)

3.2.1 Історико-культурні чинники формування архетипу *SOLDAT* (військовий).

У межах концептологічних студій застосування етимологічного аналізу є методологічно виправданим, оскільки дає змогу реконструювати внутрішню форму слова та виявити первинні когнітивні ознаки, на яких базуються подальші смислові нашарування. Ядро концепту *SOLDAT* (військовий) найбільш повно репрезентується семантикою однойменної ключової лексеми, що виступає його номінативним центром [54, с. 62]. Дослідження генезису лексеми *Soldat* уможливило не лише відтворення еволюції її значень, а й простеження кореляції між історичним розвитком вербалізатора та становленням відповідного концепту в німецькомовній картині світу.

Електронний етимологічний словник [278] дає розуміння внутрішньої форми концепту *SOLDAT* (військовий):

- «людина, яка воює, той, хто перебуває на військовій службі», від старофранцузького *soudier* (солдат), та англійсько-французьких варіантів, «той, хто служить в армії за плату», від середньовічної латини *soldarius* «солдат» (також іспанського *soldado*, італійського *soldato*), буквально «той, хто має плату», від пізньолатинського *soldum*, розширеного значення знахідного відмінка латинського *solidus*, назви римської золотої монети (період близько 1300 р.);

- «той, хто підкоряється наказам іншого та бореться за його справу» (середина XIV ст., спочатку в мові віри);

- «піхотинець», «доброволець», «кавалерист», «морський піхотинець» (старі сленгові назви військових приблизно на початку XIX ст.), зокрема «хлопчик-солдат» засвідчено з 1861 року, «старий солдат» – «той, хто практикувався або мав досвід» у чомусь – до 1722 року. Електронний етимологічний словник [278] фіксує частоту вживання лексеми *Soldat* (кількість на мільйон токенів) із 1800 року (додаток Д 1).

Походить від італійського *soldato* (*der in Sold genommene*), взятий на озброєння. Німецьке *Sold* означає грошове забезпечення, платню, яку отримували наймані військові [291]. Енциклопедична стаття «Soldat» [311] тлумачить: *Ein Soldat oder eine Soldatin ist ein bewaffneter Angehöriger einer Armee oder Streitkräfte eines Landes* (Військовий або військова – це озброєний член армії або збройних сил країни). Метафоричне значення лексеми *Soldat* виходить за межі військової тематики й означає певну «войовничу» діяльність [311]. *Soldat* [308] ч.р. «той, що належить армії, збройним силам», раніше «(*in Sold stehender*) *Krieger, Kriegs-, Gefolgsmann*» ((оплачуваний) воїн, солдат, послідовник), запозичене (початок XVI ст.) від еквівалента італійського *soldato*, субстантивована перфектна частина італійського *soldare* «брати в платню», похідного від італійського *soldo* «монета, заробітна плата, плата», від латинського *solidus*, таким чином фактично «той, кому платять». – солдатський (XVII ст.). *Soldateska* ж.р. «військовий народ, солдати» (початок XVII ст.),

потім незабаром зневажливе «(нестримна, грабіжницька, безжальна) група солдатів» (XVII ст.), італійське *soldatesca* «загін солдатів» (субстантивований іменник ж.р. від прикметника італійського *soldatesco* «солдатський»), у множині *soldatesche* «*Kriegsvolk*» «військовий войовничий народ» здебільшого докірливе.

Криві діаграм відображають частотність (числове значення на мільйон токенів) уживання лексеми *Soldat* у газетах німецькомовного ареалу у періоди з 1600 р. до 1980 р. (додаток Д 2) та з 1948 р. до 2024 р. (додаток Д 3).

Корпусні дані (DWDS, етимологічні словники) підтверджують сталість високої частотності лексеми *Soldat* у медійному просторі від XVII ст. до сучасності, що свідчить про її когнітивну релевантність і закріпленість у колективній мовній свідомості. Водночас, динаміка вживання демонструє чутливість концепту до політичних і культурних трансформацій.

Отже, етимологічний аналіз лексеми *Soldat* засвідчує її походження від латинського *solidus* через італійське *soldato* та французьке *soudier*, що первісно означало «той, кому платять» і фіксувало економічну основу військової служби. У німецькомовній лінгвокультурі ця внутрішня форма стала базовою ознакою концепту, адже семантика платні й підпорядкування наказам визначила первинний образ військового як найманого воїна. Подальші напашарування – від нейтрального позначення члена армії до метафоричного значення «борця» – демонструють розширення концептуальних меж та його культурну адаптацію. Таким чином, етимологічна складова не лише реконструює витоки концепту, але й пояснює його семантичну еволюцію, що відображає зміну соціальних і культурних уявлень про військового в німецькомовному ареалі.

3.2.2 Ціннісно-оцінний потенціал синонімічного простору концепту *SOLDAT* (військовий). Подальшим кроком у визначенні лексико-семантичних засобів репрезентації концепту *SOLDAT* (військовий) є виокремлення синонімічного ряду лексем-репрезентантів номінації, що використовуються для його вираження. Не лише

прямі номінації, а й альтернативні мовні позначення досліджуваного концепту експлікують його в медіадискурсі. Синонімія – це важливий спосіб групування слів за значенням, що дає змогу виокремлювати лексико-семантичні групи. Найбільш характерним типом таких груп є синонімічний ряд. Кожен такий ряд має унікальний набір *спільних (інтегральних) та відмінних (диференційних) значень* [28, с. 72], які можна систематизувати й виокремити як периферію концепту. Синоніми (було виявлено 490 лексем, повний перелік у додатку Е) не є абсолютно однаковими словами, а мають тотожні лише деякі елементи своєї змістової структури. Ця семантична схожість проявляється в тому, як вони зіставляються зі своїм значенням.

Відтак, концепт *SOLDAT (військовий)* сформований різним когнітивним наповненням. У медіадискурсі вербалізаторами концепту *SOLDAT (військовий)* стають номінативні поля, серед яких можна виокремити поняттєве ядро, яке репрезентує військового, як особу професійно-соціального типу, у служінні, належності до армії, озброєності та участі у війні, що є спільним для німецькомовного культурного простору. Оскільки приядерна зона лексеми-номінанта концепту *SOLDAT (військовий)* вербалізує професійно-рольові соціальні характеристики «військовий», «військовослужбовець», «воїн», «командир», «член спільноти», було виокремлено мікрополя інституційної належності, функціональної ролі та культурологічного статусу [295; 293].

Подальша диференціація синонімічних рядів лексеми *Soldat* уможлиблює їх систематизацію за семантичним принципом, які відображають різні вектори соціально-правового, функціонального, ідеологічного та культурного статусу військового в німецькомовному медіадискурсі. Виявлений синонімічний масив демонструє багаторівневу організацію: від ядерних нейтральних номінацій до периферійних, експресивно та ідеологічно маркованих лексем, які актуалізують оцінний, історичний або дискурсивно зумовлений компонент концепту.

1. Ядерна зона: нейтральні та інституційно марковані номінації. До ядра синонімічного ряду належать лексеми, що безпосередньо позначають

військовослужбовця як офіційного суб'єкта державної військової інституції без виразного оцінного навантаження (*Soldat, Militär, Militärangehöriger, Angehöriger der Streitkräfte, Armeemitglied, Truppenangehöriger, Wehrdienstleistender, Wehrpflichtiger, Rekrut, Mannschaft*). У медіатекстах ці номінації функціонують переважно в інформаційно-нейтральних повідомленнях: *Ich möchte allen Polizistinnen und Polizisten, den Mitgliedern des österreichischen Bundesheers und auch den Zivildienern dafür danken, dass sie in dieser Ausnahmesituation für die öffentliche Sicherheit, aber auch für die Versorgungssicherheit da sind* [478]. *Die heutige Festnahme ist eine Botschaft an alle, die daran denken, die USA zu verraten – insbesondere an Angehöriger der Streitkräfte, die geschworen haben, unser Heimatland zu schützen* [421]. *Im Bürgerkriegsland Sudan ist eine Militärmaschine unweit der Hauptstadt Khartum abgestürzt. Unter den Opfern ist offenbar auch ein ranghohes Armeemitglied* [420]. *Ich hoffe, dass es gelingt, Deutschland mit einer Freiwilligenarmee verteidigungsfähig zu machen», sagte er den Zeitungen der Funke Mediengruppe* [391]. *Mehrere Soldaten der Bundeswehr wurden bei dem Unfall leicht verletzt* [532]. *Angehörige der Streitkräfte unterstützen die Polizei bei der Sicherung kritischer Infrastruktur* [443]. Приклади репрезентують *Soldat* як стандартизовану інституційну одиницю, інтегровану в державний апарат.

2. *Приядерна зона: професійно-рольові та функціональні номінації.* Приядерний шар синонімічного ряду охоплює лексеми, що акцентують функціональне призначення військового, передусім його участь у бойових або миротворчих операціях (*Kämpfer, Frontsoldat, Einsatzsoldat, Einsatzkraft, Verteidiger, Schutzkraft, Friedenssoldat, Blauhelm*). *Einsatzkräfte der Bundeswehr wurden zur Evakuierung deutscher Staatsbürger eingesetzt* [344]. *Die Frontsoldaten stehen seit Wochen unter enormem Druck* [548]. *Deutsche Blauhelme sind weiterhin im Libanon stationiert* [375]. У таких медіатекстах *Soldat* постає як активний агент дії, відповідальний за виконання конкретної місії.

3. *Інституційно-правове мікрополе.* У межах цього мікрополя військовий вербалізується через призму правового статусу, форми служби та ієрархічного підпорядкування (*Berufssoldat, Zeitsoldat, Reservist, Dienstpflichtiger, Offizier,*

Unteroffizier, Staatsbürger in Uniform). *Berufssoldaten profitieren von besonderen Versorgungsregelungen* [453]. *Reservisten sollen künftig stärker in die Landesverteidigung eingebunden werden* [349]. *Die Bundeswehr versteht ihre Soldaten als Staatsbürger in Uniform* [510]. Тут актуалізується *Soldat* як правовий суб'єкт з особливими обов'язками та обмеженнями.

4. *Культурно-історичне мікрополе*. На периферії концепту перебувають історично марковані номінації, які апелюють до колективної пам'яті та наративів воєнного минулого (*Krieger, Landsknecht, Lehensmann, Grenadier, Frontkämpfer, Kreuzritter, Gladiator, Kanonenfutter*). *Der Mythos vom tapferen Krieger prägt noch immer Teile der Erinnerungskultur* [364]. *Im Ersten Weltkrieg wurden junge Männer oft als Kanonenfutter verheizt* [468].

5. *Оцінно-ідеологічне мікрополе*. Особливо показовими для медіадискурсу є синоніми з чітко вираженим оцінним компонентом, які беруть участь у формуванні ідеологічних рамок. Позитивно марковані: *Held, Verteidiger des Vaterlandes, Beschützer, Garant der Sicherheit*. *Die Soldaten wurden als Helden des Katastropheneinsatzes gefeiert* [431]. Критично марковані: *Söldner, Besatzer, Gewaltakteur*. *Der Einsatz privater Söldnerfirmen sorgt international für Kritik* [362].

6. *Гендерно марковані номінації*. Сучасний медіадискурс відображає трансформацію традиційно маскуліного образу військовослужбовця через активне використання фемінітивів (*Soldatin, Kämpferin, Offizierin, Kriegsteilnehmerin, Militärangehörige*): *Immer mehr Soldatinnen übernehmen Führungspositionen in der Bundeswehr* [419]. *Die Offizierin berichtet von ihren Erfahrungen im Auslandseinsatz* [407]. Ці номінації фіксують зсув у гендерній концептуалізації військової служби.

7. *Маргінальні та периферійні номінації*. На дальній периферії концепту розташовані номінації, що позначають нерегулярні або напівформальні військові утворення (*Partisan, Widerstandskämpfer, freiwilliger Kämpfer, Angehöriger der Milizen, Mitglied privater Militärunternehmen*): *Freiwillige Kämpfer schließen sich den Milizen an* [417]. *Angehörige privater Militärunternehmen operieren zunehmend in*

Krisenregionen [321]. Такі одиниці розширюють концепт *SOLDAT (військовий)* до позастатутних форм збройної участі.

Отже, залучення автентичних медіаприкладів підтверджує, що ціннісно-оцінний потенціал синонімічного простору лексеми *Soldat* у німецькомовному медіадискурсі є динамічним, ієрархічно організованим і дискурсивно варіативним. Синоніми не лише дублюють номінацію, а й виконують функцію концептуального профілювання, актуалізуючи різні аспекти концепту *SOLDAT (військовий)* – від нейтрально-інституційного до ідеологічно та культурно маркованого.

3.2.3 Концепт *SOLDAT (військовий)* у метафоричній номінації. Номінативне поле концепту *SOLDAT (військовий)* охоплює лексичні одиниці, що вербалізують концепт, та відтворює дискурсоутворювальну парадигму образу в суспільній свідомості. Метафоричну репрезентацію цього поля визначають особливості переосмислення базового значення лексеми *Soldat* у процесі метафоризації, яка відображає ціннісні, ідеологічні й емоційні орієнтири мовної спільноти. Дослідження метафоричної репрезентації номінативного поля концепту *SOLDAT (військовий)* дає змогу простежити, як він набуває нових змістових відтінків через процеси метафоризації в медіадискурсі. У метафорах номінація *Soldat* використовується для вираження різних ідей та понять через аналогії, що пов'язані з військовою сферою. Такі метафори містять сильні емоційні конотації та допомагають передати інтенсивність ситуацій або вчинків. Вони вказують на жорстокість, небезпеку, втрати, біль, безсилля перед обставинами й інші негативні аспекти військових дій. Часто вживаються для яскравого відтворення подій і явищ у цивільній сфері, політиці, медицині, економіці, тобто відбувається перенесення смислу реалій.

Метафорична репрезентація в медіадискурсі виявляється через різні типи метафоризації, що репрезентують номінацію в позитивному, нейтральному або негативному світлі – залежно від комунікативних цілей.

Героїчна метафора. Солдат/військовий постає як символ мужності, стійкості й національної гідності, як герой, приклад для наслідування, гідний поваги. Номінативне поле: *Held, Kriegsheld, Geist von Kiew, Vorbild, tapferer Kämpfer, Freiwilliger, Verteidiger, Sieger, Vordermann*. Цей тип метафор домінує в офіційному та патріотичному медіадискурсі, спрямованому на мобілізацію підтримки й піднесення бойового духу.

Der auf Social Media als Kriegsheld gefeierte ukrainische Kampfpilot soll etliche russische Flugzeuge abgeschossen haben – und nun gestorben sein. Doch was ist überhaupt dran am Mythos vom «Geist von Kiew» [406]? (Повідомляється, що український пілот-випищувач, якого в соціальних мережах називають героєм війни, збив кілька російських літаків – і зараз загинув. Але яка ж правда криється за міфом про «Привид Києва»?). «*Geist von Kiew*» [406]. («Привид Києва», герой війни, український пілот-випищувач).

Alter Schwede!, alter Freund [513]. (Старий швед!, старий друг), але також вираз здивування, подиву або захоплення. Відлуння Тридцятилітньої війни, коли шведські ветерани не повернулися до Швеції, а стали інструкторами пруської армії. Ветерани були краще підготовлені, цінувалися їхня дисциплінованість і майстерність; їх називали з повагою *alte Schweden* («старі шведи»). Із часом цей термін перейшов у повсякденне мовлення. *Alter Schwede, das hätte ich nicht erwartet! [513]*. (Ого, який ти, я цього не очікував!).

An vorderster Front kämpfen, Ein Kämpfer an vorderster Front [416]. – у військовому контексті «*vorderste Front*» означає «лінія безпосереднього зіткнення з противником», тобто найнебезпечніше місце на полі бою. Відповідно *an vorderster Front kämpfen* означає перебування в самому центрі подій або конфлікту. У сучасному вжитку застосовують метафорично для опису людей, які активно беруть участь у вирішенні складних проблем або стоять на передовій боротьби з певними викликами. *An vorderster Front: Indigene im Klimawandel [416]*. (на передовій: корінні народи у зміні клімату). «*An vorderster Front*» – *wie Freiwillige Kiew verteidigen. Mit Beginn von Russlands Krieg gegen die Ukraine griffen Hunderttausende Ukrainer freiwillig zu den*

Waffen. Sie sagen, dass sie so ihre Freiheit verteidigen wollen. Viele der Freiwilligen sind rund um Kiew im Einsatz [485] («На передовій» – як волонтери захищають Київ. Коли почалася війна росії проти України, сотні тисяч українців добровільно взялися за зброю. Вони кажуть, що хочуть захистити свою свободу. Багато добровольців були задіяні навколо Києва).

Sieger – переможець; військову номінацію вживають у політичному медіадискурсі. *Für ARD-Korrespondent Michael Stempel gibt es keinen eindeutigen Sieger beim TV-Duell Merz gegen Scholz [517]*. (Для кореспондента ARD Міхаеля Штремпеля немає явного переможця в телевізійній дуелі між Мерцем і Шольцем).

Vordermann – солдат, який стоїть попереду (у строю, колоні, підрозділі). *Jemanden / etwas auf Vordermann bringen* – упорядковувати щось, виправляти, налагоджувати, чепурити (у переносному значенні). *Rekruten, die sich ordentlich aufstellten, mussten exakt in einer Linie mit den Soldaten vor ihnen stehen – falls nicht, brachte sie der Ausbilder auf Vordermann [412]*. (Новобранці, які належно вишикувалися, мали стояти чітко в одній лінії з солдатами перед ними – якщо ні, інструктор вишиковував їх у лінію). *Ben Bernanke, der ehemalige Vorsitzende der US-Notenbank, soll Prognosen britischer Notenbank auf Vordermann bringen [460]*. (Очікується, що Бен Бернанке, колишній голова Федеральної резервної системи США, впорядкує прогнози британського центрального банку).

Метафора жертви. У текстах, орієнтованих на гуманістичне осмислення війни, *Soldat* постає як жертва обставин, витратний матеріал для ведення бойових дій, метафорично переноситься на різні сфери людського буття, як наприклад, політику, економіку тощо. Метафора підкреслює зневажливе ставлення, що акцентує на трагічних наслідках. Номінативне поле: *Kanonenfutter, Kamikaze*.

Kanonenfutter – гарматне м'ясо. Солдати, яких безжально кидають на передову, часто без належної підготовки чи озброєння, з високим ризиком загибелі. У переносному значенні – люди, яких використовують як витратний матеріал. *Die russische Propaganda zündet nicht. Statt Kriegsbegeisterung zu entfachen, geht es nur*

noch um die Rekrutierung von Kanonenfutter [465]. (Російська пропаганда не працює. Замість того, щоб розпалювати ентузіазм до війни, зараз йдеться лише про вербування гарматного м'яса). «*Ich fühle mich wie Kanonenfutter!*» – *Wie es Lehrern, Schülern und Eltern in der Corona-Krise geht* [488]. («Я почуваюся, як гарматне м'ясо!» – Як вчителі, учні та батьки дають раду з кризою, спричиненою коронавірусом).

Kamikaze – камікадзе. *Kamikaze* (як божественний вітер) – пілоти-добровольці в Японії, які під час Другої світової війни здійснювали самогубні атаки на ворожі кораблі. У німецькій мові *Kamikaze* – людина або дія, яка є надзвичайно ризикованою, нерозважливою або самогубною за своєю природою, є приреченою. *Kamikaze-Einsatz* – завдання з майже гарантованою загибеллю. *Kamikaze-Einsatz im Zentrum des Nuklear-Desasters. 50 Japaner riskieren ihr Leben und kämpfen im havarierten Atomkraftwerk* [415]. (Операція «Камікадзе» в епіцентрі ядерної катастрофи. 50 японців ризикують своїм життям та воюють на пошкодженій атомній електростанції).

Kamikaze-Preispolitik – самогубна політика. *Bereits 1989 kritisierte er die «Kamikaze-Preispolitik» einiger US-Luftfahrtgesellschaften* [461]. (Ще 1989 року він критикував «самогубну політику щодо ціноутворення» деяких американських авіакомпаній).

Kamikaze-Geschäft – приречений бізнес. *Buffett kehrt ins «Kamikaze-Geschäft» zurück* [461]. (Баффет повертається до «приреченого бізнесу»).

Негативна метафорична репрезентація. Частина великої воєнної машини, що віддзеркалює негативний погляд на військову структуру, зняряддя політичних чи військових інтересів, які часто трапляються в аналітичних або критичних медіатекстах. Номінативне поле: *Angreifer, Berserker, Spießbürger*.

Angreifer – нападник. *Doch dass der Amtsinhaber zum Angreifer wurde, sei ungewöhnlich* [517]. (Але той факт, що чинний президент став нападником, був незвичайним).

Berserker – берсерк. *Berserker – brutaler oder ungestümer Mensch ohne Rücksicht Krieger, der ohne Schmerzempfinden im Wahnkämpft* [455]. (Берсерк – жорстока або

імпульсивна людина, безжальний воїн, який божевільно бореться, не відчуваючи болю). *Eine Befreiung. So hat er das empfunden. Nicht nur vom ESC, sondern auch aus den Fangarmen des Fernsehberserkerers Raab* [429]. (Звільнення. Ось так він відчував. Не лише з Євробачення, а й зі щупалець телевізійного берсерка Рааба).

Spießbürger – обмежена дрібнобуржуазна особа, або міщанин (у зневажливому значенні). *Spießbürger – engstirnige Person, die Konformität mit gesellschaftlichen Normenanden Tag legt. Ärmere Bürger der mittelalterlichen Stadt, die mit Spieß und Pike bei der Stadtverteidigung halfen* [455]. (Міщанин – вузьколоба, обмежена людина, яка показово дотримується суспільних норм і стандартів, часто без критичного осмислення. Бідні громадяни середньовічного міста, які допомагали захищати місто списами та піками).

Метафоричність номінативного поля концепту *SOLDAT (військовий)* переносить атрибути війни на інші сфери, створюючи асоціації з конфліктами або структурованими підходами до вирішення проблем. Ці метафори в контексті боротьби, ризику та соціальних відносин відтворюють тональність глибинних значень та емоцій. Військові метафори часто вживаються в медіадискурсі для підкреслення конфліктних аспектів суспільних питань, для опису політичних, економічних чи соціальних ситуацій, надаючи їм більш драматичного та напруженого характеру. Наприклад, «битва», «перемога», «зрада», «мобілізація», «дисципліна», «готовність до самопожертви» – типові риси військових – можуть використовуватися для створення образів ворога, консолідації суспільства навколо спільних цінностей або цілей, легітимізації дій уряду, опису політичних дебатів, економічних криз, надзвичайних ситуацій, пандемії, тощо. Медичний персонал порівнюють із військовими на фронті боротьби з вірусом.

Gewehr bei Fuß stets bereit sein; auf den Einsatz warten – команда щодо підготовки до наказу стріляти, означає бути в повній бойовій готовності, очікувати наказ до дії або перебувати в стані підвищеної боєготовності. У сучасному вжитку цей вираз є

метафоричним для опису ситуацій, коли особа або група перебуває в стані очікування, готова діяти негайно, при першому сигналі.

Медичний дискурс, охорона здоров'я: *Wir stehen Gewehr bei Fuß* [545]. (Ми готові діяти). *Eine Vielzahl von niedergelassenen Ärzten steht am Wochenende, an Feiertagen und nachts in unserem Land «Gewehr bei Fuß», um im Rahmen des Notfalldienstes Mitmenschen in Notsituationen zu helfen* [479]. (Велика кількість лікарів-практиків у нашій країні чергують у вихідні та святкові дні й нічні години, щоб допомогти людям у надзвичайних ситуаціях у рамках служби екстреної допомоги).

Часто вживається в робочому, побутовому чи жартівливому контексті: *Die Stellung halten, (als Letzter) bei einer Tätigkeit bleiben*. У військовій термінології *die Stellung halten* означало 'утримувати позицію, не відступати', а метафорично – залишатися на своєму місці, продовжувати виконувати обов'язки, не здаватися чи бути останнім, хто залишається на посту. *Alle sind schon im Feierabend, aber ich halte noch die Stellung im Büro* [515]. (Усі вже пішли додому, а я ще залишаюся на роботі).

Однак використання військових метафор має і свої ризики. Вони можуть призводити до надмірного драматизму, спрощення складних питань, а також до формування агресивних і насильницьких настроїв, виправдовувати заходи, спрямовані на гарантування безпеки. Крім того, постійне використання військових номінацій може знижувати чутливість суспільства до реальних жахів війни та насильства.

Проведений аналіз засвідчив, що метафорична репрезентація концепту *SOLDAT* (військовий) у сучасному німецькомовному медіадискурсі виходить за межі прямої професійно-рольової номінації та функціонує як когнітивно-дискурсивний механізм осмислення соціальної реальності, актуалізуючи семантику боротьби, дисципліни, ризику, підпорядкування й самопожертви у політичних, економічних, медичних і соціальних сферах. У дискурсі простежуються три домінуючі аксіологічні моделі метафоризації: героїчна (символ мужності й національного захисту), жертвна (образ витратного ресурсу чи жертви війни) та критична (елемент агресивної воєнної машини), вибір яких залежить від комунікативної стратегії автора. Синонімічні й

метафоричні номінації лише частково взаємозамінні, оскільки кожна актуалізує різні семантичні компоненти – героїзм, агресію, дисципліну, уразливість чи безсилля, формуючи багатовимірний образ військового в колективній свідомості. Таким чином, метафорична вербалізація концепту *SOLDAT (військовий)* постає як динамічний і культурно маркований процес, у якому військовий функціонує не лише як професійна роль, а й як універсальний символ боротьби, ризику та жертви, залучений до інтерпретації ключових соціальних подій сучасності.

3.3 Лексико-семантичне поле вербалізаторів концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі

ЛСП концепту *SOLDAT (військовий)* формується навколо номінацій ядра. Це поле охоплює 526 одиниць тезаурусу німецької мови (додаток Ж), які були відібрані методом суцільної вибірки [307; 308; 310; 312]. Концептуальне ядро містить базові номінації, що позначають сутність військового як соціального та професійного типу: *Soldat, Militär, Armeeingehöriger, Kämpfer*. Це системотвірні елементи, які визначають основну семантику концепту: служіння, участь у війні, належність до армії, озброєність, дисципліна.

Приядерна зона (ближня периферія) охоплює номінації, що відображають типологічну, соціальну та функційну варіативність військового, зокрема за видом служби, зброї чи статусом: *Uniformierter, Seemann, Bewaffneter, Verborgener, Infanterist, Kriegsdienstleistender, Fußsoldat, Streitkräfte, Arme, Heer, Kriegsteilnehmerin, Militärdienst, Kriegsdienst, Truppenverband, hoher Offizier, Militärangehörige*. Ці лексеми формують мережу професійно-рольових характеристик (військовий, військовослужбовець, воїн, командир, член спільноти).

Периферійна зона складається з лексем різного ступеня асоціативної спорідненості, що деталізують соціальні, ідеологічні, історичні або метафоричні аспекти концепту *SOLDAT (військовий)*.

Її можна структурно поділити на тематичні мікрополя:

- Мікрополе «Soldat»: *Angehöriger des Ritterordens, Aufständischer, Befehlsempfänger, Befreiungskämpfer, Berufskämpfer, Bewaffneter, Bezwinger, Frontkämpfer, Frontschwein, Krieger, Landser, Landsknecht, Leibgarde, Opfer, Schütze, Streiter, Waffenbruder, Kommando Cyberraum*. Позначає професійно-рольові та соціально-емоційні аспекти служби; включає історичні, іронічні та розмовні варіанти.

- Мікрополе «Armeeangehöriger»: *Bürger in Uniform, Frontkämpfer, Kämpfer, Krieger, Landser, Matrose, Uniformträger, Wehrpflichtiger*. Розкриває інституційний і громадянський вимір військової ідентичності.

- Мікрополе «Militär»: *Armee, Bundeswehr, Heer, Kriegsmarine, Landstreitkräfte, Offizier, Sanitäter, Truppe, US-Soldat, Wehrmacht, Zeitsoldat*. Репрезентує інституційно-організаційний аспект: армія як система.

- Мікрополе «Kämpfer / Streiter»: *Krieger, Verteidiger, Fanatiker, Verfechter, Vorkämpfer, Draufgänger*. Акцент на героїзмі, фанатизмі, внутрішній мотивації боротьби.

- Мікрополе «Spezialisierung nach Funktion»: *Infanterist, Fußsoldat, Scharfschütze, Pionier, Sanitätssoldat, Seemann*. Професійна диференціація за видом зброї або середовищем дії.

- Мікрополе «Institution und Struktur»: *Truppenverband, Division, Korps, Einheit, Streitkräfte, Heer, Armee*. Організаційна структура армії – від індивіда до колективу.

- Мікрополе «Rang und Befehl»: *hoher Offizier, General, Leutnant, Hauptmann, Oberst, Wachtmeister*. Відображає ієрархічну організацію військової системи.

- Мікрополе «Kriegsdienst / Militärdienst»: *Wehrdienst, Heeresdienst, Bund, Kommiss, Dienst*. Номінації військового обов'язку, що позначають службу як соціальний контракт.

- Мікрополе «Metaphorische und kulturelle Derivate»: *Held, Opfer, Maschine, Kanonenfutter, Kamerad, Glaubenskrieger*. Елементи, що формують метафоричні моделі: «Verteidiger der Unabhängigkeit», «Symbol nationaler Stärke», «Träger der staatlichen

Souveränität», «*Garant der Ordnung*», «*Vorbild an Mut und Einsatzbereitschaft*», «*Symbol des Patriotismus*», «*Held des Gefechts*», «*Kämpfer der Ehre und Disziplin*», «*Träger militärischer Tapferkeit*», «*Erben der Traditionen und militärischen Werte*», «*Teilnehmer des historischen Kampfes*», «*Symbol des nationalen Gedächtnisses*».

Є ряд номінацій периферії, кожна з яких відображає певний аспект соціальної рефлексії (таблиці 3.3.1. – 3.3.4.).

Таблиця 3.3.1.

Звання, ієрархія та статус військовослужбовців.

Українська номінація	Німеччина (Bundeswehr)	Австрія (Bundesheer)	Швейцарія (Schweizer Armee)
Рядовий	Soldat / Gefreiter	Rekrut	Soldat
Сержант	Feldwebel	Wachtmeister	Wachtmeister
Лейтенант	Leutnant	Leutnant	Leutnant
Капітан	Hauptmann	Hauptmann	Hauptmann
Майор	Major	Major	Major
Полковник	Oberst	Oberst	Oberst
Генерал	General	General	General

У Німеччині номінації *Gefreiter* і *Soldat* можуть позначати різні рівні початкового військового звання, *Soldat* – найнижче. В Австрії *Rekrut* використовується як основне звання під час базової служби. У Швейцарії військова ієрархія більш міліцейська, але звання мають аналогічні назви, *Soldat* – є першим військовим званням.

Таблиця 3.3.2.

Посади та функції, які виконують військовослужбовці.

Українська номінація	Німеччина (Bundeswehr)	Австрія (Bundesheer)	Швейцарія (Schweizer Armee)
Командир	Kommandant / Führer	Kommandant / Kompaniekommandant	Kommandant / Truppenführer
Начальник штабу	Stabschef	Stabschef	Stabschef
Інженер	Pionier / Militäringenieur	Pionier / TechnischerOffizier	Genie-Soldat / Militäringenieur
Медик	Sanitäter / Militärarzt	Sanitäter / Militärarzt	Sanitätssoldat / Militärarzt
Снайпер	Scharfschütze	Scharfschütze	Scharfschütze
Розвідник	Aufklärer / Späher	Aufklärer / Späher	Späher / Aufklärer

Командир у арміях німецькомовних країн часто називається *Kommandant* або, залежно від контексту, *Führer* (наприклад, *Zugführer* (командир взводу)). Начальник штабу всюди – *Stabschef*, тобто керівник штабного підрозділу. Інженер (військовий), сапер – у більшості випадків *Pionier*, хоча *Militäringenieur* може означати офіцера з інженерною освітою. Медик – *Sanitäter* (середній медперсонал) або *Militärarzt* (військовий лікар). Снайпер – *Scharfschütze* в усіх трьох арміях. Розвідник – *Späher* або *Aufklärer*, залежно від функцій (піший розвідник або аналітик/спостерігач).

Таблиця 3.3.3.

Види та роди військ, до яких можуть належати військовослужбовці.

Українська номінація	Німеччина (Bundeswehr)	Австрія (Bundesheer)	Швейцарія (Schweizer Armee)
Піхота	Infanterie	Jägertruppe / Infanterie	Infanterie / Füsiliere
Артилерія	Artillerie	Artillerie	Artillerie
Танкові війська	Panzertruppe	Panzertruppe	Panzertruppe
Авіація	Luftwaffe	Luftstreitkräfte	Luftwaffe (Teil der Armee XXI)
Флот	Marine	(kein eigener Flottenverband)	(keine Marine, Binnenland)
Десантні війська	Fallschirmjäger / Luftlande	Jäger / Luftlandetruppe	Fallschirmaufklärer / Lufttransporttruppe

- **Піхота.** У Німеччині – *Infanterie*, зокрема *Jäger* (легка піхота). В Австрії – *Jägertruppe* є офіційною назвою легкої піхоти. У Швейцарії – *Infanterie* або *Füsiliere* (традиційна назва стрілецьких частин).

- **Артилерія.** В усіх трьох країнах назва незмінна – *Artillerie*.

- **Танкові війська.** Називаються однаково – *Panzertruppe*.

- **Авіація.** У Німеччині – *Luftwaffe*, окрема гілка збройних сил. В Австрії – *Luftstreitkräfte*, частина сухопутних військ. У Швейцарії – *Luftwaffe*, включена до *Armee XXI* як окремий компонент.

- **Флот.** Є лише в Німеччині – *Marine*. В Австрії та Швейцарії немає повноцінного флоту через географію (обидві країни – без виходу до моря).

- *Десантні війська*. У Німеччині – *Fallschirmjäger* (десантники) або *Luftlande*. В Австрії – підрозділи *Luftlandetruppe*, належать до *Jägertruppe*. У Швейцарії – *Fallschirmaufklärer* (десантна розвідка), також є *Lufttransporttruppe* для повітряної мобільності.

Таблиця 3.3.4.

Характеристики та якості, де номінації описують особистісні та професійні якості військовослужбовців.

Українська номінація	Німеччина	Австрія	Швейцарія	Стилістична конотація
дисциплінований	diszipliniert	diszipliniert	diszipliniert	нейтрально-позитивна, формальна
відважний	tapfer / mutig	beherzt / tapfer	mutig / wagemutig	позитивна, героїко-патріотична
професійний	professionell	professionell / fachkundig	professionell / sachverständig	нейтральна, офіційно-оцінна
відповідальний	verantwortungsbewusst	verantwortungsvoll	verantwortungsbewusst	позитивна, етична, суспільно орієнтована
витривалий	belastbar / ausdauernd	ausdauernd / zäh	zäh / widerstandsfähig	позитивна, з акцентом на фізичну й моральну силу

Diszipliniert – широко вживаний у всіх німецькомовних країнах, часто в офіційних та військових контекстах. *Tapfer, mutig, beherzt, wagemutig* – мають близькі значення, однак: *Beherzt* частіше в Австрії; *Wagemutig* – у Швейцарії з підтекстом сміливості, що межує з ризиком. *Professionell* – загальноприйнятий стандарт у всіх країнах, але *fachkundig* (Австрія) і *sachverständig* (Швейцарія) частіше вживаються у вузькоспеціалізованих контекстах. *Verantwortungsbewusst* має сильні етичні конотації, популярне у Швейцарії та Німеччині. *Belastbar, ausdauernd, zäh* – синоніми для позначення фізичної або психологічної витривалості. *Zäh* – характерне для Швейцарії, часто використовується у фразеології.

Послуговуючись лінгвокультурологічним підходом, важливим стало виявлення зв'язку між вербалізаторами концепту *SOLDAT (військовий)* та історичним контекстом. Наприклад, у німецькомовному дискурсі після Другої світової війни відбувається поступова десакралізація образу військовослужбовця, що супроводжується появою

метафор із негативною конотацією (німецькі *Barras, Kanonenfutter*, швейцарські *Leutä, Kadi, Plämpu, DADA, Dättel* австрійські *Drillopfer, Bundi*). У сучасному медійному просторі, особливо в умовах глобальної безпеки та нових воєнних конфліктів, знову актуалізуються як героїзуючі, так і пацифістські метафоричні моделі. Слід наголосити, що ЛСП концепту *SOLDAT* (військовий) еволюціонує, зазнає значних змін із розвитком суспільства та технологій. У давні часи ця номінація була зосереджена на фізичному протистоянні (*Landser, Spießer, Fechter, Krieger, Soldateska, Reichsarmee, Verteidiger*), тоді як у сучасному світі з розвитком інформаційних технологій, економічних та психологічних аспектів війни це поле набуває нових форм і значень, включаючи кібератаки, інформаційну війну та військову дипломатію (*das Kommando Cyber- und Informationsraum, der IT Informationstechniker, IT Informationstechnik-Fachpersonal, Cyber- und Informationsraum-Angehörige*).

Аналіз ЛСП концепту *SOLDAT* (військовий) показав, що його вербалізація має багаторівневу культурологічну природу, де поєднуються універсальні, загальнолюдські, національно-специфічні та соціально-специфічні параметри. Ядро концепту (*Soldat, Militär, Kämpfer, Armeeangehöriger*) відображає універсальні ознаки військового – служіння, участь у війні, дисципліну, озброєність, готовність до самопожертви. Ці характеристики є спільними для різних культур і часів, формуючи загальнолюдський архетип воїна. У німецькомовному ареалі простежується національно-специфічна, плюрицентрична варіативність номінацій (*Gefreiter* у Німеччині, *Rekrut* в Австрії, *Soldat* у Швейцарії), що відображає історичні традиції та культурні моделі армійських систем. Національні метафори й сленгові номінації (німецькі *Barras, Kanonenfutter*, австрійські *Drillopfer*, швейцарські *Leutä, Plämpu*) фіксують культурну пам'ять і специфіку суспільного ставлення до військових. Периферійні мікрополя (*Institution und Struktur, Rang und Befehl, Kriegsdienst*) демонструють соціальну стратифікацію та ієрархію військової служби, відображаючи статусні ролі, функції та обов'язки. Вербалізатори на кшталт *Bürger in Uniform* чи *Staatsbürger in Uniform* підкреслюють інтеграцію військового в суспільство як

громадянина, що виконує соціальний контракт. Метафоричні номінації відображають культурні цінності, історичні травми та сучасні етичні дискурси.

Таким чином, ЛСП концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі є багатовимірним культурним конструктором: універсальним у базових ознаках воїна, національно-специфічним у варіативності номінацій та історичних алюзіях, соціально-специфічним у відображенні ієрархії та функцій, і культурологічно маркованим у метафоричних моделях, що поєднують героїзм, жертвність та критику. Це підтверджує динамічність концепту і його здатність адаптуватися до змінних суспільних і культурних умов. Комплексна вербалізація є доказом високої значущості та актуалізованості концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовній картині світу. Його вербалізація є не лише дескриптивною, а й оцінною та ідеологічною, що має основоположне значення для медіадискурсу та формування суспільної думки.

Висновки до розділу 3

Комплексний аналіз номінативних параметрів вербалізації лінгвокультурного концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі дав змогу виявити структурно-змістові, аксіологічні та лексико-семантичні закономірності його функціонування. Проведений етимологічний, лексикографічний, лексико-семантичний, словотвірний та корпусно-статистичний аналіз уможливив комплексну характеристику специфіки вербалізації лінгвокультурного концепту *SOLDAT* (військовий) у сучасному німецькомовному медіадискурсі та встановлення його когнітивної й семантичної організації.

Установлено, що лексема *Soldat* є базовим іменем та ядровим вербалізатором концепту *SOLDAT* (військовий) на всіх етапах його історичного й сучасного функціонування. Її семантика формує інваріантне концептуальне ядро, навколо якого вибудовується розгалужена система вторинних номінацій, оцінних інтерпретацій і дискурсивних сценаріїв.

Етимологічний аналіз дав змогу реконструювати внутрішню форму концепту, первинно пов'язану зі значенням «особа, що перебуває на службі за плату». Цей економічно зумовлений компонент заклав функціонально-інституційний вимір концепту *SOLDAT (військовий)*, який у процесі історичної еволюції трансформувався від уявлення про найманця до сучасної моделі професійного військовослужбовця держави або за контрактом, наділеного оборонною та громадянською місією. Таким чином, етимологічний рівень концепту фіксує перехід від утилітарного до ціннісно-нормативного осмислення військової служби.

Лексикографічний аналіз сучасних і діяхронних словникових джерел засвідчив стабільність ядрових дефініцій лексеми *Soldat* за наявності її полісемійного потенціалу. Ядро концепту формується такими дефініційними параметрами: належність до збройних сил держави; військове звання (переважно нижчого рівня); функціонально-рольова характеристика (воїн, боєць, захисник). Невійськові значення (ентомологічні, ботанічні, зоологічні, ігрові) засвідчують семантичну деривацію лексеми, однак не беруть участі у формуванні лінгвокультурного ядра концепту *SOLDAT (військовий)*, що підтверджує його чітку тематичну та дискурсивну спеціалізацію.

Аксіологічний і культурний вимір концепту *SOLDAT (військовий)* формується під впливом історико-культурних чинників, передусім досвіду воєн ХХ століття та післявоєнного переосмислення ролі армії. У сучасному медіадискурсі концепт реалізується в межах кількох ціннісно-оцінних моделей: позитивної (захисник, гарант безпеки, учасник гуманітарних місій), нейтральної (професійна та правова ідентифікація) та критичної (інструмент насильства або витратний ресурс). Метафорична номінація концепту розширює його семантичні межі, залучаючи образ військовослужбовця як універсального символу боротьби, ризику та дисципліни у політичному, соціальному й економічному дискурсах.

Порівняльний аналіз дефініцій у межах плюрицентричного німецькомовного простору DACH (Німеччина, Австрія, Швейцарія) виявив національно-варіантні моделі реалізації концепту *SOLDAT (військовий)*, зумовлені особливостями військових

інституцій і мовної едонормалізації. Водночас ці відмінності мають структурно сумісний характер, що дає підстави говорити про єдине концептуальне ядро за наявності регіональної специфіки.

Аналіз термінологічної вербалізації показав, що термін *Soldat* функціонує як базовий у військовій терміносистемі німецької мови з високим ступенем дефініційної стабільності, зафіксованої, зокрема, в нормативно-правових документах. Утім, термін виходить за межі суто номінативної функції, виконуючи когнітивно-інтерпретаційну роль, структуруючи знання про військового за функціональними, ієрархічними й аксіологічними параметрами. Словотвірна продуктивність моделей типу *Berufssoldat*, *Sanitätssoldat*, *Cyber-Soldat* засвідчує концептуальну диференціацію *Soldat* відповідно до сучасних трансформацій військової діяльності та зміни парадигм війни.

Лексико-семантичний аналіз довів, що поле концепту *SOLDAT (військовий)* є ієрархічно організованою, поліцентричною структурою, представленою ядром, приядерною зоною та периферією. Ядро репрезентує інваріантні ознаки військового як соціально-професійного типу; приядерна зона відображає рольову та ієрархічну варіативність; периферія акумулює історично, ідеологічно та аксіологічно марковані номінації, які актуалізують різні культурні сценарії осмислення війни й військової служби. Діахронічний зріз ЛСП засвідчив зсув від фізично-бойової до технологічно-інформаційної концептуалізації *SOLDAT (військовий)*, що відповідає сучасному характеру воєн чи воєнних конфліктів.

Аналіз термінологічної номінації концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному дискурсі засвідчив його багаторівневу природу, де цивілізаційне універсальне ядро поєднується із соціально-специфічними варіаціями: базові лексеми (*Soldat, Militär, Kämpfer, Armeeingehöriger*) репрезентують загальнолюдський архетип воїна, що втілює служіння, дисципліну, озброєність і готовність до самопожертви, тоді як національно-специфічні номінації (*Gefreiter, Rekrut, Soldat*) та сленгові метафори (*Barras, Drillopfer, Leutä*) фіксують культурну пам'ять і локальні традиції армійських систем; соціально-специфічні мікрополя (*Institution und Struktur, Rang und Befehl*,

Kriegsdienst) відображають стратифікацію та ієрархію військової служби, а вербалізатори на кшталт *Bürger in Uniform* чи *Staatsbürger in Uniform* підкреслюють інтеграцію військового в суспільство як громадянина, що виконує соціальний контракт; метафоричні номінації (*Held, Opfer, Kanonenfutter*) демонструють культурні цінності, історичні травми та сучасні етичні дискурси, підтверджуючи, що концепт *SOLDAT (військовий)* є водночас універсальним і соціально-культурно маркованим феноменом.

Узагальнюючи результати, можна стверджувати, що номінативна вербалізація концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі є багаторівневим процесом, у якому поєднуються універсальні цивілізаційні смисли та соціально-специфічні, національно марковані варіації. Концепт *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі є структурно стабільною, але семантично багатовимірною лінгвокультурною константою, яка має чітко сформоване ядро з базовою термінологічною опорою, реалізується через розгалужене лексико-семантичне та словотвірне поле, демонструє плюрицентричну варіативність у межах ДАШ-простору, поєднує нейтрально-функціональні, позитивні й критично-оцінні конотації, виконує функцію інструмента колективної пам'яті, соціальної етики та культурної ідентичності.

Основні положення розділу висвітлено у публікаціях автора [4; 5; 9; 12; 15; 18].

РОЗДІЛ 4

ДИСКУРСИВНІ ПАРАМЕТРИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ *SOLDAT* (ВІЙСЬКОВИЙ) У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІАПРОСТОРИ

4.1 Контекстна реалізація концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі

4.1.1 Еволюція концепту *SOLDAT* (військовий) у новинному, аналітичному та публіцистичному сегментах медіадискурсу. Для виявлення інтенсивності вживання лексеми *Soldat* у різних типах німецькомовних медіатекстів здійснено корпусний аналіз на основі найбільш репрезентативних джерел цифрових текстових баз. Для визначення ступеня актуалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у різних типах німецькомовних корпусів було проведено частотний аналіз на матеріалі корпусів DWDS [290] та Deutsches Textarchiv [288]. Частотність уживання лексеми *Soldat* у корпусах німецькомовного медіапростору (додаток 3 1) відображає історичну динаміку суспільного інтересу до теми війни, військової служби та постаті військовослужбовця в німецькомовному дискурсі [290; 298].

Найвищий рівень уживання спостерігається у Wikipedia-Korpus (125 762) та Bundestagskorpus (121 678), що свідчить про актуалізацію концепту в сучасному політичному та інформаційному дискурсі. Висока частота у GEI-Digital (94 795) та Börsenblatt für den deutschen Buchhandel (12 523) відображає активну присутність тематики війни та армії в історичних, освітніх і публіцистичних текстах XIX–XX ст. [296]. Порівняно низькі показники у Soldatenbriefen (42), Briefe von Jean Paul (19) та A. v. Humboldts Publizistik (20) вказують на індивідуальну, а не суспільно-дискурсивну репрезентацію концепту у приватному листуванні та ранніх текстах. У Filmuntertiteln (5 355) та Gesprochener Sprache (515) концепт має переважно емоційне забарвлення, пов'язане з художнім осмисленням воєнної тематики. У Metakorpora, зокрема

Gegenwartskorpora mit freiem Zugang ($\approx 323\,692$) та Historische Korpora ($\approx 171\,788$), частотність підтверджує високу стабільність семи *Soldat* у мовній системі та її когнітивну релевантність для німецькомовного культурного простору [166; 241].

Отримані результати дають змогу простежити еволюцію концепту від номінації учасника воєнних дій до символу національної ідентичності, героїзму або жертви війни, що корелює з трансформацією соціально-політичного дискурсу у Німеччині після 1945 року [132, с. 252]. Десять корпусів із найвищими показниками частотності вживання лексеми *Soldat* репрезентують різні сфери дискурсивного функціонування концепту – енциклопедичну, політичну, історичну, публіцистичну та художню (додаток 3 2).

Як засвідчує частотна діаграма, найбільшу кількість уживань лексеми *Soldat* зафіксовано у Wikipedia-Korpus (125 762 вживання), що пояснюється універсальністю енциклопедичного стилю та наявністю численних статей, пов'язаних із військовою історією, біографіями, конфліктами та сучасною оборонною тематикою. Висока частотність у Bundestagskorpus (121 678) відображає політичну актуальність концепту, особливо в контексті дебатів щодо реформ Бундесверу, участі Німеччини в міжнародних місіях і проблем цивільного контролю над військом. Корпус GEI-Digital (94 795), який охоплює історико-педагогічні тексти XVII–XX ст., демонструє сталість концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькій освітній і культурній традиції. Тут лексема функціонує як носій морально-патріотичних ідеалів, дисципліни й громадянського обов'язку. Деякі менші показники у Börsenblatt für den deutschen Buchhandel (12 523) та DTA-Erweiterungen (10 279) свідчать про поширення військової тематики в літературно-видавничому середовищі. Водночас Archiv der Gegenwart (9 967) і Politische Reden (3 869) засвідчують постійну присутність військової лексики у політичному та публіцистичному дискурсах післявоєнного періоду.

У німецькомовному ареалі Швейцарії (додаток 3 3) найвищі показники мають лексеми *Soldāte(n)g(e)wand* (16 393), *Soldātenwacht* (15 390), *Soldāte(n)tropfeⁿ* (14 1272) та *Soldāte(n)dienst* (13 796) – вони позначають конкретні предмети, дії або ритуали,

пов'язані з військовою службою. Це вказує на побутово-практичну та соціально-професійну актуалізацію концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовній картині світу. Менші значення демонструють слова на позначення метафоричних або діалектних варіантів (*Soldāt, soldātisch, Soldāteteⁿ*), що свідчить про обмежену сучасну продуктивність цих форм.

Швейцарський ареал відзначається збереженням історичних номінацій і матеріально-побутових конотацій, що корелює з локальною традицією міліційної служби та колективної пам'яті про солдата як громадянина-захисника.

Отже, результати частотного аналізу на матеріалі корпусів і регіональних баз даних свідчать про високу когнітивну релевантність та інтенсивну актуалізацію семи імені концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіапросторі, що підтверджується значними показниками вживаності у Wikipedia-Korpus (125 762) та Bundestagskorpus (121 678). Домінована присутність лексеми в енциклопедичному та політичному дискурсах відображає трансформацію образу військового від історичного носія патріотичних ідеалів до суб'єкта сучасних безпекових реформ та міжнародних місій. Водночас виявлена у швейцарському ареалі специфіка вживання композитів із компонентом *Sold-* (зокрема *Soldāteteⁿ, Soldāte(n)dienst*) вказує на збереження побутово-практичних і матеріальних конотацій, що корелюють із національною традицією міліційної служби. Таким чином, частотна дистрибуція вербалізаторів концепту *SOLDAT* (військовий) у різних типах корпусів засвідчує його стабільність як ключового символу національної ідентичності та важливого інструмента політико-соціальної комунікації в сучасному німецькомовному суспільстві.

4.1.2 Контекстуальні патерни актуалізації концепту *SOLDAT* (військовий) у медіадискурсі. Аналіз пре- та постпозиційних колокацій лексеми *Soldat* (додаток II 1) уможлиблює реконструювання типових контекстуальних патернів концепту *SOLDAT* (військовий) у медіадискурсі.

1. *Препозиційне оточення (прикметникові атрибути)*. Найчастотніші атрибути: *ukrainischer, russischer, israelischer, ägyptischer, nordkoreanischer, amerikanischer, deutscher, britischer, französischer, Schweizer, sowjetischer*.

а) *національно-геополітичний кластер*: *ukrainischer, russischer, israelischer, amerikanischer, britischer, ägyptischer, nordkoreanischer, philippinischer, pakistanischer, polnischer, italienischer, französischer, schweizerischer Soldat*. Семи: належність, геополітична ідентичність, протиставлення сторін конфлікту. Дискурсивна функція: ідентифікація суб'єкта війни через національну маркованість. Конотація: нейтральна або контрастивно-політична (*ukrainischer Soldat kämpft gegen russische Truppen*);

б) *соціально-статусний кластер*: *ranghöchster, ranghöchste, hochrangiger, höchstrangiger, oberster, aktiver, ehemaliger, einfacher, junger, freiwilliger, gefallener, verwundeter, verletztter, loyale(r), brave, guter, verschwundener, unbekannter, einziger*. Семи: статус, досвід, моральна оцінка, фізичний стан. Функції: конкретизація індивідуального портрета солдата. Епітети: *braver Soldat, loyaler Soldat, gefallener Soldat, verwundeter Soldat* – формують емоційно-оцінну рамку, де концепт має конотації героїзму, самопожертви або трагізму;

в) *темпорально-біографічний кластер*: *frühere(r), ehemalige(r), frühere(r), langjährige(r), 22-jähriger, 20-jähriger, 26-jähriger(r), 32-jähriger(r), junge(r), alter*. Семи: час, вік, досвід. Функція: відображення соціальної стратифікації (молодий – жертва, старий – ветеран);

г) *оцінний та метафоричний кластер*: *braver, loyaler, gefallener, verwundeter, freiwilliger, verletztter, tapferer* (периферійно). Метафоричний потенціал: «*gefallener Soldat*» – метафора героїчної смерті, *loyaler i braver* – моральна оцінка, що вказує на соціально схвалену поведінку, *verwundeter* – метонімічне перенесення фізичного стану на символічну жертву війни.

2. *Постпозиційне оточення (дієслівні та фразові колокації)*. Найчастотніші дієслова: *getötet, feuert, patrouilliert, startet, steht, wurde, hält, gefangengenommen, trägt, diene, erschossen, verwundet, kämpft, stationiert, umsLeben, gestorben*.

а) акціональний кластер: *kämpft, feuert, schießt, patrouilliert, steht, startet, bewacht, beobachtet, trägt, bedient, steuert, tötet, kämpft, ziehtinden Krieg*. Семи: дія, бойова активність, виконання обов'язку. Дискурсивна роль: *Soldat* як суб'єкт війни, агент насильства. Типова колокація: *Ein ukrainische Soldat feuert auf russische Stellungen*;

б) пасивно-результативний кластер: *getötet, verwundet, schwerverletzt, gefallen, ums Leben gekommen, gefangengenommen, gestorben, erschossen, entführt*. Семи: страждання, жертва, наслідок війни. Конотація: трагічна, емпатійна. Метафорика: смерть персоніфікується (символ честі та пам'яті). – *Der gefallene Soldat*;

в) інституційно-службовий кластер: *auf Zeit, stationiert, diente, gedient, bewacht, inspiziert, wurdeeingesetzt, im Dienst, in Ausbildung*. Семи: професійна належність, дисципліна, підпорядкованість. Дискурс: адміністративно-військовий, нейтральний;

г) культурно-інтертекстуальний кластер: *James Ryan, Schwejk, Paul Whelan, Gottes Soldat, mit Leib und Seele Soldat, durch und durch Soldat*. Метафорика: сакралізація (*Gottes Soldat*), тотальна ідентифікація (*durch und durch Soldat*). Інтертекстуальні алюзії: *Der brave Soldat Schwejk* – іронічний антивоєнний образ. *Der Soldat James Ryan* – гуманістична репрезентація самопожертви.

Медіадискурс створює амбівалентний образ: *SOLDAT (військовий)* одночасно є героєм і жертвою, виконавцем та постраждалим, національним символом і індивідуумом. Метафорика війни реалізує концептуальні опозиції: *Leben – Tod, Ehre – Leiden, Befehl – Menschlichkeit*. Оцінні колокації відображають ціннісну дихотомію сучасного європейського медіадискурсу: *Der Soldat als Opfer des Krieges vs. Der Soldat als Verteidiger der Freiheit*. Препозиційні колокації маркують національну, статусну та моральну ідентичність. Постпозиційні колокації описують фізичний стан, діяльність і долю солдата. У сучасному медіадискурсі *SOLDAT (військовий)* виступає мультифункціональним концептом, який інтегрує воєнну, гуманну та культурну інтерпретації.

Базова статистика, дані корпусів Leipzig Corpora Collection за 2022 (додаток И 2) та 2024 (додаток И 3) роки презентує так звані «**signifikante Nachbarn**» – слова, що мають статистично значущу сусідність зі словом *Soldat*.

У 2024 році лексема *Soldat* з'являється частіше (на 19 випадків більше, 4 760 у 2022 році і 4 779 у 2024 році), незважаючи на те, що корпус 2024 року загалом більший за кількістю речень (відповідно 31 774 802 у 2022 р. і 36 033 067 у 2024 р.). У корпусі 2022 року до «*signifikante Nachbarn*» належать (серед інших) *Der Soldat*, *Der Soldat James Ryan*, *Ein guter Soldat*, *Der amerikanische Soldat*, *Der unbekannte Soldat*, *Soldat Christi* і тощо. У корпусі 2024 аналогічно: *Der Soldat*, *Der Soldat James Ryan*, *Soldat auf Zeit*, *Schweizer Soldat*, *amerikanischer Soldat*, *Der brave Soldat Schwejk*, *Der unbekannte Soldat* тощо. Це вказує, що певні контексти залишаються стабільними між роками: використання «*Der Soldat James Ryan*», «*Soldat auf Zeit*», «*Der unbekannte Soldat*» тощо, – тобто інтертекстуальні, мемутичні або нагадувальні конструкції. Крім того, у 2024 році з'являється *Schweizer Soldat* як «*signifikante Nachbarn*» – ймовірно, через геополітичні події або зміни фокусу медіа (наприклад, увага до швейцарської армії, ролі нейтралітету). Незважаючи на зростання корпусу, сусідні контексти *Soldat* майже не змінилися – в обох роках наявні ключові інтертекстуальні конструкції, які служать «містками пам'яті» (ім'я *James Ryan*, концепції невідомого солдата, військовий як символ). Це вказує на часткову консервативність медіадискурсу: певні шаблони зберігаються як культурні маркери. Також у 2024 році спостерігається збереження класичних тем (інтервенція, служба, пам'ять) із легкими модифікаціями або додаванням нових варіантів (наприклад, «*Schweizer Soldat*», інші нації). Це може відображати дискурсивну адаптацію: медіа підтримують усталені образи, але вводять нові локалізації або варіації залежно від геополітичної ситуації. Помірно збільшена частотність уживання лексеми *Soldat* у 2024 році може бути індикатором загального зростання медійної уваги до військових тем у 2024 році (наприклад, через продовження війни або ескалацію конфліктів у Європі та світі).

Подібну статистику спостерігаємо у корпусі DWDS (додаток И 4). Збереження популярних колокацій свідчить, що дискурсивні стратегії залишаються стабільними: героїзація, жертва, інтертекстуалізація, націоналізація.

Отже, дистрибутивно-статистичний аналіз корпусів німецькомовних медіатекстів (*DWDS, Leipzig Corpora Collection*) засвідчив, що вербалізатори концепту *SOLDAT* вирізняються високою частотністю, стабільністю колокацій та стійкістю контекстуальних патернів, що підтверджує когнітивну релевантність і культурну маркованість концепту в колективній свідомості. Він реалізується в семантичних доменах національної ідентичності, бойової діяльності, інституційності, гуманістичної інтерпретації та просторової локалізації, зокрема через поєднання з національними прикметниками (*ukrainischer, russischer, israelischer*) і лексемами типу *Front, Kaserne, Brigade, Bundeswehr*. Лексема *Soldat* має високу валентність, формуючи стабільні синтагматичні зв'язки з прикметниками й дієсловами, що свідчить про її функціональну гнучкість у різних дискурсивних умовах. Виявлено кілька векторів актуалізації – мілітаризаційний, патріотичний, гуманістичний, інтертекстуальний та медіаполітичний, які підкреслюють амбівалентність образу військовослужбовця між героїзмом і трагізмом, обов'язком і людяністю. Порівняння корпусів 2022 і 2024 років показало сталість колокаційного ядра при дискурсивній адаптації до політичних подій. Концепт *SOLDAT (військовий)* функціонує як мультиаспектна когнітивна одиниця з інституційним, оцінно-емоційним та культурно-пам'яттєвим вимірами, виступаючи ключовим вербалізатором колективного досвіду війни й відображаючи еволюцію суспільного сприйняття героїзму та людської гідності.

4.1.3 Культурні коди та символи колективної свідомості в ідентифікаційних контекстах актуалізації концепту *SOLDAT (військовий)*. Аналіз ідентифікаційних контекстів актуалізації концепту *SOLDAT (військовий)* з урахуванням частотності сполучуваності та семантичного оточення виявив культурні коди й символи колективної свідомості в ідентифікаційних контекстах.

1. *Частотна характеристика концепту SOLDAT (військовий)*. У поданому корпусі домінує лексема *Soldat* (5 451), що підтверджує її статус ядра лексико-семантичного поля військової номінації. Висока частота фіксується в поєднанні з національними прикметниками (*ukrainischer, russischer, israelischer, ägyptischer, amerikanischer, britischer, nordkoreanischer, Schweizer*), що свідчить про геополітичну актуальність і національну ідентифікацію військовослужбовців у медіадискурсі.

2. *Ідентифікаційні патерни контекстів*. Контексти типу *ukrainischer Soldat* (4 028), *russischer Soldat* (1 801), *israelischer Soldat* (1 680), *ägyptischer Soldat* (421) є домінантними і вказують на національну атрибуцію. Концепт *SOLDAT (військовий)* позначає суб'єкта воєнних дій у міжнародних конфліктах, передусім у сполучуваності *Ukraine-Krieg, Gazastreifen, Afghanistan, Irak*. Семи «національність», «приналежність до армії», «участь у бойових діях», «територіальна лояльність» є основними конотаціями.

Лексеми *Front* (651), *Stellungen* (405), *Frontlinie* (367), *Schützengraben* (223), *Kaserne* (218) утворюють тематичне мікрополе «місце служби». Відбувається семантизація воєнного простору, де концепт *SOLDAT (військовий)* асоціюється з простором бойових дій, що підкреслює фізичну присутність, небезпеку, виконання наказу: *an der Front stationiert, kämpft an der Frontlinie, verwundet im Schützengraben*.

Частотні дієслова: *getötet* (860), *feuert* (475), *verwundet* (243), *kämpft* (165), *patrouilliert* (108) об'єктивують діяльнісну семантику, контексти мають акціональну спрямованість, що конкретизує роль військового як дійового учасника війни, із конотацією героїзму, ризику, страждання, жертви. Дискурсивною функцією є легітимація насильства як професійного обов'язку.

Сполучуваність із *Bundeswehr* (671), *Armee* (717), *Brigade* (285), *Streitkräfte* (207), *Generalinspekteur* (154) відображає ієрархічну, інституційно-організаційну структуру концепту. *Soldat* функціонує як елемент ієрархічної системи, підпорядкований командуванню, основними конотаціями виступають дисципліна, підлеглість, військовий обов'язок.

Висока частота *Der Soldat James Ryan* (912), *James Ryan* (930), *Ryan* (366) свідчить про інтертекстуальну репрезентацію та культурний вимір концепту через відомий культурний символ (фільм *Saving Private Ryan*). Вказує на актуалізацію тем жертви, братерства, морального вибору, гуманізацію образу солдата, контраст до механічного образу воїна. Емоційно-оцінні маркери *verwundet* (243), *schwer verletzt* (116), *gefallen*, *getötet* (860), *starb* (105) вказують на сему трагізму та емотивну актуалізацію концепту, тему жертви, болі, героїзму, скорботи. Дискурсивна тенденція: переосмислення війни.

3. *Семантичні домени в межах концепту*. Семантичний простір концепту *SOLDAT* (військовий) структуровано за допомогою п'яти доменів (таблиця 4.1.3.1.), які відображають від національної ідентичності (акцентування належності та опозиції «свій/чужий») та інституційності (офіційна репрезентація через структуру й порядок) до динамічних ознак бойової дії (активність, агресія) та просторової локалізації в реалістичних межах фронту чи казарми. Особливе місце посідає гуманістична перспектива, яка через семантику трагізму й моральності переводить образ військового з функціональної площини в емоційно-ціннісну, що дає медіадискурсу можливість інтегрувати універсальні архетипи воїна в актуальну соціокультурну площину із широкою палітрою конотацій – від офіційно-нейтральних до глибоко драматичних.

Таблиця 4.1.3.1.
Семантичні домени в межах концепту SOLDAT (військовий).

Семантичний домен	Приклади	Семантичні ознаки	Конотація
Національна ідентичність	ukrainischer, russischer, israelischer Soldat	належність, протиставлення	нейтрально/оцінно
Бойова дія	feuert, kämpft, verwundet	активність, агресія	героїчна/драматична
Інституційність	Bundeswehr, Brigade	структура, порядок	офіційна/нейтральна
Гуманістична перспектива	James Ryan, gefallen	емоційність, моральність	трагічна
Просторова локалізація	Front, Schützengraben, Kaserne	простір війни	реалістична/загрозлива

4. *Дискурсивними векторами актуалізації* можна назвати мілітаризаційний дискурс, патріотичний дискурс, гуманістичний дискурс, інтертекстуальний дискурс, медіаполітичний дискурс.

Отже, згідно з отриманими результатами, можна виокремити тенденції актуалізації семантичних компонентів концепту, що відображають його ієрархічну структуру в сучасній німецькомовній картині світу: концепт *SOLDAT (військовий)* має високу частотність і семантичну багатовимірність у німецькомовному медіапросторі, його контекстуальна ідентифікація охоплює національний, просторовий, діяльнісний, інституційний і культурний виміри. Найбільше представлені семи: «учасник бойових дій», «жертва війни», «представник армії», «національний суб'єкт». У сучасному дискурсі формується амбівалентний образ військовослужбовця – водночас професійного виконавця наказу й гуманної постаті, що страждає від війни.

4.2 Етнокультурні стереотипи та соціальні ролі як параметри формування концепту *SOLDAT (військовий)* у синхронно-діахронній перспективі

4.2.1 Емоційна, когнітивна й соціальна амбівалентність концепту *SOLDAT (військовий)* у синхронному вимірі.

Стереотипи становлять систему колективних уявлень, що формуються в межах певної національної культури й відображають характерні моделі сприйняття світу. Вони фіксуються в мові через сталі номінації, метафори, образи й оцінні структури, що зумовлюють спосіб концептуалізації соціально значущих явищ. Реконструкція концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному дискурсі виявляє, що номінації (слова-репрезентанти та їхні синоніми) є прямим відображенням соціальних ролей, культурних цінностей і етнокультурних стереотипів, закріплених у колективній свідомості німецькомовного ареалу. Концепт *SOLDAT (військовий)* має складну, часто амбівалентну, структуру, сформовану історичним досвідом, філософією пацифізму та сучасною роллю бундесверу (Німеччина), позаальянсовим статусом (Австрія, Швейцарія),

нейтралітетом (Швейцарія), набуває власного семантичного наповнення, відображаючи специфіку ментальних установок і ціннісних орієнтирів суспільства.

1. *Стереотип «архаїчний/мілітаристський»* (додаток К 1). Цей стереотип відображає історичну пам'ять і асоціюється з авторитарним, доктринальним минулим, особливо часів світових воєн. Номінації, як-от *Landser* (солдат, що використовувався нацистською пропагандою), *Söldner* (найманець) мають яскраво негативну або архаїчно-пропагандистську конотацію, їхнє використання в сучасному медіадискурсі свідчить про спробу викликати історичні асоціації. Натомість, *Soldat* та *Bundeswehr* є нейтральними / офіційними номінаціями, що підкреслюють розрив із мілітаристським минулим і фокусуються на сучасній легітимності армії. Культурна пам'ять німців формує «етичний бар'єр» щодо позитивної героїзації війни [132, с. 252]. Семантична амбівалентність концепту *SOLDAT* (*військовий*) у німецькомовному медіадискурсі зумовлена суперечністю між історичною пам'яттю про мілітаризм і сучасною потребою у збройних силах для забезпечення безпеки.

Mörder, Brunnenbauer, Beschützer. Nach dem Zivilisationsbruch der NS-Zeit wollte man lieber Entwicklungshelfer in Uniform. Doch der russische Angriff auf die Ukraine hat vieles verändert – auch unser Bild vom Soldaten [336].

Стереотипи, пов'язані з патріотизмом і героїчними діями, найчастіше активізуються у зв'язку з міжнародними місіями чи рятувальними операціями: *Soldaten halfen beim Hochwasserschutz – Helden in Uniform* [388]. Позитивна конотація базується на піднесених поняттях самопожертви, хоробрості й солідарності. Проте в німецькому суспільстві після 1945 року така риторика часто сприймається обережно, оскільки може асоціюватися з мілітаризмом минулого [202, с. 155; 218, с. 197].

2. *Стереотип «захисник»* (додаток К 2). Стереотип сучасного суспільства, сформований на основі концепції *Verteidigungsarmee* (збройні сили оборони). Після 2022 року цей стереотип активно переосмислюється, але його традиційне значення залишається стійким.

Образ військового як миротворця чи захисника цивільного населення відображає трансформацію традиційного військового дискурсу: *Im Auslandseinsatz schützt die Bundeswehr die Zivilbevölkerung und unterstützt humanitäre Hilfe* [352]. Це поле має позитивно-раціональну конотацію, що узгоджується із сучасними європейськими цінностями миру та міжнародної співпраці.

У швейцарському медіадискурсі концепт *SOLDAT* (військовий) є унікальним лінгвокультурним маркером. Він слугує для вербалізації ідеї оборони без агресії та обов'язку, інтегрованого в цивільне життя. Аксіологічний потенціал *SOLDAT* (військовий) визначається не його бойовою славою, а його функцією як громадянина, готового захищати нейтралітет і стабільність Конфедерації. Наявні діалектні та зменшувальні форми, що підкреслює близькість армії до народу: *Soldāt(e)len*, *Soldätchen* (солдатик, маленький солдат) – ці зменшувальні форми, зафіксовані у словнику *Schweizerisches Idiotikon* [303], відображають фамільярність і невелику дистанцію між армією та суспільством.

3. *Стереотип «демократичний/професійний військовослужбовець»* (додаток К 3). Цей домінуючий сучасний стереотип був сформований на основі концепції *«Staatsbürger in Uniform»* (громадянин у формі), що наголошує на інтеграції військових у демократичне суспільство.

У номінаціях *Pflicht*, *Dienst*, *Auftrag*, *Verantwortung*, *Bürger in Uniform* переважає нейтрально-позитивна конотація, що підкреслює громадянську місію військового, дисципліну та відданість державі. *Der Weg war lang – nun aber zeigen sich Union und SPD zufrieden mit dem Kompromiss zum neuen Wehrdienst. Dieser sieht neben einer verpflichtenden Musterung junger Männer auch die Möglichkeit einer «Bedarfswehrpflicht» vor* [504]. *Eine Woche vor der Entscheidung des Bundesverfassungsgerichtes zur Zukunft der «Bürger in Uniform» machten Bundeskanzler Gerhard Schröder und Verteidigungsminister Rudolf Scharping über ihre Sprecher deutlich, dass sie unbedingt an der Wehrpflicht festhalten wollen* [504]. *Die Soldaten müssen ausbaden, was die Politik entscheidet* [518]. Номінації *Befehl*, *Kampf*, *Aggression*, *Töten*, *Kriegseinsatz* репрезентують критичну

позицію щодо політичного використання військової сили та моральної відповідальності військовослужбовців за наслідки політичних рішень.

4. *Стереотип «вразливий/проблематизований образ»* (додаток К 4). Цей стереотип набув особливої актуальності в медіадискурсі після повернення німецьких військ із міжнародних місій (наприклад, з Афганістану, Малі), фокусуючись на людській ціні військової служби.

Nach Afghanistan zurückgekehrt, aber der Krieg bleibt im Kopf [370]. Мовна репрезентація концепту *SOLDAT* (військовий) варіює залежно від культурної пам'яті, історичного досвіду та суспільних цінностей народу. Етнокультурні стереотипи знаходять своє вираження через комплекс лінгвістичних засобів, які відображають не лише емоції та цінності, а й колективні культурні коди: метафори, фразеологізми, апелятиви та означення.

Метафори:

Schild der Nation (щит нації): Die Bundeswehr ist der Schild der Nation in einem neuen Zeitalter der Bedrohungen [549]. (Бундесвер є щитом нації в нову добу загроз.) *Das Bundesheer muss für das Land der Schild der Nation sein, insbesondere bei der Abwehr von Cyber-Bedrohungen und Blackouts* [540]. (Бундесгер мусить бути для країни Щитом Нації, особливо під час відбиття кіберзагроз та блекаутів). *Die Milizarmee ist der Schild der Nation und Garant unserer Unabhängigkeit und Neutralität* [437]. (Міліційна армія є щитом нації та гарантом нашої незалежності і нейтралітету).

Eiserner Wille (залізна воля): Beobachten kann erlebnisreich und fordernd zugleich sein. Das erfordert Willenskraft und absolute Disziplin. Disziplin und eiserner Wille schlagen Technik [408]. (Спостереження може бути водночас захопливим і вимогливим. Це вимагає сили волі та абсолютної дисципліни. Дисципліна та залізна воля перемагають техніку). *Nur mit eisernem Willen und mentaler Stärke kann man die Ausbildung zur Spezialeinheit Jagdkommando bestehen* [398]. (Лише із залізною волею та ментальною стійкістю можна пройти підготовку до спецпідрозділу ССО). *Die Führungskräfte der Armee müssen einen eisernen Willen zur Umsetzung der neuen Reformen und zur*

Sicherstellung der Einsatzbereitschaft zeigen [516]. (Керівники армії мусять показати залізну волю до впровадження нових реформ та забезпечення бойової готовності).

Soldat des Friedens «солдат миру»: Die Soldaten des Friedens der Bundeswehr leisten einen wichtigen Beitrag zur internationalen Stabilität, sei es in Mali, im Kosovo oder an der Ostflanke der NATO [498]. (Солдати миру бундесверу роблять важливий внесок у міжнародну стабільність, чи то у Малі, в Косово, чи на східному фланзі НАТО). *Soldatenbild heute – Krieger, Killer oder Soldat des Friedens* [444]. (Образ військових сьогодні – воїн, вбивця чи солдат миру). *Unsere Soldaten des Friedens leisten durch ihre Präsenz im Kosovo und an anderen Brennpunkten einen wichtigen Beitrag zur Konfliktprävention* [443]. (Наші солдати миру своєю присутністю в Косово та інших гарячих точках роблять важливий внесок у запобігання конфліктам).

Фразеологізми:

Treu dienen (вірно служити) – фразеологізм є частиною присяги військовослужбовців (*Gelöbnis/Vereidigung*) у Німеччині та Австрії, тому найчастіше вона фігурує в офіційних документах та політичних дискусіях щодо військового обов'язку. *Deutschland treu dienen und das Recht und die Freiheit des deutschen Volkes tapfer verteidigen* [482]. (Вірно служити Німеччині та відважно захищати право і свободу німецького народу). *Ich gelobe, der Republik Österreich und ihren Gesetzen treu zu dienen...*[356]. (Я присягаюся вірно служити Республіці Австрія та її законам...).

Sein Leben hingeben (віддати своє життя): Вираз часто з'являється, коли йдеться про військову етику, де смертельна жертвність трактується як вищий прояв вірності. *Die durch den Tod besiegelte besondere Treue oder Tapferkeit, Haltungen, die auch heute noch der Soldateneid einfordert* [524]. (Особлива вірність чи хоробрість, скріплена смертю, – позиції, яких вимагає військова присяга і сьогодні). *...alles, auch sein Leben hingeben – Welch ein Sinn, Welch ein Ziel!* [354]. (...все, навіть своє життя віддати – який сенс, яка мета!).

Unter Waffen stehen (не перебувати у строю): *...hat Deutschland hingegen nur noch rund 180.000 Männer und Frauen unter Waffen stehen* [447]. (...в Німеччині, однак,

налічується лише близько 180 000 чоловіків та жінок у строю). ...*einer guten Million Menschen, die in der Ukraine unter Waffen stehen* [492]. (...понад мільйон людей, які в Україні перебувають у строю). *Auch in Österreich ist Soldat die allgemeine Bezeichnung für jene, die im Bundesheer unter Waffen stehen* [523]. (Також в Австрії «військовий» – це загальна назва для тих, хто в перебуває у строю Бундесгери).

Апелятиви та означення:

Tapfer «хоробрий»: *Die Verteidigung des Rechts und der Freiheit erfordert den Einsatz und die tapfere Haltung jedes Soldaten* [324]. (Захист права та свободи вимагає самовідданості та хоробрості від кожного військового). *Unsere Soldaten haben bei dieser Mission tapfer und professionell gehandelt* [522]. (Наші військові діяли під час цієї місії хоробро та професійно). *Die tapferen Männer und Frauen der Schweizer Armee garantieren die territoriale Integrität* [396]. (Хоробрі чоловіки та жінки швейцарської армії гарантують територіальну цілісність).

Gehorsam «слухняний, покірний»: *Der gehorsame Soldat ist der Eckpfeiler der militärischen Ordnung, muss aber stets die Legalität der Befehle prüfen (Gehorsamspflicht)* [328]. (Слухняний солдат – наріжний камінь військового порядку, але мусить завжди перевіряти легальність наказів). *Die gehorsame Erfüllung von Befehlen ist die Grundlage des Dienstes im Bundesheer* [423]. (Слухняне виконання наказів є основою служби в Бундесгері). *Der gehorsame Soldat in der Milizarmee ist primär dem Gesetz und der Verfassung verpflichtet* [390]. (Слухняний солдат у міліційній армії передусім зобов'язаний діяти згідно із законом та конституцією).

Diszipliniert «дисциплінований»: *Wir vermitteln den angehenden Soldaten natürlich Disziplin* [547]. (Ми, звичайно, навчаємо майбутніх солдатів дисципліні). *Die disziplinierten Soldaten des Bundesheeres sichern die Stabilität des Landes auch in zivilen Krisenfällen* [546]. (Дисципліновані солдати Бундесгеру забезпечують стабільність країни також під час надзвичайних ситуацій серед цивільного населення). *Die Attribute der Schweizer Armee – stolz, diszipliniert, kameradschaftlich und kompetent – beschreiben unsere Grundhaltung, die wir einnehmen, um die Ziele der Vision 2030 zu erreichen* [543].

(Атрибути швейцарської армії – горда, дисциплінована, товариська/побратимська та компетентна – описують нашу основну позицію, яку ми займаємо для досягнення цілей «Vision 2030»).

Patriotisch «патріотичний»: Der Dienst in der Bundeswehr ist Ausdruck eines patriotischen Engagements für unsere demokratische Grundordnung [347]. (Служба в Бундесвері є вираженням патріотичної відданості нашому демократичному устрою). *Die Verankerung des Bundesheeres in der Bevölkerung basiert auf dem patriotischen Bewusstsein der Bürger [546].* (Зв'язок Федеральної армії Австрії з населенням ґрунтується на патріотичній свідомості громадян). *Die Milizarmee funktioniert nur, weil die Bürger sich patriotisch zur Wehrpflicht bekennen [322].* (Армія-міліція функціонує лише тому, що громадяни патріотично визнають свій військовий обов'язок).

Отже, лінгвістичні коди не лише описують військову професію, а й конструюють ідеологічний та культурний образ. Таким чином, *SOLDAT (військовий)* позиціонується не як воїн, а як інструмент миру та стабілізації, комплекс номінацій медіадискурсу творить стереотипований образ професійного, етичного й відданого демократичним цінностям військовослужбовця.

4.2.2 Динаміка унікальних стереотипних моделей концепту *SOLDAT (військовий)* у медіадискурсі Німеччини, Австрії та Швейцарії в діяхронній перспективі. Суспільне уявлення про військовослужбовців у німецькомовних країнах (Німеччина, Австрія, Швейцарія) зазнало глибокої трансформації, пройшовши шлях від недовіри та почуття провини до нового визнання та культури поваги. Цей розвиток був сформований різними національними історичними й політичними подіями, що знайшли відображення в медіа (додаток Л 1).

Німеччина. 1945–1955: Військові вважалися носіями провини (*Schuldträger*). Військова форма була суспільно стигматизована через зв'язок із нацистським минулим. *1955–1989:* Зі створенням Бундесверу виник провідний образ «*Bürger in Uniform*» (Громадянина у формі), що символізував демократизацію образу

військовослужбовця. Проте скепсис у суспільстві залишався сильним. 1990–2010: Закордонні місії (Косово, Афганістан, Малі) змінили сприйняття: військові почали розглядатися як ті, хто долає кризи, помічники (*Krisenbewältiger und Helfer*). Водночас існувала критика через внутрішні скандали та суперечки з приводу реформування армії. 2010–2025: Спостерігається тенденція до визнання й повага. Запровадження Дня ветеранів (*Veteranentag 2025*) свідчить про інституційне вшанування. Сьогодні військові вважаються захисниками демократії (*Verteidiger der Demokratie*).

Австрія. 1945–1955: Після закінчення війни образ був дуже негативно забарвлений – військові як символ поразки (*Symbol der Niederlage*) та насильства (*Gewalt*). 1955–1989: З політикою нейтралітету Бундесгер було представлено як захист Республіки (*Bundesheer als Schutz der Republik*). Військовослужбовці з'являлися в медіа як лояльні державні службовці (*loyale Staatsdiener*). 1990–2010: Військові дедалі частіше виступали як експерти в надзвичайних ситуаціях (*Experten in Krisen*). У суспільстві їх сприймали як надійних, але технократичних. 2010–2025: Сьогодні образ є більш позитивним: військовослужбовці вважаються компетентними фахівцями (*kompetente Fachleute*) та гарантами стабільності (*Stabilitätsgaranten*), хоча зберігається критика щодо зведення їх до «техніків насильства» (*«Techniker der Gewalt»*).

Швейцарія. 1945–1955: Система міліції формувала образ: військові як громадяни у формі (*Bürger in Uniform*), частина спільноти (*Teil der Gemeinschaft*). 1955–1989: Військовослужбовці розглядалися як сумлінні захисники нейтралітету (*Pflichtbewusste Verteidiger, Verteidiger der Neutralität*). 1990–2010: Медіа підкреслювали роль армії в допомозі при катастрофах та надзвичайних ситуаціях (*Katastrophenhelfer*) і кризовому менеджменті. Військовослужбовці вважалися прагматичними та близькими до громадян. 2010–2025: Сформувався подвійний образ: з одного боку, підкреслюються позитивні якості (спокій, рішучість, прагматизм), з іншого – армія зіткнулася з критикою через сексизм та расизм, дискримінація.

Вісь Х показує часові періоди (1945–1955, 1955–1989, 1990–2010, 2010–2025). Вісь Y відображає шкалу від -2 (негативний образ) до +2 (позитивний образ). Кожна

країна має власну лінію, що демонструє поступову трансформацію суспільного сприйняття військових. Зафіксовані у свідомості стереотипи про військовослужбовців еволюціонували від негативно забарвлених образів після 1945 року через фазу інституціоналізації та скепсису до нового визнання. Особливо цікавим є те, що амбівалентність між визнанням і критикою зберігається в усіх трьох країнах, хоча й з різними акцентами. *Німеччина*: від «носіїв провини» після війни до «громадян у формі» → помічників у надзвичайних ситуаціях → захисників демократії. *Австрія*: від символу поразки до захисників Республіки → експертів у кризових ситуаціях → гарантів стабільності. *Швейцарія*: від громадян у формі до захисників нейтралітету → помічників у кризових ситуаціях → подвійного образу (позитивні риси + критика) (додаток Л 2).

Стереотипи щодо військовослужбовців значною мірою формуються під впливом національних традицій, історичного досвіду та актуальних суспільних дебатів у кожній країні (додаток Л 3). Порівняльний аналіз медіадискурсу в Німеччині, Австрії та Швейцарії виявляє деякі відмінності в наявних вербалізаторах концепту *SOLDAT* (*військовий*).

Порівняльний аналіз демонструє, що, незважаючи на спільний німецькомовний простір, національні дискурси формують унікальні стереотипні моделі: Німеччина переживає конфлікт між історією та повагою, Австрія підкреслює експертизу й лояльність, а Швейцарія балансує між громадянською близькістю та критикою внутрішніх проблем.

Співіснування цих стереотипних типів у медіадискурсі є свідченням поліфункціональності концепту *SOLDAT* (*військовий*) та його чутливості до суспільних, політичних та ідеологічних змін. У німецьких медіа вербалізація досліджуваного концепту має виразну національно-дискурсивну специфіку, яка зосереджена на питаннях відповідальності, етики й легітимності військових операцій.

Медіадискурс фокусується на темах посттравматичного синдрому, соціальної ізоляції, труднощів адаптації до мирного життя. Це лексико-семантичне поле

стереотипу має емпатійно-негативну конотацію та відображає гуманістичну переоцінку ролі військового. Ціннісний потенціал концепту *SOLDAT (військовий)* не є статичним і змінюється залежно від: національного сегменту (діалект): у Швейцарії (*Milizsoldat*) акцент зміщується на обов'язок перед громадою та короткочасну службу, що має високу соціальну цінність. У Німеччині (*Berufssoldat*) – на професіоналізм і функціональність; темпоральності: у період війни чи військової загрози цінність жертвовності та героїзму домінує, в мирний час актуалізується цінність дисципліни та соціального забезпечення (*Besoldung*); дискурсивного жанру: в офіційних промовах домінує позитивна аксіологія (обов'язок, честь), у критичній журналістиці – негативна (проблеми, агресія).

Ціннісний потенціал концепту *SOLDAT (військовий)* є поляризованим і функціонує як аксіологічний маркер (додаток Л 4), що допомагає медіадискурсу швидко позиціонувати повідомлення: або як підтримку національної безпеки (цінність), або як критику військової системи (антицінність). Він є найбільш ідеологічно навантаженим, формуючи суспільне ставлення до військовослужбовців.

Отже, концепт *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному дискурсі постає як складний, багатовимірний і амбівалентний феномен, що поєднує історичну пам'ять, національні стереотипи та сучасні соціальні ролі й цінності. Його образ трансформувався від негативних асоціацій із милітаризмом і нацистським минулим до моделей захисника, професіонала й громадянина у формі, відображаючи демократизацію та участь у миротворчих місіях. Амбівалентність концепту проявляється у співіснуванні протилежних стереотипів – «архаїчного/милітаристського» та «демократичного/професійного», доповнених сучасними образами «захисника» і «вразливого військового». Національно специфічні параметри є варіативними: у Німеччині акцент на відмежуванні від минулого й демократичних цінностях, в Австрії – на нейтралітеті та стабільності, у Швейцарії – на інтеграції армії в цивільне життя. Аксіологічний потенціал концепту є поляризованим, поєднуючи героїзм, обов'язок і патріотизм із агресією та сліпим послухом, а

медіадискурс формує суспільне сприйняття, балансує між героїзацією й критикою. У результаті *Soldat* постає як динамічна когнітивно-культурна одиниця, чутлива до політичних і соціальних змін, що відображає складність ставлення до військової служби у сучасному світі.

Висновки до розділу 4

Корпусний і дистрибутивно-статистичний аналіз підтверджують високу когнітивну релевантність концепту *SOLDAT (військовий)*, що виявляється у його інтенсивній актуалізації в політичному, енциклопедичному та медійному дискурсах. Висока частотність і стабільність контекстуальних патернів засвідчують трансформацію образу військового: від історичного носія патріотичних ідеалів до сучасного суб'єкта безпекових реформ та гуманітарних місій. Попри глобальні тенденції, зберігається національна специфіка, як-от у швейцарському ареалі, де вживання композитів із компонентом *Sold-* (напр., *Soldāteteⁿ*) апелює до побутово-практичних традицій міліційної служби.

Семантична структура концепту в сучасній картині світу відзначається багатовимірністю й реалізується через домени національної ідентичності, інституційності, бойової діяльності та просторової локалізації. Домінантними є семи «учасник бойових дій», «представник армії» та «національний суб'єкт», які в поєднанні з високою валентністю лексеми формують амбівалентний образ військовослужбовця. У медіадискурсі цей образ балансує між героїзмом і трагізмом, де професійний виконавець наказу водночас постає як гуманна, вразлива постать, що страждає від наслідків війни.

Через реконструкцію системи соціальних ролей і стереотипів, закріплених у номінаціях концепту *SOLDAT (військовий)*, встановлено, що сучасний німецькомовний медіадискурс поєднує історично зумовлені негативні уявлення з доміантними моделями «захисника» та «демократичного професійного військовослужбовця».

Водночас актуалізується образ вразливого, психологічно навантаженого військовослужбовця, що свідчить про гуманізацію та персоналізацію медійної репрезентації військового.

Концепт *SOLDAT* (військовий) функціонує як символ колективної ідентичності та інструмент соціальної комунікації, поєднуючи в собі кілька векторів актуалізації: мілітаризаційний, патріотичний і гуманістичний. Сучасна вербалізація концепту демонструє поступове подолання історичних негативних стереотипів через утвердження моделей «захисника» та «демократичного професіонала». Це свідчить про глибоку гуманізацію й персоналізацію медійної репрезентації військового, що відображає еволюцію суспільного сприйняття людської гідності в умовах сучасних глобальних викликів.

Основні положення розділу висвітлено у публікаціях автора [6; 7; 11; 14; 15; 17].

РОЗДІЛ 5

КОГНІТИВНІ ПАРАМЕТРИ КОНЦЕПТУ *SOLDAT (ВІЙСЬКОВИЙ)* НА ОСНОВІ ФРЕЙМОВОГО МОДЕЛЮВАННЯ

5.1 Предметно-центричний фрейм

Аналіз етимології лексеми-вербалізатора концепту *SOLDAT (військовий)*, ЛСП, семи та словотвірних моделей, визначені метафоричні та стереотипні уявлення, отримані у попередніх підрозділах дисертаційного дослідження, власний досвід роботи з німецькомовними медіа уможлиблює реконструкцію концепту *SOLDAT (військовий)*, дає змогу виявити, як у німецькомовному медіапросторі структурується знання про військового, які когнітивні схеми активуються в масовій свідомості та як через мовні засоби формується соціально й культурно зумовлений образ військовослужбовця. Для фреймового моделювання концепту *SOLDAT (військовий)* було відібрано 690 вербалізаторів.

На основі аналізу емпіричного матеріалу **предметно-центричний фрейм концепту *SOLDAT (військовий)*** можна подати в основних слотах, які об'єднують смислові групи предикатів, що виражають інгерентні буттєві параметри, відносні характеристики та результати емоційно-аксіологічної оцінки: предметний фрейм концепту *SOLDAT (військовий)* структурує його онтологічні, темпорально-локативні й аксіологічні ознаки. У медіадискурсі німецькомовного ареалу ці ознаки виражаються через квалітативні, квантитативні, локативні та темпоральні схеми, а також через емоційно-аксіологічну оцінку.

1. У предметно-центричному фреймі актант (ДЕХТО/ДЕЩО) виступає як референт, здатний до позначення, і описується через буттєві, локативні, темпоральні, кількісні та якісні характеристики. Це дає можливість встановлювати внутрішньопросторовий зв'язок між актантом і його властивостями, що виражається в

таких відношеннях: **ДЕХТО/ДЕЩО є ТАКИЙ/ТАКА** (якісна характеристика); **ДЕХТО/ДЕЩО існує ТАК** (спосіб буття); **ДЕХТО/ДЕЩО є/існує ТАМ** (локація); **ДЕХТО/ДЕЩО є/існує ТОДІ** (час); **ДЕХТО/ДЕЩО є СТІЛЬКИ** (кількість).

1.1. Квалітативна схема «SOLDAT є ТАКИЙ-якість» об'єднує смислові групи предикатів, що виражають інгерентні буттєві параметри, відносні характеристики та результати емоційно-аксіологічної оцінки.

Слот «SOLDAT є ТАКИЙ – захисник» (19 V, 2,75%): *Militär, Stärke der Armee, Verteidiger, Beschützer, Schützer, Verteidigungskämpfer, Landesverteidiger, Sicherheitsgarant, Ordnungshüter, Friedenswächter, Stabilitätsfaktor, Hüter des Friedens, Hüter der Freiheit, Garant der Sicherheit, Schutzwall, Schutzmacht, Verteidigungskraft, Schutztruppe.*

Alle Soldaten eines Landes werden zusammen als die «Streitkräfte» oder das «*Militär*» eines Staates bezeichnet [487]. Ein *Einsatz* kampffähiger ausländischer *Streitkräfte* auf ukrainischem Boden könnte die *Sicherheit* der Ukraine zweifellos erhöhen [531]. Die Lage der *Verteidiger* hat sich zweifellos stark verdüstert [470]. Die *Streitkräfte* verweisen dabei auf die hohen Anforderungen an die Piloten von Kampfjets. [337]. Das ist die reale *Stärke* der heutigen Armee, das ist mit den Militärs abgestimmt [525].

Слот «SOLDAT є ТАКИЙ – порядок» (13 V, 1,88%): *Freiwilliger, Wehrpflichtiger, Zeitsoldat, Teil der Armee, Ordnungshüter, Ordnungsgarant, Stabilitätsfaktor, Disziplinträger, Strukturgeber, Sicherheitsakteur, Ordnungssicherer, Vollzugsakteur, Pfeiler der Ordnung.*

Wir selbst sind auch ein *Teil der Armee* der Einheit [Inspekteurbrief. Bundeswehr. 06.10.2020]. Soldat ist, wer auf Grund der Wehrpflicht oder *freiwilliger Verpflichtung* in einem Wehrdienstverhältnis steht [315].

Слот «SOLDAT є ТАКИЙ – вік/досвід» (9 V, 1,3%): *Rekrut, Gefreiter, junge Soldaten, erfahrene Soldaten, Veteran, Frontkämpfer, Kriegsveteran, Einsatzrückkehrer, Neuling.*

Die jungen *Rekruten* stehen vor ihrer ersten Mission, während erfahrene Soldaten wie Oberfeldwebel Müller bereits seit 20 Jahren dienen [368]. *Erfahrene Soldaten* länger halten [Defence Network. <https://defence-network.com/pistorius-erfahrene-soldaten-laenger-halten>].

Слот «SOLDAT є ТАКИЙ – складність/професійні обов’язки» (59 V, 8,55%):
Soldat, Offizier, General, Gefreiter, Unteroffizier, Leutnant, Major, Feldwebel, Oberleutnant, Hauptmann, Oberst, Wachtmeister, Oberstleutnant, Obergefreiter, Generalleutnant, Stabsfeldwebel, Generalmajor, Stabsunteroffizier, Brigadier, Hauptfeldwebel, Oberfeldwebel, Oberstabsfeldwebel, Brigadegeneral, Stabsgefreiter, Oberwachtmeister, Oberstabsgefreiter, Stabswachtmeister, Oberstabswachtmeister, Rekrut, Vizeleutnant, Offiziersstellvertreter, Stabshauptmann, Divisionär, Korpskommandant, Korporal, Stabskorporal, Soldatin, Rekrutin, Generalin, Offizierin, Majorin, Oberstin, Leutnantin, Oberstleutnantin, Unteroffizierin, Oberleutnantin, Wachtmeisterin, Feldwebelin, Hauptfrau – форма, яка використовується замість Hauptmannin, Generalleutnantin, Generalmajorin, Stabsfeldwebelin, Brigadierin, Korporalin.

У нормативних документах (Bundeswehr, Bundesheer, Schweizer Armee) офіційно закріплені чоловічі форми, але в медіа та публічному дискурсі активно використовуються фемінітиви або гендерні дублети (*Soldaten und Soldatinnen*). Найчастіше вживаються *Soldatin* та *Offizierin* – вони вже закріпилися в медійному дискурсі. Інші форми (*Korporalin, Feldwebelin, Wachtmeisterin*) вживаються рідко й здебільшого як гендерна інклюзія або у феміністичних публікаціях.

Trotz dem Krieg in der Ukraine nehmen Athleten der Schweizer Armee an internationalen Wettkämpfen mit *Angehörigen* von Putins Streitkräften teil [490]. Als *aktiver und pensionierter Offizier* und *General* habe ich meine Überzeugungen und Einsichten immer öffentlich vertreten [471]. Immer mehr *Soldatinnen* der Bundeswehr berichten von der Doppelbelastung zwischen Familie und Einsatz [506]. Als *Offizierin* in der Bundeswehr trägt man Verantwortung für bis zu 120 Soldaten [473]. Die *Rekrutin* schildert ihre ersten Wochen im Grundwehrdienst: Marschieren, Schießen, Kameradschaft [377]. *Generalin* Brigitte Freytag betonte die Bedeutung internationaler Kooperation für die Sicherheit Europas [424].

Majorin Karin Müller übernimmt das Kommando über das Panzerbataillon [575]. Sie begann als *Matrosin* dritter Klasse bei der Marine und Gefreite dritter Klasse bei Armee und Luftwaffe. Die Kronprinzessin kombiniert die Ausbildung mit ihrem Jurastudium in Amsterdam [533].

Слот «SOLDAT є ТАКИЙ – соціальна роль» (19 V, 2,75%): *Kämpfer, Bürger in Uniform, Veteran, Beschützer der Zivilbevölkerung, Influencer in Uniform, Deutsche zu Deutschen, Symbol für die Sicherheit, Sieger, Besiegten, Staatsdiener, Diener der Nation, Repräsentant des Staates, Sicherheitsträger, Kamerad, Mitglied der Streitkräfte, Influencer in Uniform.*

Der Soldat ist nicht nur ein *Kämpfer*, sondern auch ein Beschützer der Zivilbevölkerung und ein Symbol für die Sicherheit unseres Landes [368]. ...dass die Soldaten der Bundeswehr nicht als *Sieger* zu *Besiegten* kämen, sondern als *Deutsche* zu *Deutschen* [440]. *Veteranin oder Veteran* der Bundeswehr ist, wer als Soldatin oder Soldat der Bundeswehr im aktiven Dienst steht oder aus diesem Dienstverhältnis ehrenhaft. [541]. *Influencer in Uniform*: Soldaten in den Sozialen Medien. [439].

Слот «SOLDAT є ТАКИЙ – товарицькість» (11 V, 1,6%): *Kamerad, Kameradschaft, Teammitglied, Mitkämpfer, метафоричні номінації: Waffenbruder, Bruder in Uniform, Mitstreiter, Gefährte im Einsatz, Gemeinschaftsträger, dienstlich gelieferte Freunde, Truppenkamerad.*

Sie verpflichtet alle Soldaten, die Würde, die Ehre und die Rechte des *Kameraden* zu achten [315]. Mit denselben *Kameradinnen und Kameraden* Seite an Seite zu kämpfen [333]. Die *Kameradschaft* unter Soldaten ist ein unverzichtbarer Bestandteil der Einsatzbereitschaft [327]. Soldaten erleben im Einsatz eine besondere Form der *Gemeinschaft, die über den Dienst hinaus* wirkt [449]. In der Bundeswehr gibt es eine recht witzige Bezeichnung: «*dienstlich gelieferte Freunde*» [351]. Für viele Soldaten ist der Kamerad mehr als nur *ein Mitstreiter* – er wird zum *Gefährten im Einsatz*, der Halt gibt, wenn die Belastung zu groß wird [350]. Die Armee versteht sich nicht nur als militärische Organisation, sondern auch als *Gemeinschaftsträger*, der Werte wie Zusammenhalt und Verantwortung vermittelt [470].

Слот «SOLDAT є ТАКИЙ – неможливість/виклик» (11 V, 1,6%): *Auslandseinsatz, Friedenstruppe, der überforderte Soldat, Krisenmanager, Katastrophenhelferin / Katastrophenhelfer, Soldaten am Limit, Kämpfer am Limit, der Überforderte, der Belastete, der Erschöpfte, Opfer der Umstände.*

In Krisengebieten wie Mali *stehen Soldaten vor fast unlösbaren Aufgaben* – zwischen humanitärer Hilfe und militärischer Präsenz [345]. *Katastrophenhelfer* sind mit vollem Einsatz dabei [393]. Als Vor dem Krieg war der Ukrainer Oleksii Anulia Kickbox-Champion. In russischer *Gefangenschaft* rettete ihm das sein Leben – und *führte ihn in die Hölle* [544].

Слот «SOLDAT є ТАКИЙ – унікальність/індивідуальність» (6V, 0,87%): *der zweifelnde Soldat, zweifelnde Helden, Soldat als Individuum, Soldat mit eigener Geschichte, Kriegsveteranen, der Betroffene.*

Die Soldatin bzw. der Soldat als *Individuum* (z. B. Dienst- und Berufszufriedenheit, soldatisches Selbstverständnis, Sozialisation in den Streitkräften) [376]. Jeder Soldat hat seine *eigene Geschichte* – manche sind Freiwillige, andere wurden eingezogen, aber alle teilen das gleiche Ziel: den Frieden zu sichern [389]. Disziplin, Teamfähigkeit und *psychische Belastbarkeit* sind die wichtigsten Eigenschaften, die ein moderner Soldat mitbringen muss [521]. Er fühlt sich wohl in der Truppe, kann sich gut integrieren und wird gefördert. *Kriegsveteranen* [463]. Israel: *Zweifelnde Helden* [551].

Слот «SOLDAT є ТАКИЙ – матеріально-технічне забезпечення» (139 V, 20,15%): *Waffen (20 V, 2,9%): Panzer, Gewehr, Pistole, Messer, Granate, Rakete, Drohne, Maschinengewehr, Revolver, AK 47, Glock, Flinte, Armbrust, Sprengstoff, Bomben, Kanone, MG42, Panzerfaust, Helikopter, Artillerie. Ausrüstung (20 V, 2,9%): Schutzweste, Helm, Uniform, Stiefel, Nachtsichtgerät, Funkgerät, Tarnanzug, Rucksack, Handschuhe, Gasmaske, Fernglas, Sanitätsausrüstung, Zelt, Kampfweste, Kopfhörer, Schlafsack, Ballistische Brille, Kampfmesser, Schutzschild, Werkzeugset. Munition (20 V, 2,9%): Patrone, Kugel, Granate, Rakete, Geschoss, Sprengsatz, Mörsergranate, Artilleriegeschoss, Bomben, Sprengstoff, Panzerabwehrrakete, Lenkrakete, Handgranate, Sprengkörper, Cluster-Munition, Panzerfaust, MG-Munition, Schrot, Sprengladung, Atomwaffe. Kommunikations- und*

Navigationsmittel (19 V, 2,75%): *Funkgerät, Satellitentelefon, Radar, GPS, Navigationssystem, Kompass, Drohnensteuerung, Walkie-Talkie, Satellitenantenne, Signalgerät, Peilsender, Headset, Datenlink, Kartenmaterial, Bordcomputer, Transponder, Morsegerät, Feldtelefon, Funkmast.* *Verpflegung* (20 V, 2,9%): *Wasser, Brot, Konserve, Ration, Lebensmittel, Feldküche, Essenspaket, Getreide, Reis, Fleisch, Gemüse, Obst, Milchpulver, Notration, Trinkflasche, Kaffee, Tee, Schokolade, Suppenpulver, Energieriegel.* *Sanitätsausstattung* (20 V, 2,9%): *Sanitätsausrüstung, Erste-Hilfe-Set, Verbandsmaterial, Rettungswagen, Notfallrucksack, Defibrillator, Trage, Blutkonserve, Medikament, Operationsbesteck, Beatmungsgerät, Infusion, Chirurgische Maske, Handschuhe, Sterilisator, Sanitätszelt, Rettungshubschrauber, Feldlazarett, Schutzanzug, Diagnosegerät.* *Alltags- und Gebrauchsgegenstände* (20V, 2,9%): *Rucksack, Stiefel, Uniform, Trinkflasche, Essgeschirr, Feldbett, Schlafsack, Handschuhe, Tarnanzug, Seife, Handtuch, Kamm, Notizbuch, Taschenlampe, Feuerzeug, Messer, Uhr, Brille, Karte, Zelt.*

Neue *Ausrüstung* für die Bundeswehr soll die Einsatzfähigkeit verbessern [371]. *Sanitätsausstattung* wurde in das Katastrophengebiet gebracht [452]. Mit dem *Panzer* rückte die Einheit vor, während das *Gewehr* im Anschlag lag [Panzertruppen – Bundeswehr, 2023]. Die ballistische *Schutzweste* und der *Helm* sind für Soldaten im Einsatz unverzichtbar [489]. Eine *Patrone* im Lauf und die *Granate* im Magazin zeigen die Vielfalt der Munition [466]. *Sanitätsausrüstung* und *Rettungswagen* sind die Basis für schnelle Hilfe im Einsatz [413].

Слот «SOLDAT є ТАКИЙ – важливість/значимість» (19 V, 2,75%): *Garant der Sicherheit, Stütze des Volkes, Garanten der Stabilität, Träger des staatlichen Gewaltmonopols, Verteidiger der Unabhängigkeit, Träger der staatlichen Souveränität, Vorbild an Mut, Symbol des Patriotismus, Held, Kämpfer der Ehre, Symbol nationaler Stärke, Träger militärischer Tapferkeit, Erbe der Traditionen, Teilnehmer des historischen Kampfes, Symbol des nationalen Gedächtnisses, verantwortungsbewusst, diszipliniert, opferbereit.*

Ukrainische Soldaten gelten als *Verteidiger der Unabhängigkeit und Freiheit* ihres Landes [464]. Die Armee wird als *Verteidiger der Unabhängigkeit* und als *Symbol nationaler*

Stärke dargestellt [417]. Ein Offizier wird als *Träger der staatlichen Souveränität* und *Garant der Ordnung* beschrieben [378]. Junge Rekruten gelten als *Vorbild an Mut und Einsatzbereitschaft* [397]. Generäle werden in den Medien oft als *Symbol des Patriotismus* dargestellt [Tagesschau.de, 12.02.2023. 103]. Ein Leutnant wurde in der Berichterstattung als *Held des Gefechts* bezeichnet [361]. Unteroffiziere erscheinen in Reportagen als *Kämpfer der Ehre und Disziplin* [497]. Ein Feldwebel wurde als *Träger militärischer Tapferkeit* geehrt [433]. Majore gelten als *Erben der Traditionen* und militärischen Werte [473]. Ein Hauptmann wurde als *Teilnehmer des historischen Kampfes* gegen die Besatzung bezeichnet [397]. Korporale erscheinen in Gedenkartikeln als *Symbol des nationalen Gedächtnisses* [450]. Sanitäter werden als *verantwortungsbewusst* und *unermüdlich* im Einsatz beschrieben [481]. Infanteristen gelten als *diszipliniert und standhaft* an der Front [359]. Grenadiere werden in Berichten als *opferbereit und loyal* dargestellt [448].

Слот «SOLDAT є ТАКИЙ – викликана емоційна реакція» (27V, 3,91%): *Getötet, gefallen, verwundet, Opfer, Verteidiger, Stolz, Angst, heldenhaft, bewaffnet, Spannung, Dankbarkeit, Zuversicht, verlorene Kameraden, Bewunderung, aufopferungsvoll, Erleichterung, verloren, метафора mit Leib und Seele, gezeichnet, mit Gefühl, gebrochen, traumatisiert, an der Front, im Einsatz, tapfer, Trauer.*

Dutzende türkische Soldaten wurden bei einem syrischen Luftangriff *getötet* [407]. Nach fast 20 Jahren endete damit der mit 59 *gefallenen* Soldaten verlustreichste und kraftraubendste Einsatz der Bundeswehr [464]. Ein Boot mit einem *verwundeten* Soldaten [404]. Die Rückkehr der Soldaten aus dem Einsatz wird oft mit gemischten Gefühlen begleitet – Stolz, Erleichterung, aber auch *Trauer über verlorene Kameraden* [446]. 20 Jahre lang war er *mit Leib und Seele* Soldat [463]. Soldatinnen und Soldaten stehen für unsere Sicherheit ein. Das verdient höchsten *Respekt, Dank und Wertschätzung* [320].

Слот «SOLDAT є ТАКИЙ – позитивна оцінка» (13 V, 1,88%): *Helfer, Held, Schutzer, Verteidiger, Beschützer der Heimat, Retter, tapfer, standhaft, entschlossen, vorbildlich, sein Leben riskieren, das Land schützen, Verantwortung übernehmen.*

Sie haben das Leben von Tausenden ausländischer Soldaten und *Helfer* und von Zehntausenden von Afghanen auf dem Gewissen. Ein Terrorregime setzt sich durch [472]. Soldaten werden als *Helden* gefeiert, die ihr Leben riskieren, um andere zu schützen [432]. Die Armee wird als *Schützer der Bevölkerung* dargestellt [469]. Ukrainische Soldaten gelten als *Verteidiger der Unabhängigkeit und Freiheit* ihres Landes [527]. Soldaten erscheinen in Gedenkartikeln als *Beschützer der Heimat* [335]. In Reportagen werden Soldaten als *Retter* in der Katastrophe beschrieben [418]. Soldaten gelten als *tapfer* im Angesicht der Übermacht [526]. Offiziere handeln entschlossen und *übernehmen Verantwortung* [384].

Слот «SOLDAT є ТАКИЙ – негативна оцінка» (9 V, 1,3%): *Mörder, Flüchtling, Extremist, Separatist* (у колокації з «*russisch*» як атрибут, у протиставленні/опозиції до «*Soldaten der Ukraine*»), *Täter, Feind, Soldateska, Instrument der Gewalt, menschliche Schwächen*.

Soldaten sind *Mörder* [317]. Kindersoldatinnen und -soldaten als *Flüchtlinge* in Deutschland [405]. Russische Soldaten und die *Separatisten* im Donbass könnten weitere Gebiete im Osten der Ukraine erobern [339]. Doch nicht alle sehen Soldaten als Helden – manche kritisieren die *Armee als Instrument der Gewalt* [368].

Слот «SOLDAT є ТАКИЙ – нейтралітет» (12 V, 1,74%): *Humanitäre Einsätze, Militärangehöriger, humanitäre Mission, Personal, eingesetzt, stationiert, bewaffnet, aktiv, Symbol der Neutralität, Einsatzkraft, werden verlegt, Aufgaben ausführen*.

Zudem wird die Bundeswehr in der internationalen *Katastrophenhilfe* und bei *Evakuierungsoperationen* aus Krisengebieten aktiv [462]. *Humanitäre Missionen*: Österreichische Soldaten helfen seit Jahrzehnten. [434]. Die Schweizer Armee engagiert sich weltweit aktiv in der *Friedensförderung*. Sie umfasst über ein Dutzend *Missionen* in Europa, Afrika und Asien [392].

Слот «SOLDAT є ТАКИЙ – внутрішня безпека» (5 V, 0,73%): *Militärpolizei, Bundespolizist, Polizeikraft, Zivilbedienstete, Miliz*.

Die Schweizer Armee basiert auf dem *Milizsystem* – jeder Soldat ist gleichzeitig Bürger und kann schnell mobilisiert werden, um das Land zu verteidigen [493]. In

Militäruniform und mit Gesichtstarnfarbe nahm die 54-Jährige an zwei Trainingseinheiten der *Militärpolizei* teil, wie Medien berichteten [533].

Слот «SOLDAT є ТАКИЙ – самооборона» (3 V, 0,43%): *Landesverteidiger, Verteidigung des Landes, Verteidiger der Heimat.*

Das Bundesheer versteht seine Kernaufgabe als militärische *Landesverteidigung* [340]. Die Schweizer Armee ist eine Milizarmee, deren Hauptauftrag die *Verteidigung des Landes* gegen äußere Bedrohungen ist [360]. Soldaten werden regelmäßig als „*Verteidiger der Heimat*“ bezeichnet, mit Einsätzen zur Sicherung der Grenzen und Unterstützung der zivilen Behörden [323].

1.2. «SOLDAT існує ТАК – спосіб буття» моделює способи буття військового як соціального типу, фіксуючи його статус, функції, емоційний стан, нормативні характеристики та медійну репрезентацію.

Слот «SOLDAT існує ТАК – статусно» (4 V, 0,58%): *Teil der Armee, Teil der Bundeswehr, Reservist im Heimatschutz, Wehrpflichtiger in Ausbildung.*

Die *Bundeswehr* hat rund 180.000 aktive *Soldaten* [346]. Darstellung der *Laufbahngruppe* der *Mannschaften* in der Bundeswehr – Soldaten übernehmen vielfältige Aufgaben vom Sanitäter bis zum Panzerladeschützen [380]. *Reservisten* bringen ihr ziviles Know-how in Heimatschutzregimentern ein [410].

Слот «SOLDAT існує ТАК – нормативно» (4 V, 0,58%): *Pflichtbewusst, diszipliniert, unter Befehl, mit Disziplin*, що підкреслює демократичний контроль над армією.

Soldaten sind *verpflichtet*, die Neutralität und Sicherheit Österreichs zu gewährleisten [340]. Soldaten müssen ihren *Vorgesetzten gehorchen*. Sie haben *Befehle* nach besten Kräften vollständig, gewissenhaft und unverzüglich *auszuführen* [505]. Soldaten stehen für perfekte Haltung, präzise Bewegungen und *höchste Disziplin* [495].

Слот «SOLDAT існує ТАК – емоційно» (5 V, 0,73%): *traumatisiert, überforder, traumatisiert, überfordert, einsam.* Медійні приклади акцентуються на психологічних наслідках служби – емоційний суб’єкт.

Viele Soldaten kehren *traumatisiert* aus Auslandseinsätzen zurück [326].

Слот «SOLDAT існує ТАК – медійно» (3 V, 0,43%): *Held im YouTube-Format, Influencer, Leiter der Social-Media-Abteilung* – образ військового як медійного персонажа, комунікатора в соцмережах.

Die Rekruten – Soldaten als *Helden im YouTube-Format* [445]. Bundeswehr präsentiert Soldaten wie *Influencer auf Instagram* [343]. «Panorama» bezeichnete den Oberstleutnant B. als «*Leiter der Social-Media-Abteilung der Bundeswehr*» [348].

Слот «SOLDAT існує ТАК – об’єкт суспільного очікування» (1 V, 0,15%): Спосіб буття військового як об’єкт суспільного очікування: *Verteidiger der Demokratie*. Soldaten als *Verteidiger der Demokratie* [496].

1.3. Локативна схема: «SOLDAT існує ТАМ – місце»

Слот «SOLDAT існує ТАМ – фізичне розташування» (7 V, 1,01%): *stationieren, stehen, einsetzen, bleiben, befinden, patrouillieren, sitzen*.

Deutsche Soldaten sind nicht nur in Deutschland *stationiert*, sondern auch in Krisenregionen wie dem Irak oder Afghanistan [325].

Слот «SOLDAT існує ТАМ – метафоричне місце» (1V, 0,15%): *Im Zentrum der öffentlichen Debatte*.

Der Soldat steht *im Zentrum der öffentlichen Debatte* – zwischen Bewunderung und Kritik [389].

1.4. Темпоральна схема: «SOLDAT існує ТОДІ – час»

Слот «SOLDAT існує ТОДІ – історичні події» (1 V, 0,15%): *Seit dem Zweiten Weltkrieg*.

Die Rolle des Soldaten hat sich *seit dem Zweiten Weltkrieg* grundlegend verändert – von der Verteidigung zur internationalen Friedenssicherung [509].

Слот «SOLDAT існує ТОДІ – тривалість служби» (1 V, 0,15%): *Jahrelang dienen*.

Viele Soldaten dienen *jahrelang*, oft unter extremen Bedingungen, die ihre Familien stark belasten [411].

1.5. Квантитативна схема: «SOLDAT є СТИЛЬКИ – кількість»

У межах когнітивного фрейму концепту *SOLDAT* (військовий) кількісна схема «SOLDAT є СТИЛЬКИ» виконує функцію об'єктивації військової сили через числові показники; аксіологізації (оцінки) – багато = загроза / сила / підтримка; мало = дефіцит / слабкість / мир; дискурсивної легітимації – цифри як аргумент у політичному чи безпековому середовищі.

Слот «SOLDAT є СТИЛЬКИ – одиниці особового складу (масштабність)» (2 V, 0,29%): Кількість як індикатор обороноздатності.

1.300 Soldaten aus drei Ländern üben in Allentsteig [474]. 1.000 Schweizer Armeeangehörige erhalten den Marschbefehl [490].

Слот «SOLDAT є СТИЛЬКИ – дефіцит» (2 V, 0,29%): Кількісна нестача як проблема для армії. *Verluste, wenige.*

Über die genauen Verluste in Auslandseinsätzen wird oft geschwiegen – zu viele Fragen, zu wenige Antworten [538]. Nur wenige Rekruten melden sich freiwillig [480].

Слот «SOLDAT є СТИЛЬКИ – перевантаження» (5 V, 0,73%): Кількість як аргумент у дискусії про політику безпеки.

Zu viele Soldaten in Auslandseinsätzen – Belastung sichtbar. Fünf gefallene Bundeswehr-Soldaten. 36 verwundete Soldatinnen und Soldaten. 418 offiziell registrierte Soldatinnen und Soldaten mit posttraumatischen Belastungsstörungen [543]. Überlastung durch Auslandseinsätze – Afghanistan und Niger. [520].

У предметно-центричному фреймі *SOLDAT* (актант) має властивості, що проявляються через відношення: «SOLDAT є ТАКИЙ» (захисник, порядок, вік/досвід, складність/професійні обов'язки, соціальна роль, товарицькість, неможливість/виклик, унікальність/індивідуальність, матеріально-технічне забезпечення, важливість/значимість, викликана емоційна реакція, позитивна оцінка, негативна оцінка, нейтралітет, внутрішня безпека, самооборона). «SOLDAT існує ТАК (спосіб буття)» (статусно, нормативно, емоційно, медійно, об'єкт суспільного очікування). «SOLDAT існує ТАМ (місце)» (фізичне розташування, метафоричне місце). «SOLDAT

існує ТОДІ (час)» (історичні події, тривалість служби). «SOLDAT є СТИЛЬКИ (кількість)» (одиниці особового складу (масштабність), дефіцит, перевантаження). Реконструкція предметно-центричного фрейму дає підстави стверджувати, що образ військовослужбовця в німецькомовній картині світу є багатовимірним конструктом, де онтологічні характеристики тісно переплетені з аксіологічними векторами сучасної європейської культури. Найбільш насичений слот фрейму – «складність/професійні обов’язки» (8,55%), що свідчить про високий ступінь деталізації військової ієрархії в мові. Важливою є тенденція до фемінізації концепту (вживання форм *Soldatin*, *Offizierin*, *Majorin*). Це відображає трансформацію соціальних ролей у німецькомовному суспільстві, де традиційно «чоловічий» концепт адаптується до політики гендерної рівності та інклюзії, хоча офіційні статuti часто зберігають консервативні маскулінітиви. Аксіологічна поляризація від «захисника» до «емоційного суб’єкта» структурується через опозицію ідеалізованих і деструктивних ознак. Позитивно конотовано військовий вербалізується як *Verteidiger* (захисник) і *Sicherheitsgarant* (гарант безпеки), що апелює до цінностей стабільності та демократичного порядку. Особливістю німецької лінгвокультури є потужний акцент на вразливості (травматизований, перевантажений, об’єкт суспільної дискусії). Військовий перестає бути лише безликою одиницею сили (*Einheit*) і стає емоційним суб’єктом, чиї страждання та сумніви (*zweifelnde Helden*) активно рефлексуються медіа. Найвищий кількісний показник вербалізаторів зосереджений у слоті «матеріально-технічне забезпечення» (20,15%). Це вказує на те, що в масовій свідомості концепт *SOLDAT* (військовий) нерозривно пов’язаний із інструментарієм (зброєю, технікою, екіпіруванням). Військовий ідентифікується через те, чим він володіє та що використовує, що підкреслює технократичний характер сучасного збройного дискурсу. Слот «товариськість» (*Kamerad*, *Waffenbruder*) та метафори як-от «*Bürger in Uniform*» (громадянин в уніформі) підкреслюють специфічно німецьку концепцію *Innere Führung*. Це свідчить про намагання зняти історичну напругу між армією та суспільством, інтегруючи військового в цивільний контекст як етично відповідального

громадянина. Поява номінацій типу *Influencer in Uniform* свідчить про оновлення концепту через цифрову культуру. Військовий стає активним комунікатором, що змінює вектор сприйняття концепту із закритої мілітарної системи на відкритий медійний персонаж (додаток М 1).

Отже, предметно-центричний фрейм демонструє перехід від суто «функціонального» розуміння військового як інструменту війни до «гуманістично-дискурсивного» розуміння як складного соціального актанта, що поєднує в собі ролі захисника, професіонала, емоційно вразливої людини та медійної постаті.

5.2 Акціональний фрейм

Акціональний фрейм характеризує об'єкт з погляду його діяльності, а досліджуваний дискурс фрейму виявляє такі ознаки, як здатність виконувати дії, спричиняти вплив, а також зазнавати впливу, що відображено у схемах акціонального фрейму, наведених нижче. Схема процесу [SOLDAT – Агенс (AG) діє] репрезентує ситуацію, де дія AG (не спрямована на інший об'єкт або предмет).

1. Акціональний фрейм процесу «AG – SOLDAT діє» (51V, 7,4%): *dienen, kämpfen, gelten, kommen, stationieren, einsetzen, erleben, bezeichnen, sterben, teilnehmen, einziehen), missbrauchen, schicken, rekrutieren, zurückkehren, tun, ziehen, fallen, bedeuten, gefallen, verkleiden, töten, geraten, fühlen, ausgeben, melden, darstellen, verpflichten, beteiligen, verwunden, mitmachen, erschießen, überleben, leisten, singen, beten, betrachten, auftreten, verbringen, ausbilden, miterleben, errichten, kochen, zurückkommen, eintreten, umkommen, kennenlernen, verdingen, zwangsrekrutieren, anwerben, tarnen.*

Außerdem habe er als junger Soldat in Lemberg *gedient* und dort seine Frau kennengelernt, sagte TsachiagiinElbegdordsch. Starke Worte im Brauhaus [514]. Ivan Ignatov hat jedoch auch Gewissensbisse, weil er in Sicherheit lebt, während andere Ukrainer als Soldaten *kämpfen* und *sterben* [451]. Das *gilt* auch für die bis zu 980 deutschen Soldaten am Hindukusch. Christoph B. Schiltz: Neue Gefahren für Bundeswehr in Afghanistan? [486].

Die Deutsche Marine darf trotz einer entsprechenden UN-Resolution nur im Arabischen Meer gegen Piraten *vorgehen* [319]. Der Vater kam als britischer Soldat nach Berlin, war *stationiert* in den Montgomery-Barracks [427]. Nach der Flutkatastrophe im Ahrtal *halfen* Soldaten der Bundeswehr bei der Bergung von Verletzten und der Verteilung von Hilfsgütern [414]. Der Schütze *hatte* sich als Soldat der eigentlich befreundeten afghanischen Armee *getarnt*. Verteidigung am Hindukusch [539].

Розгортання акціонального фрейму «AG-SOLDAT діє» здійснюється шляхом додавання предикатів, які уточнюють учасників взаємодії або її просторові параметри. Це може реалізовуватися у таких схемах стану чи процесу:

- ~ «AG-SOLDAT діє» + місце
- ~ «AG-SOLDAT діє» + спосіб
- ~ «AG-SOLDAT діє» + бенефактив
- ~ «AG-SOLDAT діє» + джерело
- ~ «AG-SOLDAT діє» + ціль

Слот «AG-SOLDAT діє» + місце (5 V, 0,73%): *Deutsche Soldaten patrouillieren im Norden Malis* [349]. AG: військові → дія: патрулюють → місце: північ Малі → фактатив (F): забезпечення безпеки регіону. *Soldaten kämpfen in der Nähe von Bachmut* [399]. AG: військові → дія: воюють → місце: біля Бахмута → F: бойові дії на фронті. *Österreichische Soldaten helfen im Katastrophengebiet in der Steiermark*. [335]. AG: військові → дія: допомагають → місце: зона стихійного лиха → F: порятунок постраждалих. *Soldaten trainieren in der Kaserne in Wiener Neustadt* [497]. AG: військові → дія: тренуються → місце: казарма → F: підготовка військових кадрів. *Schweizer Soldaten sichern ein Flüchtlingslager im Kosovo* [491]. AG: військові → дія: охороняють → місце: табір біженців → F: захист цивільних. *UN-Soldaten operieren im Süden des Libanon* [537]. → AG: військові → дія: діють → місце: південь Лівану → F: миротворча місія. У цьому фреймі військовий активний виконавець, а основним є місце дії: фронт, бойова зона, зона стихії, табір біженців, казарма, навчальний центр.

Слот «AG-SOLDAT діє + спосіб» (6V, 0,87%): *Soldaten stürmen das Gebäude mit Maschinengewehren* [369]. AG: військовослужбовці → дія: штурмують → спосіб: із використанням зброї → F: захоплення будівлі. *Deutsche Soldaten helfen den Flutopfern mit Booten* [387]. AG: військовослужбовці → дія: допомагають → спосіб: за допомогою човнів → F: евакуація постраждалих. *Österreichische Soldaten sichern die Grenze mit Patrouillen* [475]. AG: військові → дія: охороняють → спосіб: через патрулювання → F: контроль території. *Soldaten retten Verletzte durch Erste-Hilfe-Maßnahmen* [428]. AG: військові → дія: рятують → спосіб: шляхом надання першої допомоги → F: збереження життя. *Schweizer Soldaten beruhigen die Bevölkerung durch Gespräche* [491]. AG: військові → дія: заспокоюють → спосіб: через комунікацію → F: зниження напруги. *UN-Soldaten schützen das Lager mit Kontrollpunkten* [537]. AG: військові → дія: захищають → спосіб: через облаштування блокпостів → F: безпека табору. У цьому субфреймі військовий активний виконавець, але головним є спосіб дії: військовий (зброя, патрулі, блокпости), гуманітарний (човни, перша допомога), комунікативний (розмови, психологічна підтримка). Таким чином, медіа показують, що спосіб виконання дії визначає характер наслідку: від руйнування до порятунку чи стабілізації.

Слот «AG-SOLDAT діє» + бенефактив (6 V, 0,87%): *Deutsche Soldaten helfen der Bevölkerung nach der Flut* [345]. AG: військові → дія: допомагають → бенефактив: населення → F: отримання допомоги після стихії. *Soldaten sichern die Grenze zum Schutz der Bürger* [345]. AG: військові → дія: охороняють → бенефактив: громадяни → F: безпека населення. *Österreichische Soldaten unterstützen die Feuerwehr beim Löschen* [476]. AG: військові → дія: допомагають → бенефактив: пожежники → F: ефективне гасіння пожежі. *Soldaten retten Touristen aus Lawinengebiet* [475]. AG: військові → дія: рятують → бенефактив: туристи → F: врятовані життя. *Schweizer Soldaten beruhigen die Bevölkerung durch ihre Präsenz* [491]. AG: військові → дія: заспокоюють → бенефактив: місцеві жителі → F: зниження страху, відчуття безпеки. *UN-Soldaten schützen Flüchtlinge im Lager* [535]. AG: військові → дія: захищають → бенефактив: біженці → F: забезпечення охорони та порядку. У цьому фреймі SOLDAT діє як AG, але

ключовим є бенефактив – той, хто отримує користь від його дії – це населення (допомога, захист), союзники чи інші служби (пожежники, миротворці), вразливі групи (біженці, туристи, постраждалі).

Слот «AG-SOLDAT діє» + джерело (6 V, 0,87%): *Deutsche Soldaten treten zunehmend auch im Unterhaltungsformat auf.* [367]. Схеми: AG військові діють → процес: участь у культурних форматах. *Soldaten marschieren im Propagandafilm, «Tag der Freiheit»* [500]. Схеми: AG військові діють → процес: марш як символічна дія. *Österreichische Soldaten unterstützen mit ihrer Expertise die öffentliche Diskussion* [536]. Схеми: AG військові діють → процес: надання експертизи для суспільства. *Das Österreichische Bundesheer regelt die Informationsweitergabe an seine Soldaten* [341]. Схеми: AG військові (як агенти системи) діють → процес: комунікація та поширення інформації. *Jedes Jahr verlassen 11'000 Soldaten den Dienst* [519]. Схеми: AG військові діють → процес: припинення служби, вихід із армії. *Für Militärfreaks ist «Der Schweizer Soldat» eine willkommene Lektüre. Für kritische Geister auch* [365]. Схеми: AG військові діють → процес: участь у професійній комунікації. У схемі «AG – SOLDAT діє + джерело» військові діють у пропаганді й культурних форматах, як експерти та комунікатори у процесах служби та професійної комунікації.

Слот «AG-SOLDAT діє» + ціль (6 V, 0,87%): *Deutsche Soldaten schützen die Bevölkerung vor weiteren Angriffen* [503]. АГ: військові → дія: захищають → ціль: населення → F: безпека цивільних. *Soldaten zerstören feindliche Stellungen* [503]. АГ: військові → дія: руйнують → ціль: ворожі позиції → F: знищення інфраструктури ворога. *Österreichische Soldaten retten Touristen aus Lawinengebiet* [475]. АГ: військові → дія: рятують → ціль: туристи → F: врятовані життя. *Soldaten sichern die Grenze gegen illegale Migration* [501]. АГ: військові → дія: охороняють → ціль: державний кордон → F: контроль території. *Schweizer Soldaten beruhigen die Bevölkerung in Kosovo* [491]. АГ: військові → дія: заспокоюють → ціль: місцеві жителі → F: зниження страху, стабільність. *UN-Soldaten schützen Flüchtlinge im Lager* [535]. АГ: військові → дія: захищають → ціль: біженці → F: забезпечення охорони та порядку. У цьому фреймі

AG SOLDAT активний виконавець, а основною є ціль дії: військова (ворог, позиції, інфраструктура), гуманітарна (цивільні, туристи, біженці), територіальна (кордон, місто, табір).

2. Акціональний фрейм каузації «AG SOLDAT-каузатор спричиняє ЩОСЬ фактатив» (8 V, 1,16%). *Russlands Soldaten marschieren ungehindert durch zerstörte Stadt.* [484]. Тут військові виступають як AG, які спричинили F – руйнування та окупацію міста. Саме їхня дія (марш крізь зруйноване місто) є результатом попередньої каузації. *Nach der Zerstörung des Kachowka-Staudamms wurden sterbliche Überreste deutscher Soldaten gefunden* [527]. Військові є причиною руйнувань у минулому (Друга світова війна), що призвело до фактативу – знахідки їхніх останків після катастрофи. *Russland verliert 2.000 Soldaten an einem Tag* [484]. Військові як AG спричинили F – масові втрати внаслідок бойових дій. *So viele Russen hat Putin bereits in den Tod geschickt* [494]. Військові є агенсами, які спричинили фактатив – смерть і руйнування, що прямо підкреслює каузативний фрейм. *900.000 russische Soldaten getötet oder verletzt* [318]. Військові як AG спричинили F – масові жертви, що відображає масштабність війни. *Spannungen in Kosovo – Wie sich die Eskalationen auf die Schweizer Soldaten auswirken* [507]. Військові виступають як AG, які спричинили F – участь у миротворчих діях, що водночас викликає ескалацію та наслідки для них самих. *Verletzte UN-Soldaten: So geht es den Schweizer Militärbeobachtern* [537]. Військові як AG спричинили F – поранення під час ескалації конфлікту.

Ein Soldat der afghanischen Armee tötet in der Provinz Baghlan drei deutsche Soldaten. Historisch [400]. *Mal wurde gestritten, ob nicht-religiöse Soldaten ihre Pitas mit in Kasernen bringen dürfen. Explosiver Sauerteig* [458]. *Den Klassikern der Region stellte Marco vor kurzem Sauvignon Blanc zur Seite – ein ganz bewusster Schritt, der Tatsache geschuldet, dass französische Soldaten die Sorte schon vor zweihundert Jahren während der französischen Besetzung Parmas in die Hügel gebracht hatten. Ist der Ruf erst repariert* [358]. *11 Uhr: Soldaten des Eurokorps bringen den Sarg (in Europaflagge gehüllt) zum Trauerakt in den Plenarsaal des EU-Parlaments* [316].

3. Акціональний фрейм контактної дії «ЩОСЬ/ХТОСЬ-AG діє на SOLDAT-пацієнс (P)» (6 V, 0,87%). *Ukrainische Drohnen greifen russische Soldaten an* [Der Spiegel]. AG: українські дрони → P: російські солдати → F: атака. *Explosion verletzt mehrere Soldaten* [528] AG: вибух → P: військові → F: поранення. *Granaten trafen österreichische Soldaten bei einer Übung* [428] AG: гранати → P: австрійські військовослужбовці → F: ураження. *Ein Fahrzeug überrollte zwei Soldaten* [474] AG: транспортний засіб → P: військовослужбовці → F: травми. *Demonstranten attackierten Schweizer Soldaten im Kosovo* [357]. AG: демонстранти → P: швейцарські військовослужбовці → F: напад. *Ein Sprengsatz verletzte UN-Soldaten, darunter Schweizer* [402]. AG: вибуховий пристрій → P: військовослужбовці → F: поранення.

4. Акціональний фрейм контактної дії «SOLDAT-AG діє на афектив (AF)» (6 V, 0,87%). *Ukrainische Soldaten befreien ein Dorf und geben den Bewohnern Hoffnung* [529]. SOLDAT як AG діє на AF (мешканці), спричиняючи F – надію, емоційне полегшення. *Soldaten erschrecken die Bevölkerung durch nächtliche Patrouillen* [499]. SOLDAT як AG діє на AF (населення), спричиняючи F – страх. *Österreichische Soldaten unterstützen die Opfer der Flut und geben ihnen Zuversicht* [ORF.at]. SOLDAT як AG діє на AF (постраждали), спричиняючи F – емоційна підтримка, впевненість. *Soldaten demütigen Gefangene durch öffentliche Vorführungen* [476]. SOLDAT як AG діє на AF (полонені), спричиняючи F – приниження. *Schweizer Soldaten beruhigen die Bevölkerung in Kosovo durch ihre Präsenz* [491]. SOLDAT як AG діє на AF (місцеві жителі), спричиняючи F – заспокоєння, відчуття безпеки. *Soldaten verängstigen Demonstranten mit Tränengas* [401]. SOLDAT як AG діє на AF (демонстранти), спричиняючи F – страх, паніка. У цьому субфреймі військовослужбовець є активним суб'єктом, який діє на іншу сторону (AF). Дія може бути позитивною (підтримка, захист, надія). Або негативною (страх, приниження, паніка). Результат завжди має емоційний або психологічний характер, а не лише фізичний.

5. Акціональний фрейм контактної дії «ЩОСЬ/ХТОСЬ-AG діє + локатив (L) SOLDAT» (6 V, 0,87%). *Eine Granate explodierte bei den Soldaten* [403] AG: граната →

L: військові → F: вибух у зоні їхнього перебування. *Bei den Soldaten an der Front herrscht Mangel an Versorgung* [330]. AG: нестача постачання → L: військові → F: дефіцит у їхньому середовищі. *Ein Fahrzeug kam bei den Soldaten zum Stehen* [397]. AG: транспорт → L: військові → F: зупинка біля них. *Bei den Soldaten in der Kaserne brach ein Feuer aus* [331]. AG: пожежа → L: військові → F: небезпека у місці їхнього перебування. *Bei den Schweizer Soldaten in Kosovo kam es zu Zusammenstößen* [329]. AG: сутички → L: військові → F: конфлікт у зоні їхньої дислокації. *Ein Sprengsatz detonierte bei den UN-Soldaten* [401]. AG: вибуховий пристрій → L: військові → F: вибух у їхньому оточенні.

У цьому фреймі військовослужбовець не є активним учасником дії, а радше просторовим локусом, де відбувається дія іншого AG. Це може бути нейтрально (зупинка транспорту біля військовослужбовців). Або негативно (вибух, пожежа, сутички). Дія відбувається «*bei den Soldaten*» / «*an den Soldaten*», тобто військові позначають локативний простір, а не суб'єкт чи пацієнс.

Акціональний фрейм концепту *SOLDAT (військовий)* моделює військовослужбовця передусім як динамічний когнітивний об'єкт, соціальний актант, чия ідентичність у медіадискурсі конституюється через дію, взаємодію та наслідок дії (додаток М 2). На відміну від предметно-центричного фрейму, де *SOLDAT* описується через властивості та стани, акціональний фрейм актуалізує процесуальність, агентивність і каузальність. Дискурсивно важливо, що акціональний фрейм демонструє семантичну полярність дії, тобто одна й та сама агентивна структура (*SOLDAT handelt*) може призводити як до позитивних фактативів (захист, порятунок, надія), так і до негативних (смерть, страх, приниження), оцінка дії формується не стільки самим предикатом, скільки контекстуальними параметрами: ціллю, бенефактивом, способом та локативом. Модифікація базової схеми AG–*SOLDAT* діє через додавання параметрів місця, способу, бенефактива, джерела й цілі забезпечує високу гнучкість фрейму та відображає поліфункціональність образу *SOLDAT (військовий)* у сучасному медіадискурсі – від бойового суб'єкта до гуманітарного актора та символу державної

присутності. Таким чином, акціональний фрейм переводить *SOLDAT (військовий)* з онтології «того, ким він є» в онтологію «того, що він робить і що з цього випливає», забезпечуючи динамічну інтеграцію військового образу в політичний, гуманітарний та емоційний медіадискурс.

5.3 Посесивний (партонімічний) фрейм

Посесивний (партонімічний) фрейм відображає належність та взаємозв'язки. *Zahl, Einsatz, Abzug, Entsendung, Leben, Tod, Freilassung, Beteiligung, Ausbildung, Schutz, Entführung, Prozent, Rückzug, Sicherheit, Leiche, Stationierung, Angehörige, Teil, Gruppe, Schicksal.*

Слот «SOLDAT належність до армії / до міліції» (4 V, 0,58%): *Teil einer Kette, Gruppe, Stationierung, Teil der Milizarmee.*

Jeder Soldat der Bundeswehr ist *Teil einer Kette*, die von der Basis bis zur Führungsebene reicht – Disziplin und Hierarchie sind unverzichtbar [442]. In der Schweiz ist jeder Soldat *Teil der Milizarmee* – das bedeutet, dass er im zivilen Leben einen Beruf ausübt und nur bei Bedarf zum Dienst einberufen wird [438].

Слот «SOLDAT належність до суспільства» (2 V, 0,29%): *Bürger in Uniform, Bestandteil der Gesellschaft.*

Soldaten sind *Bürger in Uniform* – sie vertreten den Staat und seine Werte, auch im Ausland [502]. Das Bundesheer ist ein integraler *Bestandteil der österreichischen Gesellschaft* – Soldaten sind nicht nur Militärs, sondern auch Bürger, die im Alltag integriert sind [353].

Слот «SOLDAT належність до сім'ї» (3 V, 0,43%): *Familienangehörige, Leben, Schicksal.*

Für viele Familien ist die Abwesenheit eines *Vaters, einer Mutter oder eines Kindes*, das bei der Bundeswehr dient, eine tägliche Herausforderung [422]. Der Tod eines Soldaten

im Einsatz bedeutet für die *Angehörigen* ein schweres *Schicksal*, das die *Familie* dauerhaft prägt [372].

Слот «Армія має SOLDAT» (7 V, 1,01%): *Einsatz, Entsendung, Abzug, Rückzug, Ausbildung, Freilassung, Entführung.*

Die *Bundeswehr* ist stolz auf ihre Soldaten, die in verschiedenen *Einsätzen* weltweit im Namen Deutschlands handeln [379]. Der *Abzug* deutscher Soldaten aus Afghanistan markiert einen *historischen Rückzug* der Bundeswehr [359]. Die *Ausbildung der Rekruten* gilt als entscheidender Schritt für die *Einsatzbereitschaft* der Truppe [377]. Bei der *Entführung* von Soldaten im Auslandseinsatz reagierte die Bundesregierung mit sofortigen Schutzmaßnahmen [332].

Посесивний (партонімічний) фрейм концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі моделює військовослужбовця через відношення належності до інституцій, суспільства й приватної сфери, осмислюючи його як частину більших цілісностей, що визначають статус і функції (додаток М 3). У слоті «SOLDAT належить армії/поліції/міліції» він постає як елемент ієрархічної системи, легітимований через службу й наказ, де частотні номінації редукують індивідуальність. У слоті «SOLDAT належить суспільству» актуалізується модель «громадянин в уніформі», що інтегрує військового в соціум як носія державних цінностей. Слот «SOLDAT належить сім'ї» формує гуманізований образ через родинні номінації, акцентуючи дискурси втрати й вразливості. У зворотній моделі «Армія має SOLDAT» військовий функціонує як об'єкт колективної гордості та національної легітимації. Таким чином, посесивний фрейм демонструє багаторівневу включеність SOLDAT – від інституційної об'єктивації до суб'єктивації як громадянина й члена родини, забезпечуючи комплексне та гнучке конструювання його образу.

5.4 Ідентифікаційний (таксономічний) фрейм

Ідентифікаційний (таксономічний) фрейм визначає класифікацію та характеристику «ЩОСЬ є ЩОСЬ – ідентифікатор». Він реалізує базову когнітивну модель «X є Y», завдяки якій військовослужбовець не описується через дію або взаємодію, а класифікується як представник певної категорії. Саме цей фрейм формує ядро концептуальної стабільності образу *SOLDAT (військовий)* у медіадискурсі.

Слот «SOLDAT є професія» (8 V, 1,16%): *Beruf, Militärberuf, Dienst, Militärdienst, professionelle Streitkräfte, Berufssoldat, Zeitsoldat, Laufbahn.*

Der *Beruf* des Soldaten erfordert nicht nur körperliche Stärke, sondern auch mentale Widerstandsfähigkeit [361]. Der Militärdienst ist für junge Männer in Österreich nach wie vor eine *prägende Erfahrung* [363]. *Berufssoldaten* der Bundeswehr sehen ihre Laufbahn als langfristige Verpflichtung gegenüber dem Staat [334]. *Zeitsoldaten* leisten ihren Dienst für eine bestimmte Dauer, bevor sie ins zivile Berufsleben zurückkehren [550].

У цьому слоті SOLDAT концептуалізується як професійна ідентичність, що передбачає спеціалізовану підготовку, кар'єрну траєкторію та професійні компетенції. Акцент робиться на вимогах до фізичної, психологічної й етичної придатності. У медіадискурсі SOLDAT постає як фахівець, чия діяльність прирівнюється до інших соціально важливих професій, але має підвищений рівень ризику та відповідальності.

Слот «SOLDAT є громадянин-доброволець» (7 V, 1,01%): *Bürger in Uniform, Milizsoldat, freiwillig Dienender, Staatsbürger, Wehrpflichtiger, Zeitsoldat, Freiwillige.*

In der Schweiz ist jeder *Milizsoldat* Teil der *Milizarmee* – er übt im zivilen Leben einen Beruf aus und wird nur bei Bedarf einberufen [437]. Immer mehr junge Menschen entscheiden sich als *freiwillig Dienende* für den Dienst in der Bundeswehr [436]. Der

Wehrpflichtige ist nicht nur Soldat, sondern auch *Staatsbürger*, der seine Pflicht gegenüber der Gesellschaft erfüllt [374].

Фіксується гібридна ідентичність концепту *SOLDAT (військовий)*, який поєднує статус громадянина і військовослужбовця. Особливо релевантний для швейцарського та австрійського дискурсу, де *SOLDAT (військовий)* не відокремлюється від цивільного життя. Таксономічно *SOLDAT (військовий)* тут не є окремою кастою, а входить до класу громадян, які тимчасово виконують військову функцію. Фрейм виконує інтегративну й демократизуючу функцію.

Слот «SOLDAT є військове звання» (60 V, 8,7%): *Gefreiter, Unteroffizier, Feldwebel, Leutnant, Oberleutnant, Hauptmann, Stabshauptmann, Major, Oberstleutnant, Oberst, Brigadegeneral, Generalmajor, Generaleutnant, General, Dienstgrad.*

Ein *Oberleutnant* der Bundeswehr erklärte die Bedeutung moderner Drohnentechnologie für die Truppe [399]. *Stabshauptmänner* übernehmen zunehmend administrative Aufgaben und gelten als Bindeglied zwischen *Offizieren* und Stab [512]. *Brigadegenerale* tragen Verantwortung für mehrere tausend Soldaten und deren Einsatzbereitschaft [338]. *Generalmajore* der NATO betonten die Notwendigkeit gemeinsamer Übungen [426]. *Generalleutnante* sind für die strategische Planung im Verteidigungsministerium zuständig [425].

У межах цього слоту *SOLDAT* класифікується за ієрархічною шкалою військових звань. Ідентифікація відбувається не на рівні особи, а на рівні позиції в системі командування. Така таксономія підкреслює функціональний розподіл, відповідальність і владні повноваження, а також підтримує інституційну логіку армії.

Слот «SOLDAT є підрозділ» (20 V, 2,9%): *Einheit, Truppe, Verband, Bataillon, Brigade, Luftlandetruppe, Spezialkräfte, Kompanie, Zug, Staffel, Regiment, Division, Korps, Armee, Panzertruppe, Infanterie, Marineeinheit, Sanitätsdienst / Sanitätseinheit, Artillerieeinheit, Pioniereinheit.*

Die *Luftlandetruppe* der Bundeswehr ist eine der elitärsten Einheiten, die für schnelle und präzise Einsätze ausgebildet wird [381]. Jede *Einheit* der Bundeswehr muss im Ernstfall

schnell und effizient einsatzbereit sein [441]. Die *Truppe* wurde nach monatelanger Ausbildung in das Krisengebiet entsandt [387]. Der *Verband* aus mehreren Hundert Soldaten übernahm die Sicherung der Region [373]. Ein *Bataillon* der *Gebirgsjäger* übte den Einsatz unter extremen Wetterbedingungen [395]. Die *Brigade* wurde in den Norden verlegt, um dort die NATO-Partner zu unterstützen [378]. *Spezialkräfte* der Armee befreiten Geiseln aus einem besetzten Gebäude [508]. Die *Staffel* der Luftwaffe trainierte den Einsatz moderner Kampfflugzeuge [386].

Тут SOLDAT ідентифікується не як індивід, а як елемент колективного військового формування. Таксономічний фокус зміщується з особистісних характеристик на тип підрозділу, його спеціалізацію та бойове призначення. Цей слот посилює колективну ідентичність і знижує індивідуалізацію образу SOLDAT.

Слот «SOLDAT є символ» (6 V, 0,87%): *Symbol, Sinnbild, Verkörperung, Pflicht, Opferbereitschaft, Verteidiger der Werte.*

Der Soldat ist zum *Symbol* für die Opfer des Krieges geworden [387]. Als *Sinnbild* für Disziplin und Ordnung gilt der Soldat seit Jahrhunderten [395]. Soldaten sind die *Verkörperung* staatlicher Autorität und militärischer Stärke [368]. Die Pflicht des Soldaten ist es, das Vaterland zu verteidigen – auch *unter Einsatz des Lebens* [373]. *Opferbereitschaft* der Soldaten wird in der Gesellschaft hochgeschätzt [378]. Soldaten gelten als *Verteidiger der Werte* Europas – Freiheit, Demokratie und Menschenrechte [491].

У символічному слоті SOLDAT виходить за межі реальної особи й постає як абстрактний ідеологічний конструкт. Він репрезентує державу, демократію, безпеку або жертву. Таксономічно SOLDAT тут належить до класу ціннісних символів, а не соціальних акторів. Цей слот особливо активний у політичному та меморіальному дискурсі.

Слот «SOLDAT є географічна локалізація / присутність» (13 V, 1,88%): *Front, patrouillieren, befinden, stehen, besetzen, einmarschieren, ziehen, bleiben, Einsatzgebiet, stationieren, Auslandseinsatz, Kaserne, Mission.*

Deutsche Soldaten sind nicht nur *in Deutschland stationiert*, sondern auch *in Einsatzgebieten* wie dem *Irak oder Litauen* [359]. Im *Einsatzgebiet* nahe der Grenze leisten Soldaten rund um die Uhr ihren Dienst [374]. Mehrere Hundert Soldaten sind derzeit in Litauen stationiert, um die NATO-Ostflanke zu sichern [414]. Der *Auslandseinsatz* der Bundeswehr in Mali wurde verlängert [389]. *An der Front* kommt es täglich zu Gefechten zwischen Soldaten und gegnerischen Kräften [483]. *In der Kaserne* bereiten sich die Soldaten auf ihren nächsten Einsatz vor [438].

У цьому слоті SOLDAT ідентифікується через просторову прив'язку (додаток М 4). Військовослужбовець класифікується як елемент певної території або місії. Географічна ідентифікація підкреслює глобальну мобільність SOLDAT та транснаціональний характер сучасних збройних сил. Через слот «SOLDAT є професія» відбувається інституціоналізація військової ролі. Військовослужбовець осмислюється як фахівець із чіткою кар'єрною логікою, професійними стандартами та компетенціями. Така таксономія знижує сприйняття служби як виняткового стану й наближає її до цивільних професій, водночас зберігаючи маркери підвищеного ризику та відповідальності. Слот «SOLDAT є громадянин-доброволець» створює гібридну ідентичність, у якій військова функція не заперечує цивільну належність. У медіадискурсі він виконує інтегративну та легітимізувальну функцію, демонструючи армію як частину демократичного суспільства, а не відокремлену інституцію. Ідентифікація через військове звання переводить SOLDAT у площину ієрархічної системи. Тут індивід редукується до позиції в структурі командування, що підсилює інституційну логіку армії та акцентує функціональний розподіл влади й відповідальності. Слот «SOLDAT є підрозділ» забезпечує колективну ідентифікацію, де військовий постає як частина бойового або спеціалізованого формування, що сприяє деіндивідуалізації і підкреслює командну, а не персональну природу військової діяльності. У символічному слоті SOLDAT трансформується на ціннісний та ідеологічний знак. Тут він уже не соціальний актор, а репрезентант абстрактних понять – обов'язку, жертви, демократії, державності. Цей вимір є особливо важливим для

політичного, меморіального та публіцистичного дискурсу. Слот географічної локалізації фіксує SOLDAT як просторово визначеного або мобільного актора. Ідентифікація через місце служби або місію підкреслює транснаціональний характер сучасних збройних сил і глобалізує образ SOLDAT.

5.5 Компаративний фрейм

Компаративний фрейм концепту *SOLDAT (військовий)* ґрунтується на когнітивній схемі «**SOLDAT у порівнянні з X**» і активує механізми зіставлення, протиставлення та оцінної диференціації, формує відносну ідентичність військовослужбовця. На відміну від ідентифікаційного фрейму («**X є Y**»), компаративний фрейм конструює образ SOLDAT через відносну позицію щодо інших соціальних, професійних або історичних категорій. У медіадискурсі він слугує інструментом оцінювання, нормування та переосмислення військової ролі.

Слот «SOLDAT vs. цивільні професії» (8V, 1,16%): *Zivilberuf, IT-Spezialist, Arzt, Lehrer, Handwerker, Manager, Angestellter, Fachkraft.*

Während ein Soldat sein Leben riskiert, verdient ein *IT-Spezialist* oft das Doppelte – doch beide Berufe sind für die Gesellschaft unverzichtbar [542]. Ein *Arzt* rettet Leben im Krankenhaus, ein Soldat schützt Leben im Einsatzgebiet – beide tragen Verantwortung für Menschen [394]. *Lehrer* bilden die nächste Generation aus, Soldaten sichern die Gegenwart – beide sind unverzichtbare Stützen des Staates [454]. *Handwerker* schaffen Werte im Alltag, Soldaten verteidigen Werte im Ernstfall [430]. *Manager* tragen Verantwortung für Unternehmen, Soldaten für die Sicherheit des Landes [459].

У цьому слоті SOLDAT зіставляється з представниками цивільного ринку праці. Ключовими параметрами порівняння є ризик, оплата праці, соціальна користь і моральна цінність. Медіадискурс часто протиставляє фізичну небезпеку та обмеження військової служби матеріальним вигодам цивільних професій. Водночас через формулу «beide Berufe sind für die Gesellschaft unverzichtbar» (обидві професії є незамінними)

здійснюється нормативне вирівнювання статусу, що легітимує SOLDAT як рівнозначно важливого для суспільства фахівця, хоча й з іншою логікою винагороди.

Слот «SOLDAT vs. військовослужбовці інших країн» (8 V, 1,16%): *US-Soldaten, israelische Soldaten, russische Soldaten, britische Soldaten, ukrainische Soldaten, NATO-Soldaten, Berufsarmee, Wehrpflichtarmee.*

Im Vergleich zu US-Soldaten haben deutsche Soldaten oft weniger Kampferfahrung, aber eine bessere Ausbildung in zivil-militärischer Zusammenarbeit [435]. Russische Soldaten gelten als kampfprobt, deutsche Soldaten hingegen als regelorientiert und zurückhaltend [483]. Ukrainische Soldaten kämpfen täglich an der Front, deutsche Soldaten sind stärker in internationale Missionen eingebunden [530]. Die NATO-Soldaten trainieren gemeinsam, doch nationale Unterschiede in Ausrüstung und Strategie bleiben sichtbar [382].

Слот активує міжнаціональне та міжінституційне порівняння. SOLDAT оцінюється через такі критерії, як бойовий досвід, рівень підготовки, технічне оснащення, цивільно-військова взаємодія, дотримання демократичних норм. У німецькомовному медіадискурсі німецький SOLDAT часто позиціонується як менш «бойово-агресивний», але більш рефлексивний, регламентований і орієнтований на міжнародне право.

Слот «SOLDAT vs. історичні періоди» (8 V, 1,16%): *Schuldträger, Täter, blinder Befehlsempfänger, demokratischer Soldat, Krisenbewältiger, Helfer, Verteidiger der Demokratie, Veteran.*

Heute ist der Soldat kein blinder Befehlsempfänger mehr, sondern ein mündiger Bürger, der kritisch hinterfragt [433]. Der Soldat der Vergangenheit galt als Täter, der Soldat der Gegenwart als Verteidiger der Demokratie [366]. Veteranen früherer Kriege wurden oft als Schuldträger gesehen, heutige Soldaten als Helfer in Krisen [541].

У цьому слоті SOLDAT порівнюється діахронно, тобто з власними історичними проєкціями (додаток М 5). Головною є опозиція між SOLDAT минулого (авторитарний, безрефлексивний, асоційований із провиною) та SOLDAT сучасності (демократичний, відповідальний, критично мислячий). Через таке порівняння

відбувається моральна реконтекстуалізація військової ролі, що особливо важливо для німецького медіадискурсу з його пам'яттєвим і постнацистським виміром. Раніше було проведено дослідження стереотипів, саме компаративний фрейм забезпечує інструментарій аналізу у діахронії.

Отже, компаративний фрейм, що базується на схемі «*SOLDAT у порівнянні з X*», виступає інструментом рефлексії німецькомовної лінгвокультури, ідентифікує військового та визначає його місце в системі сучасних цінностей через зіставлення з цивільним світом, іноземними арміями та власним історичним минулим. Компаративний фрейм концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовних медіа працює як фільтр ідентичності, через який військовий позбувається негативної історичної слави, отримує професійний статус, рівний з цивільним, та позиціонується як військовий у міжнародній правовій площині.

Висновки до розділу 5

Реконструкція концепту *SOLDAT (військовий)*, здійснена на основі 690 вербалізаторів, дає змогу експлікувати складну когнітивну архітектуру образу військовослужбовця в сучасному німецькомовному просторі. Застосування дискурс-аналізу в поєднанні з фреймовим моделюванням виявило переважання предметно-центричного фрейму, який структурує онтологічні та аксіологічні параметри концепту, та акціонального фрейму, що фокусується на динамічних аспектів діяльності.

Предметно-центричний фрейм базується на схемі «*SOLDAT є ТАКИЙ*», де провідним є наповнення слотів, що відображають соціальні очікування та матеріальну реальність служби. Найбільш чисельним слотом є «*SOLDAT є ТАКИЙ – матеріально-технічне забезпечення*» (139 V, 20,15%), що вказує на матеріально-технічну детермінацію. Такий високий показник свідчить про те, що в медіадискурсі образ військового нерозривно пов'язаний із атрибутами технічної оснащеності (зброя, екіпірування, логістика). Військовий сприймається через призму його інструментальної

спроможності, що виступає маркером технократизації сучасного конфлікту. Функціонально-професійна ідентифікація через слот «SOLDAT є ТАКИЙ – складність/професійні обов’язки» (59 V, 8,55%) демонструє чітку ієрархізацію образу. Важливим дискурсивним трендом є активне впровадження фемінітивів (*Soldatin*, *Offizierin*), що відображає трансформацію соціальної норми та інклюзивні процеси в оборонному секторі країн німецькомовного ареалу. Позитивна оцінка (слоти «захисник», «порядок», «важливість/значимість» – сумарно понад 7%) домінує над негативною (1,3%). Військовий дискурсивно конструюється як «гарант безпеки» (*Sicherheitsgarant*) та «охоронець миру» (*Friedenswächter*). Водночас поява слота «SOLDAT є ТАКИЙ – викликана емоційна реакція» (3,91%) вказує на зміщення акценту з героїзації на емпатію та визнання травматичності досвіду (*traumatisiert*, *gefallen*).

Акціональний фрейм «AG-SOLDAT діє» (51 V, 7,4%) зміщує фокус на військового як суб’єкта дії, вказує на динаміку та процесуальність. Просторова та цільова прив’язка, де використання субфреймів «діє + місце» та «діє + спосіб» (сумарно 1,6%) свідчить про високу контекстуальність образу. Військовий у медіа не існує абстрактно; він завжди локалізований у «гарячих точках» (*Mali*, *Bachmut*) або зонах гуманітарних криз. Соціальна релевантність у слоті «AG-SOLDAT діє + бенефактив» (0,87%) підкреслює альтруїстичний характер діяльності. Предикати *helfen*, *schützen*, *retten* (допомагати, захищати, рятувати) спрямовані на цивільне населення, що легітимізує існування збройних сил у демократичному суспільстві як інструменту допомоги, а не лише насилля.

Особливий інтерес становлять малочисельні, але якісно вагомі слоти схеми «SOLDAT існує ТАК»: Слот «емоційно» (0,73%) маркує військового як суб’єкта, що потребує психологічної підтримки, дистанціюючи його від стереотипу «безжальної машини», вказує на емоційну вразливість. Поява номінацій на кшталт *Influencer in Uniform* (0,43%) свідчить про адаптацію концепту до цифрової епохи, медіатизацію, де

військовий стає активним учасником комунікації, формуючи власний імідж у соцмережах.

Реконструкція концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі виявляє перехід від суто мілітарної інтерпретації до соціального конструкту. Переважання предметно-технічних характеристик (20,15%) та акцент на захисній функції підкреслюють раціонально-прагматичне сприйняття армії, тоді як поява емоційних і медійних слотів указує на гуманізацію та демократизацію образу військовослужбовця.

Концепт *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі постає як складна й багатовимірна когнітивна конструкція, що інтегрує онтологічні, функціональні, аксіологічні та емоційні виміри й утверджується в масовій свідомості завдяки медійному відтворенню. Він реалізується через фрейми «є ТАКИЙ», «існує ТАК», «існує ТАМ», «існує ТОДІ» та «є СТІЛЬКИ», які відображають поєднання героїзації та критики, індивідуалізації та соціальної типізації, просторово-часової присутності та кількісної репрезентації військової сили. Акціональний вимір показує *SOLDAT* як активного суб'єкта дії – від учасника бойових операцій до гуманітарного виконавця, що посилює емоційну поляризацію його образу. У підсумку *SOLDAT* постає водночас як інституційний гарант безпеки, соціальний діяч, медійний персонаж і людина з уразливою психоемоційною сферою, що засвідчує його динамічність, поліфонічність і концептуальну складність у сучасному публічному просторі.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що концепт *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі постає як динамічна лінгвокультурна конструкція, в якій інституційно стабільне ядро поєднується з варіативною, аксіологічно та емоційно маркованою периферією. Запропонована фреймова модель підтверджує евристичну цінність когнітивного підходу та дозволяє комплексно описати механізми мовної об'єктивації образу військовослужбовця в сучасному медійному просторі.

Основні положення розділу висвітлено у публікаціях автора [6; 7; 12; 13].

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження підтвердило, що лінгвокультурний концепт *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі є складною, багатовимірною та динамічною ментально-мовною конструкцією, формування й актуалізація якої відбуваються на перетині когнітивних, культурних, соціальних та дискурсивних чинників. Комплексний міждисциплінарний підхід, що поєднує положення лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики, дискурсивного аналізу, корпусної лінгвістики та фреймової семантики, забезпечив цілісний опис концепту як елемента колективної мовної свідомості та як об'єкта медійного конструювання. Методологічно дослідження спирається на поєднання якісних і кількісних процедур аналізу. Використання корпусів DWDS та Регіонального корпусу ZDL забезпечило емпіричну верифікацію результатів і дало можливість узгодити лінгвокогнітивну інтерпретацію з об'єктивними частотними показниками. Поєднання абсолютних даних (Treffer, токени) і нормалізованих відносних частот (PPM, відсоткові співвідношення) гарантувало методологічну коректність зіставлень між різними регіональними та жанровими підкорпусами.

У межах теоретико-методологічного аналізу встановлено, що концепт у сучасній лінгвістиці розглядається як багатокомпонентна структура, яка поєднує поняттєвий, образний, аксіологічний, емоційний і сценарно-фреймовий виміри. Його національно-культурна специфіка реалізується через систему вербалізаторів, які відображають історичний досвід, соціальні цінності та домінуючі моделі інтерпретації дійсності. Показано, що стереотипи як складник лінгвокультурного простору належать до сфери колективного несвідомого, мають автоматизований, емоційно-оцінний характер і відіграють ключову роль у медійному конструюванні образу соціальних груп, зокрема військовослужбовців.

1. Окреслено структурно-змістові параметри вербалізації лінгвокультурного концепту *SOLDAT* (військовий): виявлено універсальне vs. національне в

лексикографічній репрезентації лексеми *Soldat*, цивілізаційне vs. соціально-специфічне в термінологічній номінації концепту *SOLDAT* (військовий). Проведений аналіз лексикографічних джерел (словників, енциклопедій) і регіональних медіа дав можливість верифікувати та систематизувати дефініційні варіанти ключової лексеми *Soldat* у німецькомовному медіапросторі. Ядро концепту *SOLDAT* (військовий) охоплює такі основні дефініційні значення: особа, що належить до збройних сил: військовослужбовець збройних сил країни, захисник (*Verteidiger*), гарант зовнішньої безпеки; військове звання: найнижче (перше/друге) у сухопутних та військово-повітряних силах; синонімічний ряд: військовий (*Militär*), воїн (*Krieger*), боєць (*Kämpfer*), а також застарілі або регіональні форми (*Wehrmann*, *Rekrut*) тощо. Було зафіксовано невійськові значення, що свідчать про полісемію лексеми (комаха, шахова фігура, ботанічна номінація), які, однак, винесені за межі основного дослідження. Аналіз підтвердив, що дефініції лексеми *Soldat* відображають плюрицентричний характер німецької мови, де співіснують кодифіковані національні стандарти: Німеччина: *Soldat* – збірне поняття для найнижчих звань Бундесверу (*Grenadier*, *Jäger*, *Kanonier* тощо), а також особа на військовій службі, орієнтованій на забезпечення обороноздатності; Швейцарія: *Soldat* – друге від нижчого військового звання (*Zweitniedrigster Dienstgrad*) і найпоширеніше звання в армії; Австрія: *Soldat* – загальне позначення для осіб, що перебувають у розпорядженні Бундесверу. Історична/застаріла конотація: словники фіксують архаїчне значення *Söldner* (найманець), що підкреслює історичну еволюцію поняття від служби за плату до виконання законодавчого обов'язку громадянина чи служіння за контрактом. Етимологічний аналіз лексеми *Soldat* дозволяє зробити висновок, що її внутрішня форма, пов'язана з семантикою платні та підпорядкування, становить первинну когнітивну основу концепту «військовий» у німецькомовній лінгвокультурі. Від латинського *solidus* через італійське *soldato* та французьке *soudier* простежується економічна мотивація військової служби, яка закріпила образ найманого воїна як базовий. Подальша семантична еволюція – від нейтрального позначення члена армії до метафоричного

значення «борця» у ширшому соціокультурному контексті – демонструє розширення концептуальних меж та його адаптацію до змінних культурних уявлень. Таким чином, етимологічна складова виступає ключовим інструментом реконструкції витоків концепту та пояснення його трансформацій у когнітивній і культурній сферах. Комплексний лексикографічний, корпусний і дискурсивний аналіз засвідчує, що концепт *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіапросторі репрезентується як багатовимірний, полісемічний та плюрицентрично зумовлений ментальний структура, ядро якої формується дефініційними ознаками «військовослужбовець збройних сил», «найнижче військове звання» та «учасник збройної боротьби», тоді як периферія охоплює історичні, архаїчні й метафоризовані значення; варіативність інтерпретації та частотності номінації *Soldat* у німецькому, австрійському та швейцарському ареалах відображає механізми едонормалізації та регіональної асиметрії плюрицентричної мови, що емпірично підтверджується нормалізованими показниками PPM у корпусах ZDL і DWDS; у медіадискурсі концепт актуалізується через мережу субконцептів і синонімічних номінацій (*Krieger, Kämpfer, Militär, Verteidiger*), формуючи аксіологічно амбівалентний образ військового – від позитивно маркованого захисника й символу колективної безпеки до нейтрального інституційного агенса або негативно оцінюваного інструмента насильства, що свідчить про динамічну взаємодію лексичної семантики, соціокультурного контексту та медіатизованих дискурсивних практик.

Термінологічна вербалізація лінгвокультурного концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькій мові постає як багаторівнева когнітивно-дискурсивна система, в межах якої базова лексема *Soldat* функціонує як гіперонім і системотвірний елемент військової терміносистеми, забезпечуючи концептуальну інтеграцію професійно-правових, ієрархічних та морально-аксіологічних ознак військової діяльності; регулярні словотвірні моделі типу $[N + Soldat]$ репрезентують принцип когнітивної спеціалізації та ієрархічного розгортання знання про військову сферу, тоді як дискурсивна варіативність уживання терміна – від юридично нейтрального у правових текстах до метафорично-оцінного в медіадискурсі – засвідчує його здатність виходити за межі

вузькопрофесійної номінації й набувати загальнокультурного символічного статусу; в діяхронічній перспективі термінологічна еволюція *Soldat* відображає етичне та ідеологічне переосмислення ролі військовослужбовця в німецькомовному суспільстві, зокрема перехід від героїко-бойової парадигми до громадянсько-гуманітарної моделі *Staatsbürger in Uniform*, що підтверджує когнітивно-інтерпретаційну функцію терміна як індикатора трансформацій колективної свідомості, ціннісних орієнтирів і соціальних парадигм сучасної німецької лінгвокультури.

2. Описано лінгвоспецифічні риси словотвірного потенціалу вербалізаторів концепту *SOLDAT (військовий)*. Словотвірний аналіз лексем-вербалізаторів концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі засвідчує високу морфологічну продуктивність і когнітивно-дискурсивну властивість словотвірного гнізда з вершиною *Sold-/Soldat*, у межах якого домінують детермінативна композиція та афіксальна деривація як основні механізми термінологічної й оцінно-ідеологічної спеціалізації; композити типу *Frontsoldat*, *Berufssoldat*, *Soldatenalltag*, *Propagandasoldat* забезпечують деталізацію функціональних, статусних, просторових і дискурсивних параметрів військової діяльності, тоді як деривати на кшталт *Soldatentum*, *soldatisch*, *soldatenhaft* репрезентують абстрактні, колективні та атрибутивно-оцінні виміри концепту, фіксуючи його соціально-нормативне й аксіологічне осмислення; збереження у словотвірній системі лексем, пов'язаних із семою платні (*Sold*) та найманства (*Söldner*), відображає діяхронічну стратифікацію концепту і вказує на історичне підґрунтя сучасних інтерпретацій образу військового; водночас дискурсивно марковані новотвори й ідеологічно навантажені композити демонструють здатність словотвору реагувати на актуальні соціально-політичні запити, транслюючи колективні оцінки, ідентичності та фрейми інтерпретації, що дає змогу розглядати словотвірні структури не лише як формально-морфологічні утворення, а як повноцінні інструменти когнітивної репрезентації й медіадискурсивної концептуалізації військового досвіду.

3. Досліджено аксіологічні та культурні параметри вербалізації лінгвокультурного концепту *SOLDAT (військовий)* через історико-культурні чинники

формування архетипу *SOLDAT (військовий)*, синонімічний простір і метафоричні номінації. Лексема *Soldat* і її синонімічні та метафоричні замітники актуалізують семантику боротьби, дисципліни, ризику, підпорядкування та самопожертви, що переноситься на різні позавійськові сфери – політику, економіку, медицину й соціальні процеси, підсилюючи експресивність і аргументативний потенціал медіатекстів. Метафорична репрезентація концепту *SOLDAT (військовий)* у сучасному німецькомовному медіадискурсі значно виходить за межі прямої професійно-рольової номінації та функціонує як когнітивно-дискурсивний механізм осмислення соціальної реальності. У межах медіадискурсу простежуються кілька домінантних аксіологічних моделей метафоризації *Soldat*: героїчна, у якій військовий постає символом мужності, національного захисту та морального зразка; жертвна, що репрезентує військовослужбовця як витратний ресурс або жертву війни; а також критична, де *Soldat* концептуалізується як елемент агресивної або безособової воєнної машини. Вибір тієї чи іншої моделі зумовлений комунікативною стратегією автора й спрямований на мобілізацію, солідаризацію або критичне переосмислення воєнної дійсності. Синонімічні та метафоричні номінації концепту *SOLDAT (військовий)* є функційно взаємозамінними лише частково, оскільки кожна з них актуалізує різні семантичні компоненти концепту – героїзм, агресію, дисципліну, уразливість чи безсилля, формуючи багатовимірний образ військового в колективній свідомості. Таким чином, метафорична вербалізація *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі постає як динамічний і культурно маркований процес, у якому *SOLDAT (військовий)* функціонує не лише як позначення військовослужбовця, а як універсальний символ боротьби, ризику та жертви, залучений до інтерпретації ключових соціальних подій сучасності.

4. Виконано польове структурування: виділення ядра, приядерної зони та периферії концепту й окреслено лексико-семантичне поле його вербалізаторів. Результати лінгвокогнітивного, лексико-семантичного та корпусного аналізу засвідчують, що ЛСП концепту *SOLDAT (військовий)* у німецькомовній картині світу є високоструктурованою, ієрархічно організованою та динамічною системою, яка

охоплює 526 вербалізаторів і репрезентує військовослужбовця як складний соціально-професійний, інституційний та аксіологічний феномен; концептуальне ядро (*Soldat – Militär – Armeeingehöriger – Kämpfer*) кристалізує базові ідентифікаційні ознаки служіння, належності до армії та участі у збройній боротьбі. Концептуальна мережа *SOLDAT (військовий)* формується через низку субконцептів (*Knecht, Krieger, Verteidiger, Funke* тощо), які несуть додаткове семантичне навантаження та ціннісну орієнтацію. На лексико-семантичному рівні *Soldat* профілюється з позитивною конотацією: захисник (*Verteidiger*), гарант зовнішньої безпеки, помічник цивільному населенню (в надзвичайних ситуаціях), особа, що вшановує пам'ять загиблих побратимів; із нейтрально-функціональними конотаціями: військовослужбовець підрозділів збройних сил; із негативними/потенційно негативними конотаціями: нападник (*Angreifer*) – як засіб агресивних держав. Таким чином, лексема *Soldat* функціонує як складний концептуальний маркер, що одночасно відображає функціональний статус військовослужбовця, діатонічну варіативність плюрицентричної німецької мови та широкий спектр прагматичних та ціннісних оцінок у медіадискурсі. Порівняльний аналіз корпусів 2022 і 2024 років показав сталість колокаційного ядра, що складається з інтертекстуальних та ідеологічно нейтральних конструкцій. Незначні зміни (зокрема поява *Schweizer Soldat*) свідчать не про зміну концептуальної структури, а про дискурсивну адаптацію до актуальних політичних подій. Приядерна зона відображає функціонально-рольову та ієрархічну диференціацію військової діяльності, тоді як розгалужена периферія акумулює історичні, ідеологічні, метафоричні й емоційно-оцінні смисли, що фіксують діахронічну еволюцію образу військового від воїна фізичного протистояння до суб'єкта інформаційної, кібернетичної та гуманітарно орієнтованої війни; частотна стабільність і широка дискурсивна присутність лексеми *Soldat* у різних типах корпусів (енциклопедичних, політичних, історичних, медійних) підтверджують її високу когнітивну релевантність і статус концептуального ядра воєнно-політичного медіадискурсу, а варіативність семантичних і конотативних актуалізацій відображає трансформацію суспільних уявлень про військовослужбовця –

від героїко-патріотичної моделі до рефлексивно-політичної та гуманітарної, що корелює зі змінами соціальної етики, колективної пам'яті та культурної ідентичності німецькомовного простору.

5. Схарактеризовано дискурсивні параметри реалізації концепту *SOLDAT* (*військовий*) у німецькомовному медіапросторі, його контекстну реалізацію, культурні коди та символи колективної свідомості, етнокультурні стереотипи й соціальні ролі. Контекстний і колокаційний аналіз виявив сталі дискурсивні патерни актуалізації *SOLDAT* (*військовий*) у семантичних доменах інституційності, національної ідентичності, бойової діяльності, гуманістичної інтерпретації та культурної пам'яті. Частотні поєднання з національними прикметниками, інституційними назвами та акціональними предикатами фіксують геополітичну й ідеологічну чутливість концепту, особливо в умовах сучасних безпекових трансформацій. Концепт реалізується в кількох провідних семантичних доменах – національної ідентичності, бойової діяльності, інституційності, гуманістичної інтерпретації та просторової локалізації. Найчастотнішими є поєднання з національними прикметниками (*ukrainischer, russischer, israelischer*), що підтверджує геополітичну й ідеологічну актуалізацію концепту. Частотність сполучень із лексемами типу *Front, Kaserne, Brigade, Bundeswehr* відображає інституційно-організаційну та просторову структуру воєнного поля. Аналіз сполучуваності показав, що лексема *Soldat* має високу валентність і здатність формувати стабільні синтагматичні зв'язки як із прикметниками (статусними, національними), так і з дієсловами (акціональними та пасивно-результативними). Це свідчить про функціональну гнучкість і здатність лексеми адаптуватися до різних дискурсивних умов – від офіційно-військового до гуманістично-емоційного. Виявлено кілька дискурсивних векторів актуалізації: мілітаризаційний; патріотичний; гуманістичний; інтертекстуальний (культурні альянси); медіаполітичний (індикатор стану сектору безпеки та оборони).

6. Визначено когнітивні параметри концепту *SOLDAT* (*військовий*) на основі фреймового моделювання. Лінгвокогнітивна реконструкція концепту *SOLDAT* (*військовий*) засвідчує його складну архітектуру та багатовимірну організацію, що

інтегрує онтологічні, темпорально-локативні й аксіологічні параметри. Провідним є предметно-центричний фрейм «SOLDAT є ТАКИЙ», де найбільш репрезентативним виступає слот «матеріально-технічне забезпечення» (20,15%), що підкреслює технократизацію образу військового. Функціонально-професійна ідентифікація реалізується через ієрархізацію військової структури та впровадження фемінитивів, а аксіологічний вектор демонструє перевагу позитивних оцінок над негативними, доповнену емпатійним виміром травматичного досвіду. Динамічний аспект відображає військовослужбовця як суб'єкта дії, локалізованого в «гарячих точках» і гуманітарних кризах, а соціальна релевантність його діяльності легітимізується через допомогу цивільному населенню. Водночас концепт включає емоційний вимір вразливості та медіатизацію (*Influencer in Uniform*), що свідчить про його адаптацію до цифрової епохи. У результаті *SOLDAT (військовий)* постає як багатогранний соціальний конструкт, який поєднує технічну детермінацію з процесами гуманізації та демократизації, підтверджуючи його концептуальну складність і значущість у сучасному публічному просторі.

Концепт *SOLDAT (військовий)* у німецькомовному медіадискурсі постає як динамічна лінгвокультурна конструкція, в якій інституційно стабільне семантичне ядро поєднується з варіативною аксіологічною та емоційною периферією. Його медійна репрезентація відображає напруження між героїзацією і критикою, індивідуалізацією та об'єктивацією, історичною пам'яттю й сучасними соціальними запитами. Запропонована фреймова модель і корпусно верифікований аналіз підтверджують евристичну доцільність когнітивно-дискурсивного підходу для дослідження сучасних медійних образів військовослужбовця та відкривають перспективи для подальших порівняльних і міжкультурних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акульшина Н. Т. Алгоритм та методика дослідження військової термінології (на матеріалі української, перської та англійської мов). *StudiaLinguistica*. 2022. Вип. 21. С. 9–19. DOI: <https://doi.org/10.17721/StudLing2022.21.9-19>.
2. Акульшина Н. Т. Термін «гібридна війна» крізь призму психолінгвістичного аналізу. *Вісник науки та освіти* (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»): журнал. 2024. № 5(23) 2024. С. 103–116.
3. Акульшина Н., Кузнєцова А. Лінгвістичні засоби маніпулятивного впливу перськомовного медіапростору в контексті сучасних конфліктів. «Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»): журнал. 2025. № 5(35) 2025. С. 147–162. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-5\(35\)-147-161](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-5(35)-147-161).
4. Андрухович А. А. Автохтонні варіанти номінації *Militär* німецькомовного медіапростору. *Наукові відкриття та фундаментальні наукові дослідження: світовий досвід* : матеріали III Міжнар. наук. конф. (м. Вінниця, 24 листоп. 2023 р.) / Міжнар. центр наук. дослідж. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2023. С. 354–355. DOI: <https://doi.org/10.36074/mcnd-24.11.2023>.
5. Андрухович А. А. Вербалізація концепту *SOLDAT* у німецькомовній картині світу. *Вісник науки та освіти* (Серія «Філологія») : журнал. 2024. № 9 (27). С. 61–71. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9\(27\)](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9(27)).
6. Андрухович А. А. Дискурсивна реалізація моделювання концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі: фреймовий аналіз. *Current scientific goals, approaches and challenges* : Collection of Scientific Papers «SCIENTIA» with Proceedings of the V International Scientific and Theoretical Conference (Dresden, Dec. 12, 2025). Dresden : International Center of Scientific Research, 2025. С. 312–313. DOI: [10.36074/scientia-12.12.2025](https://doi.org/10.36074/scientia-12.12.2025).

7. Андрухович А. А. Дискурсивне конструювання номінації *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі. *Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realtà domestiche* : Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della VII Conferenza scientifica e pratica internazionale (Bologna, June 6, 2025). Bologna-Vinnytsia : Associazione Italiana di Storia Urbana & UKRLOGOS Group LLC, 2025. С. 425–427. DOI: 10.36074/logos-06.06.2025.083.

8. Андрухович А. А. Концептуальні поля понять картина світу, мовна картина світу у національних дискурсах та інтернет-дискурсі. *Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та викладання іноземних мов в секторі безпеки й оборони* : матер. I Міжвуз. наук.-практ. конф. (м. Київ, 2023 р.). Київ : Нац. акад. СБУ, 2023. Т. I. С. 7–10.

9. Андрухович А. А. Лексико-семантичне поле вербалізаторів концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі: лінгвокультурологічний аспект. *Вісник науки та освіти* (Серія «Філологія») : журнал. 2025. № 5 (35). С. 162–176. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-5\(35\)-162-176](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-5(35)-162-176).

10. Андрухович А. А. Лінгвістичні засади дослідження концептів картина світу та мовна картина світу у медіадискурсі. *Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та викладання іноземних мов у секторі безпеки й оборони* : матеріали II Міжвуз. наук.-практ. конф. (м. Київ, 2024 р.). Київ : Нац. акад. СБУ, 2024. С. 14–18.

11. Андрухович А. А. Лінгвокомунікативні параметри медіадискурсу. *Сучасна філологія: теорія та практика* : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 2024 р.). Київ : Нац. акад. СБУ, 2024. С. 135–136.

12. Андрухович А. А. Лінгвокультурна специфіка білінгвального перекладу номінацій військових концептів німецькомовного дискурсу : навч. посібник. Київ : Нац. акад. СБУ, 2024. 138 с.

13. Андрухович А. А. Лінгвокультурні параметри відображення ментальної сутності німецькомовної картини світу через призму концепту *SOLDAT*. *Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences* : Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the VII International Scientific and Practical

Conference (Cambridge, Oct. 18, 2024). Cambridge-Vinnitsia : P.C. Publishing House & UKRLOGOS Group LLC, 2024. С. 269–272. DOI: 10.36074/logos-18.10.2024.066.

14. Андрухович А. А. Лінгвокультурологічна реконструкція стереотипів на матеріалі вербалізаторів концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*: журнал. 2025. № 7 (75). С. 25–36. DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2025.7.4>.

15. Андрухович А. А. Метафорична тональність номінативного поля *SOLDAT* (військовий): деталізація концептуальних ознак у медіадискурсі німецькомовної лінгвокультури. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія: Філологічні науки (мовознавство) : зб. наук. праць. Дрогобич, 2025. № 23. С. 12–18. DOI: <https://doi.org/10.24919/2663-6042.23.2025.2>.

16. Андрухович А. А. Мовна картина світу як концепт. *Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс* : матеріали IV Міжнар. наук. конф. (м. Івано-Франківськ, 17 листоп. 2023 р.) / Міжнар. центр наук. дослідж. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2023. С. 166–167. DOI: <https://doi.org/10.36074/mcnd-17.11.2023>.

17. Андрухович А. А. Реконструкція соціальних ролей та соціально-культурних цінностей у номінаціях концепту *SOLDAT* (військовий): стереотипи свідомості німецькомовної медіаспільноти. *Вісник науки та освіти* (Серія «Філологія») : журнал. 2025. № 11 (41). С. 288–304. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11\(41\)-288-304](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11(41)-288-304).

18. Андрухович А. А. Словотвір як модель дослідження лексико-семантичного поля номінації «*SOLDAT*» (військовий). *ГРААЛЬ НАУКИ* : міжнар. наук. журнал. Вінниця : ГО «Європейська наукова платформа» ; НУ «Інститут науково-технічної інтеграції та співпраці», 2025. № 53. С. 706–708. DOI: 10.36074/grail-of-science.20.06.2025.087.

19. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Академія, 2004. 344 с.
20. Боровик Я. Ю. Словотвірний аналіз лексем-вербалізаторів концепту «таємниця» (на матеріалі сучасної української мови). *Studia Linguistica*. 2012. Вип. 6, ч. 2. С. 77–81. 384 с.
21. Бутиріна М. В. Механізм стереотипотворення у мас-медіа. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2405> (дата звернення: 08.10.2025).
22. Вейн П. Як пишуть історію: Досвід епістемології / пер. з фр. М. Пурій. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 320 с.
23. Венжинович Н. Ф. Концепт і його лінгвокультурологічна природа. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2006. № 14. С. 89–94.
24. Венжинович Н. Ф. Лінгвокультурологічний аспект мовознавчих досліджень. Ужгород : ФОП Сабов А. М., 2021. 292 с.
25. Вільчинська Т. П. Концептуалізація сакрального в українській поетичній мові XVII–XVIII ст. : монографія. Тернопіль : Джура, 2008. 424 с.
26. Голубовська І. О. Когнітивна лінгвістика : навч. посіб. Київ : Вид. центр КНУ ім. Т. Шевченка, 2004. 256 с.
27. Голубовська І. О. Проблеми зіставно-конфронтативного вивчення національно-мовних картин світу. *Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2010. Вип. 21. С. 39–42.
28. Гонгало В. О. Структурна організація лексико-семантичного поля SUCCESS у сучасній англійській мові. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 19, т. 1. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.19.1.21>.
29. Гриценко П. Ю. Мова як акумулятор культури і одна з форм її вираження. *Мова і культура*. Київ : Либідь, 1986. С. 66–90.
30. Єрмоленко С. Я. Мінлива стійкість мовної картини світу. *Мовознавство*. 2009. № 3-4. С. 94–103.

31. Жаботинська С. А. Концептуальний аналіз: методи дослідження та моделювання. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2017. 320 с.
32. Жаботинська С. А. Лексичні поля й нелінійна динаміка когнітивних структур. *Вісник Львівського університету. Серія: Філологічні науки*. 2011. Вип. 52. С. 3–11.
33. Жаботинська С. А. Польове дослідження концепту: Модель та її застосування. Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2015. 284 с.
34. Жаботинська С. А. Посесивна конструкція і концептуальні трансформи. *Мова. Людина. Світ* : зб. наук. ст. / ред. О. О. Тараненко. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2006. С. 178–192.
35. Жаботинська С. А. Принципи когнітивної лінгвістики. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2018. Вип. 4 (92). С. 136–145.
36. Жаботинська С. А. Синтаксична метафора у світлі граматики конструкцій (багатозначність структури NP2 of NP1). *Studia Philologica*. 2012. Вип. 1. С. 43–51.
37. Жайворонок В. В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук. *Мовознавство*. 2004. № 5–6. С. 23–35.
38. Жайворонок В. В. Нариси з української символіки. Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2006. 400 с.
39. Жуковська В. В. Вступ до корпусної лінгвістики: навчальний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 142 с.
40. Загорійчук А., Орловська О. Методи лінгвістичних досліджень. URL: <http://intkonf.org/zagoriychuk-a-kpn-orlovska-ov-metodi-lingvistichnih-doslidzhen> (дата звернення: 19.02.2023).
41. Іванченко М. Ю. Етимологічний аналіз концепту *BETRAYAL* (ЗРАДА) в англійській мові. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, 2024 (207). С. 93–98. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-207-14>.

42. Івасишина Т. А. Військова термінологія в епістолярії та наукових і літературних творах Агатангела Кримського. *Вісник науки та освіти*. Серія Філологія. 2025. № 8 (38). 2448 с. С. 369–380. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-8\(38\)-369-380](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-8(38)-369-380).
43. Івасишина Т. А. Дискурс інформаційної війни в сучасних лінгвістичних дослідженнях. *Вісник науки та освіти*. Серія Філологія. 2025. № 3 (33). 2212 с. С. 306–320. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-3\(33\)-306-319](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-3(33)-306-319).
44. Івасишина Т. А. Конотація іменникових формантів: синонімічні, антонімічні та енантіосемічні відношення. *Вісник науки та освіти*. Серія Філологія. 2024. № 1 (19). С. 223–239. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1\(19\)-223-239](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1(19)-223-239)
45. Івасишина Т. А., Андерсон І. В. Військова лексика: класифікація, прагматика, переклад (на матеріалі української та польської мов). *Вісник науки та освіти*. Серія Філологія. 2023. № 10 (16). С. 38–46. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10\(16\)-38-46](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10(16)-38-46).
46. Івасишина Т. А., Комарова О. С. Фразеологізми як репрезентанти воєнного дискурсу. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом*. Філологія. 2023. 1 (6). С. 30–35. DOI:10.32689/maur.philol.2023.1.5.
47. Івасишина Т. А., Кривич М. Л. Фраземи з концептом *ЗБРОЯ* в латинській, німецькій та українській мовах. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія : Філологія / гол. ред. К. В. Балабанов ; відп. ред. серії О. Г. Павленко. Маріуполь : МДУ, 2018. Вип. 19. 390 с. С. 262–268.
48. Іващенко В. Л. Когнітивне термінознавство: перспективи розвитку. *Термінологічний вісник*. 2011. Вип. 1. С. 47–54.
49. Іващенко В. Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології) : монографія. Київ : Вид. Дім Дмитра Бураго, 2006. 328 с.

50. Іващенко В. Л. Лінгвоконцептуальна репрезентація фрагментів когніції в термінопросторі української мистецтвознавчої картини світу : автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 2007. 34 с.
51. Калько В. В. Лінгвосеміозис українських паремій: семантичний вимір. *Когнітивна лінгвістика*. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2019. С. 117–123.
52. Калюжна І. В. *Термінологічна номінація як відображення когнітивних процесів*. Київ : КНУ імені Т. Шевченка, 2017. 214 с.
53. Карпенко М. Ю. Лінгвістичні особливості Інтернет-дискурсу. *Мова*. 2016. № 26. С. 5–11.
54. Коваль І. І. Вербалізація концепту *SCHÖNHEIT* у лексичних та фразеологічних одиницях німецької мови: лінгвокультурологічний аспект : дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2018. 250 с.
55. Колегаєва І. М. Конструювання номінативного поля концепту: етапи та одиниці. *Записки з романо-германської філології*. 2018. № 1. С. 121–127.
56. Кононенко В. І. Концепти українського дискурсу : монографія. Київ ; Івано-Франківськ : Плай, 2004. 248 с.
57. Кононенко В. І. Концептологія в лінгвістичному аспекті. *Мовознавство*. 2006. № 2–3. С. 111–117.
58. Коритнік Д. Ю., Баранова С. В. Медіадискурс як різнопланове явище сучасних медіадосліджень. *Нова філологія*. 2020. № 80, т. I. С. 266–271. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2020-80-1-39>.
59. Космеда Т. А. Аспекти, методика вивчення слова у контексті зміни лінгвістичних парадигм. *Мовознавство*. 1999. № 1. С. 44–49.
60. Кочерга Г. Лінгвістичний антропоцентризм і теорія мовної картини світу як основа дослідження історичної дериватології української мови. *Мовознавчий вісник*. 2012. Вип. 14–15. С. 41–46. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mv_2012_14-15_8 (дата звернення: 03.01.2023).

61. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : підручник. Київ : Академія, 2014. 368 с.
62. Кузьменко В. І. Військова лексика у поезії Анатолія Шкуліпи періоду російсько-української війни: типологія, лінгвокультурні параметри. *Вісник науки та освіти*. Серія Філологія. 2025. № 7 (37). 2436 с. С. 463–471. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-7\(37\)-463-471](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-7(37)-463-471).
63. Кузьменко В. І. Лінгвокультурні параметри концепту «військовий» в романі у віршах «Берест» Анатолія Шкуліпи. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського*. Серія Філологія. Журналістика. 2025. Том 36 (75). № 4. Ч. 1. С. 56–60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.4.1/10>.
64. Кузьменко В. І. Метафорична репрезентація концепту «військовий» у заголовках новинних повідомлень: формування наративів у медіадискурсі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського*. Серія Філологія. Журналістика. 2025. Том 36 (75). № 3. Частина 1. С. 34–38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.3.1/06>.
65. Кулик О. Д., Овсієнко Л. М., Кардаш Л. В. Прагматичний потенціал заголовків українських онлайн-медіа. *Вісник науки та освіти*. Серія Філологія. № 12(42) 2025. С. 3236 С. 670–684. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-12\(42\)-670-684](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-12(42)-670-684).
66. Левченко Л. В. Когнітивні механізми формування термінологічних систем. Харків : ХНУ, 2020. 198 с.
67. Левченко О. П. Лінгвокультурологія та її термінна система. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2003. № 490. С. 105–113.
68. Левченко О. П. Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. 263 с.

69. Левченко Т. Концепт *ВІЙНА* в українській мовній картині світу. *Теоретична і дидактична філологія*. 2025 (40), 156–172. DOI: <https://doi.org/10.31470/2309-1517-2025-40-156-172>.
70. Левченко Т. Сучасні тенденції функціонування військової лексики у мові українських масмедіа. *Мовознавчий вісник*. Зб. наук. пр. 2025. Вип. 38. Черкаси, 2025. С. 8–15. <https://doi.org/10.31651/2226-4388-2025-38-8-14>.
71. Лисецька Н. Г. Концепт «Європа» у німецькій лінгвокультурі. *Науковий вісник НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки*. 2016. Кн. 1. С. 175–180.
72. Лисецька Н. Г., Гайволя О. В. Вербалізація концепту *VEREINTES EUROPA* в німецьких ЗМІ. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 62, том 1. 2023. С. 221–229.
73. Лихачова А. В. Медіадискурс як об'єкт лінгвістичного аналізу. Київ : Логос, 2016. 204 с.
74. Любимова С. А. Соціокультурний концепт vs соціокультурний стереотип: лінгвокогнітивний і культурологічний аспекти. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2016. Вип. 14. С. 134–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sdzif_2016_14_22 (дата звернення: 12.05.2025).
75. Ляхова О. В. Словотвірний аспект в аналізі концепту ВОЛЯ. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Філологія. 2016. Вип. 74. С. 124–129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKkIFL_2016_74_29 (дата звернення: 12.05.2025).
76. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація. Київ : Академія, 2012. 288 с.
77. Маркова О. І. Експлікація концепту патріотизм у мові друкованих ЗМІ України XXI століття : дис. ... канд. філол. наук. Суми, 2018. 216 с.
78. Мартинюк А. П. Концепт у дискурсивній парадигмі. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. Харків : Константа, 2006. С. 9–12.

79. Мартинюк А. П. Лінгвістична концептологія: методологічні платформи, методики аналізу, перспективи розвитку. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Серія: Філологічні науки. 2012. № 23 (248). С. 81–88.

80. Мартинюк А. П. Стереотипи та їхня роль у комунікації. Харків : Вид-во ХНУ, 2012. 180 с.

81. Маслова Ю. П. Вербалізація концептів Війна, Мир, Жінка, Чоловік у газетному дискурсі України у воєнний період. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологія. 2023. Вип. 17 (85). С. 71–77.

82. Матвєєва С. А. Когнітивно-фреймова теорія термінологічних номінацій та дефініцій: перекладацький аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2019. № 43. Том 4. С. 75-77. DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.4.18>.

83. Мельник С. М., Назаренко О. М., Сікорська В. Ю. Мовна репрезентація концепту «ВІЙНА» в сучасному українському медіадискурсі. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-283-8-20>.

84. Мірошниченко І. Г. Стислий текст в українському масмедійному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук. Дніпро, 2020. 275 с.

85. Мунтян Л. Концептуальний аналіз та методи дослідження вербалізованих концептів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2013. Вип. 33. С. 103–105.

86. Ніконова В. Г. Концепт – концептуальний простір – картина світу: досвід поетико-когнітивного аналізу художнього тексту. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Серія: Філологія. 2012. Т. 15, № 2. С. 117–123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknl_u_fil_2012_15_2_16 (дата звернення: 24.10.2023).

87. Ніконова В. Г. Лінгвокультурні параметри військової лексики в англійському медіадискурсі. *Закарпатські філологічні студії*. 2025. № 1. С. 168–174. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.1.1/28>.

88. Ніконова В. Г. Принципи побудови фреймів ключових художніх концептів трагічного. *Studia Linguistica*. 2006. № 8. С. 237–239.
89. Овсієнко Л. М., Бондар С. І. Інтердискурсивність як об'єкт лінгвістичного аналізу: стильові й композиційні зрушення в медійних і спеціалізованих текстах. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. 1 (92). с. 310–319. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/92-1-43>.
90. Овсієнко Л. М. Формальна структура терміна та її складники. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. 2022. 33(72) (3). с. 58–63. DOI: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.3/11>.
91. Огар А. Вербалізація концептуальної опозиції НЕБО – ЗЕМЛЯ в українській поезії ХХ ст. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2016. С. 137–143.
92. Осіпова Т. Ф. Теоретичні засади дослідження паремій у комунікативній лінгвістиці. *Лінгвістичні дослідження : збірник наукових праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*. 2010. Вип. 29. С. 133–137.
93. Підгорна А. Б. Поняття «концепт», його структура та мовна репрезентація. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*. 2014. Вип. 42. С. 133–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_42_40 (дата звернення: 12.03.2023).
94. Пірог І. І. Метафора у складі аргументації німецького медіадискурсу. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 8, т. 2. С. 32–33.
95. Плотнікова Н. В. Поняття «концептосфера» та «концепт» у сучасній лінгвістиці. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31, № 14. С. 91–96. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-1/17>.
96. Полюжин М. М. Концептуальна система як базове поняття когнітивної семантики й теорії мовної особистості. *Проблеми романо-германської філології : зб. наук. пр. Ужгород : Ліра, 2005. С. 5–20.*

97. Полюжин М. М. Про синкретичні теорії концепту. *Проблеми романо-германської філології* : збірник наукових праць. Ужгород : Ліра, 2006. С. 5–22.
98. Полюжин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення: [монографія]. Ужгород: Закарпаття, 1999. 220 с.
99. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми : монографія. Дніпропетровськ : Вид-во Біла Є. А., 2013. 306 с.
100. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
101. Пянковська І. В. Концепція та методологія медіадискурсу. *Теоретичні та прикладні студії*. 2022. № 26. Т. 1. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.26.1.35>.
102. Пятковська Т. А. Концептуальний аналіз у мовознавстві початку ХХІ століття. DOI: 10.17721/2520-6397.2021.2.08.
103. Радзівєвська Т. В. Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту: Текст – соціум – культура – мовна особистість. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2010. 491 с.
104. Розвод Е. В. Концептуальний аналіз як стрижневий метод дослідження концепту. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. С. 61–67.
105. Селіванова О. О. Когнітивна лінгвістика : монографія. Київ : Довіра, 2003. 327 с.
106. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) : монографія. Київ ; Черкаси : Брама, 2004. 246 с.
107. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
108. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальний феномен сучасного комунікативного простору : дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 2003. URL:

<http://www.disslib.org/dyskurs-jak-sotsiolinhvalnyi-fenomen-suchasnoho-komunikatyvnoho-prostoru.html> (дата звернення: 17.11.2022).

109. Симоненко С. В. «Образ світу» та «Картина світу» як детермінанти індивідуальних стратегій візуально-мисленнєвої діяльності суб'єкта. *Наука і освіта*. 2011. Вип. 9. С. 236–241.

110. Слободян М. В. Методика концептуального аналізу у сучасній когнітивній лінгвістиці. *Мовознавство*. 2009. Вип. 17. С. 105–115.

111. Слухай Н. В. Етноконцепти та міфологія східних слов'ян. Київ : Вид. центр КНУ ім. Т. Шевченка, 2005. 280 с.

112. Слухай Н. В., Снитко О. С., Вільчинська Т. П. Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні : навч. посіб. Київ : Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2011. 367 с.

113. Смоляна А. Л. Фреймова організація рекламно-інформаційного колажу (на матеріалі суперобкладинок англomовної літератури). *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологічні науки*. 2014. № 1 (7). С. 241–246.

114. Старко В. Ф. Концепт ГРА в контексті слов'янських і германських культур (на матеріалі української, російської, англійської та німецької мов) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2004. 20 с.

115. Субашкевич І. Р. Медіа-стереотипи у сприйнятті соціальних груп: вплив на міжособистісні стосунки. *Scientific Collection «Inter Conf»*. 2023. Vol. 3, no. 2 (6). DOI: [https://doi.org/10.60022/3\(2\)-6-GF](https://doi.org/10.60022/3(2)-6-GF).

116. Сукаленко Т., Шпетна С. Гендерні стереотипи в медіапросторі: типологія і механізми репродукції. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2025. № 3. С. 129–135. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.3.19>.

117. Федорюк Л. В. Концепт у когнітивній лінгвістиці: структура та образний складник. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2010. 152 с.

118. Фісак І. Категорія «Концепт» у сучасному науковому дискурсі. *Філологічні науки*. 2014. Вип. 17. С. 69–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fil_Nauk_2014_17_12 (дата звернення: 17.11.2022).
119. Чернишенко І. А. Фактори формування національних мовних картин світу. *Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2007. Вип. 32. С. 158–162.
120. Чернишенко І. А. Методи дослідження концептів у когнітивній лінгвістиці. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2008. Вип. 75 (4). С. 109–115.
121. Чернявська Л. А. Лінгвокультурологія: методологічні засади та практичні аспекти. Київ : КНЛУ, 2012. 284 с.
122. Шевченко І. С. Дискурс-аналіз у сучасній лінгвістиці. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2005. 192 с.
123. Шевченко Л. І. Медіалінгвістика в сучасній Україні: аналіз ситуації. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2013. Вип. 26. С. 3–12.
124. Шейко В. М. Організація та методи науково-дослідної діяльності. Київ : Знання, 2008. 310 с.
125. Шеремета В. В. Соціокультурний стереотип як одиниця колективного несвідомого : дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2015. 240 с.
126. Шимянова М. «Картина світу»: понятійно-термінологічна поліфонія. *Folium*. 2024. № 5. DOI: <https://doi.org/10.32782/folium/2024.5.20>.
127. Шкворченко Н. М., Шарапановська Ю. В. Структура класифікації концепту у лінгвістичному дослідженні. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса : Гельветика, 2021. Вип. 35. С. 52–56.
128. Яворська Г. М. Концепт «війна»: семантика і прагматика. *Стратегічні пріоритети. Серія «Філософія»*. № 1 (38). 2016. С.14–23.
129. Amodio D. M. The Neuroscience of Prejudice and Stereotyping. *Nature Reviews Neuroscience*. 2014. Vol. 15. P. 670–682. DOI: <https://doi.org/10.1038/nrn3800>.
130. Androutsopoulos J. Medien, Diskurse, Identitäten: Soziolinguistische Perspektiven auf Medialität und Sprachgebrauch. Berlin : de Gruyter, 2014. 290 S.

131. Appel M., Weber S. Do Mass Mediated Stereotypes Harm Members of Negatively Stereotyped Groups? A Meta-Analytical Review on Media-Generated Stereotype Threat and Stereotype Lift. *Communication Research*. 2021. Vol. 48, no. 2. P. 151–179. DOI: <https://doi.org/10.1177/0093650217715543>.
132. Assmann A. Erinnerungsräume: Formen und Wandlungen des kulturellen Gedächtnisses. München : Beck, 2006 (2018). 368 S.
133. Austin J. L. How to Do Things with Words. Oxford : Clarendon Press, 1962. 167 p.
134. Bardzokas V. Metaphor and Mental Imagery in Cognitive Pragmatics. Thessaloniki : Aristotle University Press, 2015. 210 p.
135. Barsalou L. W. Cognitive Psychology: An Overview for Cognitive Scientists. Hillsdale, NJ : Lawrence Erlbaum Associates, 1992. 496 p.
136. Barsalou L. W. Grounded Cognition. *Annual Review of Psychology*. 2008. Vol. 59. P. 617–645.
137. Bartlett F. C. Remembering: A Study in Experimental and Social Psychology. Cambridge : Cambridge University Press, 1932. 317 p.
138. Bartmiński J. Językowe podstawy obrazu świata. Lublin : UMCS, 2007. 348 s.
139. Bartmiński J. Podstawy lingwistycznych badań nad stereotypem – na przykładzie stereotypu “matki”. *Język a Kultura*. Wrocław, 1998. T. 12 : Stereotyp jako przedmiot lingwistyki. S. 63–83.
140. Bartmiński J., Panasiuk J. Stereotypy językowe. *Współczesny język polski*. Wrocław, 1993. S. 363–387.
141. Bazylevych N., Nikonova V. Churchill's reflection discourse. *Topics in Linguistics* (2021), 22(2), pp. 15-31. DOI: <https://doi.org/10.2478/topling-2021-0008>.
142. Bell A., Garrett P. Approaches to Media Discourse. Oxford ; Malden : Blackwell Publishers, 1998. 287 p.

143. Bettermann R. Texte als Träger von landes- und kulturwissenschaftlichen Informationen. Deutsch als Fremdsprache. Ein internationales Handbuch. Berlin ; New York : De Gruyter, 2001. Bd. 2. S. 1253–1262.
144. Beukeboom H., Burgers C. How Stereotypes Are Shared Through Language: A Review and Introduction of the Social Categories and Stereotypes Communication (SCSC) Framework. *Media and Communication*. 2019. Vol. 7, no. 4. P. 136–145. DOI: <https://doi.org/10.17645/mac.v7i4.2384>.
145. Biber D., Conrad S., Reppen R. *Corpus Linguistics: Investigating Language Structure and Use*. Cambridge : Cambridge University Press, 1998. 300 p.
146. Bodenhausen G. V., Macrae C. N., Garst J. Stereotypes in thought and deed: Social-cognitive origins of intergroup discrimination. *Intergroup cognition and intergroup behavior*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 1998. P. 311–335.
147. Brown R. *Prejudice: Its social psychology*. 2nd ed. Hoboken : Wiley, 2021. 328 p.
148. Bucher H.-J. Sprach- und Diskursanalyse in der Medienforschung. *Kommunikationswissenschaft als Integrationsdisziplin* / ed.: M. Karmasin, M. Rath, B. Thomaß. Wiesbaden : Springer VS, 2014. P. 271–298. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-531-19016-7_14.
149. Bühler K. *Sprachtheorie: Die Darstellungsfunktion der Sprache*. Jena : Fischer, 1934. 434 p.
150. Gesetz über die Rechtsstellung der Soldaten (Soldatengesetz). *Bundesgesetzblatt*. Bonn, 1956.
151. Bunge M. *Scientific Research I: The Search for System*. Berlin ; Heidelberg : Springer, 1967. 536 p.
152. Busch B., Krzyżanowski M., Wodak R. *Political Communication and Media Discourse in Contemporary Europe*. Frankfurt a. M. : Peter Lang, 2011. 362 p.

153. Busse D., Teubert W. Ist Diskurs ein sprachwissenschaftliches Objekt? Zur Methodenfrage der historischen Semantik. *Begriffsgeschichte und Diskursgeschichte*. 1994. S. 10–27.
154. Clark H. H. *Using Language*. Cambridge : Cambridge University Press, 1996. 432 p.
155. Coseriu E. *Einführung in die strukturelle Linguistik*. Tübingen : Narr, 1994. 311 S.
156. Couldry N., Hepp A. *The mediated construction of reality*. Cambridge : Polity Press, 2017. 288 p. URL: <https://download.e-bookshelf.de/download/0010/8804/28/L-G-0010880428-0026716188-000000.pdf> (дата звернення: 24.11.2025).
157. Croft W., Cruse D. A. *Cognitive Linguistics*. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. 356 p.
158. Cruse A. *Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics*. 2nd ed. Oxford : Oxford University Press, 2004. 441 p.
159. Crystal D. *Language and the Internet*. Cambridge : Cambridge University Press, 2009. 272 p.
160. Cuddy A. J. C., Fiske S. T., Glick P. Competence and warmth as universal trait dimensions of interpersonal and intergroup perception: The stereotype content model and the BIAS map. *Advances in experimental social psychology*. New York : Academic Press, 2008. Vol. 40. P. 61–149.
161. D’Andrade R. *The Development of Cognitive Anthropology*. Cambridge : Cambridge University Press, 1995. 320 p.
162. Daddesio T. C. *On Minds and Symbols: The Relevance of Cognitive Science for Semiotics*. Berlin : Mouton de Gruyter, 1994. 340 p.
163. Davidenko A. O. The concept as a linguistic and semiotic way of representation of culture. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2019. Vol. VII (83), iss. 203. P. 11–13.

164. Deleuze G., Guattari F. *Mille Plateaux*. Paris : Les Éditions de Minuit, 1980. 645 p.
165. Deutschmann M., Steinvall A. Combatting linguistic stereotyping and prejudice by evoking stereotypes. *Open Linguistics*. 2020. Vol. 6, no. 1. P. 651–671. DOI: <https://doi.org/10.1515/opli-2020-0036>.
166. Diewald G. *Konstruktionen und Diskurse: Perspektiven der Korpuspragmatik*. Berlin : De Gruyter, 2020. 293 p.
167. Donalies E. *Wortbildung des Deutschen. Ein Überblick*. 2. Aufl. Tübingen : Narr, 2009. 192 S.
168. Dreesen P., Kumięga Ł., Spieß C. (Hrsg.). *Mediendiskursanalyse: Diskurse – Dispositive – Medien – Macht*. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2012. 289 S.
169. Eco U. *A Theory of Semiotics*. Bloomington : Indiana University Press, 1976. 354 p.
170. Evans V., Green M. *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2006. 830 p.
171. Fairclough N. *Discourse and Social Change*. Cambridge : Polity Press, 1992. 259 p.
172. Fairclough N. *Media Discourse*. London : Arnold, 1995. 214 p.
173. Fauconnier G., Turner M. *The Way We Think. Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. New York : Basic Books, 2002. 464 p.
174. Fillmore C. J. *Frame Semantics. Linguistics in the Morning Calm*. Seoul : Hanshin, 1982. P. 111–137.
175. Fiske S. T. [etal.] A Model of (Often Mixed) Stereotype Content: Competence and Warmth Respectively Follow from Perceived Status and Competition. *Journal of Personality & Social Psychology*. 2002. Vol. 82, no. 6. P. 878–902. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.6.878>.

176. Fiske S. T., Cuddy A. J. C., Glick P. Universal dimensions of social perception: Warmth and competence. *Trends in Cognitive Science*. 2007. Vol. 11. P. 77–83.
177. Fiske S. T., Durante F. Stereotype content across cultures: Variations on a few themes. *Handbook of advances in culture and psychology*. New York : Oxford University Press, 2016. Vol. 6. P. 209–258.
178. Fleischer W., Barz I. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. 4. Aufl. Berlin ; Boston : De Gruyter, 2012. 484 S.
179. Foucault M. L'Archéologie du savoir. Paris : Gallimard, 1969. 285 p.
180. Foucault M. Surveiller et punir : Naissance de la prison. Paris : Gallimard, 1975. 318 p.
181. Foucault M. The Archaeology of Knowledge. London : Routledge, 2002. 239 p.
182. Fraas C., Klemm M. Diskurse – Medien – Mediendiskurse. Begriffsklärungen und Ausgangsfragen. *Diskurse – Medien – Mediendiskurse*. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2005. S. 11–36.
183. Gadamer, H.-G. Wahrheit und Methode – Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik. Tübingen. Mohr Siebeck, 2010. 495 S.
184. Gee J. P., Handford M. The Routledge Handbook of Discourse Analysis. London ; New York : Routledge, 2012. 744 p.
185. Gladkova A. Natural Semantic Metalanguage and Context. *The Cambridge Handbook of Language in Context*. Cambridge : Cambridge University Press, 2023. P. 123–140.
186. Goddard C. Semantic Analysis: A Practical Introduction. 2nd ed. Oxford : Oxford University Press, 2011. 352 p.
187. Goddard C. Words and Meanings: Lexical Semantics Across Domains, Languages, and Cultures. Oxford : Oxford University Press, 2011. 320 p.
188. Goddard C., Wierzbicka A. Meaning and Universal Grammar: Theory and Empirical Findings. Amsterdam : John Benjamins, 2002. Vol. 1–2. 800 p.

189. Goffman E. *Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behavior*. New York : Pantheon Books, 1967. 270 p.
190. Grice P. *Logic and Conversation. Syntax and Semantics*. New York : Academic Press, 1975. Vol. 3: *Speech Acts*. P. 41–58.
191. Gries S. Th. *Statistics for Linguistics with R*. 2nd ed. Berlin ; Boston : De Gruyter Mouton, 2013. 335 p.
192. Habermas J. *The Theory of Communicative Action*. Boston : Beacon Press, 1981. Vol. 1: *Reason and the Rationalization of Society*. 465 p.
193. Hall E. T. *The Silent Language*. New York : Doubleday, 1959. 240 p.
194. Hofstede G. *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*. Beverly Hills : Sage, 1980. 600 p.
195. Holland D., Quinn N. *Cultural Models in Language and Thought*. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 416 p.
196. Holland D., Quinn N. *Culture and Cognition: Rules, Maps, and Plans*. New York : Routledge, 1984. 280 p.
197. Humboldt W. von. *On Language: The Diversity of Human Language-Structure and its Influence on the Mental Development of Mankind*. Cambridge : Cambridge University Press, 1988. 300 p.
198. Humboldt W. von. *Schriften zur Sprache. Über Denken und Sprechen*. Stuttgart, 1973. URL: <http://www.gleichsatz.de/b-u-t/trad/humb.html> (дата звернення: 17.11.2022).
199. Humboldt W. von. *Wilhelm von Humboldt's Gesammelte Werke*. Berlin : G. Reimer, 1841–1852. 7 Bde. URL: <https://archive.org/details/wilhelmvonhumbol01humb/page/12/mode/2up> (дата звернення: 17.11.2022).
200. Hundsnurscher F. *Pragmatische Linguistik*. Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1984. 210 p.
201. Hunston S. *Corpora in Applied Linguistics*. Cambridge : Cambridge University Press, 2002. 232 p.

202. Hüppauf B. Der Soldat als Krieger: Zur kulturellen Konstruktion des Soldatenbildes im 20. Jahrhundert. Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1993. 352 S.
203. Jackendoff R. Semantic Structures. Cambridge, MA : MIT Press, 1990. 256 p.
204. Keller R., Hirsland A., Schneider W., Viehöver W. *Die vielgestaltige Praxis der Diskursforschung – Eine Einführung*. Die vielgestaltige Praxis der Diskursforschung. 2003. S. 7–8.
205. Klappenbach R., Steinitz W. Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache (WDG). Berlin : Akademie-Verlag, 1995. 4579 S.
206. Kocourek R. La langue française de la technique et de la science. Wiesbaden : Brandstetter, 1991. 372 p.
207. Kosslyn S. M. Image and Brain: The Resolution of the Imagery Debate. Cambridge, MA : MIT Press, 1994. 566 p.
208. Kosslyn S. M. Mental Imagery: In the Mind's Eye. Oxford : Oxford University Press, 1980. 280 p.
209. Kövecses Z. Metaphor in Culture: Universality and Variation. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. 312 p.
210. Kuhn T. Semantic Units (SUs): Theory & Applications. Amsterdam : Vrije Universiteit, 2025. 30 p.
211. Lacan J. Le Séminaire, livre XI, Les Quatre Concepts Fondamentaux de la Psychanalyse (1964). Paris : Seuil, 1973. 255 p.
212. Lakoff G. Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind. Chicago : University of Chicago Press, 1987. 614 p.
213. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 242 p.
214. Langacker R. W. Concept, Image and Symbol: The Cognitive Basis of Grammar. New York : Mouton de Gruyter, 1991. 589 p.
215. Langacker R. W. Foundations of Cognitive Grammar. Vol. 1: Theoretical Prerequisites. Stanford : Stanford University Press, 1987. 540 p.

216. Langacker R. W. Foundations of Cognitive Grammar. Vol. 2: Descriptive Application. Stanford : Stanford University Press, 1991. 628 p.
217. Lippman W. Public Opinion. New York : Macmillan, 1961. 90 p.
218. Löffler A. Diskurse über den Soldaten in der Gegenwart. Berlin : De Gruyter, 2018. 280 S.
219. Macdonald M. Exploring Media Discourse. London : Arnold, 2003. 213 p.
220. Macrae C. N., Milne A. B., Bodenhausen G. V. Stereotypes as energy-saving devices. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1999. Vol. 66, no. 1. P. 67–75.
221. Matheson D. Media Discourses: Analyzing Media Texts. Maidenhead ; New York : Open University Press, 2005. 206 p.
222. McGarty C., Yzerbyt V., Spears R. Stereotypes as explanations: the formation of meaningful beliefs about social groups. Cambridge : Cambridge University Press, 2020. 270 p.
223. Minsky M. A Framework for Representing Knowledge. *The Psychology of Computer Vision*. McGraw-Hill, 1975. P. 211–277.
224. Moskowitz G. B. Social cognition: Understanding self and others. New York : The Guilford Press, 2005. 611 p.
225. Nanay B. Aesthetics as Philosophy of Perception. Oxford : Oxford University Press, 2016. 240 p.
226. Nanay B. Mental Imagery: Philosophical Perspectives. Oxford : Oxford University Press, 2021. 288 p.
227. Navalna M., Kostusiak N., Levchenko T., Oleksenko V., Shyts A., Popkova O. Extra-Linguistic Factors and Tendencies of Activation of Military Vocabulary in Ukrainian Mass Media. *AdAlta*. 2022. Vol. 12, Issue 1, Spec. Issue XXV. P. 184–189. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/21010> (дата звернення: 12.01.2026).
228. Navalna M., Kostusiak N., Mezhov O., Oleksenko V., Levchenko T., Lychuk M., Skliarenko O., Poliak I., Druz Yu, Druz G. New Functional Appearances of Stable Expressions in the Media Texts of the Russian-Ukrainian War Period. *AD ALTA: Journal of*

Interdisciplinary Research. 2024. Vol. 14, Issue 2, Spec. Issue XLIV. P. 49–58. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140244/papers/A_09.pdf (дата звернення: 12.01.2026).

229. Neisser U. *Cognitive Psychology*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall, 1967. 352 p.

230. Neuberg S. L., Fiske S. T. Motivational influences on impression formation: Outcome dependency, accuracy-driven attention, and individuating processes. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1987. Vol. 53, no. 3. P. 431–444. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.53.3.431>.

231. Paivio A. *Imagery and Verbal Processes*. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1971. 560 p.

232. Paivio A. *Mental Representations: A Dual Coding Approach*. Oxford : Oxford University Press, 1986. 320 p.

233. Palmer G. B. *Toward a Theory of Cultural Linguistics*. Austin : University of Texas Press, 1996. 272 p.

234. Piaget J. *The Construction of Reality in the Child*. New York : Basic Books, 1954. 386 p.

235. Rosch E. Principles of categorization. *Foundations of cognitive psychology: Core readings*. Cambridge : MIT Press, 2002. P. 251–270.

236. Ross T. Media and Stereotypes. *The Palgrave Handbook of Ethnicity*. Singapore : Palgrave Macmillan, 2019. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-13-0242-8_26-1.

237. Roth S. *Lexikalisch-semantische Netze*. Zürich : Universität Zürich, 2006. 138 p.

238. Rumelhart D. E., Ortony A. *The Representation of Knowledge in Memory*. Hillsdale, NJ : Lawrence Erlbaum Associates, 1977. 268 p.

239. Sapir E. *Language: An Introduction to the Study of Speech*. New York : Harcourt, Brace & Company, 1921. 258 p.

240. Saussure F. de. *Cours de linguistique générale*. Éd. critique. Paris : Payot, 2002. 520 p.

241. Schmid H.-J. *Cognitive Pragmatics and the Construction of Meaning*. Berlin : Mouton de Gruyter, 2010. 312 p.
242. Searle J. R. *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge : Cambridge University Press, 1969. 203 p.
243. Sharifian F. *Cultural Conceptualisations and Language: Theoretical Framework and Applications*. Amsterdam : John Benjamins, 2011. 340 p.
244. Shore B. *Culture in Mind: Cognition, Culture, and the Problem of Meaning*. Oxford : Oxford University Press, 1996. 428 p.
245. Sinclair J. *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford : Oxford University Press, 1991. 179 p.
246. Smith P., Bell A. Unravelling the Web of Discourse Analysis. *The Media and Social Theory*. 2007. P. 231–248.
247. Spitzmüller J., Warnke I. H. *Diskurslinguistik. Eine Einführung in Theorien und Methoden der transtextuellen Sprachanalyse*. Berlin ; Boston : De Gruyter, 2011. 312 S.
248. Staiger M. *Medienbegriffe – Mediendiskurse – Medienkonzepte. Bausteine einer Deutschdidaktik als Medienkulturdidaktik*. Frankfurt am Main : Peter Lang, 2007. 312 S.
249. Stephan W. G. A Cognitive Approach to Stereotyping. *Stereotyping and Prejudice*. New York : Springer, 1989. P. 37–58. DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-4612-3582-8_2.
250. Strauss C., Quinn N. *A Cognitive Theory of Cultural Meaning*. Cambridge : Cambridge University Press, 1997. 372 p.
251. Tajfel H. Cognitive aspects of prejudice. *Journal of Social Issues*. 1969. Vol. 25, no. 4. P. 79–97. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1969.tb00620.x>.
252. Tajfel H., Turner J. C. *The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. Political psychology: Key readings*. New York : Psychology Press, 2004. P. 276–293.
253. Talmy L. *Toward a Cognitive Semantics*. Cambridge, MA : MIT Press, 2000. Vol. 1–2. 1120 p.

254. Taylor S. Assessment of obsessions and compulsions: Reliability, validity, and sensitivity to treatment effects. *Clinical Psychology Review*. 1995. Vol. 15, no. 4. P. 261–296. DOI: [https://doi.org/10.1016/0272-7358\(95\)00015-H](https://doi.org/10.1016/0272-7358(95)00015-H).
255. Taylor S. E. A categorization approach to stereotyping. *Cognitive processes in stereotyping and intergroup behavior*. Hillsdale, NJ : Erlbaum, 1981. P. 83–114.
256. Thompson J. B. *Ideology and Modern Culture: Critical Social Theory in the Era of Mass Communication*. Stanford : Stanford University Press, 1990. 362 p.
257. Van Dijk T. A. *Discourse and Communication: New Approaches to the Analysis of Mass Media Discourse and Communication*. Berlin : Walter de Gruyter, 1985. 327 p.
258. Van Dijk T. A. *Discourse and Power*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2008. 328 p.
259. Van Dijk T. A. *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. London : Sage Publications, 1998. 374 p.
260. Van Dijk T. A. *Language, Cognition, Communication*. Hillsdale : Lawrence Erlbaum Associates, 1989. 290 p.
261. Van Dijk T. A. Multidisciplinary CDA: A plea for diversity. *Methods of critical discourse analysis*. London : Sage, 2001. P. 95–120.
262. Vogt L., Kuhn T., Hoehndorf R. Semantic Units: Organizing Knowledge Graphs into Semantically Meaningful Units of Representation. Hanover : TIB Leibniz Information Centre for Science and Technology, 2023. 25 p.
263. Völkel S., Nassenstein N. (eds.) *Approaches to Language and Culture*. Berlin : De Gruyter, 2022. 350 p.
264. Warnke I. H., Sandro R. (Hrsg.). *Medienlinguistik: Ein Handbuch zur Analyse medialer Kommunikation*. Tübingen : Narr Francke Attempto, 2019. 485 S.
265. Webster D. M., Kruglanski A. W. Individual differences in need for cognitive closure. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1994. Vol. 67, no. 6. P. 1049–1062. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.67.6.1049>.

266. Weinreich P. Psychodynamics of personal and social identity. *Identity: Personal and Socio-Cultural*. Stockholm : Almqvist & Wiksell, 1983. P. 159–185.
267. Weisgerber L. Die sprachliche Gestaltung der Welt. Düsseldorf, 1973. URL: <http://www.gleichsatz.de/b-u-t/spdk/weisg1.html> (дата звернення: 12.09.2023).
268. Wengeler M., Ziem A. Sprachliche Konstruktionen von Krisen. Interdisziplinäre Perspektiven auf ein fortwährend aktuelles Phänomen. Bremen, 2013. 332 S.
269. Wengeler M., Ziem A. „Wirtschaftskrisen“ im Wandel der Zeit. *Diskursiver Wandel* / ed. A. Landwehr. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2010. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-531-92526-4_16.
270. Whorf B. L. Language, Thought, and Reality: Selected Writings. Cambridge, MA : MIT Press, 1956. 278 p.
271. Wierzbicka A. Emotions Across Languages and Cultures: Diversity and Universals. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 368 p.
272. Wierzbicka A. Imprisoned in English: The Hazards of English as a Default Language. Oxford : Oxford University Press, 2014. 320 p.
273. Wierzbicka A. Semantics, Culture, and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations. Oxford : Oxford University Press, 1992. 496 p.
274. Wierzbicka A. Understanding Cultures Through Their Key Words. New York : Oxford University Press, 1997. 328 p.
275. Wittgenstein L. Tractatus Logico-philosophicus. New York ; London : Harcourt, Brace & Company ; Kegan Paul, Trench Trubner & Co, 1922. URL: archive.org (дата звернення: 12.01.2024).
276. Wodak R. The Discourse of Politics in Action: Politics as Usual. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2009. 252 p.

СЛОВНИКИ І ДОВІДНИКОВІ ВИДАННЯ

277. Голянич М. І. Лінгвістичний аналіз тексту: словник термінів / за ред. М. І. Голянич. Івано-Франківськ : Сімик, 2012. 392 с.

278. Електронний етимологічний словник. *Online Etymology Dictionary*. URL: <https://www.etymonline.com/word/soldier> (дата звернення: 06.02.2024).
279. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни : в 4 т. Донецьк : ДонНУ, 2012. Т. 2. 350 с.
280. Пустовіт Л. О. Словник іншомовних слів : 23 000 слів та термінологічних словосполучень. Київ : Довіра, 2000. 1018 с.
281. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.
282. Сологуб Н. М. Стереотип. *Українська мова : енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський та ін. 2-ге вид., виправ. і доп.* Київ : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2004. С. 671–672.
283. Adelung: Grammatisch-kritisches Wörterbuch der Hochdeutschen Mundart. Soldat, der. URL: <http://www.zeno.org/Adelung-1793/A/Soldat,+der> (дата звернення: 06.02.2023).
284. Bundesheer. *Wikipedia*. URL: <https://de.wikipedia.org/wiki/Bundesheer> (дата звернення: 06.02.2023).
285. Bundeszentrale für politische Bildung (bpb.de). Krieg in den Medien. URL: <https://www.bpb.de/themen/medien-journalismus/krieg-in-den-medien/> (дата звернення: 06.02.2024).
286. COSMAS II – Corpus Search, Management and Analysis System. Mannheim : Institut für Deutsche Sprache. URL: <https://cosmas2.ids-mannheim.de> (дата звернення: 06.02.2023).
287. Der deutsche Wortschatz von 1600 bis heute. *DWDS*. URL: <https://www.dwds.de/d/korpora/dtax1> (дата звернення: 06.02.2023).
288. Deutsches Textarchiv (DTA). URL: <https://www.deutschestextarchiv.de/> (дата звернення: 06.02.2024).
289. Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm. Bd. 16. URL: <https://woerterbuchnetz.de/?sigle=DWB&lemid=S30448> (дата звернення: 06.02.2023).

290. Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (DWDS). Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften. URL: <https://www.dwds.de> (дата звернення: 06.02.2023).
291. Duden. URL: <https://duden.de> (дата звернення: 06.02.2023).
292. Duden «Stilwörterbuch der deutschen Sprache»: d. Verwendung d. Wörter im Satz. 7. Aufl. Mannheim ; Wien ; Zürich : Dudenverl., 1988. 864 S. (Der Duden ; Bd. 2).
293. Giegerich B. Militär, II. Politikwissenschaftlich. *Staatslexikon online*. 2022. URL: <https://www.herder.de/staatslexikon/artikel/milit%c3%a4r/> (дата звернення: 29.09.2023).
294. Humanistische Union. Публікації щодо демократичного образу солдата. URL: <https://www.humanistische-union.de> (дата звернення: 06.02.2024).
295. Krieger H. Soldat, III. Rechtlich. *Staatslexikon online*. 2022. URL: <https://www.herder.de/staatslexikon/artikel/soldat> (дата звернення: 06.02.2024).
296. Kytö M., Pahta P., Taavitsainen I. *Corpus Approaches to the Language of Soldiers in Historical Contexts*. Amsterdam : John Benjamins, 2019. 296 p.
297. Leipzig Corpora Collection. Soldat. URL: https://corpora.uni-leipzig.de/de/res?corpusId=deu_news_2022&word=Soldat (дата звернення: 06.02.2024).
298. Lemnitzer L., Zinsmeister H. *Korpuslinguistik: Eine Einführung*. Tübingen : Narr Francke Attempto, 2015. URL: <https://www.narr.de/elibrary> (дата звернення: 06.02.2023).
299. Meedia.de. «Die Sprachen des Krieges». URL: <https://meedia.de/news/beitrag/10780-die-sprachen-des-krieges.html> (дата звернення: 06.02.2023).
300. Netzverb Wörterbuch - Wörterbuch der deutschen Sprache. URL: <https://www.verben.de> (дата звернення: 06.02.2023).
301. OWID. URL: <https://www.owid.de/artikel/321395> (дата звернення: 06.02.2023).
302. Schweizer Armee. *Wikipedia*. URL: https://de.wikipedia.org/wiki/Schweizer_Armee (дата звернення: 06.02.2023).

303. Schweizerisches Idiotikon. URL: <https://www.idiotikon.ch> (дата звернення: 06.02.2023).
304. Sold. URL: <https://digital.idiotikon.ch/idtkn/id1.htm#!page/9973/mode/1up>. (дата звернення: 06.02.2023).
305. Soldat (Deutschland). *Wikipedia*. URL: [https://de.wikipedia.org/wiki/Soldat_\(Deutschland\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Soldat_(Deutschland)) (дата звернення: 11.02.2024).
306. Soldat. *Brockhaus. Kleines Konversations-Lexikon*. 5. Aufl. 1911. URL: <http://www.zeno.org/Brockhaus-1911> (дата звернення: 11.02.2024).
307. Soldat. *Buchstaben.com*. URL: <https://www.buchstaben.com/synonym> (дата звернення: 11.02.2024).
308. Soldat. *DWDS*. URL: <https://www.dwds.de/wb/Soldat> (дата звернення: 3.10.2025).
309. Soldat. *Klexikon*. URL: <https://klexikon.zum.de/wiki/Soldat> (дата звернення: 06.02.2024).
310. Soldat. *OpenThesaurus*. URL: <https://www.openthesaurus.de/synonyme> (дата звернення: 06.02.2024).
311. Soldat. *Wiktionary*. URL: <https://de.wiktionary.org/wiki/Soldat> (дата звернення: 06.02.2024).
312. Soldat. *Woxikon*. URL: <https://synonyme.woxikon.de/synonyme> (дата звернення: 06.02.2024).
313. Soldat. URL: <https://woerterbuchnetz.de/?sigle=MeckWB&lemid=S06834> (дата звернення: 06.02.2024).
314. Soldat. URL: <https://digital.idiotikon.ch/idtkn/id1.htm#!page/9973/mode/1up> (дата звернення: 06.02.2024).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

315. Gesetz über die Rechtsstellung der Soldaten (SG), 2025 [1956]. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/sg/BJNR001140956.html> (дата звернення: 16.04.2024).

316. 11 Uhr: Soldaten des Eurokorps bringen den Sarg (in Europaflagge gehüllt) zum Trauerakt in den Plenarsaal des EU-Parlaments. Bild. 01.07.2017. URL: <https://www.bild.de/politik/eurokorps-soldaten-sarg-eu-parlament> (дата звернення: 12.08.2023)

317. 30 Jahre Soldaten sind Mörder Beschluss. URL: <https://taz.de/30-Jahre-Soldaten-sind-Moerder-Beschluss/!6128117> (дата звернення: 24.06.2023).

318. 900.000 russische Soldaten getötet oder verletzt. *ORF.at*. URL: <https://orf.at/stories/900000-russische-soldaten-getoetet-oder-verletzt> (дата звернення: 24.10.2025).

319. Absicherung für verwundete Soldaten. *Der Tagesspiegel*. 09.08.2007. URL: <https://www.tagesspiegel.de/politik/absicherung-fuer-verwundete-soldaten> (дата звернення: 24.10.2025).

320. Aktion Gelbe Bänder der Verbundenheit. URL: <https://klausmack.de/mackauftour/1179> (дата звернення: 24. 10.2025).

321. Angehörige privater Militärunternehmen. 2022. URL: <https://www.tagesspiegel.de/politik/jemand-stirbt-und-niemand-stellt-fragen-ein-ehemaliger-stabsleiter-berichtet-uber-das-innenleben-von-putins-killertruppe-8783518.html> (дата звернення: 24.10.2025).

322. Armee der Zukunft. Antworten der Parteien auf die Beobachter-Fragen. URL: <https://www.beobachter.ch/gesetze-recht/sicherheit/antworten-der-parteien-auf-die-beobachter-fragen-830584> (дата звернення: 24.10.2025).

323. Armee. URL: <https://www.vbs.admin.ch/de/schweizer-armee> (дата звернення: 24.10.2025).

324. Auch der Ängstliche kann tapfer sein. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/meldungen/funkkreis-tapferkeit-5808784> (дата звернення: 24.10.2025).

325. Auslandseinsätze. URL: <https://www.tagesschau.de/inland/auslandseinsaetze-ts-100.html> (дата звернення: 24.10.2025).

326. Auslandseinsätze und ihre Folgen. URL: <https://www.spiegel.de/geschichte/15-jahre-bewaffnete-auslandseinsaetze-a-948409.html> (дата звернення: 24.10.2025).

327. Beck H.-C. Integration der Streitkräfte in der Gesellschaft unter besonderer Berücksichtigung der inneren Führung – Erfahrungen in Deutschland. *Informationen zur Sicherheitspolitik*. Nr. 14 (Jänner 1999). URL: https://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/01_ggs_02_isg.pdf (дата звернення: 24.10.2025).

328. Befehl und Gehorsam. URL: <https://www.bundeswehr.de> (дата звернення: 22.11.2024).

329. Bei den Schweizer Soldaten in Kosovo kam es zu Zusammenstößen. *SRF News*. URL: <https://www.srf.ch/news/bei-den-schweizer-soldaten-in-kosovo-zusammenstoesse> (дата звернення: 22.11.2024).

330. Bei den Soldaten an der Front herrscht Mangel an Versorgung. *Der Spiegel*. URL: <https://www.spiegel.de/politik/bei-den-soldaten-an-der-front-mangel-an-versorgung> (дата звернення: 22.11.2024).

331. Bei den Soldaten in der Kaserne brach ein Feuer aus. *Kurier*. URL: <https://kurier.at/politik/bei-den-soldaten-in-der-kaserne-brach-ein-feuer-aus> (дата звернення: 22.11.2024).

332. Bei der Entführung von Soldaten im Auslandseinsatz reagierte die Bundesregierung mit sofortigen Schutzmaßnahmen. *NZZ*. 07.07.2022. URL: <https://www.nzz.ch/international/entfuehrung-soldaten-auslandseinsatz-2022.html> (дата звернення: 22.11.2024).

333. Berner S. In diesem Tempo können wir unsere Soldaten erst um das Jahr 2050 vollausrüsten. 12.12.2025. URL: <https://www.nzz.ch/schweiz/in-diesem-tempo-koennen-wir-unsere-soldaten-erst-um-das-jahr-2050-voll-ausruesten-das-ist-absurd-lange-sagt-der-stellvertretende-chef-armee-ld.1915449> (дата звернення: 22.11.2024).

334. Berufssoldaten der Bundeswehr sehen ihre Laufbahn als langfristige Verpflichtung gegenüber dem Staat. *Die Zeit*. 15.03.2024. URL:

<https://www.zeit.de/politik/berufssoldaten-laufbahn-2024.html> (дата звернення: 22.11.2024).

335. Beschützer. *ORF*. 09.05.2024. URL: <https://orf.at/stories/3312456> (дата звернення: 22.11.2024).

336. Biesler J. Unser Bild vom deutschen Soldaten. *Deutschlandfunk*. 2023. 02. März. URL: <https://www.deutschlandfunk.de/moerder-brunnenbauer-beschuetzer-unser-bild-vom-deutschen-soldaten-dlf-1fc70b6b-100.html> (дата звернення: 22.11.2024).

337. Brandenburg. Bundeswehr-Kampffjets dürfen künftig über Nordwestbrandenburg tief fliegen. 27.11.2025. URL: <https://www.tagesschau.de/inland/regional/brandenburg/rbb-bundeswehr-kampffjets-duerfen-kuenftig-ueber-nordwestbrandenburg-tief-fliegen-102.html> (дата звернення: 22.11.2024).

338. Brigadegenerale tragen Verantwortung für mehrere tausend Soldaten und deren Einsatzbereitschaft. *Die Zeit*. 18.03.2024. URL: <https://www.zeit.de/politik/brigadegenerale-verantwortung-2024.html> (дата звернення: 22.11.2024).

339. Brost M., Lau J., Thumann M. Zwischen Krieg und Frieden. 17.02.2022. URL: <https://www.zeit.de/politik/ausland/2022/russland-offensive-donbass-ukraine-krieg/seite-2> (дата звернення: 22.11.2024).

340. Bundesheer – 50 Jahre Umfassende Landesverteidigung. URL: <https://www.bundesheer.at/aktuelles/detail/50-jahre-umfassende-landesverteidigung-ein-konzept-fuer-oesterreichs-sicherheit> (дата звернення: 22.11.2024).

341. Bundesheer regelt die Informationsweitergabe. URL: <https://www.truppendienst.com> (дата звернення: 22.11.2024).

342. Bundesministerium der Verteidigung. *Der Staatsbürger in Uniform: Leitbild der Inneren Führung*. Berlin, 2015. 54 с.

343. Bundeswehr auf Instagram. *Süddeutsche Zeitung*. <https://www.sueddeutsche.de/medien/bundeswehr-influencer-tiktok-social-media-soziale-medien-instagram-lux.9R1DK6nVfhj7nR9RKPN8ZQ?reduced=true> (дата звернення: 22.11.2024).

344. Bundeswehr bereitet militärische Evakuierungsoperation vor. URL: <https://www.dbwv.de/aktuelle-themen/newsbeitrag/bundeswehr-bereitet-militaerische-evakuierungsoperation-vor> (дата звернення: 22.11.2024).

345. Bundeswehr in Mali. *Der Spiegel*. 08.07.2023. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundeswehr-in-mali-123456> (дата звернення: 22.11.2024).

346. Bundeswehr *Karriereportal*. URL: <https://www.bundeswehrkarriere.de> (дата звернення: 22.11.2024).

347. Bundeswehr. URL: <https://www.kas.de/de/bundeswehr> (дата звернення: 22.11.2024).

348. Bundeswehr: Social-Media-Mitarbeiter. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundeswehr-social-media-leiter-soll-mit-mutmasslich-rechtsradikalem-sympathisiert-haben-a-6a2399a8-3fc6-4d26-88e0-680bd750f50c> (дата звернення: 22.11.2024).

349. Bundeswehr: Verteidigungsministerium will militärische Reserve verstärken. 09.06.2024. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/verteidigungsministerium-will-bundeswehr-reserve-verstaerken-19775254.html> (дата звернення: 22.11.2024).

350. Bundeswehr-Magazin, Erfahrungsbericht eines Afghanistan-Veteranen. *Bundeswehr*. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/meldungen> (дата звернення: 01.11.2022).

351. Bundeswehr-Podcast Funkkreis. *Bundeswehr*. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/meldungen/podcast-kameradschaft-ksk-soldat-erzaehlt-5632238> (дата звернення: 15.12.2022).

352. Bundeszentrale für politische Bildung. *Soldatenbilder im Wandel*. 2023. URL: <https://www.bpb.de> (дата звернення: 20.03.2023).

353. Das Bundesheer ist ein integraler Bestandteil der österreichischen Gesellschaft – Soldaten sind nicht nur Militärs, sondern auch Bürger, die im Alltag integriert sind. *Der*

Standard. 08.09.2022. URL: <https://www.derstandard.at/story/bundesheer-gesellschaft-2022.html> (дата звернення: 05.11.2022).

354. Das Feldpost-Archiv. URL: <http://www.feldpost-archiv.de/feldpost-d.html> (дата звернення: 10.01.2023).

355. Defence Network. URL: <https://defence-network.com/pistorius-erfahrene-soldaten-laenger-halten> (дата звернення: 14.02.2023).

356. Dein Dienst für Österreich. *Bundesheer*. URL: <https://www.bundesheer.at/grundwehrdienst> (дата звернення: 01.03.2023).

357. Demonstranten attackierten Schweizer Soldaten im Kosovo. *SRF News*. URL: <https://www.srf.ch/news/demonstranten-attackierten-schweizer-soldaten> (дата звернення: 12.04.2023).

358. Den Klassikern der Region stellte Marco vor kurzem Sauvignon Blanc zur Seite. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 12.10.2017. URL: <https://www.faz.net/aktuell/feuilleton/franzoesische-soldaten-sauvignon-blanc> (дата звернення: 20.05.2023).

359. Der Abzug deutscher Soldaten aus Afghanistan markiert einen historischen Rückzug der Bundeswehr. *Tagesschau*. 05.07.2021. URL: <https://www.tagesschau.de/politik/bundeswehr-abzug-afghanistan-2021.html> (дата звернення: 15.06.2023).

360. Der Auftrag der Schweizer Armee. URL: <https://www.armee.ch/de/ueber-armee-auftrag> (дата звернення: 22.07.2023).

361. Der Beruf des Soldaten erfordert nicht nur körperliche Stärke, sondern auch mentale Widerstandsfähigkeit. *Tagesschau*. 05.02.2025. URL: <https://www.tagesschau.de/politik/beruf-des-soldaten-2025.html> (дата звернення: 10.02.2025).

362. Der Einsatz privater Söldnerfirmen. *Der Tagesspiegel*. 2022. URL: <https://www.tagesspiegel.de> (дата звернення: 18.11.2022).

363. Der Militärdienst ist für junge Männer in Österreich nach wie vor eine prägende Erfahrung. *Der Standard*. 08.09.2022. URL: <https://www.derstandard.at/story/militaerdienst-oesterreich-2022.html> (дата звернення: 30.11.2022).

364. Der Mythos vom tapferen Krieger. *Die Zeit*. 2023. URL: <https://www.zeit.de/2023/07/elon-musk-tesla-spacex-twitter> (дата звернення: 05.09.2023).

365. Der Schweizer Soldat – Bericht aus dem Inneren. 02.11.2020. URL: <https://www.zackbum.ch/2020/11/02/der-schweizer-soldat-bericht-aus-dem-inneren> (дата звернення: 12.10.2023).

366. Der Soldat der Vergangenheit galt als Täter, der Soldat der Gegenwart als Verteidiger der Demokratie. *Die Zeit*. 22.11.2022. URL: <https://www.zeit.de> (дата звернення: 25.11.2022).

367. Der Soldat im Unterhaltungsformat. *Menschen Machen Medien*. URL: <https://mmm.verdi.de/aktuelle-meldungen/nach-und-neubesetzungen-beim-rbb-102859> (дата звернення: 14.11.2023).

368. Der Spiegel. 15.03.2023. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/militaerhistoriker-soenke-neitzel-spricht-ueber-eliteeinheiten-a-2210f291-ca8c-4c28-9b79-80955b2c70ec> (дата звернення: 20.11.2023).

369. Der Spiegel. 08.07.2023. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundeswehr-in-mali-fast-unloesbare-aufgaben-a> (дата звернення: 05.12.2023).

370. Der Spiegel. Nach Afghanistan zurückgekehrt, aber der Krieg bleibt im Kopf. 12.09.2023. URL: <https://www.spiegel.de> (дата звернення: 15.12.2023).

371. Der Tagesspiegel. 2023. URL: <https://www.tagesspiegel.de/politik/bundeswehr-ausruestung-einsatzfaehigkeit-987654.html> (дата звернення: 20.01.2024).

372. Der Tod eines Soldaten im Einsatz bedeutet für die Angehörigen ein schweres Schicksal, das die Familie dauerhaft prägt. *Süddeutsche Zeitung*. 18.06.2020. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/soldat-tod-einsatz-2020.html> (дата звернення: 10.02.2024).

373. Der Verband aus mehreren Hundert Soldaten übernahm die Sicherung der Region. *Süddeutsche Zeitung*. 22.11.2022. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/verband-sicherung-region-2022> (дата звернення: 25.02.2024).

374. Der Wehrpflichtige ist nicht nur Soldat, sondern auch Staatsbürger, der seine Pflicht gegenüber der Gesellschaft erfüllt. *Der Spiegel*. 12.03.2022. URL: <https://www.spiegel.de/politik/wehrpflichtige-staatsbuenger-2022.html> (дата звернення: 05.03.2024).

375. Deutsche Blauhelme. *Die Welt*. URL: <https://www.welt.de/politik/ausland/article256405328/blauhelme-im-libanon-wenn-es-ernst-wird-laufen-wir-nicht-einfach-weg.html> (дата звернення: 12.03.2024).

376. Deutscher Bundestag. *Bericht zur Lage der Bundeswehr*. Drucksache 17/9680. Berlin, 2012. URL: <https://dserver.bundestag.de> (дата звернення: 22.03.2024).

377. Die Ausbildung der Rekruten gilt als entscheidender Schritt für die Einsatzbereitschaft der Truppe. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 12.06.2023. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/bundeswehr-ausbildung-rekruten-2023.html> (дата звернення: 05.04.2024).

378. Die Brigade wurde in den Norden verlegt, um dort die NATO-Partner zu unterstützen. *NZZ*. 07.07.2022. URL: <https://www.nzz.ch/international/brigade-nato-partner-2022> (дата звернення: 15.04.2024).

379. Die Bundeswehr ist stolz auf ihre Soldaten, die in verschiedenen Einsätzen weltweit im Namen Deutschlands handeln. *Der Spiegel*. 15.03.2023. URL: <https://www.spiegel.de/politik/bundeswehr-soldaten-einsaetze-2023.html> (дата звернення: 01.05.2024).

380. Die Laufbahngruppe der Mannschaften. *Bundeswehr*. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/menschen-karrieren/soldatinnen-soldaten/laufbahnmansschaften> (дата звернення: 12.05.2024).

381. Die Luftlandetruppe der Bundeswehr ist eine der elitärsten Einheiten, die für schnelle und präzise Einsätze ausgebildet wird. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 10.05.2024.

URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/luftlandetruppe-bundeswehr-2024> (дата звернення: 20.05.2024).

382. Die NATO-Soldaten trainieren gemeinsam, doch nationale Unterschiede in Ausrüstung und Strategie bleiben sichtbar. *Süddeutsche Zeitung*. 18.06.2020. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/nato-soldaten-training-2020.html> (дата звернення: 05.06.2024).

383. Die Opfer der Flut und geben ihnen Zuversicht. *ORF.at*. URL: <https://orf.at/stories/oesterreichische-soldaten-unterstuetzen-opfer-der-flut> (дата звернення: 15.06.2024).

384. Die Presse. 18.06.2023. URL: <https://www.diepresse.com/6312451/ukraine-offiziere-im-einsatz> (дата звернення: 25.06.2024).

385. Die Soldaten kämpfen nicht nur an der Front. *Tagesschau*. 2023. URL: <https://www.tagesschau.de> (дата звернення: 10.07.2024).

386. Die Staffel der Luftwaffe trainierte den Einsatz moderner Kampfflugzeuge. *Süddeutsche Zeitung*. 22.11.2022. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/staffel-luftwaffe-2022> (дата звернення: 22.07.2024).

387. Die Truppe wurde nach monatelanger Ausbildung in das Krisengebiet entsandt. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 10.05.2024. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/truppe-krisengebiet-2024> (дата звернення: 01.08.2024).

388. Die Welt. Helden in Uniform: Soldaten im Katastropheneinsatz. 10.07.2021. URL: <https://www.welt.de> (дата звернення: 15.08.2024).

389. Die Zeit. Jeder Soldat hat seine eigene Geschichte. 22.11.2022. URL: <https://www.zeit.de> (дата звернення: 01.09.2024).

390. Dienstreglement der Armee. URL: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1995/170_170_170/de (дата звернення: 10.09.2024).

391. Druck auf Pistorius: Kanzleramtschef zweifelt an Deutschlands Verteidigungsfähigkeit ohne Wehrpflicht. *Funke Mediengruppe*. 05.06.2025. URL:

<https://ca.headtopics.com/news/druck-auf-pistorius-kanzleramtschef-zweifelt-an-69955908>
(дата звернення: 10.06.2025).

392. Dutzend Missionen. *Peacekeeping.ch*. URL: www.peacekeeping.ch (дата звернення: 20.10.2024).

393. DW Alltagsdeutsch. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/de/unterwegs-als-katastrophenhelfer/a-123456> (дата звернення: 05.11.2024).

394. Ein Arzt rettet Leben im Krankenhaus, ein Soldat schützt Leben im Einsatzgebiet – beide tragen Verantwortung für Menschen. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 12.06.2023. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/bundeswehr-arzt-soldat-verantwortung-2023.html>
(дата звернення: 15.11.2024).

395. Ein Bataillon der Gebirgsjäger übte den Einsatz unter extremen Wetterbedingungen. *Die Zeit*. 18.06.2020. URL: <https://www.zeit.de/politik/bataillon-gebirgsjaeger-2020> (дата звернення: 01.12.2024).

396. Ein Blick nach innen: zum Thema «Tapferkeit». *Schweizer Soldat*. URL: <https://www.e-periodica.ch> (дата звернення: 10.12.2024).

397. Ein Fahrzeug kam bei den Soldaten zum Stehen. *ORF.at*. URL: <https://orf.at/stories/ein-fahrzeug-kam-bei-den-soldaten-zum-stehen> (дата звернення: 05.01.2025).

398. Ein Heer mit Zukunft. *Bundesheer*. URL: <https://www.bundesheer.at> (дата звернення: 15.01.2026).

399. Ein Oberleutnant der Bundeswehr erklärte die Bedeutung moderner Drohnentechnologie für die Truppe. *Der Spiegel*. 14.02.2023. URL: <https://www.spiegel.de/politik/oberleutnant-drohnentechnologie-2023.html> (дата звернення: 20.02.2025).

400. Ein Soldat der afghanischen Armee tötet in der Provinz Baghlan drei deutsche Soldaten. *Neue Osnabrücker Zeitung*. 18.02.2016. URL: <https://www.noz.de/deutschland/afghanischer-soldat-toetet-deutsche> (дата звернення: 10.03.2025).

401. Ein Sprengsatz detonierte bei den UN-Soldaten. *20 Minuten*. URL: <https://www.20min.ch/story/ein-sprengsatz-detonierte-bei-den-un-soldaten> (дата звернення: 15.04.2025).

402. Ein Sprengsatz verletzte UN-Soldaten, darunter Schweizer. *20 Minuten*. URL: www.20min.ch (дата звернення: 25.12.2025).

403. Eine Granate explodierte bei den Soldaten. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/eine-granate-explodierte-bei-den-soldaten> (дата звернення: 10.11.2022).

404. Eine Ladung Grauen. *Süddeutsche Zeitung*. 15.01.2022. URL: <https://www.sueddeutsche.de/kultur/the-wasteland-die-einoede-david-casademunt-film-horror-1.5506822> (дата звернення: 12.11.2022).

405. Eine Studie zur sequentiellen Traumatisierung: Überlebensgeschichten. URL: https://www.boeckler.de/de/faust-detail.htm?sync_id=HBS-006183 (дата звернення: 15.11.2022).

406. Eisele I. Ist der «Geist von Kiew» gefallen? *Deutsche Welle*. 03.05.2022. URL: <https://www.dw.com/de/faktencheck-ist-der-geist-von-kiew-gefallen/a-60949509> (дата звернення: 20.11.2022).

407. Erfahrungen im Auslandseinsatz. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/thema/auslandseinsatz> (дата звернення: 05.12.2022).

408. Erlebnisausbildung: Technik, Taktik und Willensstärke. *Reservistenverband*. URL: <https://www.reservistenverband.de/magazin-die-reserve/cold-fortress-2025> (дата звернення: 10.01.2023).

409. Explosion verletzt mehrere Soldaten. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/explosion-verletzt-mehrere-soldaten> (дата звернення: 20.01.2023).

410. Fachkräfte im Heimatschutz: Ziviles Know-how für die Reserve. *Bundeswehr*. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/heer/aktuelles/fachkraefte-heimatschutz-5916122> (дата звернення: 15.02.2023).

411. Familienbelastung durch langen Dienst. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. URL: <https://dynamic.faz.net/download/2019/offenerBrief.pdf> (дата звернення: 01.03.2023).

412. Fellmann M. Ein Wortschatz wie ein Waffenschrank. *SZ-Magazin*. URL: <https://sz-magazin.sueddeutsche.de/sprache/kriegerische-sprache-deutsch-91384> (дата звернення: 10.03.2023).

413. Feuerwehr Erste-Hilfe & Notfallausrüstung. *Rescue-tec.de*. 2024. URL: <https://www.rescue-tec.de/sanitaetsausruestung> (дата звернення: 15.04.2024).

414. Flutkatastrophe im Ahrtal – Hilfe durch Bundeswehr. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 18.07.2024. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/flutkatastrophe-ahrtal-bundeswehr-hilft> (дата звернення: 25.07.2024).

415. Focus. Kamikaze-Einsatz im Zentrum des Nuklear-Desasters. 15.11.2013. URL: https://www.focus.de/panorama/welt/kamikaze-einsatz-im-auge-des-desasters-fukushima-50_id_2058503.html (дата звернення: 05.05.2023).

416. Freenet. An vorderster Front: Indigene im Klimawandel. URL: <https://www.freenet.de/nachrichten/vermishtes/an-vorderster-front-indigene-im-klimawandel-40500824> (дата звернення: 12.06.2023).

417. Freiwillige Kämpfer. *Neue Zürcher Zeitung*. 2022. URL: <https://www.nzz.ch/meinung/die-ganze-nation-im-krieg-die-ukraine-braucht-mehr-soldaten-doch-woher-sollen-sie-kommen-ld.1918839> (дата звернення: 20.06.2023).

418. Frontberichte. *Kurier*. 22.08.2024. URL: <https://kurier.at/politik/ausland/ukraine-krieg-frontberichte/402345678> (дата звернення: 01.09.2024).

419. Führungspositionen in der Bundeswehr. *Die Zeit*. 2023. URL: <https://www.zeit.de> (дата звернення: 10.10.2023).

420. Für Radler gebremst: Unglück bei Militärstützpunkt. Militärflugzeug stürzt nahe Sudans Hauptstadt ab – mindestens 46 Tote. *Der Spiegel*. 26.02.2025. URL: www.spiegel.de (дата звернення: 01.03.2025).

421. Für russische Staatsbürgerschaft. Spionage für Russland: USA nehmen Soldaten fest. *T-online*. URL: https://www.t-online.de/nachrichten/ausland/usa/id_100857004/usa-

gehen-gegen-mutmasslichen-russischen-spion-vor-soldat-festgenommen.html (дата звернення: 15.01.2024).

422. Für viele Familien ist die Abwesenheit eines Vaters, einer Mutter oder eines Kindes, das bei der Bundeswehr dient, eine tägliche Herausforderung. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 10.05.2024. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/bundeswehr-familien-herausforderung-2024.html> (дата звернення: 20.05.2024).

423. Gehorsam und Widerstand. *Bundesheer*. URL: <https://www.bmlv.gv.at> (дата звернення: 05.02.2024).

424. Generalin. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/bundeswehr-generalinnen-a-0000000.html> (дата звернення: 10.02.2024).

425. Generalleutnante sind für die strategische Planung im Verteidigungsministerium zuständig. *Kurier*. 03.06.2023. URL: <https://kurier.at/politik/generalleutnante-strategie-2023> (дата звернення: 15.02.2024).

426. Generalmajore der NATO betonten die Notwendigkeit gemeinsamer Übungen. *Neue Zürcher Zeitung*. 12.05.2022. URL: <https://www.nzz.ch/international/generalmajore-nato-uebungen-2022.html> (дата звернення: 20.02.2024).

427. Görke A. God save Kladow // Englische Fahnen, schottische Musik. *Der Tagesspiegel*. 08.03.2017. URL: <https://www.tagesspiegel.de/berlin/god-save-kladow> (дата звернення: 01.03.2024).

428. Granaten trafen österreichische Soldaten bei einer Übung. *Kurier*. URL: <https://kurier.at/politik/granaten-trafen-oesterreichische-soldaten> (дата звернення: 15.03.2024).

429. Grimm I. Zurück in die Zukunft: Der Rachefeldzug des Stefan Raab. *RND*. 25.02.2025. URL: <https://www.rnd.de/medien/zurueck-in-die-zukunft-der-rachefeldzug-des-stefan-raab-SG5LBSXZ4FGCVHSL55RTEFZ5JQ.html> (дата звернення: 05.03.2025).

430. Handwerker schaffen Werte im Alltag, Soldaten verteidigen Werte im Ernstfall. *Der Spiegel*. 15.03.2023. URL: <https://www.spiegel.de/politik/handwerker-soldaten-werte-2023.html> (дата звернення: 12.04.2024).

431. Helden des Katastropheneinsatzes. *Rheinische Post*. 2021. URL: <https://rp-online.de> (дата звернення: 20.04.2024).

432. Helden in Therapie. *Die Zeit*. URL: www.zeit.de (дата звернення: 10.08.2024).

433. Heute ist der Soldat kein blinder Befehlsempfänger mehr, sondern ein mündiger Bürger, der kritisch hinterfragt. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 10.05.2024. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/soldat-befehlsempfaenger-buerger-2024.html> (дата звернення: 01.09.2024).

434. Humanitäre Missionen. *Bundesheer*. URL: <https://www.bmlv.gv.at> (дата звернення: 15.09.2024).

435. Im Vergleich zu US-Soldaten haben deutsche Soldaten oft weniger Kampferfahrung, aber eine bessere Ausbildung in zivil-militärischer Zusammenarbeit. *Der Spiegel*. 08.07.2023. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutsche-us-soldaten-vergleich-2023.html> (дата звернення: 10.10.2024).

436. Immer mehr junge Menschen entscheiden sich als freiwillig Dienende für den Dienst in der Bundeswehr. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 05.09.2023. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/freiwillig-dienende-bundeswehr-2023.html> (дата звернення: 20.10.2024).

437. In der Schweiz ist jeder Milizsoldat Teil der Milizarmee – er übt im zivilen Leben einen Beruf aus und wird nur bei Bedarf einberufen. *Neue Zürcher Zeitung*. 14.07.2021. URL: <https://www.nzz.ch/schweiz/milizsoldat-schweiz-2021.html> (дата звернення: 01.11.2024).

438. In der Schweiz ist jeder Soldat Teil der Milizarmee – das bedeutet, dass er im zivilen Leben einen Beruf ausübt und nur bei Bedarf zum Dienst einberufen wird. *Neue Zürcher Zeitung*. 14.07.2021. URL: <https://www.nzz.ch/schweiz/milizsoldat-schweiz-2021.html> (дата звернення: 15.11.2024).

439. Influencer in Uniform: Soldaten in den Sozialen Medien. 29.10.2024. URL: www.br.de (дата звернення: 01.12.2024).

440. Inspekteurbrief. Bundeswehr. 06.10.2020. URL: <https://www.bundeswehr.de/resource/blob/3235100/e5e572> (дата звернення: 10.12.2024).

441. Jede Einheit der Bundeswehr muss im Ernstfall schnell und effizient einsatzbereit sein. *Der Spiegel*. 15.03.2023. URL: <https://www.spiegel.de/politik/einheit-bundeswehr-einsatzbereit-2023> (дата звернення: 05.01.2025).

442. Jeder Soldat der Bundeswehr ist Teil einer Kette, die von der Basis bis zur Führungsebene reicht – Disziplin und Hierarchie sind unverzichtbar. *Der Spiegel*. 15.03.2023. URL: <https://www.spiegel.de/politik/bundeswehr-soldat-kette-2023.html> (дата звернення: 15.01.2025).

443. Journal der Schweizer Beiträge zur internationalen Friedensförderung in Kooperation mit dem VBS, EDA, EFD. *Swisspeace*. URL: <https://www.vtg.admin.ch> (дата звернення: 10.02.2025).

444. Katholische Militärseelsorge. *Militärdiözese*. URL: <https://www.mildioz.at> (дата звернення: 05.03.2025).

445. Keller L. Bundeswerbung: Krieg als Entertainment für Jugendliche. URL: <https://mediendiskurs.online> (дата звернення: 15.01.2026).

446. Kilometer für Kilometer, Kamerad für Kamerad – Der Marsch zum Gedenken (MzG) 2023. 10.08.2023. URL: <https://www.gesichter-des-lebens.de/marsch-zum-gedenken> (дата звернення: 15.04.2025).

447. Klasse statt Masse. Das Parlament. URL: https://www.das-parlament.de/epaper/2015/6/epaper/pdf/page_1.pdf (дата звернення: 10.06.2025).

448. Kleine Zeitung. 07.07.2023. URL: <https://www.kleinezeitung.at/politik/ausland/ukraine-grenadiere-krieg> (дата звернення: 20.08.2025).

449. Kozielski P. M. Die Bundeswehr – Spiegelbild der Gesellschaft? Strausberg, November 1998. 38 S. (дата звернення: 25.12.2025).

450. Kriegsoffergedenken. 20 Minuten. 09.05.2024. URL: <https://www.20min.ch/story/ukraine-gedenken-kriegsoffer-123456789> (дата звернення: 05.09.2025).

451. Kulish N. Exil-Ukrainer in Berlin. *Der Tagesspiegel*. 12.02.2024. URL: <https://www.tagesspiegel.de/politik/exil-ukrainer-in-berlin> (дата звернення: 10.09.2025).

452. Kurier. 2022. URL: <https://kurier.at/politik/sanitaetsausstattung-katastrophengebiet-876543.html> (дата звернення: 12.09.2025).

453. Länderkammer. Was der Bundesrat heute beschlossen hat. 10.06.2022. *Süddeutsche Zeitung*. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/bundesrat-beschluesse-sondervermoegen-bundeswehr-corona-1.5600636> (дата звернення: 15.09.2025).

454. Lehrer bilden die nächste Generation aus, Soldaten sichern die Gegenwart – beide sind unverzichtbare Stützen des Staates. *Süddeutsche Zeitung*. 18.06.2020. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/lehrer-soldaten-stuetzen-staat-2020.html> (дата звернення: 18.09.2025).

455. Linus H.-E. Das Militär und die deutsche Sprache. 08.01.2025. *Deutsche Nationalbibliothek*. URL: <https://blog.dnb.de/das-militaer-und-die-deutsche-sprache> (дата звернення: 20.09.2025).

456. Magazin Truppendienst. *Bundesheer*. URL: <https://www.bmlv.gv.at/truppendienst> (дата звернення: 22.09.2025).

457. Majorin. *Tagesschau*. URL: <https://www.tagesschau.de/inland/bundeswehr-frauen-a-000000.html> (дата звернення: 25.09.2025).

458. Mal wurde gestritten, ob nicht-religiöse Soldaten ihre Pitas mit in Kasernen bringen dürfen. *Süddeutsche Zeitung*. 08.04.2022. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/explosiver-sauerteig-soldaten-pitas> (дата звернення: 28.09.2025).

459. Manager tragen Verantwortung für Unternehmen, Soldaten für die Sicherheit des Landes. *Neue Zürcher Zeitung*. 07.07.2022. URL: <https://www.nzz.ch/wirtschaft/manager-soldaten-verantwortung-2022.html> (дата звернення: 01.10.2025).

460. Manager. Ex-Fed-Chef Bernanke soll Prognosen britischer Notenbank auf Vordermann bringen. 28.07.2023. URL: www.manager-magazin.de (дата звернення: 03.10.2025).

461. Manager-magazin. Berkshire steigt bei US-Airlines ein. 15.11.2016. URL: <https://www.manager-magazin.de/finanzen/boerse/warren-buffet-sorgt-fuer-airline-hoehenflug-an-der-boerse-a-1121322.html> (дата звернення: 05.10.2025).

462. Missionen. Bundeswehr. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/auftrag/einsaetze/missionen> (дата звернення: 08.10.2025).

463. Mit Leib und Seele Soldat. 25.04.2014. *Deutschlandfunk Nova*. URL: <https://www.deutschlandfunknova.de/beitrag/ein-kriegsveteran-der-bundeswehr-erzaehlt-seine-geschichte> (дата звернення: 10.10.2025).

464. Mit vollem Einsatz. Süddeutsche Zeitung. 28.08.2021. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/bundeswehr-afghanistan-rueckkehr-1.5394162> (дата звернення: 12.10.2024).

465. Mitrokhin N. Vor die Wand gefahren. 04.07.2023. *IPG Journal*. URL: <https://www.ipg-journal.de/regionen/europa/artikel/vor-die-wand-gefahren-6821> (дата звернення: 15.10.2025).

466. Munition – MohrTec GmbH. 2023. URL: <https://www.militariaandmore.de/Munition> (дата звернення: 18.10.2025).

467. Nach Afghanistan zurückgekehrt, aber der Krieg bleibt im Kopf. *Der Spiegel*. 12.09.2023. URL: <https://www.spiegel.de> (дата звернення: 20.10.2025).

468. Nur noch Kanonenfutter. *Der Spiegel*. URL: <https://www.spiegel.de/politik/nur-noch-kanonenfutter-a-acdb4c36-0002-0001-0000-000029194752> (дата звернення: 22.10.2025).

469. NZZ. Archiv. *Schützer*. 2022. URL: <https://zeitungsarchiv.nzz.ch> (дата звернення: 25.10.2025).

470. NZZ. Schweizer Armee im gesellschaftlichen Diskurs. URL: <https://www.nzz.ch/themen/schweizer-armee> (дата звернення: 28.10.2025).

471. Offener Brief. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. URL: <https://dynamic.faz.net/download/2019/offenerBrief.pdf> (дата звернення: 30.10.2025).

472. Offener Brief. Prominente bitten Bundesregierung um Aufnahme von Afghanen. *Deutschlandfunk*. URL: <https://www.deutschlandfunk.de/prominente-bitten-bundesregierung-um-aufnahme-von-afghanen-100.html> (дата звернення: 01.11.2025).

473. Offizier. Offizierin. *Ausbildung & Beruf – Azubiyo*. URL: <https://www.azubiyo.de/berufe/offizier> (дата звернення: 03.11.2025).

474. ORF: 1.300 Soldaten aus drei Ländern üben in Allentsteig. *ORF.at*. URL: noe.orf.at (дата звернення: 05.11.2025).

475. Österreichische Soldaten retten Touristen aus Lawinengebiet. *ORF.at*. URL: <https://orf.at/stories/oesterreichische-soldaten-retten-touristen> (дата звернення: 08.11.2025).

476. Österreichische Soldaten unterstützen die Opfer der Flut und geben ihnen Zuversicht. *ORF.at*. URL: <https://orf.at/stories/oesterreichische-soldaten-unterstuetzen-opfer-der-flut> (дата звернення: 10.11.2025).

477. Panzertruppen – Bundeswehr. 2023. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/heer/truppengattungen/panzertruppen> (дата звернення: 12.11.2025).

478. Rede von Sebastian Kurz. 03.04.2020. *ORF.at*. URL: <https://orf.at/stories/3160478> (дата звернення: 15.11.2025).

479. Redensarten. URL: <https://www.redensarten-index.de> (дата звернення: 18.11.2025).

480. Rekrutierung – wenige Freiwillige. *T-online*. URL: <https://www.t-online.de> (дата звернення: 20.11.2025).

481. Rescue-tec.de. 2024. URL: <https://www.rescue-tec.de/sanitaetsausruistung> (дата звернення: 22.11.2025).

482. Rückblick: Altkanzler Schmidt beim ersten feierlichen Gelöbnis vor dem Reichstag. *BMVg*. URL: <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/70-jahre-bundeswehr-geloebnis-reichstag-6036828> (дата звернення: 25.11.2025).

483. Russische Soldaten gelten als kampferprobt, deutsche Soldaten hingegen als regelorientiert und zurückhaltend. *Die Zeit*. 22.11.2022. URL: <https://www.zeit.de/politik/russische-deutsche-soldaten-vergleich-2022.html> (дата звернення: 28.11.2025).

484. Russland verliert 2.000 Soldaten an einem Tag. *ZDF heute*. URL: <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/russland-verliert-2000-soldaten> (дата звернення: 30.11.2025).

485. Sawizkij A. «An vorderster Front» - wie Freiwillige Kiew verteidigen. *Deutsche Welle*. 26.03.2022. URL: <https://www.dw.com/de/an-vorderster-front-wie-freiwillige-kiew-verteidigen/a-61261044> (дата звернення: 02.12.2025).

486. Schiltz C. B. Neue Gefahren für Bundeswehr in Afghanistan? *Die Welt*. 29.06.2017. URL: <https://www.welt.de/politik/ausland/article123456789/neue-gefahren-fuer-bundeswehr-in-afghanistan.html> (дата звернення: 05.12.2025).

487. Schneider G., Toyka-Seid C. Das junge Politik-Lexikon. *Bundeszentrale für politische Bildung*. 2025. URL: <https://www.hanisauland.de> (дата звернення: 08.12.2025).

488. Schulte L. Wie ist die aktuelle Lage an Schulen in der Corona-Krise? *RND*. 18.11.2020. URL: <https://www.rnd.de/familie/corona-krise-in-der-schule-so-geht-es-lehrern-eltern-und-schulern-behorden-irrsinn-quarantane-kalte-klassenzimmer-HQIPKXMJQZAEZHEIYK3DHRZC7Q.html> (дата звернення: 10.12.2025).

489. Schutzkleidung – Schußwesten – Helme. *Commando Industries*. 2024. URL: <https://www.commando-industries.de/security/schutzkleidung> (дата звернення: 12.12.2025).

490. Schweizer Armee – Marschbefehl. *Neue Zürcher Zeitung*. URL: <https://unternehmen.nzz.ch> (дата звернення: 15.12.2025).

491. Schweizer Soldaten beruhigen die Bevölkerung in Kosovo durch ihre Präsenz. *SRF News*. URL: <https://www.srf.ch/news/schweizer-soldaten-beruhigen-die-bevoelkerung> (дата звернення: 18.12.2025).

492. Schweizer Soldaten sollen wieder Taschenmunition daheim haben. *Tages-Anzeiger*. URL: <https://www.tagesanzeiger.ch/taschenmunition-schweizer-soldaten-sollen-wieder-patronen-daheim-haben-967908336365> (дата звернення: 20.12.2025).

493. Sicherheitspolitische Information. *ETH Zürich*. URL: https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/200408_SI.pdf (дата звернення: 22.12.2025).

494. So viele Russen hat Putin bereits in den Tod geschickt. *Heute.at*. URL: <https://www.heute.at/politik/putin-russen-in-den-tod> (дата звернення: 24.12.2025).

495. Soldat im Wachbataillon. URL: <https://studyflix.de/jobs/berufe/soldatin-soldat-im-wachbataillon-8673> (дата звернення: 25.12.2025).

496. Soldaten als Verteidiger der Demokratie. *ZEIT Geschichte*. 2024. URL: shop.zeit.de (дата звернення: 28.12.2025).

497. Soldaten demütigen Gefangene durch öffentliche Vorführungen. *Kurier*. URL: <https://kurier.at/politik/soldaten-demuetigen-gefangene> (дата звернення: 05.01.2026).

498. Soldaten des Friedens. *Deutschlandfunk*. URL: <https://www.deutschlandfunk.de/soldaten-des-friedens-100.html> (дата звернення: 10.01.2026).

499. Soldaten erschrecken die Bevölkerung durch nächtliche Patrouillen. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/soldaten-erschrecken-die-bevoelkerung> (дата звернення: 15.01.2026).

500. Soldaten marschieren. *Bundeszentrale für politische Bildung*. URL: <https://bpb.de> (дата звернення: 16.01.2026).

501. Soldaten sichern die Grenze gegen illegale Migration. *Kurier*. URL: <https://kurier.at/politik/soldaten-sichern-die-grenze> (дата звернення: 18.01.2026).

502. Soldaten sind Bürger in Uniform – sie vertreten den Staat und seine Werte, auch im Ausland. *Die Zeit*. 22.11.2022. URL: <https://www.zeit.de/politik/buerger-in-uniform-2022.html> (дата звернення: 20.01.2026).

503. Soldaten zerstören feindliche Stellungen. *Der Spiegel*. URL: <https://www.spiegel.de/politik/soldaten-zerstoeren-feindliche-stellungen> (дата звернення: 22.01.2026).

504. Soldaten zwischen Pflicht und Politik. *Tagesschau*. 20.06.2024. URL: <https://www.tagesschau.de> (дата звернення: 24.01.2026).

505. Soldatengesetz § 11 – Gehorsamspflicht. URL: https://www.buzer.de/11_SG.htm (дата звернення: 26.01.2026).

506. Soldatin. *Der Spiegel*. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundeswehr-familienbelastung-a-00000000.html> (дата звернення: 28.01.2026).

507. Spannungen in Kosovo – Wie sich die Eskalationen auf die Schweizer Soldaten auswirken. *SRF News*. URL: <https://www.srf.ch/news/spannungen-kosovo-schweizer-soldaten> (дата звернення: 30.01.2026).

508. Spezialkräfte der Armee befreien Geiseln aus einem besetzten Gebäude. *Kurier*. 09.05.2021. URL: <https://kurier.at/politik/spezialkraefte-geiselnahme-2021> (дата звернення: 01.02.2026).

509. Spiegel Edition Geschichte: Der Zweite Weltkrieg. *Der Spiegel*. URL: <https://gruppe.spiegel.de> (дата звернення: 03.02.2026).

510. Staatsbürger in Uniform. 26.10.2023. URL: <https://politikkultur.de/aus-der-aktuellen-ausgabe/staatsbuerger-in-uniform> (дата звернення: 05.02.2026).

511. Staatsbürger in Uniform. *BMVg*. 2023. URL: <https://www.bmvg.de/de/themen/verteidigung/innere-fuehrung/staatsbuerger-in-uniform> (дата звернення: 07.02.2026).

512. Stabshauptmänner übernehmen zunehmend administrative Aufgaben und gelten als Bindeglied zwischen Offizieren und Stab. *Süddeutsche Zeitung*. 09.11.2022. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/stabshauptmaenner-aufgaben-2022> (дата звернення: 09.02.2026).

513. Staritz N. Das steckt hinter der Redewendung «Alter Schwede!». 01.04.2025. *T-online*. URL: https://www.t-online.de/leben/alltagswissen/id_100117680/-alter-schwede-bedeutung-der-redewendung (дата звернення: 11.02.2026).

514. Starke Worte im Brauhaus. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 20.02.2023. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/starke-worte-im-brauhaus> (дата звернення: 13.02.2026).

515. Stellung halten. *Rechtschreibportal*. URL: <https://www.korrekturen.de/synonyme/Stellunghalten> (дата звернення: 15.02.2026).

516. Stratos. Militärwissenschaftliche Zeitschrift der Schweizer Armee. URL: https://www.vtg.admin.ch/dam/de/sd-web/5nEuZD9xAcRf/stratos_zeitschrift_2_24.pdf (дата звернення: 17.02.2026).

517. Stempel M. Ungewöhnlich, dass der Kanzler der Angreifer war. TV-Duell. *Tagesschau*. 10.02.2025. URL: <https://www.tagesschau.de/multimedia/video/video-1432050.html> (дата звернення: 19.02.2026).

518. *Süddeutsche Zeitung*. Die Last der Einsätze. 18.03.2022. URL: <https://www.sueddeutsche.de> (дата звернення: 21.02.2026).

519. *SWI swissinfo.ch*. 2025. URL: <https://www.swissinfo.ch> (дата звернення: 22.02.2026).

520. *Tagesschau*. Debatte nach Afghanistan-Einsatz. URL: <https://meta.tagesschau.de/id/149392/nach-afghanistan-einsatz-streit-ueber-zeremonie-fuer-soldaten> (дата звернення: 23.02.2026).

521. *Tagesschau*. Disziplin, Teamfähigkeit und psychische Belastbarkeit. 05.02.2025. URL: <https://www.tagesschau.de> (дата звернення: 23.02.2026).

522. Tapferkeitsmedaille an Jagdkommando-Soldaten verliehen. *Bundesheer*. URL: <https://www.bundesheer.at/aktuelles/detail/tapferkeitsmedaille-an-soldaten-des-jagdkommandos-verliehen> (дата звернення: 23.02.2026).

523. Teilnahme österreichischer Soldaten. URL: https://www.jgb18.at/aktuelles/soldat_2020_21.pdf (дата звернення: 23.02.2026).

524. Traditionen werden gepflegt. URL: <https://denk-mal-gegen-krieg.de/kriegerdenkmaeler/schleswig-holstein-s-u> (дата звернення: 22.12.2025).

525. Über Gebietsabtretungen sollen Ukrainer entscheiden. *Tagesschau*. URL: <https://www.tagesschau.de/ausland/europa/ukraine-krieg-us-plan-100.html> (дата звернення: 20.12.2025).

526. Ukraine. Infanterie. 10.04.2023. *Tagesschau*. URL: <https://www.tagesschau.de/ausland/ukraine-infanterie-101.html> (дата звернення: 18.12.2025).

527. Ukraine-russland Krieg. *Süddeutsche Zeitung*. 15.03.2022. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/ukraine-russland-krieg> (дата звернення: 15.12.2025).

528. Ukrainische Drohnen greifen russische Soldaten an. *Der Spiegel*. URL: <https://www.spiegel.de/politik/ukrainische-drohnen-greifen-russische-soldaten-an> (дата звернення: 12.12.2025).

529. Ukrainische Soldaten befreien ein Dorf und geben den Bewohnern Hoffnung. *Der Spiegel*. URL: <https://www.spiegel.de/politik/ukrainische-soldaten-befreien-ein-dorf> (дата звернення: 10.12.2025).

530. Ukrainische Soldaten kämpfen täglich an der Front, deutsche Soldaten sind stärker in internationale Missionen eingebunden. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 10.05.2024. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/ukrainische-deutsche-soldaten-vergleich-2024.html> (дата звернення: 08.12.2025).

531. Umland A. Mission impossible – auch Uno-Friedenstruppen wären ausserstande, den Ukraine-Krieg zu beenden. 12.12.2025. *Neue Zürcher Zeitung*. URL: <https://www.nzz.ch> (дата звернення: 15.12.2025).

532. Unfall mit Bundeswehrfahrzeugen - mehrere Soldaten verletzt. 22.07.2025. *Die Zeit*. URL: <https://www.zeit.de/news/2025-07/22/unfall-mit-bundeswehrfahrzeugen-mehrere-soldaten-verletzt> (дата звернення: 05.12.2025).

533. Uniform statt Kostüm. 29.10.2025. *T-online*. URL: https://www.t-online.de/unterhaltung/royals/id_100976222/maxima-der-niederlande-besucht-militaer-koenigin-ist-kaum-zu-erkennen.html (дата звернення: 01.12.2025).

534. Unsere Grundhaltung. *Schweizer Armee*. URL: <https://www.armee.ch/de/cd-grundhaltungen> (дата звернення: 28.11.2025).

535. UN-Soldaten schützen Flüchtlinge im Lager. *20 Minuten*. URL: <https://www.20min.ch/story/un-soldaten-schuetzen-fluechtlinge-im-lager> (дата звернення: 25.11.2025).

536. «VADER» und «SPARTACUS» von ESKA®. *Soldat & Technik*. 02.12.2025. URL: <https://soldat-und-technik.de/2025/12/ausruestung-bekleidung/46331/vader-und-spartacus-von-eska> (дата звернення: 05.12.2025).

537. Verletzte UN-Soldaten: So geht es den Schweizer Militärbeobachtern. *20 Minuten*. URL: <https://www.20min.ch/story/verletzte-un-soldaten-schweizer-militaerbeobachter> (дата звернення: 20.11.2025).

538. Verluste in Auslandseinsätzen. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. URL: <https://lebenswege.faz.net/traueranzeigen-suche/aktuelle-ausgabe> (дата звернення: 15.11.2025).

539. Verteidigung am Hindukusch. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 12.03.2020. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/verteidigung-am-hindukusch> (дата звернення: 10.11.2025).

540. Verteidigungspolitische Konsequenzen für das Bundesheer. *Bundesheer*. URL: https://www.bmlv.gv.at/archiv/a2019/unserheer2030/pdf/zustandsbericht_unserheer2030.pdf (дата звернення: 05.11.2025).

541. Veteran – Einsatzveteran. *Veteranenkultur*. URL: <http://veteranenkultur.de/definition-veteran-der-bunde> (дата звернення: 01.11.2025).

542. Während ein Soldat sein Leben riskiert, verdient ein IT-Spezialist oft das Doppelte – doch beide Berufe sind für die Gesellschaft unverzichtbar. *Die Zeit*. 22.11.2022.

URL: <https://www.zeit.de/politik/buerger-in-uniform-2022.html> (дата звернення: 28.10.2025).

543. Wehrbeauftragter Jahresbericht 2009. *Der Spiegel*. URL: <https://cdn.prod.www.spiegel.de> (дата звернення: 25.10.2025).

544. Weigandt A., Zhukovets A. Putins Kriegsgefangene. 09.06.2025. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. URL: <https://www.faz.net> (дата звернення: 20.10.2025).

545. Weilguni V. Wir stehen Gewehr bei Fuß. 11.05.2015. *Springer Medizin*. URL: <https://www.springermedizin.at/gesundheitspolitik/wir-stehen-gewehr-bei-fuss> (дата звернення: 15.10.2025).

546. Wir schützen Österreich. *Bundesheer*. URL: <https://www.bundesheer.at/unser-heer> (дата звернення: 10.10.2025).

547. Wir vermitteln den angehenden Soldaten natürlich Disziplin. *Die Welt*. URL: <https://www.welt.de> (дата звернення: 05.10.2025).

548. Wut, Frust und Trauer im Westen der Ukraine: Die Suche nach neuen Soldaten belastet das Land. 28.06.2024. *Neue Zürcher Zeitung*. URL: <https://www.nzz.ch/international/ukraine-krieg-mobilisierung-von-soldaten-wird-zur-zerreissprobe-ld.1834946> (дата звернення: 01.10.2025).

549. Zeitalter der Bedrohungen. *Focus*. URL: <https://www.focus.de> (дата звернення: 15.01.2026).

550. Zeitsoldaten leisten ihren Dienst für eine bestimmte Dauer, bevor sie ins zivile Berufsleben zurückkehren. *Süddeutsche Zeitung*. 20.11.2021. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/zeitsoldaten-dienst-2021> (дата звернення: 25.12.2025).

551. Zweifelnde Helden. *Der Tagesspiegel*. URL: <https://www.tagesspiegel.de/kultur/zweifelnde-helden-2202424.html> (дата звернення: 22.12.2025).

552. Zwischen Bewunderung und Kritik. *Die Zeit*. 22.11.2022. URL: <https://www.zeit.de> (дата звернення: 20.12.2025).

ДОДАТКИ**ДОДАТОК А****СПИСОК****ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
ТА ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ****ДОДАТОК А 1****СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Андрухович А. А. Вербалізація концепту *SOLDAT* у німецькомовній картині світу. *Вісник науки та освіти* (Серія «Філологія») : журнал. 2024. № 9 (27). С. 61–71. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9\(27\)](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9(27)).

2. Андрухович А. А. Лексико-семантичне поле вербалізаторів концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі: лінгвокультурологічний аспект. *Вісник науки та освіти* (Серія «Філологія») : журнал. 2025. № 5 (35). С. 162–176. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-5\(35\)-162-176](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-5(35)-162-176).

3. Андрухович А. А. Метафорична тональність номінативного поля *SOLDAT* (військовий): деталізація концептуальних ознак у медіадискурсі німецькомовної лінгвокультури. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія: Філологічні науки (мовознавство) : зб. наук. праць. Дрогобич, 2025. № 23. С. 12–18. DOI: <https://doi.org/10.24919/2663-6042.23.2025.2>.

4. Андрухович А. А. Реконструкція соціальних ролей та соціально-культурних цінностей у номінаціях концепту *SOLDAT* (військовий): стереотипи свідомості німецькомовної медіаспільноти. *Вісник науки та освіти* (Серія «Філологія») : журнал.

2025. № 11 (41). С. 288–304. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11\(41\)-288-304](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11(41)-288-304).

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав (країн ОЕСР та/або ЄС):

5. Андрухович А. А. Лінгвокультурологічна реконструкція стереотипів на матеріалі вербалізаторів концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*: журнал. 2025. № 7 (75). С. 25–36. DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2025.7.4>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Андрухович А. А. Мовна картина світу як концепт. *Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс* : матеріали IV Міжнар. наук. конф. (м. Івано-Франківськ, 17 листоп. 2023 р.) / Міжнар. центр наук. дослідж. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2023. С. 166–167. DOI: <https://doi.org/10.36074/mcnd-17.11.2023>.

7. Андрухович А. А. Концептуальні поля понять картина світу, мовна картина світу у національних дискурсах та інтернет-дискурсі. *Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та викладання іноземних мов в секторі безпеки й оборони* : матер. I Міжвуз. наук.-практ. конф. (м. Київ, 2023 р.). Київ : Нац. акад. СБУ, 2023. Т. I. С. 7–10.

8. Андрухович А. А. Автохтонні варіанти номінації *Militär* німецькомовного медіапростору. *Наукові відкриття та фундаментальні наукові дослідження: світовий досвід* : матеріали III Міжнар. наук. конф. (м. Вінниця, 24 листоп. 2023 р.) / Міжнар. центр наук. дослідж. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2023. С. 354–355. DOI: <https://doi.org/10.36074/mcnd-24.11.2023>.

9. Андрухович А. А. Лінгвокомунікативні параметри медіадискурсу. *Сучасна філологія: теорія та практика* : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 2024 р.). Київ : Нац. акад. СБУ, 2024. С. 135–136.

10. Андрухович А. А. Лінгвокультурні параметри відображення ментальної сутності німецькомовної картини світу через призму концепту *SOLDAT*. *Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences* : Collection of scientific

papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference (Cambridge, Oct. 18, 2024). Cambridge-Vinnytsia : P.C. Publishing House & UKRLOGOS Group LLC, 2024. С. 269–272. DOI: 10.36074/logos-18.10.2024.066.

11. Андрухович А. А. Лінгвістичні засади дослідження концептів картина світу та мовна картина світу у медіадискурсі. *Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та викладання іноземних мов у секторі безпеки й оборони* : матеріали II Міжвуз. наук.-практ. конф. (м. Київ, 2024 р.). Київ : Нац. акад. СБУ, 2024. С. 14–18.

12. Андрухович А. А. Словотвір як модель дослідження лексико-семантичного поля номінації «*SOLDAT*» (військовий). *ГРААЛЬ НАУКИ* : міжнар. наук. журнал. Вінниця : ГО «Європейська наукова платформа» ; НУ «Інститут науково-технічної інтеграції та співпраці», 2025. № 53. С. 706–708. DOI: 10.36074/grail-of-science.20.06.2025.087.

13. Андрухович А. А. Дискурсивне конструювання номінації *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі. *Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realtà domestiche* : Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della VII Conferenza scientifica e pratica internazionale (Bologna, June 6, 2025). Bologna-Vinnytsia : Associazione Italiana di Storia Urbana & UKRLOGOS Group LLC, 2025. С. 425–427. DOI: 10.36074/logos-06.06.2025.083.

14. Андрухович А. А. Дискурсивна реалізація моделювання концепту *SOLDAT* (військовий) у німецькомовному медіадискурсі: фреймовий аналіз. *Current scientific goals, approaches and challenges* : Collection of Scientific Papers «SCIENTIA» with Proceedings of the V International Scientific and Theoretical Conference (Dresden, Dec. 12, 2025). Dresden : International Center of Scientific Research, 2025. С. 312–313. DOI: 10.36074/scientia-12.12.2025.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

15. Андрухович А. А. Лінгвокультурна специфіка білінгвального перекладу номінацій військових концептів німецькомовного дискурсу : навч. посібник. Київ : Нац. акад. СБУ, 2024. 138 с.

ВІДОМОСТІ**ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ**

1. IV Міжнародна наукова конференція «Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс». Івано-Франківськ, 17 листопада, 2023 р. Форма участі – дистанційна.

2. I Міжвузівська науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та викладання іноземних мов в секторі безпеки й оборони». Київ : Нац. акад. СБУ, 2023. Форма участі – дистанційна.

3. III Міжнародна наукова конференція «Наукові відкриття та фундаментальні наукові дослідження: світовий досвід». Вінниця, 24 листопада, 2023 р. Форма участі – дистанційна.

4. VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасна філологія: теорія та практика». Київ : Нац. акад. СБУ, 2024. Форма участі – дистанційна.

5. VII International Scientific and Practical Conference «Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ»». Cambridge, October 18, 2024. Форма участі – дистанційна.

6. II Міжвузівська науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та викладання іноземних мов у секторі безпеки й оборони». Київ : Нац. акад. СБУ, 2024. Форма участі – дистанційна.

7. IX Correspondence International Scientific and Practical Conference «Globalization of scientific knowledge: international cooperation and integration of sciences» held on June 20th , 2025 by NGO European Scientific Platform (Vinnytsia, Ukraine) LLC International Centre Corporative Management (Vienna, Austria). Форма участі – дистанційна.

8. VII Conferenza scientifica e pratica internazionale «Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realtà domestiche: Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ»». Bologna, 6 giugno, 2025. Форма участі – дистанційна.

9. V International Scientific and Theoretical Conference «Current scientific goals, approaches and challenges: Collection of Scientific Papers «SCIENTIA»». December 12, 2025. Dresden, Federal Republic of Germany: International Center of Scientific Research. Форма участі – дистанційна.

ГАЗЕТИ ТА МЕТАДАНИ

Areal/Region	Zeitung	Subareal/Subregion	Zeitraum
D-Nordwest	Hamburger Abendblatt	D-Nordwest (Hamburg)	ab 1999
	Kieler Nachrichten	D-Nordwest (Schleswig- Holstein)	ab 2017
	Neue Westfälische	D-Nordwest (Westfalen-Süd)	ab 2003
	Neue Osnabrücker Zeitung	D-Nordwest (Westfalen-Nord)	ab 2012
D-Nordost	Berliner Morgenpost	D-Nordost (Berlin)	ab 1999
	Norddeutsche Neueste Nachrichten	D-Nordost (Mecklenburg- Vorpommern)	ab 2012
	Der Prignitzer	D-Nordost (Brandenburg)	ab 2012
	Schweriner Volkszeitung	D-Nordost (Mecklenburg- Vorpommern)	ab 2004
	Der Tagesspiegel	D-Nordost (Berlin)	ab 2005
D-Mittelwest	Aachener Zeitung	D-Mittelwest (Nordrhein)	ab 2003
	Allgemeine Zeitung (Mainz)	D-Mittelwest (Mittelrhein/Mainz)	ab 2002
	Frankfurter Rundschau	D-Mittelwest (Hessen)	ab 1995
	Rhein-Zeitung	D-Mittelwest (Mittelrhein/Mosel)	ab 1997
	Saarbrücker Zeitung	D-Mittelwest (Saarland)	ab 1993

Areal/Region	Zeitung	Subareal/Subregion	Zeitraum
D-Mittelost	Döbelner Allgemeine Zeitung	D-Mittelost (Sachsen)	ab 2011
	Dresdner Neueste Nachrichten	D-Mittelost (Sachsen)	ab 2011
	Leipziger Volkszeitung	D-Mittelost (Sachsen)	ab 1997
	Thüringer Allgemeine	D-Mittelost (Thüringen)	ab 2000
D-Südwest	Badische Zeitung	D-Südwest (Baden)	ab 2003
	Reutlinger General-Anzeiger	D-Südwest (Württemberg)	ab 2007
	Südkurier	D-Südwest (Baden)	ab 1999
D-Südost	Landshuter Zeitung	D-Südost (Altbayern)	ab 2014
	Mittelbayerische	D-Südost (Altbayern)	ab 2014
	Münchner Merkur	D-Südost (Altbayern)	ab 2016
	Nürnberger Nachrichten	D-Südost (Franken)	ab 1993
	Süddeutsche Zeitung	D-Südost (Altbayern)	ab 2005
CH	Basler Zeitung	CH-West	ab 1997
	Der Bund (Bern)	CH-West	ab 1997
	Luzerner Zeitung	CH-Zentral	ab 1999
	Neue Zürcher Zeitung	CH-Nordost	ab 1993
	Südostschweiz Bündner Zeitung	CH-Süd	ab 2019
	St. Galler Tagblatt	CH-Ost	ab 2016
	Thurgauer Zeitung	CH-Ost	ab 2016
A	Burgenländische Volkszeitung	A-Ost	ab 2005
	Kleine Zeitung	A-Südost	ab 2005

Areal/Region	Zeitung	Subareal/Subregion	Zeitraum
	Kurier	A gesamt (ohne Subareal)	ab 2005
	Niederösterreichische Nachrichten	A-Ost	ab 2005
	Oberösterreichische Nachrichten	A-Mitte	ab 2005
	Salzburger Nachrichten	A gesamt (ohne Subareal)	ab 2005
	Der Standard	A gesamt (ohne Subareal)	ab 2005
	Tiroler Tageszeitung	A-West (Tirol)	ab 2005
	Vorarlberger Nachrichten	A-West (Vorarlberg)	ab 2005
	Wiener Zeitung	A gesamt (ohne Subareal)	ab 2005

ДОДАТОК В

ПОКАЗНИКИ ЧАСТОТНОСТІ ВЖИВАННЯ ЛЕКСЕМИ *SOLDAT*

Німецькомовні медіа	Частка значення РРМ
Der Standard	121,94
Südostschweiz Bündner Zeitung	52,59
Süddeutsche Zeitung	52,59
Tiroler Tageszeitung	50,04
Salzburger Nachrichten	49,07
Kieler Nachrichten	47,98
Norddeutsche Neueste Nachrichten	46,33
Der Prignitzer	42,20
Saarbrücker Zeitung	40,38
Schweriner Volkszeitung	40,31
Rhein-Zeitung	39,27
OÖN	38,34
Kurier	34,30
Der Tagesspiegel	32,85
Berliner Morgenpost	32,47
WZ	31,40
Kleine Zeitung	30,99
Nürnberger Nachrichten	30,27
NZZ	29,1
Der Bund	28,34
Landshuter Zeitung	27,80
Mittelbayerische	26,64
Thüringer Allgemeine	26,61
Südkurier	26,01
Aachener Zeitung	25,85
Leipziger Volkszeitung	25,76
Hamburger Abendblatt	25,65
Neue Westfälische	23,19
Badische Zeitung	22,88
Dresdner Neueste Nachrichten	22,66
Basler Zeitung	22,28
Burgenländische Volkszeitung	20,08
Reutlinger General-Anzeiger	19,64
Luzerner Zeitung	19,34
Vorarlberger Nachrichten	19,32

Neue Osnabrücker Zeitung	19,07
Frankfurter Rundschau	18,72
Münchener Merkur	17,56
Allgemeine Zeitung	17,51
NÖN	17,37
Döbelner Allgemeine Zeitung	16,58
St. Galler Tagblatt	12,39
Südostschweiz Bündner Zeitung	11,73

ЛЕКСЕМИ ІЗ КОМПОНЕНТАМИ *SOLD, SOLDAT, SÖLDNER***B**

1. Berufssoldat, m.
2. Besold, m.
3. besolden, Verb
4. Besoldeter, m. (Subst. Part.)
5. Besöldigung, f.
6. Besoldung, f.
7. Besoldungsbrennholz, n.
8. Besoldungserhöhung, f.
9. Besoldungszulage, f.

D

10. Doppelsold, m.
11. Doppelsöldner, m.

F

12. Frontsoldat, m.

H

13. Heeressoldat, m.

K

14. Kriegssoldat / Kriegssoldāt, m.

L

15. Lieberherrgott(s)soldat, m.
16. Luftwaffensoldat, m.

M

17. Marinesoldat, m.
18. Milizsoldat, m.

S

- 19.Saldat, m.
- 20.Saldätigs, m.
- 21.Saldot, m.
- 22.Soöddienst, m.
- 23.Sold, m.
- 24.Soldät(e)leⁿ, m.
- 25.Soldätchen, n.
- 26.Soldäte(n)gält, n.
- 27.Soldäte(n)liggÖr, m.
- 28.Soldäte(n)scherzh, m.
- 29.Soldäte(n)schinder, m.
- 30.Soldäte(n)stubeⁿ, f.
- 31.Soldäte(n)suppeⁿ, f.
- 32.Soldäte(n)testamënt, n.
- 33.Soldäte(n)tropfeⁿ, m./f.
- 34.soldäteln, Verb
- 35.Soldatenabschied, m.
- 36.Soldatenalter, n.
- 37.Soldatenarm, m.
- 38.Soldatenart, f.
- 39.Soldatenaufstand, m.
- 40.Soldatenaushub, m.
- 41.Soldatenberuf, m.
- 42.Soldatenbett, n.
- 43.Soldatenbinde, f.
- 44.Soldatenbrauch, m.
- 45.Soldatenbraut, f.

- 46.Soldatenbrot, n.
- 47.Soldatenbund, m.
- 48.Soldatenchor, m.
- 49.Soldatendienst, m.
- 50.Soldatendurchzug, m.
- 51.Soldatenehre, f.
- 52.Soldateneid, m.
- 53.Soldateneinquartierung, f.
- 54.Soldaterei, f.
- 55.Soldatenfeind, m.
- 56.Soldatenfieber, n. (vereinzelt m.)
- 57.Soldatenfisch, m.
- 58.Soldatenflanke, f.
- 59.Soldatenfleisch, n.
- 60.Soldatenfluch, m.
- 61.Soldatenfrau, f.
- 62.soldatenfrei, Adj.
- 63.Soldatenfreiheit, f.
- 64.Soldatenfreund, m.
- 65.Soldatenfriedhof, m.
- 66.Soldatengalgen, m.
- 67.Soldatengat, n.
- 68.Soldatengebet, n.
- 69.Soldatengebühr, f.
- 70.Soldatengeist, m.
- 71.Soldatengelage, n.
- 72.Soldatengeld, n.
- 73.Soldatengeschichte, f.

- 74.Soldatengeschlecht, n.
- 75.Soldatengeschmeisz, n.
- 76.Soldatengesetz, n.
- 77.Soldatengesicht, n.
- 78.Soldatengespiele, n.
- 79.Soldatenglaube, m.
- 80.Soldatenglück, n.
- 81.Soldatengrab, n.
- 82.Soldatengreuel, m.
- 83.Soldatengrusz, m.
- 84.soldatenhaft, Adj.
- 85.Soldatenhar, n.
- 86.Soldatenhaufen, m.
- 87.Soldatenhaus, n.
- 88.Soldatenheim, n.
- 89.Soldatenhelm, m.
- 90.Soldatenherz, n.
- 91.Soldatenhochzeit, f.
- 92.Soldatenhure, f.
- 93.Soldatenhut, m.
- 94.Soldatenhütte, f.
- 95.Soldatenjargon, m.
- 96.Soldatenjunge, m.
- 97.Soldatenkäppi, n.
- 98.Soldatenkind, n.
- 99.Soldatenkleid, n.
100. Soldatenkleidung, f.
101. Soldatenkönig, m.

102. Soldatenkost, f.
103. Soldatenkraut, n.
104. Soldatenlächeln, n.
105. Soldatenleben, n.
106. Soldatenleiche, f.
107. Soldatenliebchen, n.
108. Soldatenliebe, f.
109. Soldatenlied, n.
110. Soldatenlohn, m.
111. soldatenlos, Adj.
112. Soldatenlust, f.
113. Soldatenmagazin, n.
114. Soldatenmagen, m.
115. Soldatenmaler, m.
116. Soldatenmangel, m.
117. Soldatenmanier, f.
118. Soldatenmantel, m.
119. Soldatenmarsch, m.
120. Soldatenmasz, n.
121. soldatenmässig, Adj.
122. Soldatenmensch, n. (oft herabwürdigend f.)
123. Soldatenmetzger, m.
124. Soldatenmode, f.
125. Soldatenmontur, f.
126. Soldatenmusterung, f.
127. Soldatenmuth, m.
128. Soldatenmuthwille, m.
129. Soldatenmutter, f.

130. Soldatenmütze, f.
131. Soldatennarr, m.
132. Soldatennatur, f.
133. Soldatenopferer, m.
134. Soldatenordnung, f.
135. Soldatenpferd, n.
136. Soldatenpflicht, f.
137. soldatenpflichtig, Adj.
138. Soldatenplager, m.
139. Soldatenpresse, f.
140. Soldatenpresser, m.
141. Soldatenpressung, f.
142. Soldatenpuff, m.
143. Soldatenquäler, m.
144. Soldatenranzen, m.
145. Soldatenrat, m.
146. Soldatenrecht, n.
147. Soldatenregierung, f.
148. Soldatenregiment, n.
149. Soldatenrock, m.
150. Soldatenrolle, f.
151. Soldatenrosz, n.
152. Soldatenrotte, f.
153. Soldatensäbel, m.
154. Soldatensache, f.
155. Soldatensakrament, n.
156. Soldatenschädel, m.
157. Soldatenschaft, f.

158. Soldatenscherz, m.
159. Soldatenschinder, m.
160. Soldatenschritt, m.
161. Soldatenschuh, m.
162. Soldatenschulmeister, m.
163. Soldatenschwur, m.
164. Soldatensegen, m.
165. Soldatensender, m.
166. Soldatensinn, m.
167. Soldatensitte, f.
168. Soldatensohn, m.
169. Soldatenspiegel, m.
170. Soldatenspiel, n.
171. Soldatenspiesz, m.
172. Soldatenspital, n.
173. Soldatensprache, f.
174. Soldatenstand, m.
175. Soldatensteuer, f.
176. Soldatenstiefel, m.
177. Soldatenstreich, m.
178. Soldatenstube, f.
179. Soldatenstückchen / -stücklein, n.
180. Soldatensuppe, f.
181. Soldatentabak, m.
182. Soldatenteufel, m.
183. Soldatenthum / Soldatentum, n.
184. Soldatentod, m.
185. Soldatentracht, f.

186. Soldatentreue, f.
187. Soldatentribelirer / -tribulierer, m.
188. Soldatentribelirung, f.
189. Soldatentrost, m.
190. Soldätentuech, n.
191. Soldatenuniform, f.
192. Soldatenvater, m.
193. Soldatenverordnung, f.
194. Soldatenverstand, m.
195. Soldatenvolk, n.
196. Soldätenwacht, f.
197. Soldatenweib, n.
198. Soldatenwerber, m.
199. Soldatenwerbung, f.
200. Soldatenwesen, n.
201. Soldatenwitz, m.
202. Soldatenwohnung, f.
203. Soldatenwort, n.
204. Soldatenwunsch, m.
205. Soldatenwurzel, f.
206. Soldatenzahn, m.
207. Soldatenzeichen, n.
208. Soldatenzeit, f.
209. Soldatenzucht, f.
210. Soldäterliⁿs, m./n. (Diminutiv)
211. Soldäteteⁿ, f. (Kollektiv)
212. Soldateska, f.
213. Soldatesken (Plural von Soldateska)

214. Soldatikos, Adv.
215. Soldatin / Soldatinnen, f.
216. soldatisch / soldātisch, Adj.
217. Soldatische, n. (substantiviertes Adj.)
218. Soldātli^{ns}, n.
219. Soldatschaft, f.
220. Soldatsein, n.
221. Soldbetrag, m.
222. Soldbezahler, m.
223. Soldbuch, n.
224. Solddienst, m.
225. Sölde, f.
226. Soldel, m.
227. Solden / solden, Verb
228. soldenieren, Verb
229. Solder, m.
230. Sölder, m.
231. Soldgeld, n.
232. Söldgut, n.
233. Soldheer, n.
234. Soldherr, m.
235. soldieren, Verb
236. Soldirf, m.
237. Soldknecht, m.
238. Söldle, n.
239. Soldlehen, n.
240. Soldlein, n.
241. Söldling, m.

- 242. Söldlingswerk, n.
- 243. soldlos, Adj.
- 244. Soldmann, m.
- 245. soldnen, Verb
- 246. Söldner, m.
- 247. Söldnerarmee, f.
- 248. Söldnererei, f.
- 249. Söldnerführer, m.
- 250. Söldnerglocke, f.
- 251. Söldnerhaufen, m.
- 252. Söldnerheer, n.
- 253. Söldnerhorde, f.
- 254. Söldnerin, f.
- 255. Söldnerlohn, m.
- 256. Söldnermeister, m.
- 257. söldnern, Verb
- 258. Söldnerschaft, f.
- 259. Söldnerschar, f.
- 260. Söldnerschwarm, m.
- 261. Söldnerstand, m.
- 262. Söldnerthum, n.
- 263. Söldnerwerk, n.
- 264. Söldnerwesen, n.
- 265. Soldreiter, m.
- 266. Soldtruppe, f.
- 267. Soldung, f.
- 268. Soldverdienter, m.
- 269. Sturmsold, m.

T

- 270. Toppelsold, m.
- 271. Trainsoldat, m.
- 272. Trän(g)soldāt, m.

U

- 273. übersölde, f.
- 274. unbesoldet, Adj. (Part.)

V

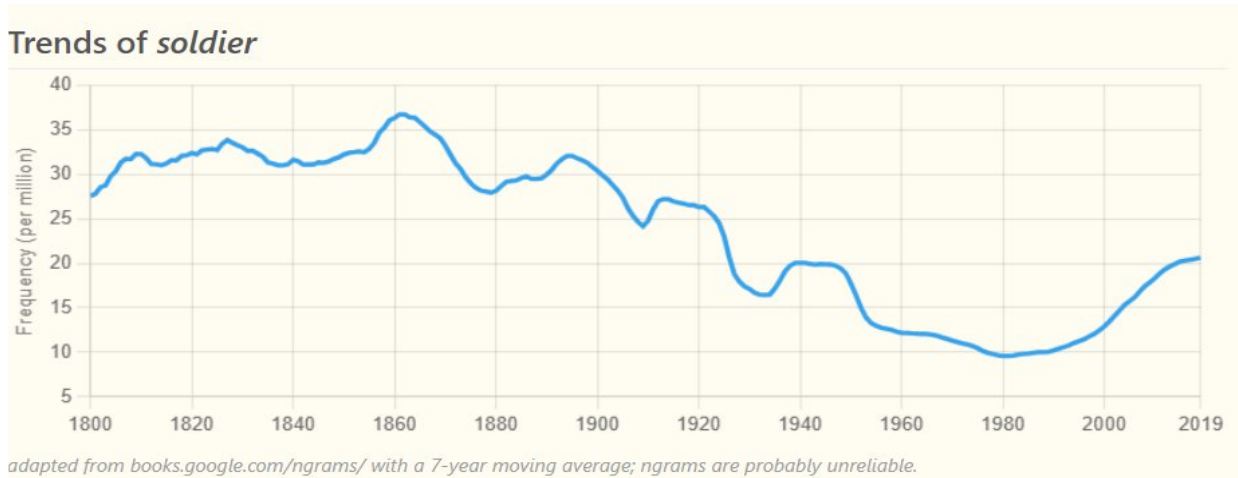
- 275. versold(e)t, Adj. (Part.)
- 276. versölde, f.
- 277. versölden / versolden, Verb
- 278. versoldern, Verb
- 279. Versöldung, f.

Z

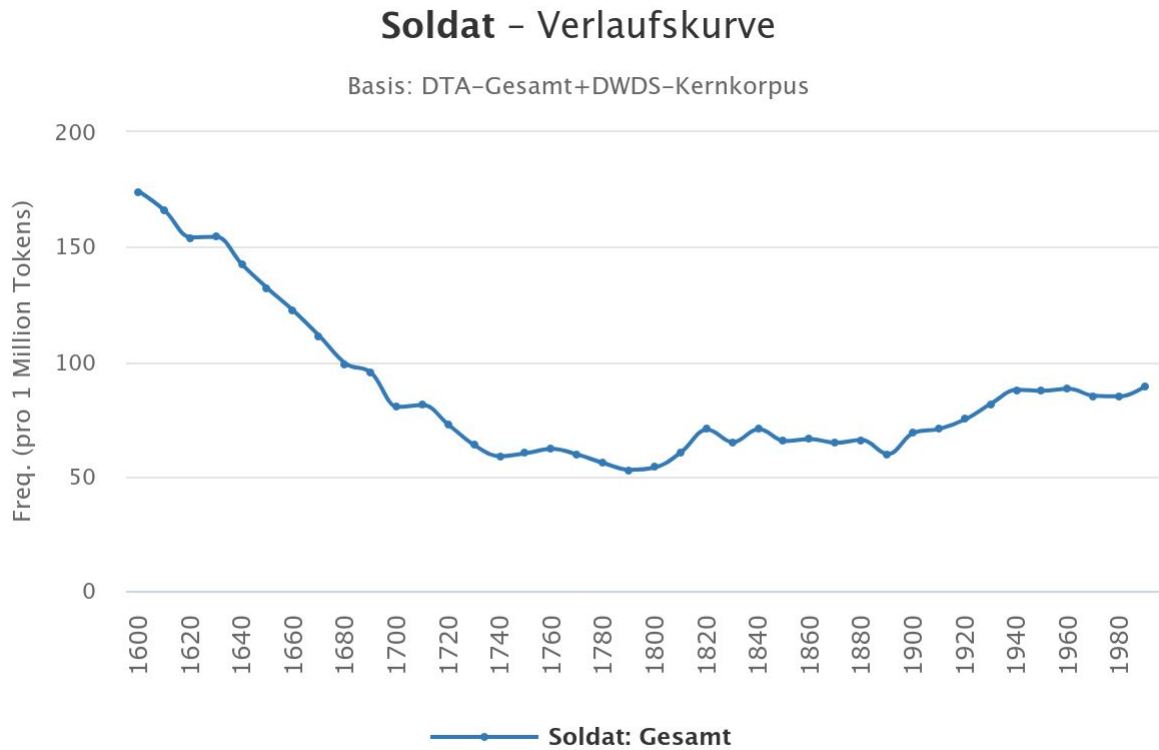
- 280. Zälдат, m. (Dialektform für Soldat)
- 281. Zinnsoldat, m.

ЕТИМОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКСЕМИ *SOLDAT*

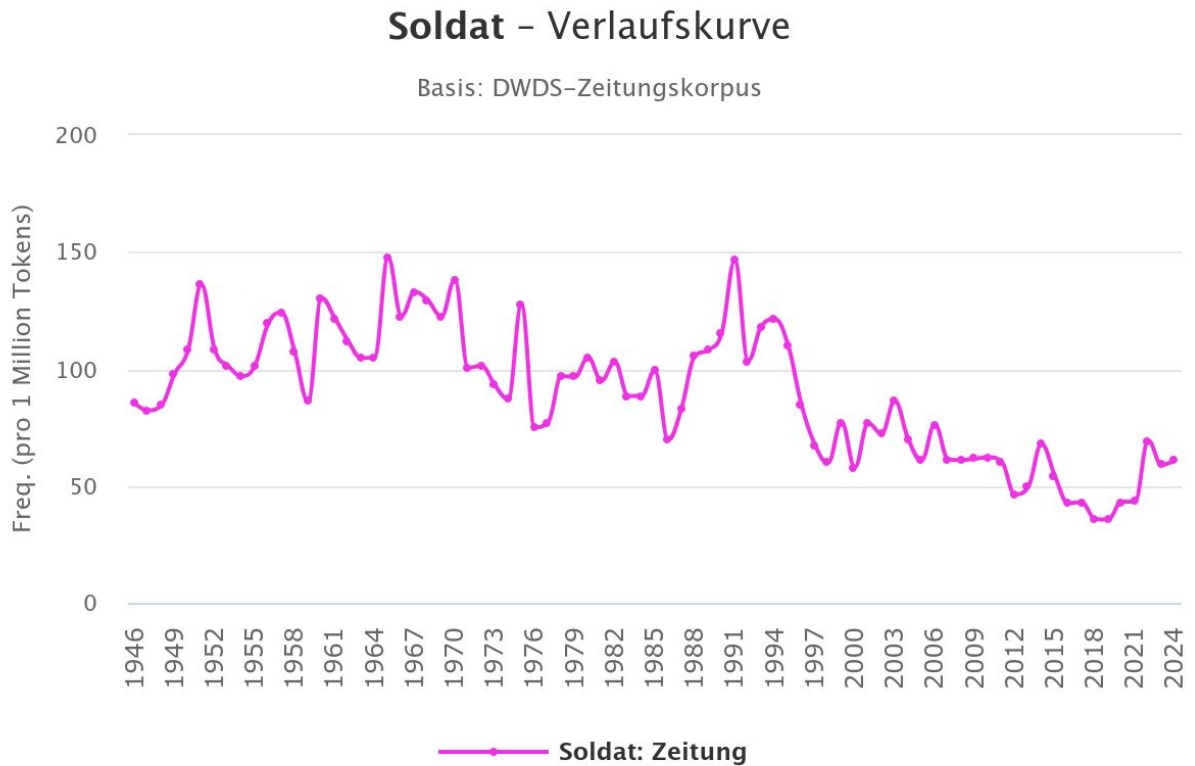
ДОДАТОК Д 1

Скриншот 3.2.1.1. Частота вживання лексеми *Soldat* за результатами етимологічного аналізу [278].

Скриншот 3.2.1.2. Крива частотності вживання лексеми *Soldat* у газетах німецькомовного ареалу з 1600 р. до 1980 р. [308].

Скриншот 3.2.1.3. Крива частотності вживання лексеми *Soldat* у газетах німецькомовного ареалу з 1948 р. до 2024 р. [308].

СИНОНІМІЧНИЙ РЯД ЛЕКСЕМ-РЕПРЕЗЕНТАНТИВ КОНЦЕПТУ

SOLDAT (ВІЙСЬКОВИЙ)

Номінація Soldat: Angehöriger des Ritterordens, Angehöriger einer Privatarmee, Armee, Armeeeingehöriker, Aufklärer, Aufständischer, Befehlsempfänger, Befreiungskämpfer, Berufskämpfer, Bewaffneter, Bezwinger, Cyber- und Informationsraum-Angehörige, Edelmann, Eroberer, Franc-tireur, Fremdenlegionär, Frontkämpfer, Frontschwein (derb), Frontsoldat, Fußsoldat, Garde du Corps, Gladiator, Glaubenskrieger, Grenadier, Heckenschütze, Heer, Held, Infanterist, Invasor, IT-Informationstechniker, ITInformationstechnik-Fachpersonal, Kamerad, Kämpfe (veraltet oder ironisch) (geh.), Kämpfer, Kampfgenosse, Kanonenfutter, Kommando Cyber- und Informationsraum, Kreuzfahrer, Kreuzritter, Krieger, Kriegsdienstleistender, Kundschafter, Landser, Landsknecht, Lehensmann, Leibgarde, Leibwache, Maschine, Militärangehörige, Militäropflichtiger, Milizionär, Milizsoldat, Muschkote, Opfer, Pikenier, Präzisionsschütze, Scharfschütze, Schaukämpfer, Schütze, Seemann, Soldaten, Soldateska, Späher, Spießer, Streiter, Streitmacht, Schweizergarde, Waffenbruder.

Номінація Armeeeingehöriker: Bürger in Uniform, Frontkämpfer, Kämpfer, Kommisskopf, Krieger, Landser, Matrose, Militärdienstleistender, Militäropflichtiger, Soldat, Streiter, Uniformierter, Uniformträger, Waffentträger, Wehrdienstleistender, Wehrpflichtiger.

Номінація Militär: Armee, Asche (ugs.), Barras (ugs.), Besatzer, Besatzung, Besatzungsarmee, Bewaffnete Macht, Blaue Armee, Bund (ugs.), Bundeswehr, Corporal, einfacher Soldat, Einheiten, Fahnenjunker, Feldarmee, Feldjäger, Fernmeldetruppe, Flugwaffe, Froschmann, GI (ugs.), Guandong-Armee, Haller-Armee, Heer, Heimatschutz, Imperiale Russische Armee, Kaiserlich Russische Armee, Kämpfer, Kampfschwimmer, Kosaken, Krieger, Kriegsdienst, Kriegsmarine, Kurfürstlich, Hessische Armee, Kurhessische Armee (ugs.), Kwantung-Armee, Landser, Landstreitkraft, Landstreitkräfte, Landstreitmacht, Landwehr, Ledernacken (ugs.), Luftstreitkraft, Luftstreitmacht, Maat,

Mannschaftssoldat, Marine, Marineinfanterist, Meereskämpfer, Militärpolizist, Miliz, Nachrichtentruppe, Nationale Volksarmee, NVA, Offizier, Operationsarmee, Pikenier, Propagandakompanie, Propagandatruppe, Reichsarmatur, Reichsarmee, Reichsheer, Reichswehr, Rote Arbeiter- und Bauernarmee, Rote Armee, Seesoldat, Seestreitkraft, Soldat, Soldat auf Zeit, Spießer, Streitkräfte, Streitmacht, Streitmacht, Truppe, Truppenverband, Übermittlungstruppe, Uniformierte, US-Soldat, Wehr, Wehrmacht, Wehrmacht, Weiße Armee, Weiße Garde, Zaristische Armee, Zeitsoldat (ugs.), Zettie (ugs.).

Номінація Кämpfer: Anwalt, Armee, Befürworter, Fürsprecher, Kampfgeist, Krieger, Meister, Militär, Militärangehörige, Soldat.

Номінація Seemann: blaue Jungs, Blaujacke, Fahrensmann, Mariner, Schiffer, Schiffsmann, Seebär, Seemann, Soldat, Teerjacke.

Номінація Bewaffneter: Soldat, Kämpfer, Bewaffneter, Waffenträger.

Номінація Streiter: Draufgänger, Fanatiker, Fechter, Krieger, Pionier, Soldat, Streiter, Verfechter, Verteidiger, Vorkämpfer, Waffenträger.

Номінація Verborgener: Soldat, Ninja.

Номінація Infanterist: Infanterist, Landser, Muschkote, Sandhase, Soldat.

Номінація Kriegsdienstleistender: Soldat, Wehrdienstleistender.

Номінація Fußsoldat: Infanterist, Landser, Muschkote, Sandhase, Soldat.

Номінація Streitkräfte: Anhäufung, Anzahl, Armee, Armee (ugs.), Ballung, Bastion, Befestigung, Bollwerk, Bundeswehr, Einheiten, Festung, Flut (ugs.), Fülle, Gewalt, Haufen, Heer, Heeresverband, Kraft, Latte (ugs.), Macht, Militär, Militärdienst, Reihe, Schwall, Schwarm, Schwung, Serie, Sicherung, Soldaten, Stauwerk, Streitmacht, Streitmacht, Truppe, Truppen, Übermaß, Unsumme, Vielheit, Vielzahl, Wahrung, Wehr, Wucht, Wust, Zwang.

Номінація Armee: Abschnitt, Abteilung, Adresse, Amtszeit, Anhäufung, Anlage, Anzahl, Artikel, Aufgabe, Ballung, Bauteil, Bestandteil, bewaffnete Macht, Bezirk, Dienststelle, Division, Einheit, Einheiten, Einheitlichkeit, Einigung, Einrichtung, Eintracht, Einzigkeit, Element, Entzweiung, Fach, Fachrichtung, Flut (ugs.), Fraktion, Fülle, Gebiet, Gerät, Geschwader, Gewalt, Gottesdienst, Gremium, Gruppierung, Harmonie, Haufen, Heer,

Heeresverband, Hilfsmittel, Industriezweig, Instanz, Institut, Kämpfer, Kolonne, Kommando, Konstruktion, Körperschaft, Kraft, Krieger, Landstreitkräfte, Latte (ugs.), Laufwerk, Leitung, Leute, Macht, Mannschaft, Maß, Maße, Maßeinheit, Menge, Militär, Militärangehörige, Militärdienst, Mitarbeiter, Muster, Nummer, Objekt, Organisation, Polizei, Präsidium, Regelung, Reihe, Rotte, Sachgebiet, Satz, Schar, Schütze, Schwall, Schwarm, Schwung, Sektor, Serie, Soldat, Soldaten, Soldateska, Standort, Streitkräfte, Streitmacht, Struktur, Teil, Teilbereich, Trupp, Truppe, Truppen, Truppenverband, Übermaß, Unmenge, Unzahl, Verband, Verbindung, Vereinigung, Verfahren, Vertretung, Vielheit, Vielzahl, Vorrichtung, Wehr, Werkzeug, Wirtschaftszweig, Wucht, Wust, Ziffer, Zusammenstellung, Zwang.

Номінація Heer: Anhäufung, Anzahl, Armee (ugs.), Ballung, Einheiten, Flut (ugs.), Fülle, Gewalt, Haufen, Haufen, Kraft, Latte (ugs.), Macht, Militär, Militärdienst, Reihe, Schwall, Schwarm, Schwung, Serie, Soldat, Truppe, Übermaß, Unsumme, Vielheit, Vielzahl, Wucht, Wust, Zwang.

Номінація Kriegsteilnehmerin: Altgediente, Soldatin, Veteranin.

Номінація Militärdienst: Bund, Kommiss, Militär.

Номінація Kriegsdienst: Bund, Heeresdienst, Kommiss, Kriegsdienst, Militär, Militärdienst, Wehrdienst.

Номінація Truppenverband: Armee, bewaffnete Macht, Bund, Corps, Division, Formation, Gemeinschaft, Heer, Heeresverband, Klub, Kompanie, Korps, Landmacht, Landstreitkraft, Liga, Militär, Organisation, Streitkraft, Studentenverbindung, Truppe, Truppenabteilung, Truppeneinheit, Truppenteil, Union, Verband.

Номінація hoher Offizier: Einheitsführer, General, Kompaniechef, Kompanieführer, Landesschutzoffizier, Leitender Ingenieur, Leitender Technischer Offizier, L-Offizier, Militär, Navigationsoffizier, Navigator, Politkommissar, Politoffizier, Politruk, Soldat, Truppenoffizier mit wissenschaftlicher Vorbildung, Wissenschaftsoffizier, WissOffz (fachspr.).

Номінація Militärangehörige: Landstreitkräfte, Mann, Militärdienst, Schütze, Streiter, Streitkräfte, Truppe.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ ВЕРБАЛІЗАТОРІВ КОНЦЕПТУ *SOLDAT* (ВІЙСЬКОВИЙ)

Ядро: Soldat, Militär, Armeeeangehöriger, Kämpfer.

Приядерна зона: Uniformierter, Seemann, Bewaffneter, Verborgener, Infanterist, Kriegsdienstleistender, Fußsoldat, Streitkräfte, Armee, Heer, Kriegsteilnehmerin, Militärdienst, Kriegsdienst, Truppenverband, hoher Offizier, Militärangehörige.

Периферія:

➤ *Номінація Soldat (військовий):* Angehöriger des Ritterordens, Angehöriger einer Privatarmee, Armee, Armeeeangehöriger, Aufklärer, Aufständischer, Befehlsempfänger, Befreiungskämpfer, Berufskämpfer, Bewaffneter, Bezwinger, Cyber- und Informationsraum-Angehörige, Edelmann, Eroberer, Franc-tireur, Fremdenlegionär, Frontkämpfer, Frontschwein (derb), Frontsoldat, Fußsoldat, Garde du Corps, Gladiator, Glaubenskrieger, Grenadier, Heckenschütze, Heer, Held, Infanterist, Invasor, ITInformationstechniker, ITInformationstechnik-Fachpersonal, Kamerad, Kämpfe (veraltet oder ironisch) (geh.), Kämpfer, Kampfgenosse, Kanonenfutter, Kommando Cyber- und Informationsraum,

- *Номінація Seemann (моряк):* blaue Jungs, Blaujacke, Fahrensmann, Mariner, Schiffer, Schiffsmann, Seebär, Seemann, Soldat, Teerjacke.
- *Номінація Bewaffneter (озброєний боєць):* Soldat, Kämpfer, Bewaffneter, Waffenträger.
- *Номінація Streiter (боєць, воїн):* Draufgänger, Fanatiker, Fechter, Krieger, Pionier, Soldat, Streiter, Verfechter, Verteidiger, Vorkämpfer, Waffenträger.
- *Номінація Verborgener (прихований, таємний боєць):* Soldat, Ninja.
- *Номінація Infanterist (піхотинець):* Infanterist, Landser, Muschkote, Sandhase, Soldat.
- *Номінація Kriegsdienstleistender (той, хто проходить військову службу):* Soldat, Wehrdienstleistender.
- *Номінація Fußsoldat (піхотинець):* Infanterist, Landser, Muschkote, Sandhase, Soldat.
- *Номінація Streitkräfte (збройні сили):* Anhäufung, Anzahl, Armee, Armee ugs.), Ballung, Bastion, Befestigung, Bollwerk, Bundeswehr, Einheiten, Festung, Flut (ugs.), Fülle, Gewalt, Haufen, Heer, Heeresverband, Kraft, Latte (ugs.), Macht, Militär, Militärdienst, Reihe, Schwall, Schwarm, Schwung, Serie, Sicherung, Soldaten, Stauwerk, Streitmacht, Streitmacht, Truppe, Truppen, Übermaß, Unsumme, Vielheit, Vielzahl, Wahrung, Wehr, Wucht, Wust, Zwang.
- *Номінація Armee (армія):* Abschnitt, Abteilung, Adresse, Amtszeit, Anhäufung, Anlage, Anzahl, Artikel, Artillerie, Aufgabe, Ballung, Bauteil, Bestandteil, bewaffnete Macht, Bezirk, Dienststelle, Division, Einheit, Einheiten, Einheitlichkeit, Einigung, Einrichtung, Eintracht, Einzigkeit, Element, Entzweiung, Fach, Fachrichtung, Fallschirmaufklärer, Fallschirmjäger, Flut (ugs.), Fraktion, Fülle, Füsiliere, Gebiet, Gerät, Geschwader, Gewalt, Gottesdienst, Gremium, Gruppierung, Harmonie, Haufen, Heer, Heeresverband, Hilfsmittel, Industriezweig, Infanterie, Infanterie, Instanz, Institut, Jäger, Jägertruppe, Kämpfer, Kolonne, Kommando, Konstruktion, Körperschaft, Kraft, Krieger, Landstreitkräfte, Latte (ugs.), Laufwerk, Leitung, Leute, Luftlande, Luftlandetruppe, Luftstreitkräfte, Lufttransporttruppe, Luftwaffe, Macht, Mannschaft, Marine, Maß, Maße,

Maßeinheit, Menge, Militär, Militärangehörige, Militärdienst, Mitarbeiter, Muster, Nummer, Objekt, Organisation, Panzertruppe, Polizei, Präsidium, Regelung, Reihe, Rotte, Sachgebiet, Satz, Schar, Schütze, Schwall, Schwarm, Schwung, Sektor, Serie, Soldat, Soldaten, Soldateska, Standort, Streitkräfte, Streitmacht, Struktur, Teil, Teilbereich, Trupp, Truppe, Truppen, Truppenverband, Übermaß, Unmenge, Unzahl, Verband, Verbindung, Vereinigung, Verfahren, Vertretung, Vielheit, Vielzahl, Vorrichtung, Wehr, Werkzeug, Wirtschaftszweig, Wucht, Wust, Ziffer, Zusammenstellung, Zwang.

➤ *Номінація Heer (сухопутні війська):* Anhäufung, Anzahl, Armee (ugs.), Ballung, Einheiten, Flut (ugs.), Fülle, Gewalt, Haufen, Haufen, Kraft, Latte (ugs.), Macht, Militär, Militärdienst, Reihe, Schwall, Schwarm, Schwung, Serie, Soldat, Truppe, Übermaß, Unsumme, Vielheit, Vielzahl, Wucht, Wust, Zwang.

➤ *Номінація Kriegsteilnehmerin (фемінітив, учасниця бойових дій):* Altgediente, Soldatin, Veteranin.

➤ *Номінація Militärdienst (військова служба):* Bund, Kommiss, Milit.

➤ *Номінація Kriegsdienst (військова служба):* Bund, Heeresdienst, Kommiss, Kriegsdienst, Militär, Militärdienst, Wehrdienst.

➤ *Номінація Truppenverband (воєнізоване з'єднання):* Armee, bewaffnete Macht, Bund, Corps, Division, Formation, Gemeinschaft, Heer, Heeresverband, Klub, Kompanie, Korps, Landmacht, Landstreitkraft, Liga, Militär, Organisation, Streitkraft, Studentenverbindung, Truppe, Truppenabteilung, Truppeneinheit, Truppenteil, Union, Verband.

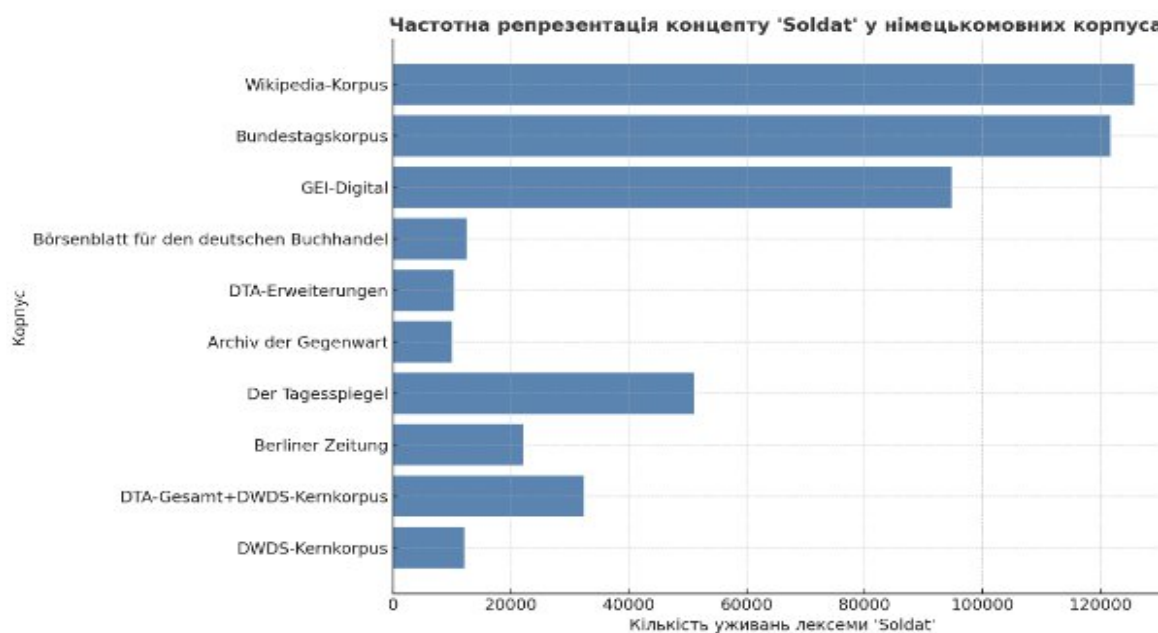
➤ *Номінація hoher Offizier (офіцер вищого складу):* Einheitsführer, General, Kompaniechef, Kompanieführer, Landeschutzoffizier, Leitender Ingenieur, Leitender Technischer Offizier, L-Offizier, Militär, Navigationsoffizier, Navigator, Politkommissar, Politoffizier, Politruk, Soldat, Truppenoffizier mit wissenschaftlicher Vorbildung, Wissenschaftsoffizier, WissOffz (fachspr.).

➤ *Номінація Militärangehörige (той, що належить збройним силам):* Soldat / Gefreiter, Feldwebel, Leutnant, Hauptmann, Major, Oberst, General, Rekrut, Wachtmeister, Landstreitkräfte, Mann, Militärdienst, Schütze, Streiter, Streitkräfte, Truppe.

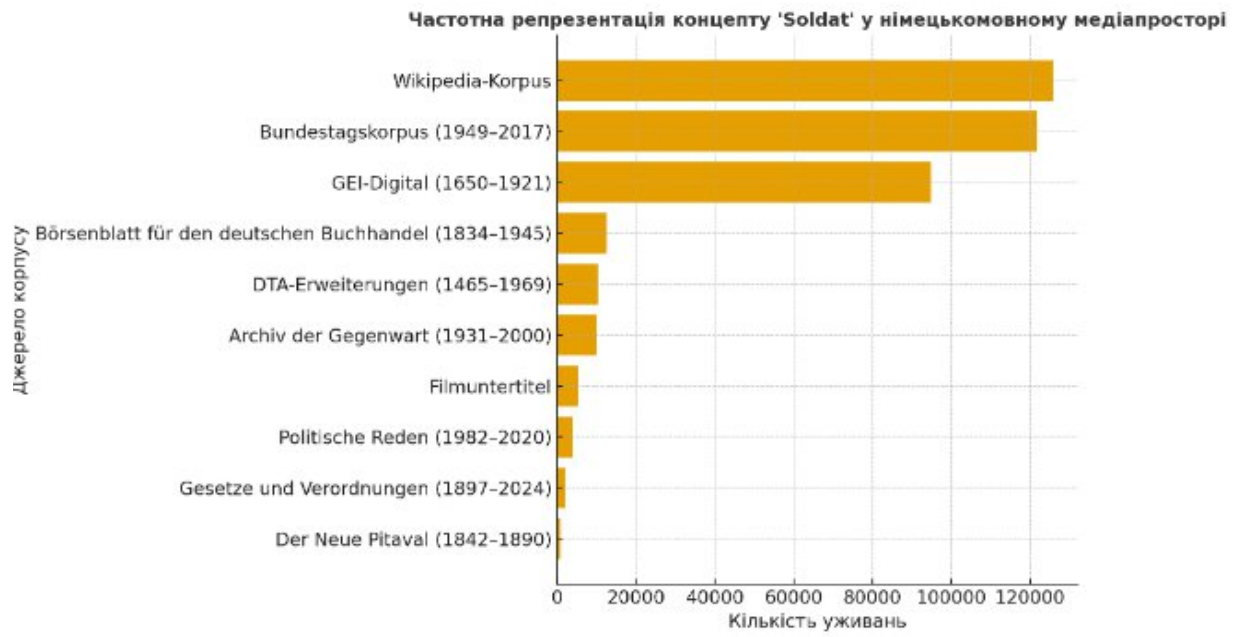
**ЧАСТОТНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ *SOLDAT*
/ СКЛАДНИХ СЛІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ *SOLD-***

ДОДАТОК 3 1

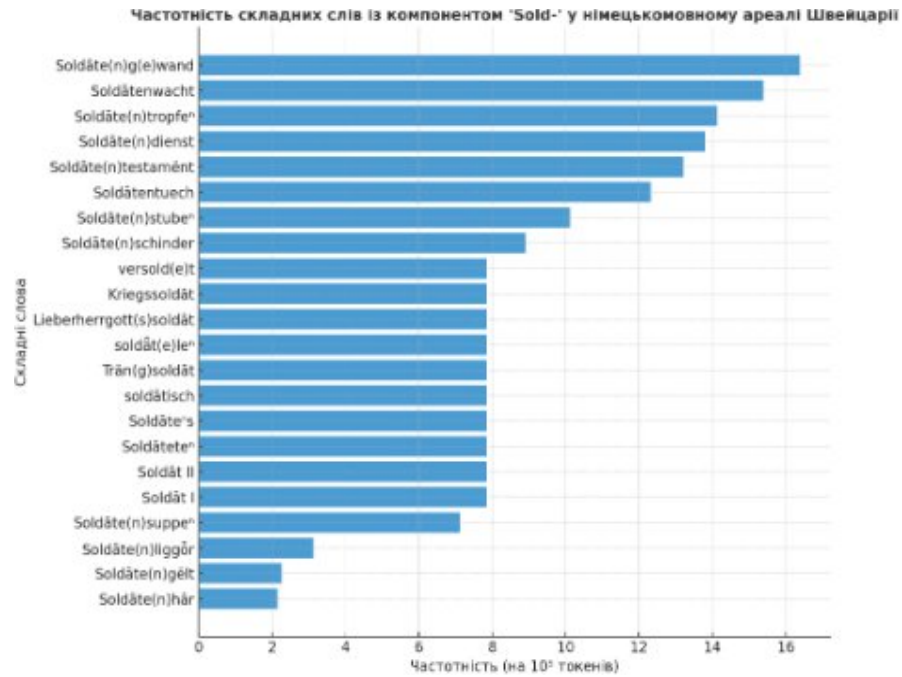
**ЧАСТОТНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ *SOLDAT* (ВІЙСЬКОВИЙ)
У КОРПУСАХ НІМЕЦЬКОМОВНОГО МЕДІАПРОСТОРУ**

ЧАСТОТНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ВЖИВАННЯ ЛЕКСЕМИ *SOLDAT*

ЧАСТОТНІСТЬ УЖИВАННЯ СКЛАДНИХ СЛІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ *SOLD*- У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ АРЕАЛІ ШВЕЙЦАРІЇ

КОНТЕКСТУАЛЬНІ ПАТЕРНИ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ

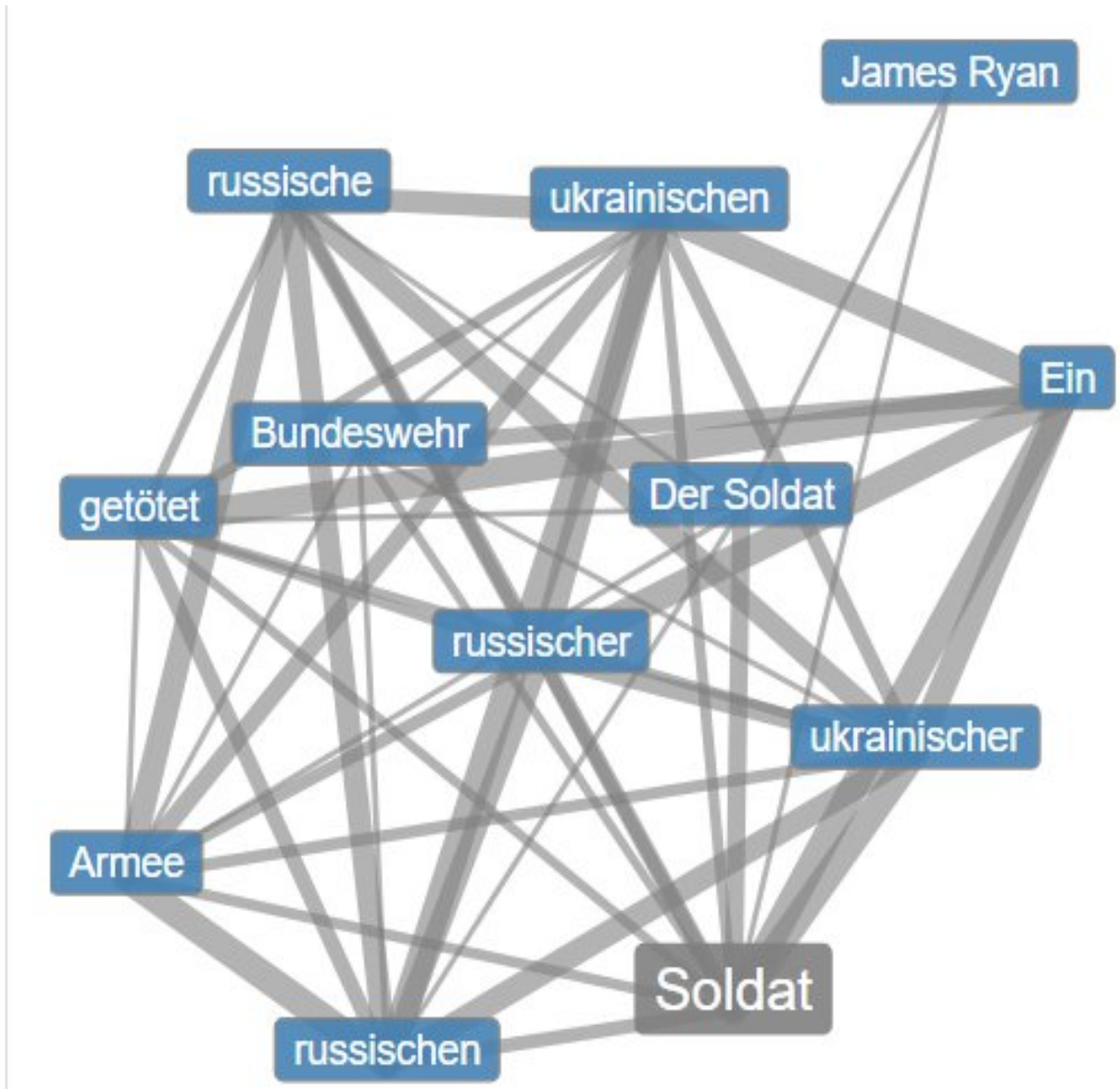
SOLDAT (ВІЙСЬКОВИЙ)

ДОДАТОК И 1

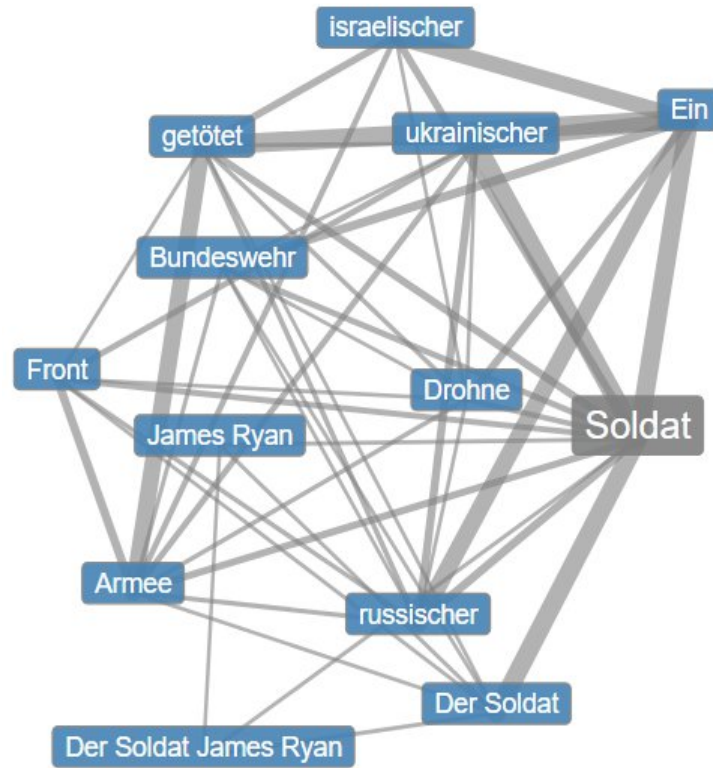
Епітетика лексеми *Soldat*.

Епітет	Семантика	Функція в дискурсі	Приклад
<i>braver Soldat</i>	моральна доброчесність	схвалення	<i>Ein braver Soldat er füllt seine Pflicht.</i>
<i>loyalerSoldat</i>	відданість армії	ідеологічна	<i>Er galt als loyaler Soldat der Bundeswehr.</i>
<i>verwundeter/verwundete Soldat(en)</i>	тілесна жертва	емпатія	<i>Mehrere verwundete Soldaten wurden evakuiert.</i>
<i>gefallener Soldat</i>	героїчна смерть	меморіальна	<i>Ein gefallener Soldat wird geehrt.</i>
<i>junger Soldat</i>	беззахисність, неопитність	гуманізація	<i>Ein junger Soldat blickt in die Kamera.</i>

«SIGNIFIKANTE NACHBARN» ЛЕКСЕМИ *SOLDAT 1*

Скриншот 4.1.2.1. «Signifikante Nachbarn» лексеми *Soldat* [297].

«SIGNIFIKANTE NACHBARN» ЛЕКСЕМИ *SOLDAT* 2Скриншот 4.1.2.2. «Signifikante Nachbarn» лексеми *Soldat* [297].

КОЛОКАЦІЇ У КОРПУСІ DWDS

abziehen Abzug afghanisch **amerikanisch** Armee
britisch Bundeswehr **deutsch** entsenden Entsendung
erschießen französisch **gefallen** getötet irakisch
israelisch Polizist **russisch** schicken
sowjetisch stationieren **stationiert** töten **türkisch**
ukrainisch verletzen **Zivilist**

Скриншот 4.1.2.3. Колокації у корпусі DWDS [290].

ЕТНОКУЛЬТУРНІ СТЕРЕОТИПИ

ДОДАТОК К 1

СТЕРЕОТИП «АРХАЇЧНИЙ/МІЛІТАРИСТСЬКИЙ»

Вербалізатор / Метафора	Стереотипне значення	Конотація / Цінність
Landser (солдат, що використовувався нацистською пропагандою), Aggressor (агресор), Kriegstreiber (розпалювач війни), Mörder (вбивця, у критичних контекстах), Militarist (мілітарист), Soldateska (солдатня), Putschist (учасник заколоту).	Пропагандистський образ простого, відважного фронтовика.	Негативна, обтяжена історично, асоціація з нацизмом та агресією.
Krieger (воїн)	Архаїчний, ідеалізований образ бійця, героя.	Амбівалентна: може використовуватися в художньому контексті позитивно, але в медіа – з відтінком мілітаризму.
Befehlsempfänger (одержувач наказу)	Сліпо підпорядкований виконавець волі влади.	Негативна/критична, підкреслює відсутність індивідуальної відповідальності.
Soldat als Werkzeug (солдат, як інструмент), Brunnenbauer, Beschützer	Метафора, що знеособлює, робить солдата об'єктом маніпуляції державою.	Критична, підкреслює ризик зловживання владою.

СТЕРЕОТИП «ЗАХИСНИК»

Вербалізатор / Метафора	Стереотипне значення	Конотація / Цінність
Verteidiger (захисник), Vaterlandsverteidiger (захисник Вітчизни), Garant der Sicherheit (гарант безпеки), Schützer der Grenzen (охоронець кордонів).	Ідеал захисника.	Позитивна, легітимна, наголос на захисті, а не на нападі.
«Parlamentsarmee» (парламентська армія), Entwicklungshelfer in Uniform.	Збройні сили є надмірно бюрократизованими. Головна функція – Amtshilfe (адміністративна допомога) всередині країни (наприклад, під час пандемій чи катастроф), а не військова оборона.	Позитивна: втілення демократичних цінностей, уникнення мілітаризму, суворий контроль цивільної влади над військовою.
Patriot, Nationalstolz (національна гордість), Freiheitskämpfer (борець за свободу).	Патріотизм / ідентичність.	Позитивна: втілення національної ідеї, приналежності до спільноти та любові до Батьківщини.
«Armee des Mangels» (армія дефіциту/недостатнього оснащення).	Збройні сили є нерішучими та недостатньо оснащеними для ведення повномасштабних бойових дій.	Негативна: сприйняття як «Kriegsuntauglich» (непридатна до війни), невідповідність вимогам НАТО, відсутність політичної волі до рішучих дій.

**СТЕРЕОТИП «ДЕМОКРАТИЧНИЙ/ПРОФЕСІЙНИЙ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЕЦЬ»**

Вербалізатор / метафора	Стереотипне значення	Конотація / цінність
Staatsbürger in Uniform (громадянин у формі).	Відповідальний громадянин, законослухняний.	Позитивна, легітимна, наголос на обов'язку, а не на сліпій покорі
Berufssoldat (професійний / кадровий військовий), Ehrenmann (людина честі), Treuepflicht (обов'язок вірності).	Висококваліфікований фахівець, що діє за контрактом.	Нейтральна/позитивна, підкреслює професіоналізм і компетентність, виконавець священного обов'язку, носій військової етики та традицій.
Friedenswahrer (миротворець).	Учасник міжнародних місій, що сприяє стабільності.	Позитивна, наголошує на миротворчій ролі бундесверу.
Soldat als Experte (експерт).	Метафора, що підкреслює спеціалізовані знання та навички.	Позитивна, відображає технологічність сучасної армії.
Einsatzkraft (військовий швидкого реагування), Dienereid (присяга на вірність).	Професіонал, що діє в рамках міжнародного мандату, не агресор.	Компетентність, міжнародна відповідальність.

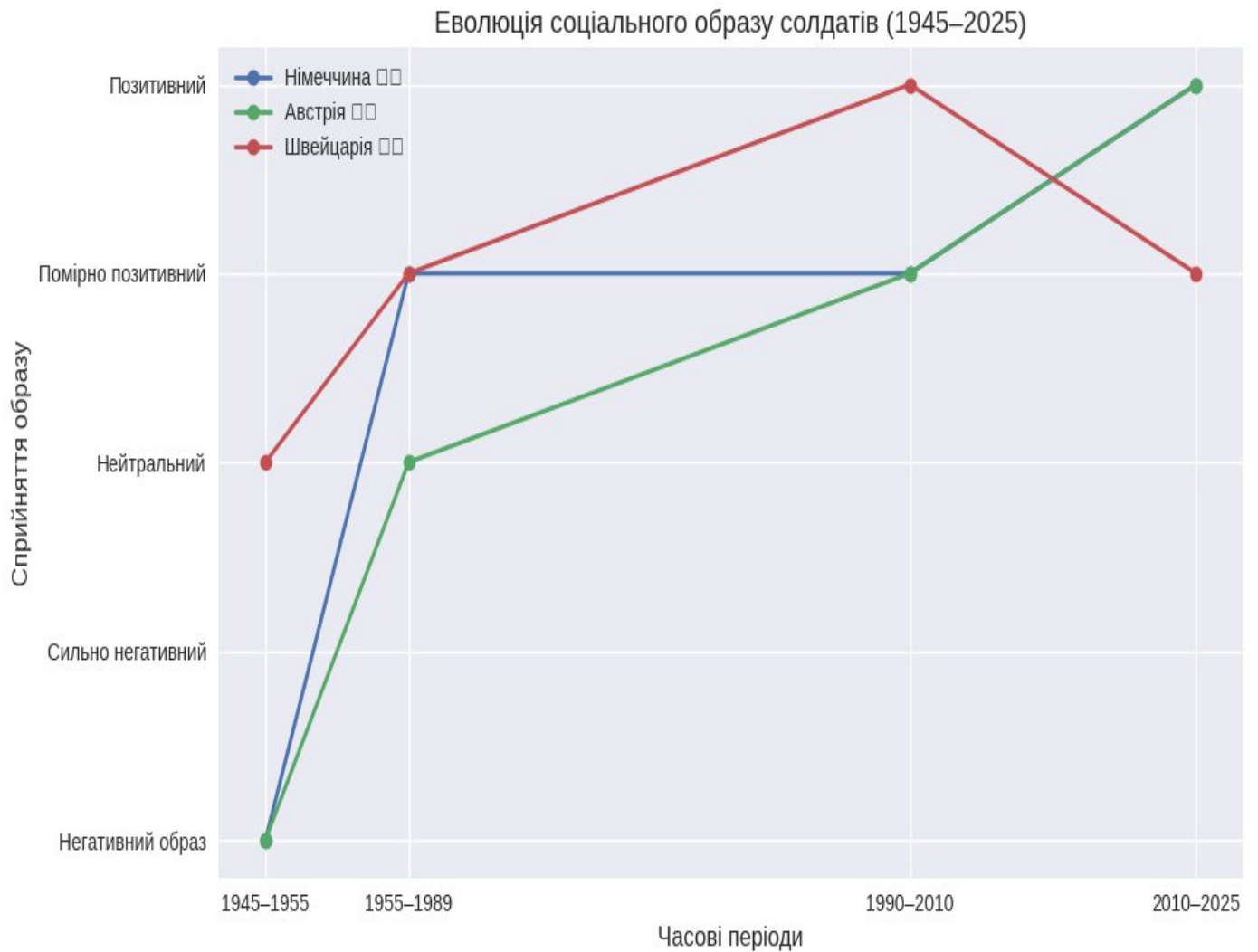
СТЕРЕОТИП «ВРАЗЛИВИЙ/ПРОБЛЕМАТИЗОВАНИЙ ОБРАЗ»

Вербалізатор / номінація	Стереотипне значення	Конотація / цінність
Traumatisierter Soldat (травмований солдат) Versoldeter (найманець).	Людина, яка страждає від посттравматичного стресового розладу (ПТСР).	Емпатія, вразливість, привертає увагу до соціальних та психологічних проблем.
Veteran (ветеран).	Військовий, який має бойовий досвід та потребує підтримки.	Повага, визнання жертви, потреба у соціальній інтеграції.
Opfer (жертва), Opfer der Politik (жертва політики).	Той, хто пожертвував здоров'ям чи життям заради місії.	Співчуття, підкреслює високу ціну обов'язку.
Heimkehrer.	Той, хто повернувся додому.	Потреба в інтеграції, людська ціна конфлікту.
Soldatenseele (душа солдата).	Вразлива людина, яка потребує психологічної та соціальної підтримки.	Емпатія, соціальна інтеграція, визнання травми (порівняно з історичним замовчуванням).

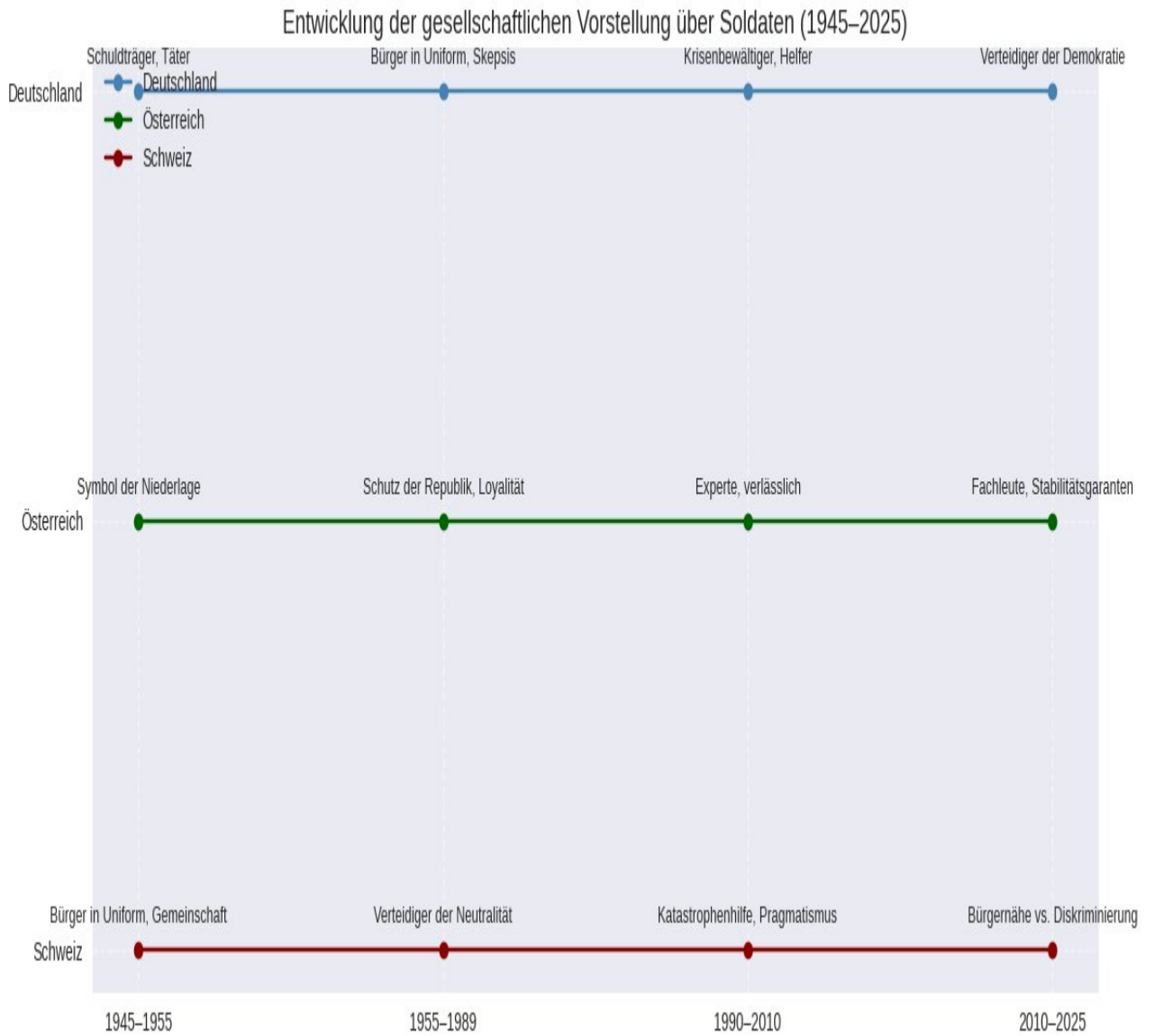
ЕВОЛЮЦІЯ СТЕРЕОТИПІВ У ДІАХРОНІЇ

ДОДАТОК Л 1

ЕВОЛЮЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ОБРАЗУ СОЛДАТІВ (1945-2025)

ХРОНОЛОГІЧНА ГРАФІКА ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБРАЗУ *SOLDAT* У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

ЕВОЛЮЦІЯ СТЕРЕОТИПІВ

Період		Німеччина	Австрія	Швейцарія
1945–1955 Час недовіри та провини	Домінантний образ	Носій провини (Schuldträger)	Символ поразки та насильства	Громадянин у формі
	Суспільна функція	Стигматизація, відторгнення	Негативне сприйняття	Частина громади, стабільність міліції
1955–1989 Час інституціоналізації та скепсису	Домінантний образ	Громадянин у формі	Захист Республіки, лояльність	Захисник нейтралітету
	Суспільна функція	Демократизація, але сильний скепсис	Інституційна довіра, нейтралітет	Стійкість та обов'язок
1990–2010 Час глобальних місій та нових ролей	Домінантний образ	Той, хто долає надзвичайні ситуації, помічник	Експерт, надійний	Допомога при катастрофах, прагматизм
	Суспільна функція	Повага до відданості, зростання критики	Технократичне, фахове зображення	Зближення з громадянами
2010–2025 Час визнання та амбівалентності	Домінантний образ	Захисник демократії, ветеран	Фахівці, гаранти стабільності	Близькість до громадян vs. дискримінація
	Суспільна функція	Нова культура поваги, інституційне вшанування	Компетентність, ризик спрощення ролі	Розкол між ідеалом та внутрішньою критикою

АКСІОЛОГІЯ КОНЦЕПТУ *SOLDAT* (ВІЙСЬКОВИЙ)

Позитивна аксіологія (цінність)	Негативна аксіологія (антицінність)
Held (герой) / Opfer (жертва)	Aggressor (агресор) / Kriegstreiber (розпалювач війни)
Plicht (обов'язок) / Ehre (честь)	Militarismus (мілітаризм) / Blindgehorsam (сліпий послух)
Verteidiger (захисник) / Patriot (патріот)	Soldateska (солдатня) / Putinsoldat (ідеологічне клеймо)

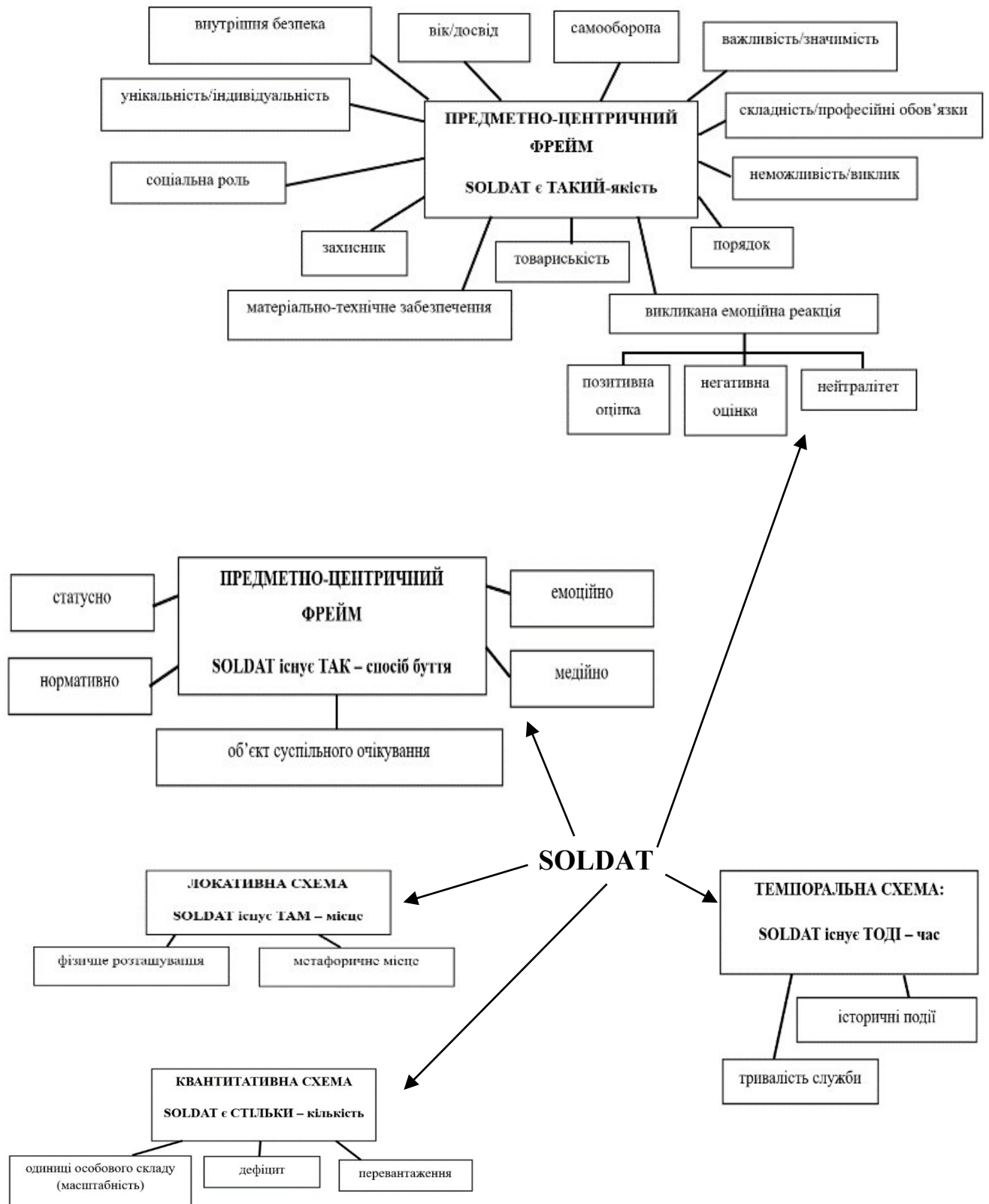
ОНТОЛОГІЯ СЛОТІВ ФРЕЙМОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ *SOLDAT* (ВІЙСЬКОВИЙ)

ДОДАТОК М 1

ОНТОЛОГІЯ СЛОТІВ ПРЕДМЕТНО-ЦЕНТРИЧНОГО ФРЕЙМУ

Макросхема / фрейм	Слот	Онтологічний статус ознаки	Типові номінації / предикати	Дискурсивна функція
Квалітативна схема <i>SOLDAT</i> ТАКИЙ	Захисник	Рольова, функціональна	Streitkräfte, Militär, Verteidiger, Beschützer	Легітимація військової присутності, безпековий наратив
	Порядок	Інституційно-нормативна	Teil der Armee, Wehrpflichtiger, Freiwilliger, diszipliniert	Нормативізація, ієрархізація
	Вік / досвід	Темпорально-статусна	Rekrut, Gefreiter, junge / erfahrene Soldaten	Конструкція професійної траєкторії
	Професійна складність	Операційно-функціональна	Offizier, Ausbildung, Missionen, psychische Stabilität	Раціоналізація ризику й відповідальності
	Соціальна роль	Соціально-символічна	Kämpfer, Bürger in Uniform, Veteran	Інтеграція армії в суспільство
	Товариськість	Колективно-етична	Kamerad, Kameradschaft, Gemeinschaft	Підвищення моральної боєздатності
	Неможливість / виклик	Екзистенційно-кризова	Auslandseinsatz, überforderter Soldat	Проблематизація служби
	Унікальність	Індивідуально-екзистенційна	der zweifelnde Soldat, eigene Geschichte	Персоналізація образу
	Матеріально-технічне забезпечення	Інструментально-прагматична	Waffen, Ausrüstung, Munition	Об'єктивація військової спроможності
	Важливість / значимість	Аксіологічна (позитивна)	Garant der Sicherheit, Held	Символізація, героїзація

	Викликана емоційна реакція	Емоційно-оцінна	gefallen, verwundet, Trauer, Stolz,	Емпатизація, мобілізація
	Позитивна оцінка	Аксіологічна	Retter, tapfer, verantwortungsvoll	Моральна легітимація
	Негативна оцінка	Аксіологічна (критична)	Instrument der Gewalt, Täter	Делегітимація, критичний дискурс
	Нейтралітет	Дескриптивно-інституційна	Militärangehöriger, Einsatzkraft	Деполітизація
	Внутрішня безпека	Поліцейсько-військова	Miliz, Militärpolizei	Гібридизація функцій
	Самооборона	Суверенітетна	Landesverteidiger	Національна легітимація
Екзистенційна схема SOLDAT існує ТАК	Статусно	Соціально-інституційна	Teil der Bundeswehr, Reservist	Фіксація позиції в структурі
	Нормативно	Деонтична	unter Befehl, Pflicht	Демократичний контроль
	Емоційно	Психоемоційна	traumatisiert, überfordert	Віктимізація
	Медійно	Репрезентативна	Held, Influencer	Медіатизація образу
	Об'єкт очікування	Соціально-прогностична	Verteidiger der Demokratie	Моральний імператив
Локативна схема SOLDAT існує ТАМ	Фізичне місце	Просторова	stationiert, im Einsatz	Геополітичне позиціонування
	Метафоричне місце	Дискурсивна	Zentrum der Debatte	Поляризація оцінок
Темпоральна схема SOLDAT існує ТОДИ	Історичний час	Діахронна	Zweiter Weltkrieg, Friedensmissionen	Історична легітимація
	Тривалість служби	Процесуальна	jahrelang dienen	Наратив витривалості
Квантитативна схема SOLDAT є СТІЛЬКИ	Масштабність	Кількісна	180.000 Soldaten	Об'єктивація сили
	Дефіцит	Оціночно-проблемна	wenige Rekruten	Критика обороноздатності
	Перевантаження	Кризова	zu viele Einsätze	Політична аргументація

ДОДАТОК М 2

ОНТОЛОГІЯ СЛОТІВ АКЦІОНАЛЬНОГО ФРЕЙМУ

Слот	Акціональний фрейм	Роль SOLDAT	Номінації / предикати	Тип фактативу/ онтологічний статус	Дискурсивна інтерпретація
Процесуальна дія агенса	AG-SOLDAT діє	AG	dienen, kämpfen, gelten, kommen, stationieren, einsetzen, sterben, teilnehmen, zurückkehren, fallen	Процес / стан	SOLDAT репрезентується як автономний виконавець військової або службової діяльності
Дія просторовою специфікацією ³	AG-SOLDAT діє + місце	AG	patrouillieren, kämpfen, operieren, trainieren, sichern	Контроль / безпека	Локалізація дії підкреслює функціональну роль SOLDAT
Дія зі способом реалізації	AG-SOLDAT діє + спосіб	AG	stürmen mit, helfen mit, schützen durch, retten durch	Досягнення результату	Характер способу формує оцінку дії (військова / гуманітарна)
Дія бенефактивом ³	AG-SOLDAT діє для КОГОСЬ +	AG	helfen, schützen, retten, unterstützen	Користь / захист	SOLDAT як гарант безпеки та допомоги цивільним і вразливим групам
Дія з джерельною характеристикою	AG-SOLDAT діє + джерело	AG	auftreten, marschieren, informieren, kommunizieren, verlassen	Символічна дія	SOLDAT як носій інституційної, культурної або інформаційної функції
Дія з цільовою спрямованістю	AG-SOLDAT діє + ціль	AG	schützen, zerstören, sichern, retten	Досягнення мети	Ціль дії структурує військову, гуманітарну або територіальну місію

Каузація (фактативна дія)	AG-SOLDAT- каузатор спричиняє ЩОСЬ F	AG- каузатор	marschieren, töten, zerstören, verlieren, bringen, erschießen	Руйнування / втрати	SOLDAT постає джерелом наслідків війни (жертви, руйнування, окупація)
Контактна дія (SOLDAT-P)	ЩОСЬ/ХТОСЬ- AG діє на SOLDAT-P	P	angreifen, verletzen, treffen, überrollen	Поранення / шкода	SOLDAT концептуалізує- ться як об'єкт зовнішнього впливу
Агенсна контактна дія (SOLDAT-AG)	SOLDAT- діє на AF	AG AG	befreien, beruhigen, erschrecken, demütigen, verängstigen	Емоційний стан	SOLDAT як активний суб'єкт психологічного впливу (позитивного / негативного)
Локативна контактна дія	ЩОСЬ/ХТОСЬ- AG діє + L SOLDAT	L	explodieren bei, ausbrechen bei, detonieren bei	Подія оточенні в	SOLDAT виконує роль просторового локуса, а не учасника дії

АКЦОНАЛЬНИЙ ФРЕЙМ КАУЗАЦІЇ

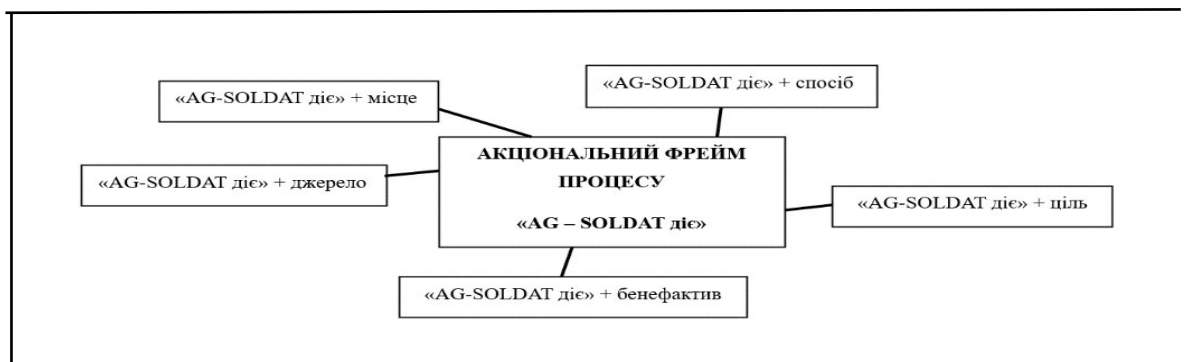
«AG SOLDAT-каузатор спричиняє
ЩОСЬ фактатив»

**АКЦОНАЛЬНИЙ ФРЕЙМ
КОНТАКТНОЇ ДІЇ**

«SOLDAT-AG діє на афектив (AF)»

**АКЦОНАЛЬНИЙ ФРЕЙМ
КОНТАКТНОЇ ДІЇ**

«ЩОСЬ/ХТОСЬ-AG діє + локатив (L)
SOLDAT»

ОНТОЛОГІЯ СЛОТІВ ПОСЕСИВНОГО (ПАРТОНІМІЧНОГО) ФРЕЙМУ

Слот	Онтологічний статус	Типові номінації	Дискурсивна функція
SOLDAT належить армії / поліції / міліції	Інституційна	Teil der Bundeswehr, Teil der Milizarmee, Kette, Führungsebene	Ієрархізація, дисциплінарна легітимація
SOLDAT належить суспільству	Соціально-символічна	Bürger in Uniform, Bestandteil der Gesellschaft	Інтеграція, репрезентація державних цінностей
SOLDAT належить сім'ї	Емоційно-соціальна	Vater, Mutter, Kind, Angehörige	Віктимізація, емпатизація, соціальна вразливість
Армія має SOLDAT	Інституційно-репрезентативна	Soldaten der Bundeswehr, Einsatzkräfte	Гордість, мобілізація, національна легітимація

ОНТОЛОГІЯ СЛОТІВ ІДЕНТИФІКАЦІЙНОГО (ТАКСОНОМІЧНОГО) ФРЕЙМУ

Слот	Таксономічна схема	Типові номінації	Онтологічний статус	Дискурсивна функція
SOLDAT професія	€ SOLDAT = Beruf	Beruf, Militärberuf, Dienst, Militärdienst, professionelle Streitkräfte, Berufssoldat, Zeitsoldat, Laufbahn	Професійно- інституційний актор	Професіоналізація образу, нормалізація військової діяльності
SOLDAT громадянин- доброволець	€ SOLDAT = Bürger	Bürger in Uniform, Milizsoldat, freiwillig Dienender, Staatsbürger, Wehrpflichtiger	Соціально- цивільний суб'єкт	Інтеграція армії в суспільство, демократична легітимація
SOLDAT військове звання	€ SOLDAT = Dienstgrad	Gefreiter, Unteroffizier, Feldwebel, Leutnant, Hauptmann, Major, Oberst, General	Ієрархічна позиція	Підкреслення субординації, відповідальності, владних повноважень
SOLDAT підрозділ	€ SOLDAT = Einheit	Einheit, Truppe, Verband, Bataillon, Brigade, Luftlandtruppe, Spezialkräfte	Колективний елемент системи	Колективізація, деіндивідуалізація, бойова спеціалізація
SOLDAT символ	€ SOLDAT = Symbol	Symbol, Sinnbild, Verkörperung, Pflicht, Opferbereitschaft, Verteidiger der Werte	Абстрактно- ідеологічний конструкт	Ціннісна репрезентація, політична та меморіальна функція
SOLDAT географічна локалізація / присутність	€ SOLDAT = Ort / Mission	stationiert, Einsatzgebiet, Auslandseinsatz, Front, Kaserne, Mission	Просторово локалізований актор	Глобалізація образу, акцент на мобільності та міжнародній ролі

ОНТОЛОГІЯ СЛОТІВ КОМПАРАТИВНОГО ФРЕЙМУ

Слот	Онтологічний статус	Типові номінації (нім.)	Критерії порівняння	Дискурсивна функція
SOLDAT vs. цивільні професії	Соціально-професійний	Zivilberuf, IT-Spezialist, Arzt, Lehrer, Handwerker, Manager, Angestellter, Fachkraft	Рівень ризику, оплата праці, соціальна користь, моральна цінність, умови служби	Нормативне зіставлення; легітимація <i>SOLDAT</i> як рівнозначно важливої для суспільства професії за іншою логікою винагороди; зняття опозиції «небезпечна служба vs. матеріальні вигоди»
SOLDAT vs. військовослужбовці інших країн	Міжнаціональний / інституційний	U S - S o l d a t e n , russische Soldaten, ukrainische Soldaten, NATO-Soldaten, Berufsarmee, Wehrpflichtarmee	Бойовий досвід, рівень підготовки, технічне оснащення, цивільно-військова взаємодія, дотримання демократичних і правових норм	Позиціонування на міжнародній шкалі; конструювання образу «рефлексивного» та правового регламентованого <i>SOLDAT</i> ; м'яка ієрархізація без прямої мілітарної конкуренції
SOLDAT vs. історичні періоди	Діахронно-аксіологічний	Schuldträger, Täter, blinder Befehlsempfänger, Bürger in Uniform, demokratischer Soldat, Krisenbewältiger, Helfer, Verteidiger der Demokratie, Veteran	Моральна відповідальність, суб'єктність, рівень рефлексії, політична легітимність, ціннісна орієнтація	Моральна реконтекстуалізація; подолання історичної провини; переосмислення військової ролі в постнацистському та пам'яттєвому дискурсі

